



★ ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส

# พระปกเกล้า กับ คณะราษฎร

โดย สุพจน์ ตำนตรระกูล



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



โดย  
สุพจน์ ด้านตระกูล

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย สุพจน์ ด้านตระกูล

พิมพ์ครั้งที่ ๒

กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

จัดพิมพ์โดย

สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย)

๑๒๖ หมู่ ๖ ซ.บุรีรังสรรค์ ถ.พิบูลสงคราม อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๕๒๕-๒๒๖๖ โทรสาร ๕๒๕-๒๒๖๖

จัดจำหน่ายโดย

สายส่งสุขภาพใจ

๑๔/๓๕๕-๓๕๐ หมู่ ๑๐ พระราม ๔ บางมด จอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๔๑๕-๖๗๙๗, ๔๑๕-๖๕๐๗, ๔๑๕-๒๖๒๑

โทรสาร ๔๑๕-๗๗๔๔

คอมพิวเตอร์กราฟิค

สำนักพิมพ์तालुक

๑๖๑/๖๙ ถ.เจริญสินทวงศ์ ๒๗ แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๘๖๖-๖๓๙๒

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๒๒๑-๘๘๙๒, ๒๒๔-๘๒๑๔, ๖๒๓-๖๔๑๗

โทรสาร ๖๒๓-๖๔๑๗

คุณงามความดีของหนังสือเล่มนี้  
ขออุทิศแด่

# คณะราษฎร

และ

ผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของคณะราษฎร  
ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

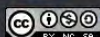


PRIDI-PHOONSUK  
ปริดิ - พูนสุข พูนพงษ์

[www.pridi-phoonsuk.org](http://www.pridi-phoonsuk.org)

ChangeFusion

OPENBASE.in.th



เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตฉบับเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล .....

## คำขึ้นต้น ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๓

“พระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร” เคยตีพิมพ์เป็นเล่มมาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นับเวลามาถึงวันนี้ก็ ๑๗ ปีแล้ว หนังสือที่พิมพ์ออกมาเผยแพร่นั้นก็จำนวนเล็กน้อย จึงได้หมดไปจากแผงหนังสือในเวลาไม่นานนัก แม้จะเหลือตกค้างอยู่บ้างตามแผงหนังสือเก่าในวันนี้ ก็คงจะไม่กี่เล่ม

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ทั้งหมด เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ แม้ใครจะไม่อยากให้เป็นไปเช่นนั้น แต่ก็ได้เป็นไปแล้ว และผู้ที่เป็นตัวละครเคลื่อนไหวอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์ช่วงนั้นก็ลงหลุมฝังศพไปหมดแล้ว และไม่มีใครจะเอาอะไรไปได้เลย คงทิ้งไว้เบื้องหลังแต่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และเชิดชูหรือถ่มน้ำลายรด ก็แล้วแต่พฤติกรรมของตัวละครที่เคลื่อนไหวอยู่ในประวัติศาสตร์ช่วงนั้น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในกรณีทรงสละราชบัลลังก์ แม้จะมีการตีพิมพ์เปิดเผยกันมาบ้าง ก็เป็นเพียงด้านเดียว คือด้านบวก ของพระองค์ผู้ทรงสละราชบัลลังก์ เช่น พระราชหัตถ์เลขาทรง สละราชบัลลังก์ตอนหนึ่งที่ว่า

“ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดย ทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลาย ของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อ ใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียง อันแท้จริงของประชาราษฎร...”

ต่อพระราชหัตถ์เลขาตอนนี้ นักประชาธิปไตยผู้ไว้ใจได้ยงสา ได้หยิบยกเอามาโฆษณายกย่องน้ำพระทัยอันเป็นนักประชาธิปไตย ของพระองค์ แต่ข้อเรียกร้องที่พระองค์ทรงต่อรองกับรัฐบาลอัน เป็นด้านลบ ไม่เห็นมีนักประชาธิปไตยที่ไหนนำมาเปิดเผยกันเลย โดยเฉพาะในประเด็นที่ทรงเรียกร้องให้แก่ไขรัฐธรรมนูญ (ฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕) มาตรา ๓๙ เกี่ยวกับอำนาจวิไลของพระ- มหากษัตริย์ กล่าวคือกฎหมายใดที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงลง พระปรมาภิไธย แทนที่จะส่งกลับคืนให้สภาฯ พิจารณาบททวนใหม่ พระองค์ทรงขอให้กฎหมายนั้นตกไป พร้อมกับที่สภาผู้แทนราษฎร จะต้องยุบไปโดยอัตโนมัติ ไม่ต้องมีผู้ได้รับสนองพระบรมราชโองการ

ต่อข้อเรียกร้องของพระองค์ดังกล่าวนี้ ร.ต. สอน วงษ์โต ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท มีความเห็นคัดค้านว่าดังนี้





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

“...สำหรับความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทักท้วง มาโดยคำขอนั้น โดยส่วนมากถ้าจะพูดอ้างโดย ความจริงใจแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ต้องการที่จะกลับประเทศสยาม นี่ข้าพเจ้าพูด ด้วยความจริงใจ คำขอชนิดนี้ ขอชนิดที่ทรงไม่ ต้องการที่จะกลับประเทศสยาม เพราะเหตุที่ ขอนี้ ถ้าหากว่าคณะรัฐมนตรีและผู้แทนราษฎรนี้ ให้ไปแล้ว ได้ให้ตามคำขอทุกข้อทุกกระทงแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง นั้นที่เปลี่ยนมา คณะราษฎรที่เปลี่ยนแปลงแล้ว นั้น แปลว่าไม่สมประสงค์เลย” (รายงานการประชุมสภาฯ สามัญ ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๗)

ซึ่งก็ตรงกับความเห็นของพ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ที่มีความเห็นในการประชุมคราวเดียวกันนั้นว่า

“การที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรต้องยุบไปเอง โดยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราช- บัญญัติฉบับใดลงมา เห็นว่าตามระบอบรัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตยทำเช่นนั้นไม่ได้...”

และในข้อที่ ร.ต. สอน วงษ์โต อภิปรายว่า “ขอชนิดที่ ทรงไม่ต้องการที่จะกลับประเทศสยาม” นั้น ก็สอดคล้องกับ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล

ความในพระทัยของพระองค์ที่ทรงเปิดเผยไว้ในพระราชบันทึกฉบับที่ ๒ ตอนหนึ่งว่า “...ไม่มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดที่ทรงอำนาจสมบูรณ์ตามสิทธิราชย์แล้วถูกลดอำนาจลงโดยกบฏ ที่ทรงดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์อยู่ได้ตลอดไป เพราะถึงแม้พระองค์จะทรงยินยอมโดยดี และไม่มีพระประสงค์ที่จะได้อำนาจสมบูรณ์กลับคืน ก็ยังต้องมีผู้อื่นที่ไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลงนั้นคิดการที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับคืนเป็นอย่างเดิมอยู่เสมอ...”

ต่อข้อเรียกร้องของพระองค์ ๙ ข้อโดยรวม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลบ ร.ท. ทองคำ คล้ายโสภาส ผู้แทนราษฎรปราจีนบุรี มีความเห็นโดยสรุปดังที่บันทึกไว้ในรายงานการประชุมสภาฯ ที่อ้างแล้วข้างต้นว่าดังนี้

“ในประเทศที่เรามีกษัตริย์อยู่ได้รัฐธรรมนูญพลเมืองของเราทุกคนเขามักจะรู้จักว่า เดอะ คิง แคนดู นัทธิง อะไรทุกอย่างที่พระองค์ต้องการเขาปฏิบัติถวายพระองค์ท่านเอง พระองค์ไม่ต้องเดือดร้อน ที่นี้พระราชบันทึกของพระองค์ พระองค์ต้องการให้ประเทศเรา มีการปกครองอย่างประชาธิปไตยอย่างประเทศอังกฤษแท้ๆ แต่พระองค์ก็บอกไว้ในนั่นเอง บอกแย้งในนั่นเองว่า จะให้ฉันทำอะไรอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไม่ได้ ที่การปกครองจะก่อจะเอาอย่างอังกฤษ แต่ไม่อยากจะเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เพราะฉะนั้นก็เหลือที่จะทนทานเหมือนกัน”





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ดังกล่าวนี้ คือข้อเท็จจริงบางส่วนในกรณีพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชบัลลังก์ และยังมีข้อเท็จจริงเล็กๆ ที่น่าศึกษาเรียนรู้ อีกมาก ผมเคยติดต่อขอให้บางสำนักพิมพ์ที่ได้รับการยกย่องว่า สนใจในสารคดีและประวัติศาสตร์จัดพิมพ์ แต่ก็ไม่ได้รับการขานรับ จึงจำเป็นต้องจัดพิมพ์ออกมาเอง ด้วยหวังที่จะรักษาข้อเท็จจริงทาง ประวัติศาสตร์ไม่ให้สูญหาย และในกรณีที่ท่านซื้อหนังสือนี้มาอ่าน หรือมาเก็บไว้ในห้องสมุดส่วนตัวของท่าน ก็เท่ากับท่านได้มีส่วน ในการเก็บรักษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ในกรณีพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติ จึงนับเป็นบุญคุณแก่แผ่นดิน และสมควรเป็นอย่างยิ่งที่ผมจะต้องขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณครับ

(สุพจน์ ด้านตระกูล)

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล

## คำขึ้นต้น ในการพิมพ์ครั้งแรก

พระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้ทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ เวลา ๑๓ นาฬิกา ๔๕ นาที (เวลาในประเทศไทย อังกฤษ) นับมาถึงบัดนี้ก็เป็นเวลาเกือบครึ่งศตวรรษเข้าไปแล้ว

เอกสารเกี่ยวกับการสละราชสมบัติในครั้งนี้มีเป็นจำนวนมาก คือมีทั้งบันทึกการเข้าเฝ้าของคณะผู้แทนรัฐบาล บันทึกไขความของรัฐบาล โทรเลขโต้ตอบระหว่างคณะผู้แทนฯ กับรัฐบาล และอื่นๆ อีกมาก นับวันแต่จะหาอ่านได้ยาก เพราะนอกจากที่รัฐบาลได้จัดรวบรวมพิมพ์เป็น “แถลงการณ์ของรัฐบาล” เมื่อปี พุทธศักราช ๒๔๗๘ คือเมื่อ ๔๐ กว่าปีล่วงมาแล้ว ก็ยังไม่มีผู้ใดจัดทำขึ้นอย่างจำเพาะ จะมีอยู่บ้างก็ประปรายเจือปนอยู่ในเรื่องราวอื่นๆ และไม่ต่อเนื่อง ซึ่งยากที่จะทำความเข้าใจให้กับ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ผู้อ่านทั่วๆ ไป นอกเสียจากผู้ที่ตั้งใจศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง เท่านั้น

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำอธิบายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมสามัญสมัยที่ ๒ ครั้งที่ ๑๖/๒๔๗๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล และสภาผู้แทนราษฎรได้มีความเห็นอย่างตรงไปตรงมา

ภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรรายงานการประชุมสภาฯ ที่รัฐบาลได้ส่งไปทูลเกล้าฯ ถวายให้ทอดพระเนตรแล้ว พระองค์ได้ทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติทันที

มีอะไร ในรายงานการประชุมสภาฯ ผู้แทนราษฎรนัดนั้น ที่ทำให้พระองค์ตัดสินพระทัยเด็ดขาด?

รายงานการประชุมสภาฯ ผู้แทนราษฎรนัดนี้ เป็นรายงานการประชุมประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งครั้งหนึ่งในระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ผมได้อ่านรายงานการประชุมสภาฯ นัดนี้โดยละเอียด ได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน จึงอยากให้ท่านผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลินด้วย ผมจึงได้นำรายงานการประชุมสภาฯ นัดนี้มารวมพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งจะทำให้หนังสือ “พระปกเกล้าฯ กับคณะราษฎร” มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่ได้รวบรวมเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสละราชสมบัติมาไว้ในที่เดียวกัน จึงหวังจะทำให้ผู้อ่าน ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสละราชสมบัติของพระปรมาภิไธยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ มากยิ่งขึ้น และโดยเฉพาะ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล

อย่างยิ่ง นักอ่านที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้โดยจำเพาะ ก็จะได้มีเอกสาร  
ให้ศึกษาค้นคว้าครบถ้วนบริบูรณ์ในหนังสือเล่มเดียวกัน

หนังสือเล่มนี้จึงหวังว่าจะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งที่เพื่อ  
ประเทืองสติปัญญา และเพื่อศึกษาค้นคว้าได้พอสมควร

ขอขอบคุณ

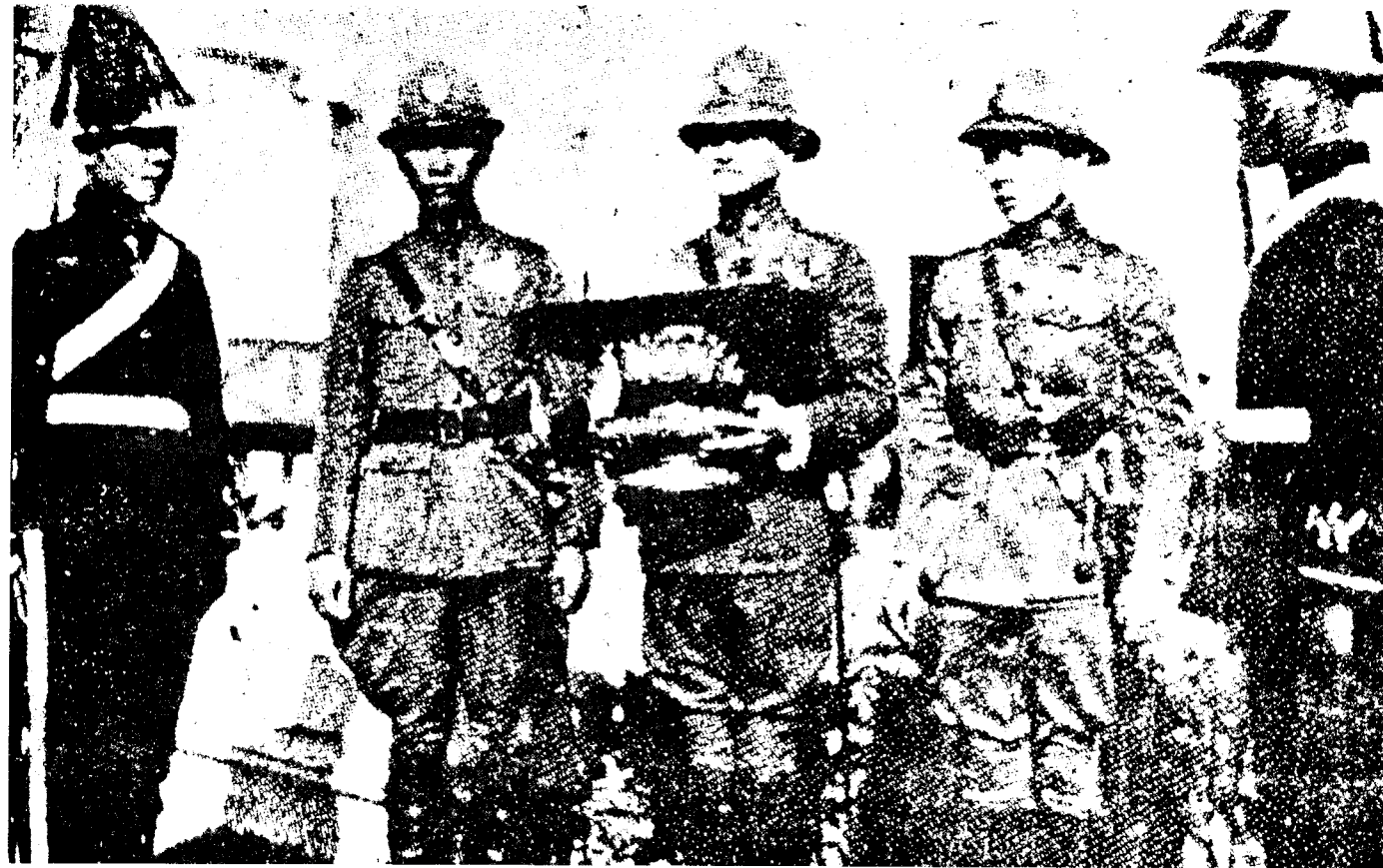
(สุพจน์ ด้านตระกูล)

ตุลาคม ๒๕๒๖



**คณะผู้ก่อการ  
เปลี่ยนแปลง  
การปกครอง  
พ.ศ. ๒๔๗๕**







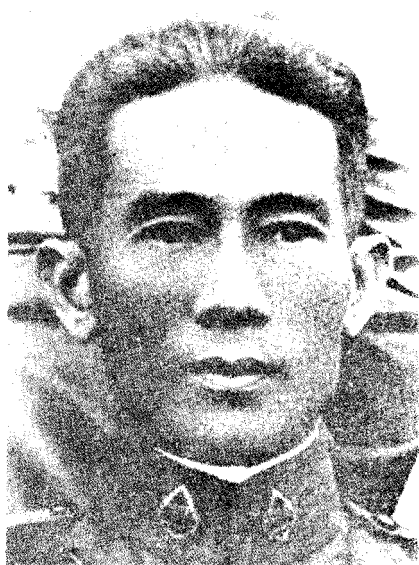




พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน)



พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา  
(พจน์ พนโยธิน)



พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ  
(วัน ชูถิ่น)



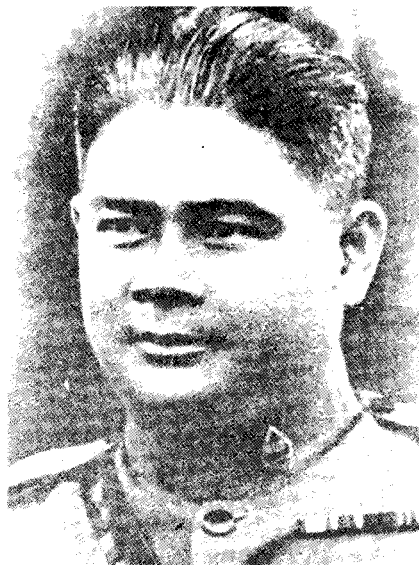
พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์  
(สละ เอมะศิริ)



พ.อ. พระยาทรงสุรเดช  
(เทพ พันธุมเสน)



พ.ด. หลวงสฤษฎียุทธศิลป์  
(เพียร พิริยะโยธิน)



ร.อ. หลวงชำนาญยุทธศิลป์  
(ไชย รมยะนันท์)



พ.ด. หลวงพิบูลสงคราม  
(แปลก ชิตตะสังคะ)



พ.ด. หลวงอำนาจสงคราม  
(ถม เกษะโกมล)



ร.อ. หลวงสวัสดิ์ธรมรงค์  
(สวัสดิ์ ดาระสวัสดิ์)



ร.อ. หลวงพรหมโยธี  
(มังกร ผลชีวิน)



ร.อ. หลวงรณสิทธิพิชัย  
(เจือ กาญจนพินทุ)



ร.อ. หลวงทัศนัยนิยมศึก  
(ทัศนัย มิตรภักดี)



ร.อ. หลวงเสรีเริงฤทธิ์  
(จรัญ รัตนกุล)



ร.ท. ขุนจ้านงภูมิเวท  
(จ้านง ศิวะแพทย์)



ร.อ. หลวงอดุลเดชจรัส  
(บัตร ฟังพระคุณ)



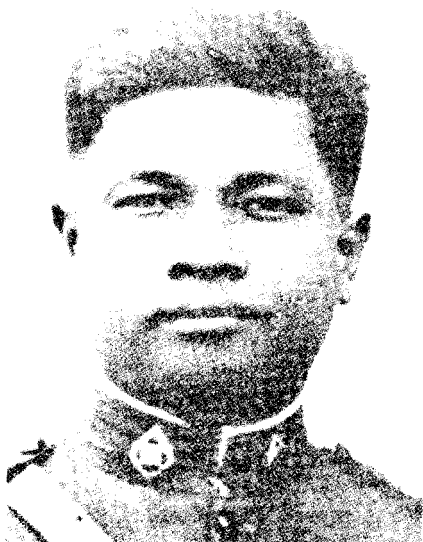
ร.ท. ขุนสุจริตธนาการ  
(ผ่อง นาคะนุช)



ร.อ. หลวงชาญสงคราม  
(พาน ชาลีจันทร์)



ร.อ. หลวงกาจสงคราม  
(เทียน เก่งระดมยิง)



ร.อ. หลวงเซวณศักดิ์สงคราม  
(ช่วง ขวัญเขต)



ร.อ. หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต  
(คว้น จินตะคุณ)



ร.ท. ขุนปลดประภักษ์  
(ปลด ภาณุสวะระ)



ร.ท. ขุนเรืองวิริยuthิ  
(บุญเรือง วีระหงส์)



ร.ท. ขุนพิพัฒน์สรการ  
(แท่ง พัฒนศิริ)



ร.ท. ขุนนิรันดร์ชัย  
(สแหวก นิลัญชัย)



ร.ท. ขุนวิมลสรกิจ  
(วิมล เก่งเรียน)



ร.ท. ทวน วิชัยชัทคะ



ร.ท. ขุนศรีศรากร  
(ทลอ ศรีธนากร)



ร.ท. ไชย ประทีปะเสน





ร.ต. อุดม พุทธิเกษทริน



ร.ท. น้อม เกตุนิติ



ร.ต. สมาน เทพหัสดิน ณ อยุธยา



ร.ต. จำรูญ จิตรลักษณ์



น.ต. หลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ์ กมลนาวิน)



น.ต. หลวงศุภชลาศัย  
(บุ่ง ศุภชลาศัย)



พ.ต. หลวงวิจิตรกฤษฑ์  
(เคียร สู้ศิลป์)



น.ต. หลวงสินธุสงครามชัย  
(สินธุ กมลนาเวิน)



ร.อ. หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์  
(ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์)



ร.อ. หลวงนิเทศกลกิจ  
(กลาง โรจนเสนา)



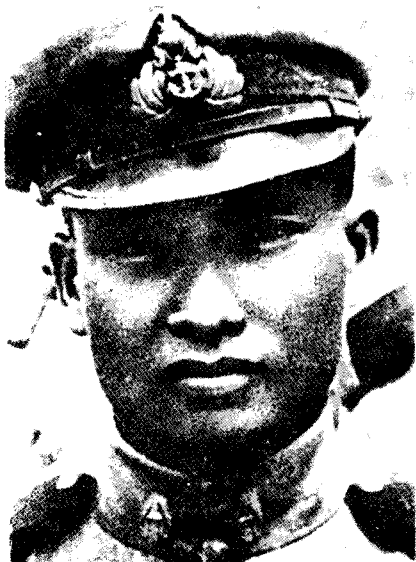
ร.อ. หลวงนาวาวิจิตร  
(ผัน อำไภวัลย์)



ร.อ. สงบ จรูญพร



ร.อ. หลวงสังวรยุทธกิจ  
(สังวรณ สุวรรณชีพ)



ร.ท. ชลิต์ สีนฤโสภณ



ร.ท. วัน รุยาพร



ร.ท. ประเสริฐ สุขสมัย



ร.ท. ทิพย์ ประสานสุข



ร.อ. สงวน รุจิราภา



ร.อ. ชลิต กุลกำมธร



ร.ท. จิบ ศิริไพบูลย์



ร.ท. ทองหล่อ ขำหิรัญ



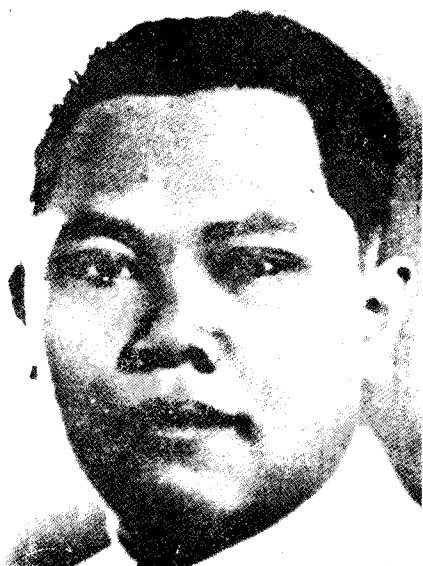
ร.ต. ทองดี ระงับภัย



ร.ต. กุหลาบ กาญจนสกุล



ร.ต. ชัน รัชมิทัต



นายจรัส สุวรรณชีพ



อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)





อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม  
(ปรีดี พนมยงค์)



อำมาตย์ตรีหลวงศิริราชไมตรี  
(จรูญ สิงหนเสนี)



รองอำมาตย์เอกหลวงโกวิทอภัยวงศ์  
(ควง อภัยวงศ์)



เสวกตรีหลวงนฤเบศร์มานิตย์  
(สงวน จุฑาเดมิย์)



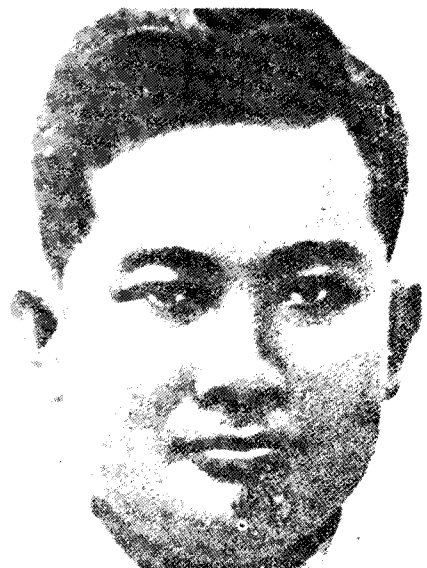
รองอำมาตย์เอก ตัว ลพานุกรม



รองอำมาตย์เอก ม.ล. อุดม  
สนิทวงศ์



รองอำมาตย์เอกประจวบ  
บุณนาค



รองอำมาตย์เอกหลวงเดชาติวงศ์วราวัฒน์  
(ม.ล. กวี เดชาติวงศ์)



รองอำมาตย์เอกหลวงสุนทรเทพหัตดิน  
(สพรั่ง เทพหัตดินทร์ ณ ออยุธยา)



รองอำมาตย์เอก หลวงชำนาญนิติเกษตร  
(อุทัย แสงมณี)



รองอำมาตย์เอกหลวงอรรถกิตติกำจร  
(กลิ้ง พนมยงค์)



รองอำมาตย์เอก หลวงอรรถสารประสิทธิ์  
(ทองเย็น หลีละเมียร)



นายดิเรก ชัยนาม



รองอำมาตย์โท จรูญ สืบแสง



นายเล้ง ศรีสมวงศ์



นายวิเชียร สุวรรณทัต



ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี



นายวิลาศ ไสงานนท์



รองอำมาตย์โท ทวี บุญยเกตุ



นายแนบ พนโยธิน



นายประเสริฐ ศรีจรรยา



นายบรรจง ศรีจรรยา



นายเข้ม มุสตาฟา



นายการิม ศรีจรรยา



นายสวัสดิ์ โสติดิทัต



รองอำมาตย์โทชุนห์ ปิ่นทวนนท์



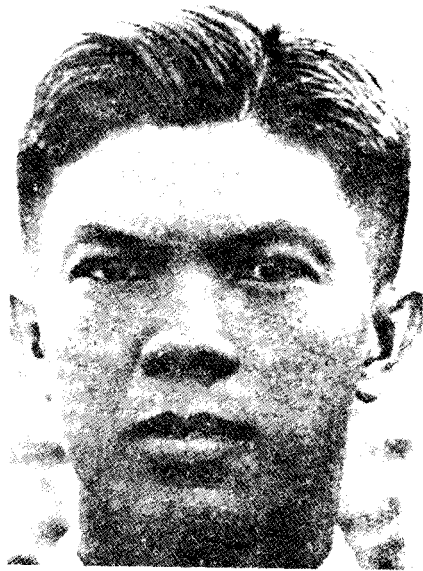
นายจิตตะเสน ปัญจะ



นายยง พลบุล  
(เบอร์ด์เกนส์)



นายหงวน ทองประเสริฐ



นายปราโมท พึ่งสุนทร  
(บุญล้อม)



นายчим วีระไวทยะ

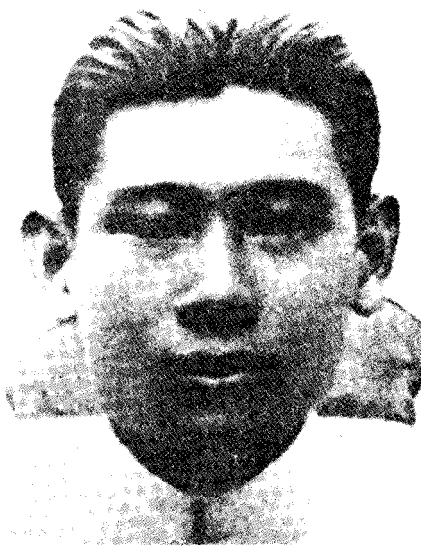


นายสงวน ตูลารักษ์





นายทองเปลว ชลภูมิ



นายเจริญ ปิ่นทโร



นายเผด็จม อังศุวัฒน์



นายชูป ศาลยาชีวิน



นายเอก สุภโปฏก



นายศิริ ชาตินันท์



นายสุรินทร์ ชินทัย



นายเจลิยว ปทุมรส



นายสอน บุญจูง



นายกlinik เทพหัสดิน ณ อยุธยา



นายชิน สมานนท์



นายยล สมานนท์



ร.ต.ต. เทียง เฉลิมศักดิ์



ร.ต.ท. เชย กลัญชัย

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

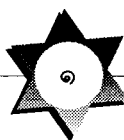


**ก**่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา หรือนัยหนึ่งความขัดแย้งระหว่างพระปกเกล้าฯ กับ คณะราษฎร ซึ่งนำไปสู่การสละราชสมบัติในที่สุด เมื่อ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ เวลา ๑๓ นาฬิกา ๔๕ นาที (เวลาในประเทศไทย) ขอเสนอข้อเท็จจริงกรณีแวดล้อมอื่นๆ เป็นส่วนประกอบด้วย ซึ่งจะช่วยให้เราเข้าใจพระองค์ท่านและรัฐบาลพระยาพหลฯ ได้ดีขึ้นว่าฝ่ายไหนเป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

แน่นอน, ถ้าเราศึกษาคำเรียกร้องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ผิวเผิน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความในพระราชหัตถ์เลขาทรงสละราชสมบัติที่โด่งดัง ที่ว่า

“ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร”

ก็จะยิ่งเพิ่มศรัทธาในความเป็นนักประชาธิปไตยของพระองค์มากยิ่งขึ้น แต่ถ้าเราได้ศึกษากฎกรณีแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

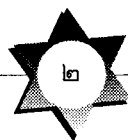
...โดย...สุพจน์ คำนถระกุล .....

กับพระองค์ และแม้แต่ข้อเรียกร้องของพระองค์ต่อรัฐบาล พระยาพหลฯ อย่างรอบด้านและมีวิจารณ์ญาณแล้ว ก็จะทำให้เราเห็นความจริงและความจริงใจของพระองค์ที่มีต่อระบอบประชาธิปไตยว่ามีแค่ไหน เพียงใด

การเป็นนักประชาธิปไตยแต่เพียงลมปากหรือประชาธิปไตยในแบบละเลงขนมเบื้องด้วยปากนั้น ใคร ๆ ที่มีความรู้ในลัทธิประชาธิปไตยก็ย่อมเป็นได้ด้วยกันทั้งนั้น แต่การเป็นนักประชาธิปไตยที่ต้องปฏิบัติประชาธิปไตย คือทำอำนาจอธิปไตยให้เป็นของปวงชนที่แท้จริงนั้น เพียงแต่รู้ลัทธิประชาธิปไตยอย่างเดียวไม่พอ หากต้องมีวิญญูญาณเป็นนักประชาธิปไตยด้วย

ต่อไปนี้ขอเสนอคำพิพากษาในคดีกบฏ คดีแดงที่ ๑-๑๔/๒๔๘๒ เรื่องกบฏภายในพระราชอาณาจักร ซึ่งศาลลำดับความเป็นมาของคดีนั้น นับแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา จนถึงคดีที่ศาลพิเศษได้พิพากษา คือคดีที่กำลังกล่าวถึงนี้ ซึ่งมีความบางตอนที่พัวพันมาถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังนี้

“เมื่อยึดอำนาจการปกครองแล้ว คณะผู้ก่อการได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญชั่วคราว เมื่อได้รับพระราชทานแล้วผู้ก่อการฝ่ายพลเรือน (ดร.ปรีดี พนมยงค์) ได้เสนอขอให้พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร ทั้งนี้เห็นว่าพระยามโนปกรณนิติธาดา เคยปรารภมาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่าไม่ชอบการปกครองราชาธิปไตย ประกอบด้วยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นผู้ที่กว้างขวางในระหว่างชาวต่างประเทศ และสนิทสนมกับพระปกเกล้าฯ จะได้ทำการเพื่อสมัคสมานระหว่างคณะผู้ก่อการกับพระปกเกล้าฯ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จะได้ช่วยให้การบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยราบรื่น ส่วน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

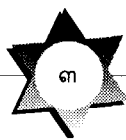
..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระยาพหลพลพยุหเสนาได้เสนอขอให้พระองค์เจ้าบรมเดชเป็น  
อัครมหาเสนาบดี คือประธานคณะกรรมการราษฎร แต่ที่ประชุม  
ส่วนมากไม่เห็นชอบด้วย เกรงว่าพระองค์เจ้าบรมเดชจะปกครอง  
ไปในทางเผด็จการ ผู้ที่มาประชุมส่วนมากจึงเลือกพระยามโน-  
ปกรณ์นิติธาดา เป็นประธานกรรมการราษฎร ประธานคณะ  
กรรมการราษฎรนั้นเทียบเท่ากับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทุกวันนี้

พระยาพหลพลพยุหเสนาได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการ  
ทหารบก พระยาทรงสุรเดชเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ  
เปลี่ยนแปลงการปกครองได้ราว ๑ เดือน หลวงชำนาญยุทธศิลป์  
หลวงรณสิทธิพิชัย และผู้บังคับกองพันของเหล่าทหารม้า เหล่า  
ทหารปืนใหญ่ เหล่าทหารสื่อสาร ได้ลอบประชุมกันที่ตึกทหาร  
วังปารุสกวัน เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงการของกองทัพโดยมิให้  
พระยาพหลพลพยุหเสนารู้เห็นด้วย ในระยะนี้ วันหนึ่งพระยา-  
พหลพลพยุหเสนารู้ได้ไปปรับแซกชั้นล่าง ได้ผ่านทหารยามไป เสรีจ  
ตุระจากรับแซกจะขึ้นไปชั้นบน ทหารยามคนนั้นทำท่าเตรียมแทง  
ไม่ยอมให้ขึ้น พระยาพหลพลพยุหเสนาจึงตะโกนร้องเรียกให้  
พระยาทรงสุรเดสมาดู พระยาทรงสุรเดชบอกว่าทหารไม่รู้จัก  
ผู้บังคับบัญชา การที่ทหารยามคนนั้นทำเช่นนั้น เข้าใจว่าเป็น  
คำสั่งของพระยาทรงสุรเดช จะคิดแย่งอำนาจจากพระยาพหล-  
พลพยุหเสนา

ต่อมาราว ๑ เดือน พระยาทรงสุรเดชจะเอาหลวงพิบูล-  
สงคราม ซึ่งเวลานั้นเป็นนายทหารปืนใหญ่ไปอยู่ในตำแหน่งช่วย  
รบ ซึ่งไม่มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมกำลังทหาร หลวงพิบูล-  
สงครามทราบเรื่องจึงไปสอบถามเหตุผลว่าทำไมจึงย้ายให้ไปอยู่  
ในตำแหน่งผู้ช่วยรบ แต่ทหารยามได้เอาดาบปลายปืนกันไว้  
ขณะนั้นพระยาทรงสุรเดชก็อยู่ในที่นั้นด้วย ได้มีผู้คัดค้านการที่





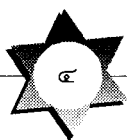
## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

จะย้ายหลวงพิบูลสงคราม จึงกระทำไปไม่สำเร็จ ส่วนนายทหารที่เป็นพวกของหลวงพิบูลสงคราม ก็พาเขาไปบรรจุในตำแหน่งที่ไม่ได้ควบคุมกำลังทหาร และย้ายไปที่อื่น แล้วเอาทหารที่เป็นพวกของพระยาทรงสุรเดชบรรจุควบคุมแทน การที่พระยาทรงสุรเดชกับพวกกระทำเช่นนี้ แสดงว่าพระยาทรงสุรเดชจะคุมอำนาจไว้ฝ่ายเดียว บันทอนอำนาจการปกครองของทหาร ซึ่งหลวงพิบูลสงครามและพวกคุมอยู่นั้นให้หมดสิ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวแก่การเมือง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ตั้งแต่นั้นมาพระยาทรงสุรเดชกับหลวงพิบูลสงครามก็ไม่ถูกกันเรื่อย ๆ มา”

ศาลพิเศษได้บรรยายถึงการบ่อนทำลายคณะราษฎร ของฝ่ายอำนาจเก่าที่แอบแฝงอยู่ในคณะราษฎรอีกตอนหนึ่งว่า

“พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐฯ เป็นผู้ร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการที่จะยกร่างโครงการเศรษฐกิจนั้น พระยามโนฯ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิสารวาจา หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ได้ปรึกษารื้อกันหลายครั้งหลายหน โดยหลวงประดิษฐ์ฯ เสนอว่า ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดินนั้น **จะต้องช่วยเหลือราษฎรในทางเศรษฐกิจก่อน** แต่ราษฎรของเราต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้นำ พระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจาและพระยาราชวังสัน **ไม่ได้โต้แย้ง แสดงความพอใจ**ในหลักการของหลวงประดิษฐ์ฯ ที่เสนอให้ทราบนั้น ต่อมาพระยามโนฯ ได้บอกหลวงประดิษฐ์ฯ ว่า พระปกเกล้าฯ ให้ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพหลฯ แล้วพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง และถามถึงความเห็นของหลวงประดิษฐ์ฯ ว่ามีอะไรบ้าง? หลวงประดิษฐ์ฯ ได้กราบทูลตามแนวที่ได้เคยปรึกษารื้อกับพระยามโนฯ พระยาศรีวิสารวาจา



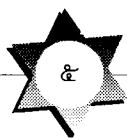


# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



และพระยาราชวังสันมาก่อน พระปกเกล้าฯ รับสั่งชมเชยเห็นชอบด้วยและรับสั่งต่อไปว่าพระองค์ชอบแบบโซเชียลลิสม์ จึงรับสั่งให้หลวงประดิษฐฯ ไปจัดการเขียนโครงการขึ้น ครั้งแรกหลวงประดิษฐ์ฯ ยังมีได้เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจ ต่อมาพระยามโนฯ ได้เร่งเร้าให้หลวงประดิษฐ์ฯ เขียน โดยอ้างว่าพระปกเกล้าฯ พอพระทัย หลวงประดิษฐ์ฯ จึงได้เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น เหตุที่ยังไม่ได้เขียนเพราะมีงานร้อนที่สำคัญอยู่มาก เช่น ทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อร่างโครงการเศรษฐกิจเสร็จแล้ว ก็ได้จัดพิมพ์ขึ้นแจกจ่ายกันในหมู่ผู้ก่อการและคณะกรรมการราษฎร การที่แจกจ่ายผู้ก่อการนั้นก็เพื่อให้เขาไปอ่านก่อนว่าจะมีความเห็นชอบด้วยหรือไม่ การที่แจกจ่ายคณะกรรมการราษฎรก็ เพราะเรื่องนี้จะเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการราษฎร เพื่อให้โอกาสกรรมการราษฎรได้อ่านเสียก่อน ถ้าไม่เห็นชอบด้วยและมีเหตุผลดีกว่าก็ยอมตามความเห็นส่วนมากและขอแก้ไขได้ เมื่อแจกไปแล้วพระยามโนฯ ไม่เห็นด้วย อ้างว่าได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ มาแล้ว พระปกเกล้าฯ ไม่เห็นด้วย หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่เชื่อ จึงขอให้มีการประชุมทำนองกึ่งราชการเสียก่อน เพื่อจะอธิบายให้ที่ประชุมทราบ พระยามโนฯ ได้ขอรับรองให้หม่อมเจ้าสกลวรรณการ-วรวรรณ ซึ่งมีความรู้ในทางเศรษฐกิจเข้าร่วมด้วย ที่ประชุมยอมผลของที่ประชุมมีความเห็นไม่ตรงกัน แยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับเค้าโครงเศรษฐกิจอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย มีพระยาทรงสุรเดช พระยามโนปรีชนิติธาดาและพระยาศรีวิสาร-วาจา ต่อมาได้มีการประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นในระหว่างผู้ก่อการอีก พระยาทรงสุรเดชและผู้ก่อการบางคนมีความเห็นแย้งกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ และเรื่องนี้พระยาทรงสุรเดชได้ไปประชุมนายทหาร บอกว่าหลวงประดิษฐ์ฯ เป็นคอมมิวนิสต์





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

การประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นครั้งแรกนั้น อ้างเหตุผลว่าจะทำไปตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เมื่อได้โต้แย้งกันมากขึ้นจึงอ้างว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อนร่างโครงการนี้หลวงประดิษฐ์ ได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ อยู่ ๒ ชั่วโมง ได้กราบทูลถึงโครงการที่จะร่างนั้นโดยชัดแจ้ง พระปกเกล้าฯ มิได้รับสั่งว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อที่ประชุมส่วนมากไม่เห็นด้วยตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว หลวงประดิษฐ์ มิได้คิดที่จะดำเนินการตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นต่อไป และได้พูดในที่ประชุมว่าเมื่อไม่เห็นด้วยหลวงประดิษฐ์ ก็จะขอลาออก เหตุการณ์ได้ปรากฏต่อไปว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐ์ ทำขึ้นนั้น เป็นอุบายของพระยามโนฯ และพวกให้กระทำขึ้นแล้วไปถวายพระปกเกล้าฯ พระยามโนฯ ได้คัดเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ เฉพาะที่ตนเห็นด้วย นำไปถวายพระปกเกล้าฯ ว่าเป็นร่างของพวกตน พร้อมกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ แล้วพระยามโนฯ กับพวกได้ทำพระราชวิจารณ์ตำหนิเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ว่าไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยและเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วให้พระปกเกล้าฯ ลงนาม ในระหว่างที่ประชุมกันถึงเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ก็ดี ในระหว่างที่นำเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ขึ้นถวายพระปกเกล้าฯ ตลอดจนพระราชวิจารณ์ก็ดี พระยาพหลพลพยุหเสนาไปเสียแต่ต่างจังหวัดเมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนากลับจากภาคอีสาน และจังหวัดราชบุรีแล้ว จึงได้ทราบเรื่องที่ไม่ปรองดองกันนี้ พระยาพหลฯ จึงได้พยายามที่จะหาทางปรองดองกันใหม่ และเสนอว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ นั้นถ้าได้แก้ไขเสียก็ใช้ได้ จึงได้ตกลงตั้งอนุกรรมการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วได้เสนอ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



คณะกรรมการราษฎรให้พิจารณารับหลักการ

ต่อมาอีก ๒-๓ วัน อนุกรรมการชุดนี้ยังไม่ได้แก้ไข  
เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ เลย พระปกเกล้าฯ  
รับสั่งให้พระยาพหลฯ พระยาราชวังสัน พระยามโนฯ พระยา-  
ศรีวิสารวาจา ไปเฝ้าที่หัวหิน เมื่อไปถึงหัวหินนั้น ได้เห็นมี  
พระราชวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ อยู่  
ที่นั่นแล้ว พระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งแก่พระยาพหลฯ ว่า การปกครอง  
ระบบรัฐธรรมนูญทุกวันนี้จะไปได้ตลอดรอดฝั่งหรือไม่ พระยาพหลฯ  
จึงทูลตอบว่า ถ้าข้าราชการของพระองค์ไม่โลกก็คงจะตลอดรอด  
ฝั่งไปได้ การที่พระปกเกล้าฯ รับสั่งเช่นนี้ พระยาพหลฯ เห็นว่า  
พระยามโนฯ เป็นคนโลกคงจะถอยหลังเข้าคลอง ในวันที่ไปเฝ้า  
พระปกเกล้าฯ นี้เลยไม่ได้พูดถึงเรื่องที่จะแก้ไขเค้าโครงการเศรษฐกิจ  
ของหลวงประดิษฐฯ เพราะพระราชวิจารณ์ได้ออกมาเสียแล้ว ใน  
วันนั้นเองจึงได้พากันโดยสารรถไฟกลับกรุงเทพฯ ระหว่างมาใน  
รถไฟได้พูดกันว่า พระยาพหลฯ เป็นผู้ออกความเห็นไม่รับหลักการ  
เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ และให้หลวงประดิษฐฯ  
ไปต่างประเทศ เมื่อพระยาพหลฯ ได้ฟังดังนั้นก็นึกเอะใจเพราะ  
ไม่เคยพูดอย่างทีกล่าวนั้นเลย การที่กล่าวเช่นนี้ คงจะเกิดแตกร้าง  
กันในระหว่างคณะผู้ก่อการกับคณะกรรมการราษฎรในเรื่องเค้า  
โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ นั้น โดยพระยาทรงสุรเดช  
กับหลวงประดิษฐฯ มีความเห็นขัดกัน

ตั้งแต่พระยามโนฯ ได้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎร  
แล้ว ก็ได้บริหารราชการแผ่นดินและประพฤติดนไปในทางที่  
เป็นปฏิปักษ์และบั่นทอนคณะผู้ก่อการให้หมดอำนาจไปที่ละ  
เล็กละน้อย และทำให้เสื่อมเสียประโยชน์แก่แผ่นดินที่ควรได้  
กล่าวคือคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีความประสงค์





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ที่จะจัดการปกครองให้ก้าวหน้าไปโดยเร็วที่สุด ส่วนพระยามโนฯ นั้น มีความประสงค์ที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่างเดิม จึงเป็นสาเหตุให้แย้งคัดค้านกับคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นส่วนมาก และกระทำให้พระยามโนฯ ไม่พอใจในวิถีทางการเมืองของผู้ก่อการ แต่คณะผู้ก่อการส่วนมากรู้เท่าถึงการที่พระยามโนฯ ได้ปฏิบัติการไปจึงได้พยายามโต้แย้งคัดค้านพระยามโนฯ เห็นว่าจะกระทำไปตามความประสงค์นั้นไม่ตลอดปอดโปร่ง จึงได้ทอดสนิทกับพระยาทรงสุรเดช ซึ่งในเวลานั้นเป็นผู้มีอำนาจในทางการเมือง ในเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระยาทรงได้เรียกผู้ก่อการชั้นผู้น้อยไปประชุม ได้พูดในที่ประชุมกันว่า พระยามโนฯ เป็นผู้ใหญ่และทำงานไปได้ อย่างเรียบร้อยและราบรื่น ได้ขอรับรองอย่าให้ไปโต้แย้งคัดค้านพระยามโนฯ แต่ที่ประชุมเห็นว่าไม่ถูกจึงไม่ยอมปฏิบัติตาม แต่ นั้นมามีความรู้สึกกันทั่วไปว่า พระยาทรงฯ กับผู้ก่อการชั้นผู้น้อย ไม่ลงรอยกัน จึงจัดการให้คณะผู้ก่อการที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้น ไปศึกษาวิชาต่างประเทศเสีย แต่ไม่มีใครยอมไป

การที่พระยามโนฯ ขัดขึ้นบริหารราชการอยู่ได้เช่นนั้น ก็ เพราะพระยาทรงฯ กับพวกเป็นผู้สนับสนุนอยู่ นอกจากนี้พระยา-ทรงฯ ได้ปรารภต่อหลวงสินธุสงครามชัย ร.น. ว่า พวกก่อการ โดยมากเป็นเด็กไม่รู้สัมมาคารวะ พระยาทรงฯ ไม่เชื่อความสามารถ พวกก่อการและพระยาพหลฯ และพระยาทรงฯ ยกตัวเองว่าเป็น ผู้มีความรู้ดีกว่าพวกผู้ก่อการทั้งหลาย เคยกล่าววาจาถูกพระยา-พหลฯ อยู่บ่อยๆ แต่กล่าวยกย่องพระสิทธิเรืองเดชพลว่าเป็น นายทหารที่ดีที่สุดในกองทัพบก พระยาทรงฯ มีนิสัยเป็นคนชอบ ถูกคน ใครแสดงความคิดเห็นอย่างใดออกมา พระยาทรงฯ มัก จะหัวเราะเยาะ นอกจากนี้พระยาทรงฯ ยังได้จัดเอาพวกของตน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

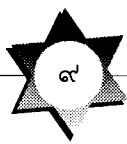
..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



มาไว้ให้คุ่มกำลังทหารที่มีอาวุธดี และเคยพูดว่าให้เลิกทหารเรือเสียดีกว่า ถึงทหารบกก็เอาไว้แต่พวกกรรบสำหรับกรุงเทพฯ เท่านั้น ส่วนทหารเรือไม่จำเป็นต้องมี การที่พระยาทรงสุรเดชพูดเช่นนี้ก็เพื่อที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบ เมื่อทหารเรือไม่มีแล้วย่อมไม่มีใครมาแย่งอำนาจได้

“ต่อมาในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีประกาศปิดสภาผู้แทนฯ การที่ปิดสภาฯ นั้น ก็เนื่องมาจากพระยามโนฯ กับพวก ได้ทะเลาะกับผู้ก่อการ ถึงเรื่องงบประมาณแผ่นดินกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม การที่พระยามโนฯ ปิดสภาผู้แทนฯ ได้ก็เพราะพระยาทรงสุรเดชกับพวกซึ่งควบคุมกำลังทหารสนับสนุน จึงกระทำการสำเร็จ ก่อนที่จะปิดสภาฯ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ราชเลขานุการประจำพระองค์ ได้มีหนังสือถึงพระยามโนฯ หลายฉบับ มีข้อความสำคัญว่า สภาผู้แทนฯ จะดำรงต่อไปไม่ได้ ควรเลิกล้มเสีย ส่วนหลวงพิบูลสงครามและหลวงสินธุ์สงครามชัย ได้คัดค้านไม่เห็นด้วยในการที่ปิดสภาฯ ในการปิดสภาฯ นั้นพระยาพหลฯ ไปพักผ่อนร่างกายที่จังหวัดราชบุรี โดยการแนะนำของพระยามโนฯ และพระยาทรงฯ เพื่อเป็นอุบายที่จะรวบหัวรวบหางปิดสภาฯ ซึ่งพระยาพหลฯ หารู้เห็นด้วยไม่ เมื่อกลับมาถึงพระนครแล้วพระยามโนฯ จึงเอาประกาศปิดสภาฯ มาให้ลงนาม แต่พระยาพหลฯ ไม่ยอม พระยามโนฯ ว่าต้องลงนาม จึงจำใจต้องลงนามไป เพราะเห็นว่าจะขัดขึ้นไปไม่มีประโยชน์ เอาไว้หาทางแก้ไขภายหลัง

ก่อนปิดสภาฯ เล็กน้อย พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยาฤทธิอัคเนย์กับพวกเป็นผู้คิดให้หลวงประดิษฐ์ฯ ไปต่างประเทศ เพื่อจะล้มล้างรัฐธรรมนูญเสีย โดยบอกแก่หลวงประดิษฐ์ฯ ว่ารัฐบาลต้องการให้ไปต่างประเทศเพื่อความปลอดภัย หลวงประดิษฐ์ฯ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

รับปากว่าจะไป การที่รับปากเช่นนี้ ก็เพราะพระยาพหลฯ หลวง-  
พิบูลสงครามและหลวงอดุลเดชจรัสได้สั่งกับหลวงประดิษฐฯ ว่า  
ให้รับปากพระยาราชวังสันเสีย ส่วนทางนี้เพื่อนฝูงจะคิดแก้ไขให้  
กลับมาภายหลัง เมื่อหลวงประดิษฐฯ ไปต่างประเทศแล้ว จึงได้  
จัดพิมพ์พระราชวิจารณ์เค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น และระยะนี้ก็ได้  
จัดการให้หลวงพิบูลสงครามย้ายไปอยู่ในตำแหน่งผู้ช่วยพลรบ จะ  
ให้พวกผู้ก่อการที่คัดค้านพระยามโนฯ นั้น ไปศึกษาวิชาต่างประเทศ  
ส่วนหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ถูกสั่งให้เตรียมตัวเข้าศึกษาวิชาทหาร  
เรือ ณ ประเทศฝรั่งเศส เพื่อเตรียมคืนอำนาจให้แก่คณะเจ้า

เมื่อปิดสภาฯ แล้ว ม.จ.วิบูลย์สวัสดิ์วงศ์ ได้มีหนังสือถึง  
พระยามโนฯ ๒-๓ คราว มีข้อความสำคัญว่า ขอให้สับเปลี่ยนผู้  
ก่อการบางตำแหน่งเสีย นอกจากนี้พระปกเกล้าฯ ยังมีหนังสือถึง  
พระยามโนฯ ตัดพ้อต่อว่าพระยามโนฯ ว่าทำอะไรไม่เด็ดขาด เป็น  
การติงท่อนกลาง ส่วนพระยาพหลพลพยุหเสนาได้ขอร้องให้เปิด  
สภาผู้แทนราษฎร หลายครั้งหลายหนแต่ไม่สำเร็จ จึงเห็นว่าจะ  
อยู่ร่วมคณะต่อไปจะเสื่อมเสียจึงลาป่วย ในขณะที่ลาป่วยนี้พระ-  
ยามโนฯ พระยาทรงฯ คิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบบรัฐธรรมนูญ  
ให้กลับเป็นไปตามทางปกครองระบบเดิม พระยาพหลฯ จึงได้  
มีหนังสือไปเตือนพระยาทรงฯ ให้ระวังตัวเกรงจะถูกเขาหักหลังเอา  
และได้แจ้งต่อไปว่า ถ้าจะลาออกให้บอกด้วย เพราะได้ข่าวว่าจะ  
ถูกประทุษร้าย ต่อมาราว ๒ อาทิตย์ พระยาทรงสุรเดช พระยา-  
ฤทธิ์อัคเนย์ พระประศาสน์พิทยายุทธ และพระยาพหลพล  
พยุหเสนา ได้ลาออกจากราชการทหารและคณะกรรมการราษฎร  
การที่พระยาพหลฯ ลาออกครั้งนี้ ก็เพื่อจะเป็นการลองพระทัย  
พระปกเกล้าฯ ว่าถ้าไม่เห็นด้วยคงจะรับสั่งและเรียกไปสอบถาม  
จะได้เล่าเรื่องราวให้ฟัง แต่พระปกเกล้าฯ อนุญาตให้ลาออก



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เลยทีเดียว แล้วตั้งผู้บัญชาการทหารบกขึ้นใหม่ การที่กระทำไปดังกล่าวแล้ว พระปกเกล้าฯ ย่อมรู้เห็นด้วย เพราะการแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารบกนั้น พระปกเกล้าฯ เป็นผู้ทรงแต่งตั้ง เหตุที่พระยาทรงฯ พระยาฤทธิ์อัคเนย์ และพระประศาสน์พิทยายุทธ ลาออกนั้น ในชั้นแรกพระยาพหลฯ ไม่ทราบเหตุผล ภายหลังจึงทราบว่า เป็นกลอุบาย คือเมื่อพระยาทรงฯ พระยาฤทธิ์ฯ พระประศาสน์ฯ ลาออกแล้วพระยาพหลฯ จะลาออกตามไปด้วย เพื่อให้ให้อำนาจนั้นตกอยู่แก่พระยามโนฯ แล้วจะได้หาวิธีการเปลี่ยนอำนาจการปกครองกลับไปเป็นตามระบอบเดิม

เมื่อพระยาพหลฯ ลาออกจากราชการแล้ว ได้มีตำรวจมาล้อมอยู่รอบ ๆ บ้าน เพื่อคิดจะทำร้ายพระยาพหลฯ ตามแผนการที่วางไว้ ในระหว่างนั้นพระยาทรงฯ ได้ไปบอกพระยาพหลฯ ว่า ถ้าใครเขามาชวนอะไรซึ่งเกี่ยวข้องกับแก่การบ้านเมืองอีกอย่าให้ทำต่อไป พระยาพหลฯ ก็รับปากแต่เมื่อมีตำรวจมาล้อมบ้านและมีคนจะทำร้ายเช่นนี้ พระยาพหลฯ จึงรู้สึกว่าจะต้องมีภัยแน่ จะหนีไปก็ไม่ได้ เพราะมีเงินติดตัวอยู่ ๒๗ บาท จึงได้เชิญหลวงชำนาญยุทธศิลป์กับหลวงอำนวยสงครามมาที่บ้าน แล้วเล่าเรื่องราวดังกล่าวแล้วให้ฟังและขอความช่วยเหลือด้วย แต่หลวงชำนาญยุทธศิลป์บอกว่ามีทหารอยู่ได้บังคับคนละกองพันเท่านั้นสู้เขาไม่ได้ได้แนะนำให้ไปหาบาทหลวงพินูลสงคราม ในที่สุดพระยาพหลฯ จึงได้ไปตามหลวงพินูลฯ มาและเล่าเรื่องที่กล่าวแล้วให้ฟัง หลวงพินูลสงครามว่ารู้เรื่องหมดแล้ว รับว่าจะช่วยเหลือและขอให้พระยาพหลฯ เป็นผู้นำยึดการปกครองอีกครั้งหนึ่ง ชั้นแรกพระยาพหลฯ ไม่ยอมรับ เพราะได้รับปากพระยาทรงฯ ไว้แล้ว แต่หลวงพินูลฯ อ้อนวอนขอให้พระยาพหลฯ เป็นผู้นำอีกครั้งหนึ่งเกิด พระยาพหลฯ จึงรับปากว่าจะเป็นผู้นำ โดยเห็นว่าเป็นการป้องกันตัว ทั้งในเวลานั้น





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

พระยาทรงฯ พระประศาสน์ฯ ก็หนีไปแล้ว ส่วนพระยาฤทธิ์อัคนย์ ได้มาบอกพระยาพหลฯ ว่าให้หนีไปเสียอย่างพระยาทรงฯ และ พระประศาสน์ฯ พระยาพหลฯ บอกว่าไม่มีเงิน พระยาฤทธิ์อัคนย์ จึงเอาเงินเดือนของพระยาพหลฯ ที่ค้างอยู่ ๒๐๐ บาทเศษมา ให้ การที่พระยาฤทธิ์อัคนย์มาทำเช่นนี้เป็นกลอุบายอย่างหนึ่ง เพื่อให้พระยาพหลฯ ไปเสียให้พ้น

เมื่อได้ยึดอำนาจการปกครองวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว พระปกเกล้าฯ ได้ทรงแต่งตั้งให้พระยาพหลฯ เป็น นายกรัฐมนตรี ชันแรกไม่ยอมรับ โดยอ้างว่าไม่มีความรู้ แต่ พระปกเกล้าฯ ขอร้องให้รับจึงยอมรับเป็นเพียง ๑๕ วัน ครั้นครบ ๑๕ วันแล้วพระยาพหลฯ ไม่ยอมรับ พระปกเกล้าฯ รับสั่งว่าได้ ทำงานการไปเป็นที่เรียบร้อยขอให้ไปต่อไปอีก พระยาพหลฯ จึง จำใจต้องรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา การที่พระปกเกล้าฯ ขะยั่นชะยอให้พระยาพหลฯ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อมานี้ ก็เพื่อจะ ให้พระยาพหลฯ ทำเสียให้แน่ เมื่อทำไม่ไหวแล้วก็จะปล่อย การปกครองให้เป็นไปตามรูปเดิม

ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) พระปกเกล้าฯ ให้ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ มาพูดทาบถามพระยาพหลฯ ว่าจะ พระราชทานเงินให้พระยาพหลฯ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แต่พระยา- พหลฯ มาคิดว่า การที่จะพระราชทานคงต้องแลกเปลี่ยนอะไรสักอย่างหนึ่งในเรื่องการเมือง จึงไม่ยอมรับ”

อีกตอนหนึ่งศาลพิเศษได้กล่าวไว้ดังนี้

“ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ ประมาณ ๒๐ วัน พระยา- ทรงสุรเดชกับพระประศาสน์พิทยายุทธ ได้เดินทางไปต่างประเทศ พระยาทรงฯ ได้พูดกับนายสงวน ตุลารักษ์ ว่า คณะพวกเจ้าเขา จะเล่นงานพวกผู้ก่อการ นายสงวนฯ ตอบว่า เมื่อเขาจะเล่นงาน





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

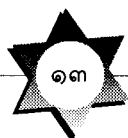
..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



แล้วควรจะอยู่ช่วยกัน พระยาทรงฯ จึงพูดว่า เมื่อใครเขาอยู่ก็ให้เขาทำไปก็แล้วกัน การที่พระยาทรงฯ พูดเช่นนี้ ก็เพื่อพูดกระทบพระยาพหลฯ และหลวงพิบูลสงคราม เมื่อเกิดกบฏขึ้นพระยาทรงฯ ได้เดินทางไปถึงโคลัมโบ พระยาพหลฯ โทรเลขเรียกให้กลับ เพื่อมาช่วยเหลือทำการปราบกบฏ แต่พระยาทรงฯ กลับตอบมาว่า เรื่องเล็กน้อยให้ทำกันไปเถอะ

ส่วนพระปกเกล้าฯ ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) เล็กน้อย ได้ความตามคำของพระยาอิศรราชเดชวินายพันธุ์จมิ์นรณภพพิชิต เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ และพระนรราชจำนง พยานโจทก์ ประกอบด้วยเอกสารว่า ได้ไปประทับอยู่ ณ พระที่นั่งไกลกังวล พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการสำคัญๆ หลายคนอยู่ที่หัวหิน ในระหว่างนั้นพระปกเกล้าฯ ได้สั่งให้พระยาอิศรราชเดชวินายพันธุ์จมิ์นรณภพพิชิต เจ้ากาวิละวงศ์ ๒ ครั้ง เป็นเงิน ๖,๐๐๐ บาท เพื่อใช้ซื้อเสบียงและสิ่งของต่างๆ ไว้สำหรับใช้เมื่อคราวที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉิน เจ้ากาวิละวงศ์ได้จัดซื้อข้าวและเครื่องกระป๋องไว้ นอกจากนี้พระปกเกล้าฯ ได้ใช้ให้เจ้ากาวิละวงศ์ตัดถนนจากหัวหินถึงปากทวารชายแดนพม่า เจ้ากาวิละวงศ์ยังได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ อยู่เสมอ ตลอดจนเกิดกบฏขึ้น แสดงว่าพระปกเกล้าฯ รู้เห็นในเหตุการณ์กบฏ จึงเตรียมรับสถานการณ์ไว้ล่วงหน้า

ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) ได้มีคนพูดกันที่หัวหินว่า ทางกรุงเทพฯ อาจมีการยุ่งๆ กัน ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ อ้างพระบรมราชโองการสั่งพระยาอิศรราชเดชวินายพันธุ์จมิ์นรณภพพิชิต เจ้ากาวิละวงศ์ จัดแผนการที่จะเตรียมเสด็จจากหัวหินโดยทางรถไฟไปทางปักกิ่งได้และจัดการรักษาพระองค์ด้วย พระยาอิศรราชเดชวินายพันธุ์จมิ์นรณภพพิชิต จึงได้ทำแผนการเคลื่อนขบวนและรักษาพระองค์อย่างละเอียด ตามแผนการดัง





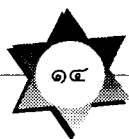
## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

กล่าวนั้น มีหีบเครื่องไอพินน้ำตา ซึ่ง ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร รักษาไว้ และในระหว่างกบฏก็ได้ใช้แผนการที่พระยาอิศราราชเสวี ทำไว้นั้น ในการเดินทางไปจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ปรากฏว่า ก่อนหน้าที่จะเกิดกบฏ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ได้พูดขึ้นที่พระที่นั่ง กังวาลเป็นเชิงว่าจะมีกบฏเกิดขึ้นทางกรุงเทพฯ ก่อนเกิดกบฏนายอิน บุนนาค (พระยาสุรพันธ์เสนี) ซึ่งเป็นกบฏในคราว พ.ศ. ๒๔๗๖ และศาลพิเศษได้พิพากษาลงโทษไปแล้วนั้น ได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ ที่หัวหิน และพระปกเกล้าฯ ได้จ่ายเงินให้ในวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ให้แก่นายอินไป ๑๖๗ บาท ๕๐ สตางค์ วันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ให้แก่กาวิละวงศ์ อีก ๓,๐๐๐ บาท วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๗๖ ให้แก่เจ้ากาวิละวงศ์ อีก ๓,๐๐๐ บาท วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๗๖ ให้แก่นายอินไปอีก ๕๐๐ บาท วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ให้แก่กริยานายพิทย (พ.ต.อ.พระยาธรณี-นฤเบศร์) ไป ๒๐๐ บาท ดังปรากฏตามบัญชีการจ่ายเงินค่า ใช้สอยส่วนพระองค์ซึ่งโจทก์อ้างมา

ก่อนเกิดกบฏ พ.ศ. ๒๔๗๖ (กบฏบวรเดช) กรมขุน-ชัยนาทนเรนทร ม.จ.วงศ์นิรชร เทวกุล และพระองค์เจ้าบวรเดช ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ ที่หัวหิน ส่วนหลวงอภิบาลภูวนารถ เป็น องครักษ์ประจำอยู่ที่หัวหิน และพระองค์เจ้าบวรเดชได้เคยมี หนังสือถึง ม.จ.วิบูลสวัสดิวงศ์และพระปกเกล้าฯ ที่หัวหินหลาย ฉบับ นอกจากนี้ปรากฏว่าหลักฐานทางทรัพย์สินฝ่ายพระมหา-กษัตริย์ว่า พระปกเกล้าฯ ได้จ่ายเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ พระองค์เจ้าบวรเดชไป ซึ่งเข้าใจว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการกบฏ ครั้งนั้น

ครั้นถึงวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เกิดการกบฏ และมี พ.ร.บ. จัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๖ ขึ้น สำหรับพิจารณา



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พิพากษาในครั้งนั้น ศาลพิเศษฟังว่าพระองค์เจ้าบรมเดชได้เป็นหัวหน้าของฝ่ายกบฏด้วยผู้หนึ่ง และสาเหตุที่เกิดกบฏขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้น ได้ความว่าเนื่องมาจากเรื่องที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญและให้พระปกเกล้าฯ มีอำนาจตามเดิม ส่วนผู้ที่สนับสนุนในการนั้นก็มุ่งหวังตำแหน่งลางยศในภายหน้า นอกจากนี้ก็มีเรื่องคุ่มแค้นกันเป็นการส่วนตัว”

จากคำพิพากษาดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดถึงความพยายามของพวกเศษเดนศักดิ์นาทั้งหลาย ที่พยายามจะหมุ่กบฏลือประวัติศาตร์ให้ทวนกระแสกลับไปสู่ยุคสมัยแห่งสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ลงหลุมฝังศพไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง นับแต่ความพยายามของพระยามโนปกรณนิติธาดากับพวกจนถึงกบฏบวรเดช และความพยายามเหล่านั้นคำพิพากษาระบุว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีส่วนร่วมด้วยอย่างสำคัญ อย่างเช่นได้ช่วยเหลือการเงินแก่พวกกบฏดังปรากฏหลักฐานตามบัญชีจ่ายเงินใช้สอยส่วนพระองค์ ตลอดจนการตระเตรียมเสบียงอาหารและวางแผนทางหนีที่ไล่เมื่อคราวคับขัน โดยมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่เจ้ากาวิละวงศ์และพระยาอิศราธิราชเสวี

ดังนั้น เมื่อพระองค์ได้ทรงทราบข่าวว่ารัฐบาลจะส่งรถไฟไปมาฉุฉิมูเสด็จกลับพระนครในขณะที่เกิดกบฏขึ้นแล้วนั้น พระองค์กลับเสด็จหลีกหนีไปเสียยังจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนทางภาคใต้ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความหวาดระแวงภัยของพระองค์ เพราะพระองค์ย่อมตระหนักพระทัยในพฤติกรรมของพระองค์เป็นอย่างดีอยู่แล้ว

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระปกเกล้าฯ ทรงเล่าไว้ในหนังสือ “เบื้องแรกประชาธิปไตย” ตอนหนึ่งว่าดังนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

“ตอนนั้นเรามีเรือยนต์พระที่นั่งขนาดเล็กอยู่ ตกลงออกเรือกันตอนกลางคืน มีทหารรักษาวังไปด้วย มีปืนกลไป ข้าราชการ-บริพารตอนนั้นที่จำได้ก็มีอย่างท่านประสพศรี (ราชองครักษ์-ทบ.) ท่านครรชิต (ราชองครักษ์-ทร.) มีพ่อ มีแม่จัน แล้วก็น้องชายอีกคน มีท่านกมลีสาน ม.ร.ว. สมัครสมาน กฤดากร (ทำการแทนราชเลขาในการในพระองค์) ร่วมไปในเรือด้วย ก่อนจะออกเดินทางก็ทรงคิดว่าจะเรียบริ้อยหมดทุกอย่าง แต่คลื่นมันเหลือเกิน อารูตตกน้ำกันเกือบหมด พอเรือไปได้หน่อยก็เห็นเรือยามฝั่งมาก็กว่าเอ๊ะ เห็นจะไม่ได้การก็เตรียมสู้กันละ เพราะไม่รู้ว่าใครเป็นใคร แต่พอเรือเข้ามาใกล้ เขาก็ให้สัญญาณว่า มาด้วยความหวังดี มารับใช้ พอโผล่เข้ามาก็เป็นหลวงปฏิวัติฯ เข้าใจกันว่าพระยาวิชิตรฯ ใช้นี้ให้มา ในหลวงรับสั่งว่าชอบใจมาก กลับไปเถอะไม่ต้องมาหอรอกฉันจะไปเองแล้วก็เล่นเรือกันต่อไป”

“นอกจากผู้คนที่เออลงเรือมานั้น ยังมีเหลืออยู่ที่วังไกลกังวลอีกหลายคน ซึ่งมอบให้ท่านขึ้น (ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์) เป็นหัวหน้าดูแล ก็ให้ตามไปโดยรถไฟ ที่นี้ตอนนั้นก็คิดกันว่าจะไปเอารถไฟที่ไหน เลยตกลงใจให้เจ้ากาวิละวงศ์ (ข้าราชการกรมรถไฟ) ซึ่งอยู่ที่วังด้วย เป็นคนไปที่เพชรบุรีเพราะใกล้ที่สุด เรียกว่าไปขโมยรถไฟมา แล้วมารู้ทีหลังว่า เขาก็ไปเอามาจนได้ มีกรมพระนครฯ กรมพระยาดำรงฯ อยู่ที่หัวหินขึ้นรถไฟไปด้วย”

ข้อความทรงเล่าดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับคำพิพากษาของศาลพิเศษที่ว่า ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ พระเชษฐาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ซึ่งมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าทหารรักษาวัง ได้อ้างพระบรมราชโองการ สั่งให้พระยาอิศราราชเสวีวางแผนการที่จะเตรียมเสด็จจากหัวหิน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ในหนังสือของพระยาราชวังสัน อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส ที่มีถึงพระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรี รายงานเรื่องเข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ ณ บ้านแกรนเลย์ประเทศอังกฤษตอนหนึ่งว่า

“ในเรื่อง ม.จ.ศุภสวัสดิ์ฯ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันว่าท่านทรงใช้เอง (เกี่ยวกับการเตรียมแผนการทางทหารซึ่งรัฐบาลกล่าวหาว่า เป็นแผนการร่วมกับกบฏบวรเดช-ผู้รวบรวม) เพื่อป้องกันพระองค์ท่าน เพราะในเวลานั้นเหตุการณ์ยุ่งเหยิงกันไปทั้งนั้น ไม่ทรงทราบว่าผู้ใดจะมีความคิดประการใด ถ้าไม่ทรงระวังตัวแล้ว ผู้คิดร้ายต่อรัฐบาลหรือต่อพระองค์ท่านอาจจะจับพระองค์ท่าน เป็นตัวประกันก็ได้”

ภายหลังที่รัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ปราบปรามฝ่ายกบฏราบคาบไปแล้ว ก็ได้พยายามกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จกลับสู่พระนคร แต่พระองค์ก็ทรงรีรออยู่ ณ พระตำหนักเขาน้อยสงขลา เกือบสองเดือนจึงได้เสด็จกลับ ดังคำแถลงของรัฐบาลมีความตอนหนึ่งว่า

“ในระหว่างที่เกิดกบฏ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จไปประทับที่สงขลา รัฐบาลได้พยายามกราบบังคมทูลขอให้รีบทรงกลับสู่พระนคร เพื่อที่จะได้พระราชทานความเห็นในการเลือกสมาชิกประเภท ๒ แต่พระองค์ก็หาได้เสด็จกลับไม่ คงเสด็จกลับมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖”

ในขณะที่ประทับในพระนครนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทับ ณ พระราชวังสวงจิตลดาดจันทระทั้งเสด็จออกไปอังกฤษ ในวันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ รวมเวลาประทับอยู่ในพระนครนับแต่เสด็จกลับจากสงขลา เพียง ๑ เดือน ๒ วัน และในคืนวันที่ ๑๑ มกราคม พระองค์ได้มีกระแสพระราช-





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล.....

ดำรงทางวิทยุกระจายเสียงเป็นการอำลาประชาชน มีความว่าดังนี้  
“ในวันที่ ๑๒ เดือนนี้ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยพระราชนิ จะ  
เดินทางออกไปต่างประเทศ ทั้งนี้เป็นความจำเป็นเพื่อรักษา  
ร่างกายของข้าพเจ้า และจะถือโอกาสเจริญทางพระราชไมตรีกับ  
นานาชาติให้ดียิ่งขึ้นด้วย

ข้าพเจ้าตระหนักถึงความลำบากทางการเมือง ซึ่งมีอยู่  
ในเวลานี้ แต่ข้าพเจ้ามีความไว้วางใจคณะรัฐบาลของข้าพเจ้า ซึ่ง  
มีนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีอย่าง  
เต็มที่ และสภาผู้แทนราษฎรกับประชาราษฎรทั้งหลาย ก็ได้แสดง  
ความไว้วางใจอย่างเดียวกัน แม้การกบฏครั้งที่แล้วมา รัฐบาลของ  
ข้าพเจ้าก็ได้ปราบปรามจนสงบราบคาบแล้ว ข้าพเจ้าจึงเชื่อมั่นว่า  
ประเทศชาติของเราจะได้รับการรักษาความสงบและประสานความ  
สามัคคีกันเป็นอย่างดี

บัดนี้ ก็มีสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกทั้งสอง  
ประเภทครบถ้วนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแล้ว และการ  
เป็นไปในสภาที่ได้เป็นมาแล้วก็แสดงให้เห็นว่าเป็นการลุล่วงไปโดย  
ความเรียบร้อย จึงเป็นที่คาดหมายได้ว่า สภาผู้แทนราษฎรจะได้  
เป็นกำลังส่วนหนึ่งซึ่งได้ช่วยหารื้อรัฐบาลบำรุงประเทศชาติให้  
เจริญก้าวหน้าต่อไป

อันการปกครองแบบรัฐธรรมนูญนี้ ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใส  
อย่างจริงจั่งตั้งแต่ต้นมา เมื่อได้มีรัฐธรรมนูญแล้วข้าพเจ้าก็ได้  
สนใจเพื่อให้กิจการเป็นไปตามระบอบรัฐธรรมนูญทุกประการ  
ข้าพเจ้าได้แสดงความประสงค์หลายครั้งว่า จะใคร่ให้การเมือง  
เป็นไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความ  
ประสงค์อีกครั้งหนึ่งว่า เฉพาะอย่างยิ่งที่ข้าพเจ้าไม่อยู่ในพระนครนี้  
ข้าพเจ้าขอให้ประชาชนของข้าพเจ้าจงรักษาความสงบและความ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



สามัคคีกันไว้ให้มั่นคง

ในยามโศกกิจตกต่ำนี้ เป็นธรรมดาอยู่เองที่ประชาชนจะต้องชวนขวายหาทางบรรเทาทุกข์ของตน แต่ในการกระทำนั้นขออย่าได้ลืมคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม กล่าวคือสันติสุขของบ้านเมืองเรา โดยได้รับการอบรมในทางศาสนา ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก จึงมีอุปนิสัยรักสงบเป็นที่ตั้ง เพราะฉะนั้นในระหว่างที่ข้าพเจ้าต้องจากประเทศสยามไปชั่วคราวนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ได้คุ้มครองรักษาให้ประชาชนชาวไทยได้รับสันติสุขทุกประการ”

และครั้นแล้วในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๗๖ พระองค์ก็ได้เสด็จไปต่างประเทศตามหมายกำหนดการ

การเสด็จออกนอกประเทศของพระองค์ในครั้งนี้ในทางเปิดเผยที่รู้กันทั่วไปคือ เสด็จไปรักษาพระเนตร แต่ในความเป็นจริงก็คือการออกไปตั้งป้อมต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลพระยาพหลฯ การตั้งป้อมนอกประเทศต่อสู้กับรัฐบาลครั้งนี้พระองค์ทรงมีทางเลือกอยู่ ๒ ทาง ซึ่งพระองค์ทรงกำหนดขึ้นมาด้วยขัตติยมานะของพระองค์เอง ทางที่หนึ่งคือถ้ารัฐบาลยอมคล้อยตามความต้องการของพระองค์ในทางการเมือง ในทุกกรณีที่พระองค์ทรงตั้งเงื่อนไข พระองค์ก็จะเสด็จกลับประเทศและทรงเป็นองค์พระประมุขต่อไป แต่ถ้ารัฐบาลไม่ยอมคล้อยตามความต้องการของพระองค์ พระองค์จะทรงสละราชสมบัติ และพระองค์ก็ได้ใช้กลยุทธ์สละราชสมบัติเป็นเครื่องมือต่อสู้กับรัฐบาลจนวาระสุดท้าย

พระองค์ทรงต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลอย่างไร? เราจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไปพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานทางราชการ ในวาระแรกพระองค์ได้ทรงพระราชปรารภถึงเรื่องการสละราชสมบัติเป็นการทำสงเคราะห์ความจิตวิทยาผ่านมาทางผู้สำเร็จ-





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ราชการแทนพระองค์ คือ กรมพระนริศฯ ตามสำเนาหนังสือที่ ๖/๕๘ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มีถึงนายกรัฐมนตรี พระยาพหลพลพยุหเสนา ดังนี้ (และก่อนหน้านี้นี้คือในเดือนกันยายน ๒๔๗๗ พระองค์ก็เคยมีพระราชบันทึกในกรณีจะสละราชสมบัติ ผ่านไปทางพระยาราชวังสัน อัครราชทูตสยามประจำปารีส ซึ่งจะได้อ้างถึงในลำดับต่อไป)

ที่ ๖/๕๘

กรมเลขาธิการในพระองค์

วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

แจ้งความถึงนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา  
นายกรัฐมนตรี ทราบ

ฉันได้รับพระราชโทรเลขทรงปรารภถึงการงานอันได้ทรงปฏิบัติติดต่อด้วยรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ตามเวลาที่ล่วงมาแล้ว สังเกตเห็นปรากฏแนในพระราชหฤทัยว่า รัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมากรู้สึกแนใจว่าไม่จำเป็นจะต้องประนีประนอมต่อพระองค์ ไม่ว่าในเรื่องใด ๆ ดูที่จะขัดพระราชดำริเสียทุกอย่าง ถ้ารัฐบาลมีประสงค์จะประสานงานต่อพระองค์ด้วยดีแล้ว คงจะกราบบังคมทูลที่ปรึกษาก่อนที่จะดำเนินการอันสำคัญไป ถ้าได้กระทำดั่งนั้น ความยุ่งยากอย่างหนึ่งอย่างใดก็จะไม่เกิดขึ้นแต่รัฐบาลมิได้ทำดั่งนั้น การใด ๆ รัฐบาลได้ทำไปจนถึงที่สุดเสร็จเสียแล้ว จึงกราบบังคมทูลพระกรุณา ไม่มีทางที่จะทรงทักท้วงให้แก้ไขโดยกระแสพระราชดำริอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะไม่มีอะไรเหลือนอกจากความซึ่งเคียดแค้น อันเป็นธรรมดาที่มีพระมหากษัตริย์ขัดกับรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร เช่นนี้ ไม่ว่าประเทศใดย่อมไม่เป็นสิ่งดีสำหรับประเทศนั้น ตาม





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

พฤติการณ์เช่นนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระองค์ไม่ควรจะดำรงราชสมบัติอยู่สืบไป เพราะไม่เป็นประโยชน์ที่จะปกปักรักษาผู้ใดผู้หนึ่งได้เลยแล้ว จึงสมักรพระราชหฤทัยจะทรงสละราชสมบัติพระราชทานโอกาสที่จะให้จัดตั้งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ที่ประสาณงานได้เรียบร้อย เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวสยาม ในการทรงสละราชสมบัตินั้นจะไม่ทรงตั้งรัชทายาท พระราชทานโอกาสไว้ให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรคัดเลือกเองตามความพอใจ จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชหัตถ์เลขาหมายภายหลังโดยทางไปรษณีย์

(ลงพระนาม) นริศ

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

เกี่ยวกับพระราชปรารภที่จะทรงสละราชสมบัตินั้น พระองค์ได้เคยยกขึ้นมาสำคัญกับคณะผู้เข้าเฝ้าเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ณ วังสุโขทัย ภายหลังจากที่พระองค์ได้เสด็จกลับจากพระราชวังไกลกังวลตามคำกราบบังคมทูลขอของคณะราษฎร ในการเข้าเฝ้าวันนั้นพระยามหิรรราชเลขาธิการในพระองค์ เป็นผู้จัดบันทึก และต่อมาในวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ส่งสำเนาทิ้งกลับฉบับนั้นให้แก่พระยามโนปกรณนิติธาดา ประธานคณะกรรมการราษฎรมีข้อความดังนี้

## บันทึกกลับ

วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เวลา ๑๗.๑๕ น. โปรดเกล้าฯ ให้พระยามโนปกรณฯ และพระยาศรีวิสารฯ พระยาปริชา-





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ชลยุทธ พระยาพหลฯ กับหลวงประดิษฐมนูธรรม มาเฝ้าฯ ที่วัง  
สุโขทัย มีพระราชดำรัสว่า อยากจะสอบถามความบางข้อและ  
บอกความจริงใจ ฯลฯ ฯลฯ อีกอย่างหนึ่งอยากจะแนะนำเรื่องสืบ  
สันตติวงศ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าและพระพุทธเจ้าหลวง  
ได้เคยพระราชดำริที่จะออกจากราชสมบัติเมื่อทรงพระชราเช่น  
เดียวกัน ในส่วนพระองค์พระเนตรก็ไม่ปกติ คงทนนานไปไม่ได้นาน  
เมื่อการณุปกติแล้ว จึงอยากจะลาออกเสีย ทรงพระราชดำริเห็น  
ว่าพระโอรสสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนเพชรบูรณ์ ก็ถูกข้ามมาแล้ว ผู้  
ที่จะสืบสันตติวงศ์ต่อไปควรจะเป็นพระราชโอรส สมเด็จพระเจ้าฟ้า  
กรมหลวงสงขลานครินทร์

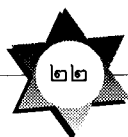
ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

พระยาศรีวิสารวาจากราบบังคมทูลว่า มีความรู้สึกเป็น  
พระมหากษัตริย์คุณที่ทรงช่วยเหลือเพื่อความมั่นคง เรื่องที่ทรง  
พระราชดำริจะลาออกนั้น ขอพระราชทานให้คิดไว้ก่อน มีพระ  
ดำรัสว่า จะดูก่อน ไม่ทราบว่าการแห่งพระเนตรจะทุพพลภาพ  
เพียงไร เพราะการผ่าพระเนตรไม่ได้ผลสมคาด ถึงไม่มีเหตุเรื่อง  
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ได้ทรงพระราชดำริที่จะลาออก กาล  
ต่อไปยังไม่ทราบว่าเป็นอย่างใด ถ้าพระเนตรดีและแสดงให้เห็น  
ว่าคณะราษฎรไม่ทำให้พระองค์เสื่อมความนิยมก็อาจอยู่ต่อไป  
ในขั้นนี้ขอแบ่งรับแบ่งสู้ไว้ก่อน ฯลฯ

มหิธร

จด

บันทึกฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นความไม่แน่วแน่พระทัยของ  
พระองค์ว่าจะเข้ากันได้กับคณะราษฎร พระองค์จึงได้ทรงพระ  
ราชดำริว่า “ถ้าพระเนตรดีและแสดงให้เห็นว่าคณะราษฎรไม่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ทำให้พระองค์เสื่อมความนิยมก็อาจจะอยู่ต่อไป ในขั้นนี้ขอแบ่งรับแบ่งสู้ไว้ก่อน...”

ต่อพระราชปรารภที่จะสละพระราชสมบัติ ซึ่งกรมพระยานริศฯ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้แจ้งให้รัฐบาลทราบ ต่อมาในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลพระยาพหลฯ ได้มีหนังสือกราบทูลผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แสดงความเสียใจในพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังสำเนาเอกสารของทางราชการต่อไปนี้

ที่ ก. ๗๐๑๗/๒๔๗๗

สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๗

## ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชกระแสโดยทางโทรเลข ในข้อราชการซึ่งเกี่ยวเนื่องกับรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ดังมีความพิศดารทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่แล้วนั้น

พระราชอาญาไม่พ้นเกล้าฯ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษากันแล้ว ลงมติว่า โดยที่ยังไม่ทราบเกล้าฯ ในพระราชประสงค์เป็นข้อๆ ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งถ้าหากจะมีโทรเลขหรือหนังสือไปมาเพื่อทำการชี้แจงและตกลงในข้อราชการที่กล่าวนั้น ก็เกรงด้วยเกล้าฯ ว่าจะกราบบังคมทูลชี้แจงข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของคณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยละเอียดละออให้เป็นที่พอพระราชหฤทัยไม่ได้ดีกว่ากับที่จะได้กราบบังคมทูลพระกรุณาด้วยวาจา จึงได้ตกลงเชิญเจ้าพระยา-ศรีธรรมมาธิเบศ ประธานสภาผู้แทนราษฎร และให้นายนาวาตรี





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

หลวงอำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรี ไปเฝ้าได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เพื่อกราบบังคมทูลชี้แจงข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของคณะ รัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในข้อราชการต่างๆ ซึ่งยัง ข้องพระราชหฤทัยอยู่ แล้วหาช่องทางที่จะจัดการให้เป็นที่พอพระ ราชหฤทัยทุกประการ ที่จะพึงกระทำได้ภายใต้บังคับแห่งรัฐ- ธรรมนูญ เมื่อตกลงประการใดแล้วจะได้รายงานเข้ามาขออนุมัติ อีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้เป็นการตกลงทางราชการ

ในที่สุด คณะรัฐมนตรีขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาในความปรารถนาอันแท้จริง ที่รัฐบาล ใครจะเห็นได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จกลับมาครองราชสมบัติ สืบไปชั่วกาลนาน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของชาติบ้านเมืองตลอด ทั้งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ พระราชทานนี้ด้วย

การจะควรประการใดสุดแล้วแต่  
จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ  
ข้าพระพุทธเจ้า

(ลงนาม) **นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา**  
**นายกรัฐมนตรี**  
ขอเดชะ

ครั้นแล้วคณะผู้แทนรัฐบาลดังกล่าว ก็ได้เดินทางจาก ประเทศสยามไปถึงประเทศอังกฤษในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๗๗ และต่อมาก็ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังสำเนาหนังสือที่ คณะผู้แทนรัฐบาลได้แจ้งมาให้รัฐบาลทราบต่อไปนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



(สำเนา)

ที่ ก. ๒/๗๗

ไฮเต็ลไฮด์ปาร์ก กรุงลอนดอน

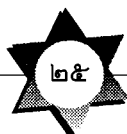
วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

เรียน พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ พร้อมด้วยนายดิเรก ชัยนามได้มาถึงลอนดอนเมื่อวันที่ ๗ เดือนนี้ รุ่งขึ้นวันที่ ๘ ได้ส่งหนังสือเรียน นายพลโท พระยาวิชิตรวงศ์วุฒิเกรียงไกร สมุห-  
ราชของครักษ์ และราชเลขาณูการในพระองค์ประจำขบวนเสด็จ  
ขอให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลว่า คณะผู้แทนขอพระราชทาน  
พระราชวโรกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันที่ ๑๒ เดือนนี้  
ในวันเดียวกันนั้นเอง พระยาวิชิตรวงศ์ฯ ได้มีหนังสือตอบมาว่า ได้  
นำความกราบบังคมทูลแล้ว ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฝ้าได้ใน  
วันที่ ๑๒ เวลา ๑๕.๐๐ น. เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้  
พระยาราชวังสัน อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีสสมทบไปเฝ้า  
ทูลละอองธุลีพระบาทด้วยครั้งนี้ พระยาราชวังสัน จึงได้เดินทาง  
มาถึงกรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๑๑ เดือนนี้

ครั้นวันที่ ๑๒ เดือนนี้ คณะผู้แทนรัฐบาล มีข้าพเจ้า  
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และนายดิเรก ชัยนาม เลขานุการ พร้อม  
ด้วยพระยาราชวังสัน ได้ออกเดินทางไปยัง Knowle Granleigh  
ซึ่งเป็นที่ประทับ

เวลา ๑๕.๐๐ น. ถึงที่ประทับ นายพลโท พระยาวิชิตรฯ ได้  
นำไปพักที่ห้องรับแขก แล้วพระยาวิชิตรฯ ได้ขึ้นไปกราบบังคมทูล  
เวลา ๑๕.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงทักทาย  
กับผู้ที่ไปเฝ้าทุกคนแล้ว เสด็จนำข้าพเจ้า หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์  
และพระยาราชวังสัน ไปยังห้องประทับส่วนพระองค์ ข้าพเจ้าได้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

นำหนังสือมอบฉันทะของรัฐบาลขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และได้ฟังพระราชกระแส และกราบบังคมทูลถวายความเห็น และสนองพระราชปัญหาบางประการ ซึ่งปรากฏตามบันทึกย่อการเข้าเฝ้า ซึ่งได้แนบมาพร้อมกับหนังสือนี้ด้วยแล้ว

ครั้นวันที่ ๒๐ เดือนนี้ เวลา ๒๒.๑๑ น. พระยาวิชิตรฯ และ ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร ได้มาหาข้าพเจ้า และหลวงธำรงฯ นำร่างพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมามอบให้ ข้าพเจ้าและหลวงธำรงฯ จึงได้แจ้งกับพระยาวิชิตรฯ และ ม.ร.ว.สมัครสมานฯ ว่า จะได้พิจารณาร่างพระราชบันทึกดูก่อน และใครจะได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในวันอาทิตย์ที่ ๒๓ เดือนนี้ เพื่อกกราบบังคมทูลถวายความเห็นในร่างพระราชบันทึกนั้น พระยาวิชิตรฯ และ ม.ร.ว. สมัครสมานฯ ตอบว่า เห็นจะไม่ขัดข้อง และจะได้กราบบังคมทูลให้ทรงทราบต่อไป แล้วก็ลากลับไป ครั้นวันที่ ๒๑ นี้เวลาบ่าย พระยาวิชิตรฯ ได้โทรศัพท์บอกมาว่า ม.ร.ว.สมัครสมานฯ ได้โทรศัพท์มาจากแครนเลย์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ถือเอาร่างพระราชบันทึกซึ่งพระราชทานมาแล้วนั้นเป็นพระราชบันทึกทางราชการ และจะได้ให้ ม.ร.ว.สมัครสมานฯ นำต้นพระราชบันทึกซึ่งลงพระปรมาภิไธยแล้วมามอบให้ในคืนวันนี้ ข้าพเจ้ากับหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แจ้งให้พระยาราชวังสันทราบ เพื่อมาพบกับ ม.ร.ว.สมัครสมานฯ พร้อมกัน ณ ที่พัก ครั้นเวลา ๒๑.๓๐ น. พระยาวิชิตรฯ กับ ม.ร.ว.สมัครสมานฯ ได้มาถึง และได้้นำพระราชบันทึกซึ่งมีข้อความตรงกับร่างพระราชบันทึก ซึ่งพระราชทานมาก่อนแล้วให้แก่ข้าพเจ้า และแจ้งว่า โปรดเกล้าฯ ให้ถือว่า ฉบับนี้เป็นพระราชบันทึกทางราชการ และได้ทรงลงพระปรมาภิไธยมาด้วยแล้ว ต้นพระราชบันทึกฉบับนี้ข้าพเจ้าได้เก็บไว้และได้ส่งสำเนามาพร้อมด้วยหนังสือนี้แล้ว

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



แต่เพื่อให้คณะรัฐมนตรีได้ทราบถึงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติ  
เสียโดยด่วน จึงได้ขอรับรองให้ ม.ร.ว.สวัสด์มานะ เก็บข้อความสำคัญ  
ในพระราชบัญญัตินั้นเข้าโคตลับส่งมาทางราชเลขาณุกรในพระองค์  
กรุงเทพฯ ให้นำความขึ้นเรียนปฏิบัติคณะรัฐมนตรีต่อไป

เมื่อเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปดังนี้แล้ว หน้าที่ของ  
ข้าพเจ้าและคณะผู้แทน ก็คือรอฟังคำสั่งจากรัฐบาลต่อไป แต่ถึง  
อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าย่อมถือว่ากิจการที่ได้มอบหมายมานี้เป็น  
เรื่องอันสำคัญ และจะต้องพยายามทุกทางเพื่อให้สมประสงค์ดัง  
ทางราชการมอบหมายมา ฉะนั้นจึงได้ตกลงว่า จะไปเฝ้า ณ วันที่  
๒๓ เดือนนี้อีก และเมื่อได้ผลอย่างไรจะได้เรียนปฏิบัติมาเพื่อ  
ประกอบความดำริของคณะรัฐมนตรีต่อไป

**ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณา**

(ลงนาม) **เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ**

พร้อมกับหนังสือของคณะผู้แทนรัฐบาล ฉบับวันที่ ๒๑  
ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ดังสำเนาข้างต้นนั้น คณะผู้แทน  
รัฐบาลได้ส่ง “บันทึกย่อการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
ของคณะผู้แทนรัฐบาลครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ.  
๒๔๗๗” มายังรัฐบาลด้วย พร้อมด้วยสำเนา “พระราชบัญญัติ  
ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่คณะผู้แทน  
รัฐบาลตามรายงานของคณะผู้แทนรัฐบาลข้างต้นนั้น ต่อไปนี้คือ  
“บันทึกย่อการเข้าเฝ้าครั้งที่ ๑”

**บันทึกย่อการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ**

**ของ เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ฯลฯ**

**ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗**

วันนี้เวลา ๑๓.๓๐ น. เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ, พระยา-





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ราชวังสัน, หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ พร้อมด้วยนายดิเรก ชัยนาม เลขานุการ ได้โดยสารรถยนต์ซึ่งสถานทูตส่งมา เพื่อไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ Knowle Granleigh ถึง Knowle เวลา ๑๕.๐๐ น. มีนายพลโท พระยาวิชิตรฯ สมุหราชองครักษ์ และราชเลขานุการในพระองค์ประจำกระบวนเสด็จมาคอยรับนำไปห้องรับแขกเวลา ๑๕.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก พระยาวิชิตรฯ นำข้าราชการทั้ง ๔ เข้าเฝ้า ได้เสด็จนำเจ้าพระยาศรัย พระยาราชวังสัน และหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ไปยังห้องประทับส่วนพระองค์ เพื่อทรงปรึกษานานหรือชัชราชการ ในห้องนี้มีผู้ที่ได้เข้าเฝ้าโดยเฉพาะคือ เจ้าพระยาศรัย, พระยาราชวังสันฯ, และหลวงธำรงฯ เจ้าพระยาศรัย ได้นำหนังสือมอบอำนาจของรัฐบาลซึ่งนายกรัฐมนตรีได้ลงนามมาขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และกราบบังคมทูลเพิ่มเติมว่าคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้พระยาราชวังสันฯ มาช่วยเหลือในการเรียนปฏิบัติราชการในคราวนี้ด้วย ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งว่า การที่พระราชทานรัฐธรรมนูญให้ในคราวนั้น ก็ได้ทรงเชื่อว่ากิจการทุกอย่างจะได้เป็นไปอย่าง Democratic เช่นอย่างในอังกฤษเขา แต่เท่าที่ได้ผ่านมาได้ทรงสังเกตเห็นว่ามีได้เป็นอย่าง Democratic เช่นอย่างสมาชิกประเภท ๒ มิได้เลือกจากพวกที่มีคุณวุฒิ ความรู้ กลับเลือกจากบุคคลในคณะและผิดความประสงค์ ซึ่งมีได้เลือกตั้งจากบุคคลซึ่งทรงคุณวุฒิสมกับที่จะมาเป็นครูประเภทที่หนึ่ง นอกจากนี้ยังตัดสินติของพวกหนังสือพิมพ์และความเห็นของบุคคลอีก ซึ่งถ้าใครพูดอะไรก็ต้องเป็นผิดไปหมดเป็นการตัดสินติตามรัฐธรรมนูญ ความจริงท่านได้เคยทรงพระราชปรารภกับ Mr.Stevens ว่า อย่างสมาชิกประเภทที่สองนั้น ควรจะมีพวกอาชีพต่างๆ กัน เช่น ข้าราชการก็ควรให้พวกข้าราชการเลือกกันขึ้นมา





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ในการที่ท่านพระราชทานรัฐธรรมนูญนี้ตั้งใจจะให้แก่วรรษาราช  
ทั้งหลาย ไม่ได้ให้แก่วรรษาดียวหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าหากจะมี  
Dictator ขึ้นก็เหมือนเมื่อครั้งเป็น Absolute Monarchy และถ้ามี  
Dictator ก็กลับจะร้ายกว่า Absolute Monarchy เสียอีก จริงอยู่  
Absolute Monarchy กับ Dictator เหมือนกัน แต่เป็นมาตาม  
Tradition และทรงเห็นว่าที่เป็นมาแล้วมีผู้ซึ่งหันหลังไปในทาง  
Republic เป็นต้นว่าให้เลิกเหรียญตรา ซึ่งใน Monarchy เขา  
ต้องมี เช่นเหรียญตราเรามีให้ฝรั่งแต่ไทยกลับไม่มีประดับ นอกจากนี้  
ก็มีผู้ดำ่ว่าพระองค์ท่านว่ารัฐบาล ๑๕๐ ปีไม่เห็นทำอะไร เท่ากับ  
ดำ่ว่าวงศ์ตระกูลของพระองค์ท่านไม่ได้ทำอะไรเลย ฉะนั้นถ้าจะ  
ให้พระองค์ท่านเสด็จกลับ ก็ขอให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อขัดข้อง  
ต่างๆ ให้เป็น Democracy เสียจริงๆ ถ้าไม่เช่นนั้นกลับไปก็  
เท่ากับเป็นตัวหุ่นช่วยเหลือคนพวกหนึ่งสำหรับกดขี่ราษฎร

ต่อจากนี้ก็ ได้ทรงรับสั่งว่า ทรงข้องพระทัยแห่งพระราช-  
บัญญัติคุ้มครองปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ว่าพระราชบัญญัตินี้จะคุ้มครอง  
คนซึ่งกระทำการในภายหลังด้วยหรือไม่ คณะผู้แทนได้กราบ  
บังคมทูลว่า พระราชบัญญัตินี้หาได้คุ้มครองเฉพาะผู้ซึ่งกระทำ  
การในภายหลังไม่ และอ้างว่าพระราชบัญญัตินี้เทียบได้กับ Act  
of Indemnity ของอังกฤษ ก็ทรงพอพระราชหฤทัยในข้อนี้

ได้ทรงรับสั่งต่อไปว่า พระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้  
เป็นการกดขี่และตัดไม่ให้บุคคลแสดงความคิดเห็น เมื่อมีเรื่อง  
เกิดขึ้นก็ไม่ให้โอกาสจำเลยสู้คดีในโรงศาล เมื่อผู้ใดออกความคิด  
เห็นขัดต่อรัฐบาลๆ ก็หาว่าคิดร้ายต่อรัฐบาล คณะผู้แทนได้กราบ  
บังคมทูลว่า ความมุ่งหมายในการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้  
เป็นการให้ประโยชน์แก่จำเลยมากกว่าเป็นโทษ เพราะหลักการใน  
พระราชบัญญัตินี้เป็นการป้องกันดีกว่าแก้ กล่าวคือรัฐบาลไม่





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

อยากให้มีการขึ้นศาลต้องติดตาราง นอกจากวิธีบังคับในพระราชบัญญัตินี้ก็หาถือว่าเป็นการลงโทษตามกฎหมายอาญาไม่ เป็น แต่ว่าจำเลยต้องอยู่ในเขตที่จำกัด ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ตดสิทธิ์ในการประกอบอาชีพ และดูเหมือนก่อนออกมาในเรื่องเบี้ยหวัด เบี้ยบำนาญก็ได้ถูกตัดด้วย นอกจากนี้ ถ้าหากว่าจำเลยได้ให้ คำมั่นสัญญาว่าจะรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่คิดร้ายแล้ว ก็เป็น อันว่าพ้นจากโทษนี้ได้ ยกตัวอย่างให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีบุคคล บางหมู่บางเหล่าซึ่งไม่พอใจและหวาดเกรงในพระราชบัญญัตินี้ ก็ ยังมีบุคคลบางหมู่บางเหล่าอีกซึ่งเห็นว่าเป็นประโยชน์ เช่น หลวง-สงครามวิจารณ์กับหลวงเสนีย์สงคราม และนายไถ่ สุวรรณทัต เมื่อถูกฟ้องยังโรงศาลได้ขอร้องให้พิจารณาดนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยอ้างแบบอย่างพระยาวิชัยสุนทร นอกจากนี้กฎหมาย อาญามาตรา ๑๐๔ ก็นความกว้างขวางมาก ถ้าแม้จะฟ้องจำเลย ทุกคนตามกฎหมายอาญามาตรา ๑๐๔ แล้ว ทุกคนก็ไม่มีโอกาส หลุดพ้นไปได้เลย เมื่อได้กราบบังคมทูลดังนี้แล้ว ก็ทรงนิ่งอยู่มิได้ รับสั่งประการใด

ต่อไปนี้ ได้รับสั่งถึงเรื่องแก้ไขวิธีการประหารชีวิต ทรง รับสั่งว่าในเรื่องซึ่งไม่ให้พระองค์ท่านทรงเห็นประหารชีวิตก็เห็นด้วย เพราะไม่เป็นของสนุกอะไร แต่ข้อพระทัยในการบังคับคดีขั้น สุดท้ายซึ่งพระองค์ท่านทรงเห็นว่าควรจะผ่านสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งว่าถ้ารัฐบาลกระทำการให้แน่นอนว่าในระหว่างซึ่ง ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษนั้น จะไม่ดำเนินการ บังคับคดี เรื่องนี้อาจทำได้ เช่น ออกพระราชบัญญัติว่าด้วย วิธีร้องทุกข์ ซึ่งคณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่าเรื่องนี้ไม่เป็นการ ขัดรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๕ คิดว่าคณะรัฐมนตรีคงไม่ขัดข้องใน การที่จะวางวิธีการในเรื่องนี้ โดยออกให้เป็นพระราชบัญญัติไว้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



และถ้าเป็นที่ตกลงกันแล้วก็น่าจะออกเป็นพระราชบัญญัติในสมัยสามัญนี้ให้เรียบร้อย เพื่อให้เสร็จก่อนเสด็จกลับ

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ในการที่คณะมาครั้งนี้เพื่อเฝ้าเยี่ยมเยียนและกราบบังคมทูลชี้แจงและข้อข้องพระหฤทัยใด ๆ ซึ่งถ้าจะพระราชทานข้อข้องพระทัยมาเป็นข้อ ๆ แล้ว ก็จะได้พยายามหาช่องทางที่จะแก้ข้อขัดข้องนั้น ๆ ตามแต่จะทำได้ภายใต้รัฐธรรมนูญ เพื่อความสงบเรียบร้อยและความเจริญของประเทศ ใครจะให้เห็นได้ฝ่าละอองธุรีพระบาทเสด็จกลับสู่พระนครเพื่อเป็นประมุขของประเทศ ตามความคิดเห็นว่ารัฐบาลก็ดี ราษฎรก็ดี สภาผู้แทนราษฎรก็ดี ใครที่จะให้เสด็จกลับโดยแท้จริง และเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ซุ่มมาก ตลอดทางถูกพวกหนังสือพิมพ์รุมถาม อันแสดงให้เห็นว่าชาวต่างประเทศสนใจอยู่มาก และถ้าเสด็จกลับได้ ก็จะเป็นการระงับเหตุการณ์อันอาจจะเกิดขึ้นได้ภายในประเทศ

ในที่สุดคณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่าถ้าจะมีข้อข้องพระทัยประการใด ก็ใครที่จะได้รับพระราชทานพระราชบันทึกลงเป็นข้อ ๆ เพื่อจะได้ปรึกษากันดูว่า จะมีข้อใดที่จะกระทำได้อย่างไร รัฐธรรมนูญก็จะได้จัดถวายและขออนุมัติรัฐบาลทางกรุงเทพฯ ต่อไป

ต่อจากนี้ ทรงพระราชปรารภถึงนายทหารรักษาวังสองคน ว่า ได้ดำเนินการไปประการใด คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ได้เป็นอันเลิกกันไปแล้ว คณะรัฐมนตรีก็ได้จัดการให้ระงับไปแล้ว ในการที่ปฏิบัติเข้าไปนี้ก็เพราะกระทรวงวังมิได้ให้อำนาจในการที่จะเสนอความคิดเห็นขึ้นมา เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงความเห็นของอัยการศาลพิเศษ ซึ่งก็ได้ปรากฏว่ากระทรวงอื่น ๆ ก็ได้ใช้วิธีเช่นนี้อยู่แล้ว ก็ทรงพอพระราชหฤทัยในข้อนี้

ทรงรับสั่งว่าเรื่องหลักการ Crown property เป็นอย่างไร





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ก่อนออกมาคราวนี้ได้มีการประชุมกรรมการครั้งที่ ๑ แล้ว ได้วางหลักการตามที่คณะรัฐมนตรีได้ถวายความเห็น ซึ่งได้ทรงเห็นชอบแล้วคือ

๑. พระราชทรัพย์ซึ่งจะตกทอดไปยังผู้สืบสันตติวงศ์นั้นไม่ต้องเสียภาษี

๒. ที่ตกไปยังผู้อื่นซึ่งมิใช่ผู้สืบสันตติวงศ์นั้นต้องเสีย เวลานั้นคณะกรรมการได้ตกลงให้ Sir Robert Holland กับ M.L. Evesque ไปจัดการร่างเบื้องต้นนามิได้จัดการอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ การที่มีได้ร่างโดยรวดเร็วก็เพราะเป็นพระราชบัญญัติที่ยากมาก และรัฐบาลหวังว่าถ้าเสด็จกลับไปร่วมมือในการร่างพระราชบัญญัตินี้ก็จะเป็นการเรียบร้อย แต่ในข้อนี้อาจทำได้โดยวางหลักการไว้และทำ Inventory บัญชีสำรวจภายหลังก็ได้ ก็ทรงพอพระราชหฤทัย

ต่อจากนี้ได้ทรงรับสั่งว่าเหตุผลในการที่พระองค์ทรง Veto พระราชบัญญัตินั้นมีอยู่สองข้อ (๑) เป็นการทำลายฐานะของพระมหากษัตริย์ (๒) การใดที่ไม่ต้องด้วยความประสงค์ของราษฎรทั่วไปแล้ว ในสองข้อนี้จะต้อง Veto นอกจากนี้แล้วจะไม่ทรงใช้เลย

นอกจากนี้ก็ทรงชั่งพระราชหฤทัยในเรื่องสมาชิกประเภทที่สองอีกตามสมควร ครั้นได้เวลา ๑๗.๑๕ น. ทรงเลี้ยงน้ำชาพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี โดยเสด็จออกมาหอรบแขก ทรงรับสั่งได้ถามถึงการเดินทาง เล่าเรื่องราวต่างๆ ที่พระองค์ไปเที่ยวมา เวลา ๑๗.๔๕ น. กราบบังคมทูลลากลับที่พัก ถึงโฮเต็ล ๑๙.๓๐ น. รวมเวลาที่เข้าเฝ้าสองชั่วโมงกว่า

(ลงนาม) ดิเรก ชัยนาม

ผู้จัดบันทึกถ้อยคำของคณะผู้แทน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

(ลับ)

(สำเนา)

## พระราชบันทึก

### ข้อไขต่าง ๆ เพื่อเสนอต่อรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร

๑. ก่อนอื่นหมด ข้าพเจ้าขอชี้แจงไว้เสียโดยชัดเจนว่า เมื่อพระยาพหลฯ และคณะผู้ก่อการฯ ร้องขอให้ข้าพเจ้าครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้าได้ยินดีรับรองก็เพราะเข้าใจและเชื่อมั่นว่าคณะผู้ก่อการฯ ต้องการจะสถาปนาการปกครองแบบ “ประชาธิปไตย” หรือ “Democratic Government” ตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษ และประเทศอื่นซึ่งมีพระมหากษัตริย์ปกครองภายใต้อำนาจอันจำกัดโดยรัฐธรรมนูญและรัฐสภา ซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งโดยแท้ ข้าพเจ้าเองได้เล็งเห็นอยู่นานแล้วว่า เมื่อประเทศสยามได้มีการศึกษาเจริญขึ้นมากแล้ว ประชาชนคงจะประสงค์ที่จะให้เปลี่ยนการปกครองของบ้านเมืองเป็นแบบนี้ และตั้งแต่ข้าพเจ้าได้รับสืบราชสมบัติจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ข้าพเจ้าก็ได้คิดการที่จะบันดลให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปได้โดยราบรื่นที่สุดที่จะเป็นไปได้ และได้กล่าวถึงความประสงค์นั้นโดยเปิดเผยหลายครั้งหลายหน โดยเหตุนี้ เมื่อคณะผู้ก่อการฯ ร้องขอให้ข้าพเจ้าเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าจึงรับรองได้ทันทีโดยไม่มีเหตุข้องใจอย่างใดเลย

ครั้นเมื่อข้าพเจ้ากลับขึ้นไปกรุงเทพฯ แล้ว และได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่หลวงประดิษฐ์ฯ ได้ทำมาให้ข้าพเจ้าลงนาม ข้าพเจ้าก็รู้สึกทันทีว่า หลักการของผู้ก่อการฯ กับหลักการของข้าพเจ้านั้นไม่พ้องกันเสียแล้ว เพราะผู้ก่อการฯ มิได้มี



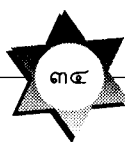


## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ความประสงค์ที่จะให้มีเสรีภาพในการเมืองโดยบริบูรณ์ แต่หากต้องการให้มีคณะกรรมการเมืองได้แต่คณะเดียว ข้าพเจ้าเห็นว่าเวลานั้นเป็นเวลาฉุกเฉินและสมควรจะพยายามรักษาความสงบไว้ก่อน เพื่อหาโอกาสผ่อนผันภายหลัง และเพื่อมีเวลาสำเหนียกฟังความเห็นของประชาชนก่อน ข้าพเจ้าจึงได้ยอมผ่อนผันไปตามความประสงค์ของคณะผู้ก่อการฯ ในครั้งนั้น ทั้งที่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับหลักการเหล่านั้นเลย

ครั้นต่อมาในระหว่างที่กำลังร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอยู่ ข้าพเจ้าก็ได้ตกเตือนและได้เถียงกับคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญอยู่ตลอดเวลา ว่าควรถือหลัก “ประชาธิปไตย” อันแท้จริงจึงจะถูก ถ้ามิฉะนั้นจะเกิดทำให้มีความไม่พอใจขึ้นแก่ประชาชน ซึ่งส่วนมากต้องการให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตยอันแท้ มิฉะนั้น ก็เป็นการเสียเวลาและเป็นการเสียภัยให้แก่ประเทศโดยใช่ที่ ในเวลาที่ฐานะของบ้านเมืองตกอยู่ในขีดคับขันและยากจน นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังได้กล่าวความเห็นของข้าพเจ้าในข้อนี้โดยเปิดเผย เมื่อข้าพเจ้าไปให้รางวัลแก่นักเรียนโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ข้าพเจ้าได้เคยตกเตือนพระยามโนฯ ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เสนอคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ว่าการที่จะให้มีสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งคณะรัฐบาลเป็นผู้เลือกตั้งเองนั้น จะเป็นเหตุทำความไม่พอใจให้เกิดขึ้นได้ และเป็นอันตรายแก่วิธีการปกครองแบบใหม่ซึ่งกำลังจะสถาปนาขึ้น โดยหวังว่าจะเป็นการถาวรและจะนำความสุขความเจริญมาสู่บ้านเมืองของเรา ความตกเตือนของข้าพเจ้าเหล่านี้ไร้ผล เพราะคณะผู้ก่อการฯ ยืนยันในความประสงค์ที่จะยึดอำนาจไว้ในมือของคณะของตนให้จงได้อย่างน้อยเป็นเวลา ๑๐ ปี ข้าพเจ้ารู้สึกในขณะนั้นว่า ถ้าจะได้เถียงกันต่อไป การร่างรัฐธรรมนูญก็จะชักช้าไม่รู้จักแล้ว และเป็นการแตกหักร้ายแรง



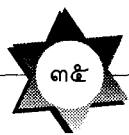
# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล...



เสียกว่าที่จะยอมรับให้การเป็นไปตามความประสงค์ของคณะผู้ก่อการฯ จึงได้ยอมให้เป็นไปตามนั้น ต่อมาข้าพเจ้าก็ได้ยินคำติเตียน หลักการอันนั้นในรัฐธรรมนูญมากขึ้นทุกที และหลักการอันนี้เป็นเหตุให้มีคนไม่พอใจในคณะรัฐบาลเป็นอันมาก จนมีการเริ่มคิดที่จะล้มรัฐบาลเสียโดยพลการ เพื่อแก้ไขหลักการข้อนี้ตั้งแต่ก่อนกระทำพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ และยังมีอยู่เนื่องๆ ในกาลต่อมา การที่พระองค์เจ้าบรมเดชและพระยาศรีสิทธิสงครามหาพวกพ้องได้มากมายจนถึงกับได้ยกกองทัพมาประชิดพระนคร ทำให้เกิดมีการฆ่าฟันกันเองในระหว่างคนไทยก็ได้หยิบยกเอาการตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้ขึ้นอ้างเป็นข้อสำคัญข้อหนึ่ง ที่เห็นควรทำลายรัฐบาลเสียโดยกำลัง และโดยผิดกฎหมาย เพราะไม่มีทางอื่นที่จะทำได้ ความวิตกของข้าพเจ้าในเรื่องการตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ได้เป็นขึ้นจริงอย่างชัดเจนแล้ว ไม่มีทางสงสัยอีกได้ว่าเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มีการระส่ำระสายขึ้นในบ้านเมือง และคงมีอยู่เนื่องๆ ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าตราบไดยังมิได้แก้หลักการอันไม่พึงประสงค์นี้เสีย ความสงบราบคาบอันแท้จริงจะมีไม่ได้เลย รัฐบาลจะต้องใช้วิธีการประหัตประหารและปราบปรามอย่างเข้มแข็งอยู่เรื่อยไป เป็นที่หวาดเสียวแก่ประชาชนทำให้รู้สึกว่า การปกครองของบ้านเมืองไม่มีความมั่นคง ผลของการระส่ำระสายและหวาดกลัวเหล่านี้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่การค้าขายและความเจริญ ข้าพเจ้าได้คัดค้านหลักการอันนี้ตลอดมา และบัดนี้ข้าพเจ้ารู้สึกแน่ชัดแล้วว่า ไม่ควรจะสนับสนุนให้หลักการอันนั้นคงเป็นอยู่ต่อไป จำต้องขอให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักการอันนี้

วิธีที่จะแก้ไขอย่างไรมันย่อมมีได้หลายทาง แต่ทางที่ดีที่สุดนั้น ก็ควรจะให้เป็นทางเลือกตั้งอย่างใดอย่างหนึ่ง ความ



ประสงค์ให้มีสมาชิกประเภทที่ ๒ นั้น ข้าพเจ้าได้ยินกล่าวกันว่า เพราะประเทศเรายังไม่คุ้นเคยกับการปรีกษาราชการในสภา จึงควรให้มีสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งเลือกตั้งโดยคุณวุฒิที่เป็นผู้มีวิชาสูง หรือเคยชินกับการงานแผ่นดิน เพื่อเป็นผู้นำทางให้แก่สมาชิกประเภทที่ ๑ ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา หลักการอันนี้ก็พอฟังได้ ถ้าได้ทำกันตามนั้นจริง แต่เมื่อได้ตั้งกันขึ้นแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับกลายตั้งแต่พวกที่อยู่ในคณะผู้ก่อการเป็นส่วนมาก และความจริงหาได้มีคุณวุฒิหรือความเคยชินกับการงานดีไปกว่าสมาชิกประเภทที่ ๑ เลย เมื่อการเป็นดังนี้ก็จำเป็นอยู่เองที่จะมีผู้กล่าวว่า คณะรัฐบาลเลือกตั้งคนเหล่านั้น เพื่อความประสงค์ที่จะกุมอำนาจไว้ให้ได้เท่านั้น แม้ราษฎรจะเห็นด้วยกับนโยบายของตนหรือไม่ก็ตามที่ ข้อความในมาตรา ๒ แห่งรัฐธรรมนูญก็เป็นหมันไปทุกที เป็นการเขียนเพื่อตอบตาเพื่อหลอกลวงเท่านั้นเอง

ข้าพเจ้าเห็นว่าสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้ ยังควรมีอยู่จริง แต่ควรกำหนดให้เป็นบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ และเป็นผู้ที่เคยชินกับการงานมาแล้ว เช่น รับราชการในตำแหน่งสูงๆ เป็นต้น การเลือกตั้งนั้น ถ้าอย่าเป็นบุคคลคนใดคนหนึ่งเลือกได้จะดี เพราะจะป้องกันไม่ไห้มีเสียงได้ว่าเลือกพวกพ้อง เพราะฉะนั้นจำต้องให้ประชาชนเลือกหรือให้บุคคลซึ่งเรียกว่ามีความรู้ “Intelligentsia” เลือกโดยกำหนดเอาการศึกษา หรือถ้าจะให้ง่ายที่สุดก็ให้บุคคลที่เป็นข้าราชการ หรือเคยเป็นข้าราชการ ขึ้นสัญญาบัตร เป็นผู้เลือก เพราะบุคคลที่ได้เป็นข้าราชการสัญญาบัตรโดยมากเป็นผู้ที่มีความรู้และเคยชินกับการงาน จะเรียกเป็น “Intelligentsia” ของประเทศสยามก็เห็นจะไม่สู้ผิดนัก ข้าพเจ้าเห็นว่าหนทางนี้เป็นทางตัดข้อครหาและความไม่พอใจได้ แต่วิธีการจะเป็นอย่างไรใดก็ตาม แล้วแต่ใครจะมีปัญญาหาทางถ้ามีทางดีกว่านี้ ข้าพเจ้าก็



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...

ยินดีรับ ขอแต่ให้พ้นไปจากคำติเตียนว่าเป็นการ “ตั้งพวก” เพื่อ  
ยึดอำนาจไว้ให้จงได้ เป็นการผิดหลักผิดทางของลัทธิ “ประชาธิปไตย”  
โดยแท้

การเปลี่ยนแปลงอันนี้ อาจมีการเถียงว่า “รอเอาไว้จน  
หมดชีวิตของสภานี้เสียก่อนเถิด จะได้เปลี่ยนพร้อมๆ กับสมาชิก  
ประเภทที่ ๑” ข้าพเจ้าเกรงว่าถ้ารอไปก็ไม่ได้แก้ไขและจะต้องรอ  
ไปอีกเกือบ ๓ ปี ความไม่พอใจของคนก็ไม่หมดสิ้น คงรุ่มอยู่  
เรื่อย และเมื่อครบกำหนดก็อาจมีการผิดเพี้ยนกันไปอีกเรื่อยๆ  
ถ้าเห็นว่าสมควรเปลี่ยน เพราะเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจจริง ๆ  
ก็ควรเปลี่ยนเสียเดี๋ยวนี้ทีเดียว จะได้เห็นความหวังดีของคณะผู้  
ก่อการโดยชัดเจน เมื่อคณะผู้ก่อการได้ประกาศว่า จะขอพระราชทาน  
ให้เปลี่ยนการปกครองเป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้น คนไทยที่มีความรู้  
ย่อมโหมทนาทั่วไป แต่เมื่อกลายเป็นยึดอำนาจกันเฉยๆ ไม่ได้  
ทำให้มีเสรีภาพในการเมืองมากขึ้น ก็กลายเป็นของขมขื่นกลืนไม่  
ลง เพราะผลร้ายของการปกครองแบบ Absolute มิได้เสื่อมคลาย  
เป็นแต่เปลี่ยนตัว เปลี่ยนคณะกันเท่านั้น เสรีภาพกลับน้อยลงไป  
เสียอีก เพราะต้องระวังจับกุมผู้ไม่พอใจและปิดปากผู้ที่กล่าวร้าย  
รัฐบาล สมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าแผ่นดินยังมิผู้นับถือ  
เป็นส่วนมาก เพราะเคยชินมาแต่ปู่ย่า ตายาย แต่สมบูรณาญา-  
สิทธิของคณะ ย่อมไม่มีใครนับถือ มีแต่ต้องทนไป เพราะกลัว  
อาญา และกลัวรถเกราะและปืนกล น่ากลัวว่าความไม่พอใจจะมี  
อยู่เรื่อยไป ข้าพเจ้าต้องขอให้แก้ไข

ข้าพเจ้าได้พูดไว้นานแล้วว่า ข้าพเจ้าย่อมสละอำนาจ  
ของข้าพเจ้าให้แก่ราษฎรทั้งปวง แต่ไม่สมัครที่จะสละอำนาจให้  
แก่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง หรือคณะใด คณะหนึ่ง เว้นแต่จะรู้ว่า  
เป็นความประสงค์ของประชาชนอันแท้จริงเช่นนั้น



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

๒. เนื่องจากเหตุที่สภาผู้แทนราษฎรของเรายังไม่เป็นสภาที่มีผู้แทนซึ่งราษฎรเลือกทั้งสิ้นนั่นเอง จึงมีผู้คิดเห็นว่า มาตรา ๓๙ แห่งรัฐธรรมนูญนั้นยังไม่เหมาะ เพราะพระราชบัญญัติใดๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงคัดค้าน สภาอาจยืนยันให้เป็นดังเดิมได้ โดยความเห็นข้างมากแม้แต่เสียงเดียว ตามธรรมดากฎหมายหรือนโยบายใด ๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงคัดค้านนั้นคงจะต้องเป็นเรื่องสำคัญมาก และเรื่องเกี่ยวกับการได้เสียของประชาชน หรือหลักการอันสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงเห็นกันว่าก่อนที่จะให้สภาลบล้างคำคัดค้านของประมุขของชาติได้ ควรจะต้องให้ปรากฏแน่ชัดว่าราษฎรมีความเห็นด้วยนโยบายหรือกฎหมายนั้นจริงๆ ในประเทศต่างๆ ย่อมมีวิธีแก้ไขต่างๆ กัน เพื่อสอบความเห็นของราษฎร อย่างที่ในประเทศสวิสส์ มีการลงคะแนนทั้งประเทศ (Plebiscite) ในประเทศอื่นๆ อาจใช้วิธียุบสภาให้เลือกตั้งกันขึ้นมาใหม่ และโดยมากนั้น ถ้าให้โอกาสให้ประมุขของประเทศคัดค้าน (veto) ได้แล้ว ก็มักจะต้องให้สภาลงมติมีเสียงข้างมาก ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ แล้ว จึงจะลบล้างเสียงคัดค้านของประมุขได้ (ดูตัวอย่างสหภาพลิธัวเนีย) ในประเทศสยามก็เช่นเดียวกัน มีผู้ที่เห็นควรให้เสียงข้างมากอย่างน้อย ๒ ใน ๓ เพื่อลบล้างคำคัดค้านของพระมหากษัตริย์จึงจะควร การนับเอาเสียงข้างมากเฉยๆ (Simple Majority) เช่นที่เป็นอยู่นี้ เท่ากับไม่ได้ถวายพระราชอำนาจในทางคัดค้านเลย และเมื่อสภามีสมาชิก ซึ่งรัฐบาลเลือกตั้งขึ้นเองถึงครึ่งหนึ่งเช่นนี้ แปลว่าสภาอาจลบล้างคำคัดค้านของพระมหากษัตริย์ได้โดยเสียงของสมาชิกซึ่งราษฎรมิได้เลือกตั้งจริงๆ เพียง ๑ เสียง ซึ่งแปลว่า สภา อาจสนับสนุนนโยบายซึ่งราษฎรไม่ได้เห็นด้วยจริงๆ หรือไม่ต้องการเลยจนนิดเดียว ถ้าจะให้เห็นว่า เอาเสียงราษฎรเป็นใหญ่จริงๆ จะต้อง

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ให้มีเสียงข้างมาก ๓ ใน ๔ เพื่อลบล้างคำคัดค้านจึงจะควร แปลว่า  
อย่างน้อยต้องให้มีเสียงสมาชิกที่ราษฎรเลือกจริง ๆ ครั้งหนึ่งเห็น  
ด้วยกับการลบล้างนั้น

โดยเหตุเหล่านี้ ข้าพเจ้าเห็นควรแก้รัฐธรรมนูญในข้อนี้  
ให้เป็นว่า “ถ้าและสภาฯ ลงมติตามเดิม โดยมีเสียงข้างมาก ๓ ใน  
๔ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด” ฯลฯ หรือจะเติมข้อความให้ได้ผล  
เช่นนั้นลงไปใน “บทเฉพาะกาล” ก็ได้ คือถ้าเลิกใช้บทเฉพาะกาล  
เมื่อไรก็เลิกข้อความนั้นได้ เพราะสภาฯ เป็นสภาที่ราษฎรเลือก  
เองทั้งหมดแล้ว ข้อรังเกียจตามที่กล่าวแล้วข้างบนย่อมหมดไป ถึง  
กระนั้นก็ดี การเห็นยวรั้งการออกกฎหมายหรือดำเนินนโยบายนั้น  
ก็ยังคงมีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ในประเทศอื่น ๆ เขาก็เห็นความ  
จำเป็นจึงมีสภาสูงเพื่อเห็นยวรั้งเป็นต้น โดยเฉพาะในประเทศไทย  
เรายังไม่คุ้นเคยแก่วิธีการปกครองอย่างใหม่นี้ ทำให้ความรู้สึก  
ความจำเป็นในข้อนี้มากขึ้น

การที่ข้าพเจ้าร้องขอให้มีการเปลี่ยนแปลงในข้อนี้ ไม่ใช่  
เพราะข้าพเจ้าต้องการอำนาจ เพราะข้าพเจ้าเบื่อหน่ายต่อการเมือง  
เต็มที ที่ร้องขอให้แก้เพราะข้อนี้เป็นข้อที่ทำให้คนไม่พอใจในรัฐ-  
ธรรมนูญตามที่เป็นอย่างนี้ นอกจากนี้ข้าพเจ้ารู้สึกที่ข้าพเจ้าเป็นผู้  
ต้องรับบาปรับความขัดทอด และรับผิดชอบโดยไม่มีอำนาจเลย  
จะเห็นยวรั้งการกระทำของรัฐบาลหรือของสภาฯ มิได้เลย แต่ถ้า  
รัฐบาลทำอะไรที่ไม่ถูกใจคน ข้าพเจ้าก็ถูกติเตียนว่า “ทำไมปล่อยให้  
ทำไปได้ ทำไมไม่ห้าม” ซึ่งเป็นของที่น่ารำคาญเต็มทน และ  
บางครั้งหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลก็ชอบพูดขัดทอดด้วย เช่น  
ว่า “ทรงเห็นด้วยและทรงยอมแล้ว” และเมื่อคัดค้านให้เป็นผลจริง ๆ  
ไม่ได้แล้วยังขัดทอดกันอยู่อย่างนี้ ก็เป็นการหนักมือมาก

ถ้าไม่อยากจะถวายเป็นอำนาจในการคัดค้านแก่พระมหากษัตริย์





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

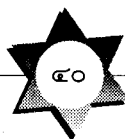
ให้มากขึ้น จะเปลี่ยนว่าถ้าพระมหากษัตริย์ทรงคัดค้านกฎหมายใด ๆ แล้ว ต้องให้มีการเลือกตั้งกันใหม่ แล้วเปลี่ยนวิธีการเลือกสมาชิกประเภทที่ ๒ หรือกำหนดวิธีการให้ราษฎรออกเสียงโดยตรงก็ได้เหมือนกัน แต่ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างเดี๋ยวนี้นี้ ย่อมมีเสียงอยู่ได้เสมอว่า การปกครองตามที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้นี้ เป็นลัทธิเผด็จการทางอ้อม ๆ ไม่ใช่ Democracy จริง ๆ เลย

๓. ใน ๒ ข้อแรกนั้น ข้าพเจ้าได้ขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจล่าวกันได้ว่าไม่เป็นการสมควรก็ได้ เพราะข้าพเจ้าได้ยินยอมลงนามในรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามนั้น แต่ที่จริงนั้นข้าพเจ้าไม่ได้เห็นด้วยมาแต่ต้น และได้คัดค้านอยู่ตลอดเวลา แต่หากไม่เป็นผลจึงได้จำใจยอมไป มาบัดนี้มีโอกาสที่จะพูดอีกครั้งหนึ่งจึงได้พูดไปตามใจคิด ข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่ควรทำอะไรสิ่ง ๆ กลาง ๆ ถ้าจะดำเนินการปกครองตามแบบรัฐธรรมนูญก็ควรทำกันจริง ๆ หรือถ้าเห็นว่ายังไม่เหมาะเวลาจะทำกันอย่างอื่นก็ควรทำกันจริง ๆ เหมือนกัน ไม่ใช่ชูรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่ทำตามหลักการกันจริง ๆ ทำอะไรสิ่ง ๆ กลาง ๆ ข้าพเจ้าไม่ชอบ

ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะขอให้รัฐบาล ทำการตามหลักการของรัฐธรรมนูญจริง ๆ คือ ทำตามมาตรา ๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญ

### ก. ให้เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณาจริง ๆ

ตามที่เป็นมาแล้ว หนังสือพิมพ์ที่พูดอะไรไม่เป็นที่พอใจของรัฐบาลก็ถูกปิด และหนังสือพิมพ์ที่คัดค้านนโยบายของรัฐบาลต้องเลิกล้ม เช่น หนังสือพิมพ์เดลิเมล์ เป็นต้น ต่อไปขอให้อนุญาตให้หนังสือพิมพ์ออกความเห็นได้จริง ๆ และให้ตีขมนโยบายของรัฐบาลได้จริง จะถูกปิดได้ต่อเมื่อยุ้งให้เกิดการจลาจลอย่างชัด ๆ เท่านั้น เมื่อครั้งก่อนมีรัฐธรรมนูญ หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพกว่าเดี๋ยวนี้นี้เป็นอันมาก



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ขอให้เลิกการจับกุมราษฎรโดยหาว่า “กล่าวร้ายรัฐบาล”  
เวลานี้ต้องระวังปากระวังคอเต็มที่ โดยกลัวสิ่งๆที่เรียกกันว่า  
“โอบุสภัย”

เสรีภาพในข้อ ก. นั้น ย่อมต้องอยู่ภายในกรอบแห่งรัฐ-  
ธรรมนูญ นั้นเป็นขอบเขตที่ควรวางไว้ได้

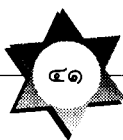
ข. ให้เสรีภาพในการประชุมโดยเปิดเผยและการตั้ง  
สมาคม

ในเวลานี้ยังตั้งสมาคมการเมืองไม่ได้ ควรอนุญาตให้ตั้งได้  
ถ้าวัตถุประสงค์ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ และต้องไม่ให้ทหารบก ทหาร  
เรือ และตำรวจ ประจําการเป็นสมาชิกสมาคมการเมือง

การประชุมนั้นเคยมีเรื่องแปลกๆ เช่น บุคคลบางจำพวก  
จะชวนเพื่อนฝูงไปเลี้ยงอาหารกัน ก็มีการถูกตำรวจฟ้องและถูกห้าม  
จนเป็นการเกรงกลัวกันมาก เป็นการตัดเสรีภาพและตัดความสุข  
ของประชาชนบางจำพวก เห็นว่าควรเลิกการกระทำชนิดนี้

๔. ขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ เพราะ  
พระราชบัญญัตินี้มีวิธีการที่ขัดกับหลักเสรีภาพในร่างกายของ  
ประชาชน เช่น บุคคลอาจถูกจับกุมเพราะมีข้อหาว่าคิดจะทำลาย  
รัฐธรรมนูญ แล้วถูกนำตัวขึ้นให้คณะกรรมการที่ไม่ใช่ศาลพิจารณา  
และกรรมการนั้นอาจสั่งให้เนรเทศบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ในที่อันมี  
เขตต์จำกัด การกระทำเช่นนี้เป็นการตัดสิทธิของพลเมืองในการที่  
จะต่อสู้ข้อหาของเจ้าหน้าที่ ถ้ามีเหตุที่จะต้องชำระควรชำระโดย  
เปิดเผยในศาลหลวง ให้โอกาสให้จำเลยมีทนายว่าความและต่อสู้  
ความได้เต็มที่ ไม่ใช่ตัดสินกันอย่างงูบิบ ซึ่งทำให้เห็นว่า รัฐบาล  
อาจขาดความยุติธรรมเป็นการกดขี่อย่างร้ายแรง

ข้อความต่างๆ ที่มีอยู่ในพระราชบัญญัตินี้ จะคงใช้ต่อไป  
ก็ได้ แต่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติเพิ่มเติมแก้ไขกฎหมาย





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ลักษณะอาญา และจะคงใช้วิธีลงโทษให้ไปอยู่ในเขตต์พื้นที่จำกัดก็ได้ แต่การพิจารณาคดีขอให้เข้าไปในศาลหลวงเหมือนคดีชนิดอื่น ๆ

๕. ข้าพเจ้าเชื่อว่า ความสงบราบคาบในบ้านเมืองจะมีมากขึ้น ถ้าหากได้มีการให้อภัยโทษแก่นักโทษการเมืองที่ต้องถูกกักขังจำจอง หรือถูกลงโทษด้วยวิธีอื่น ๆ อยู่ในเวลานี้ ถ้ายังไม่ปล่อยนักโทษทางการเมืองกันเสียบ้าง ก็คงจะมีผู้คิดจะยึดอำนาจเพื่อให้พวกนักโทษเหล่านั้นได้พ้นจากทุกขเวทนา ยิ่งทิ้งไว้นานไปก็จะต้องจับขังกันเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที เพราะฉะนั้นขอให้มีการให้อภัยโทษแก่นักโทษการเมือง ดังต่อไปนี้

ก. นักโทษประหารชีวิต ให้เปลี่ยนโทษเป็นเนรเทศไปอยู่ในที่จำกัดตามแต่จะกำหนดให้เป็นเวลา ๑๐ ปี (เอาบุตรภรรยาไปอยู่ด้วยได้)

ข. นักโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้ลดโทษเป็นอย่างเดียวกันข้างบนนี้ โดยให้มีกำหนดเพียง ๕ ปี

ทั้ง ๒ ประเภทนี้ ถ้าผู้ใดเจ็บป่วย และนายแพทย์อันมีชื่อเสียงแนะนำให้รักษาตัว ณ ที่ใด ๆ แล้ว ขอให้ผ่อนผันให้รักษาตัวได้ตามคำแนะนำของแพทย์

ค. นักโทษอื่นๆ ที่มีโทษต่ำกว่าที่กล่าวมาแล้วไม่ว่าประเภทใด และไม่ว่าจะถูกจับกุมไปในคราวใด ถ้าเนื่องจากโทษการเมืองให้พ้นโทษไปทั้งสิ้น

๖. ข้าราชการถูกปลดจากราชการ โดยฐานถูกสงสัยว่า จะมีความผิดทางการเมืองก็ดี หรือที่ถูกหาว่า “กล่าวร้ายรัฐบาล” ถูกลงโทษและพ้นโทษไปแล้วก็ดี แต่ถูกตัดสิทธิในการที่จะรับเบี้ยบำเหน็จบำนาญ ขอให้เขาได้กลับได้รับบำเหน็จบำนาญตามที่เขามีเกณฑ์จะได้ในวันที่ถูกปลดนั้น พวกข้าราชการที่ถูกปลดโดย

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เหตุข้างต้นนี้อาจมีใจแค้นเคืองรัฐบาลมาก และถ้าต้องอดอยากเพิ่มขึ้นอีกด้วยก็อาจมีความคิดในทางไม่ดีได้มาก ควรตัดทางไม่สงบโดยเหตุนี้เสียโดยให้เขามีอะไรกินบ้าง

ครอบครัวของข้าราชการที่ต้องถูกลงโทษในการเมือง เห็นจะมีหลายร้อยหลายพันในระหว่าง ๒ ปีที่แล้วมานี้ ควรจะมีใจกรุณาบ้าง เพราะคนเราก็มีท้องด้วยกันทั้งนั้น

๗. ข้าราชการที่ยังถูกสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับ “การกบฏ” ครั่งใด ๆ ก็ตาม และที่กำลังจะฟ้อง หรือดำริจะฟ้องร้องต่อไป ขอให้งดการฟ้องร้องจับกุมเสียในคราวที่จะให้อภัยโทษแก่ผู้มีโทษผิดทางการเมืองในคราวนี้ เพื่อล้างกันเสียที ทั้งนี้เพื่อทำให้ข้าราชการหมดความร้อ้นใจร้อ้นตัว เรื่องราวที่เจ้าหน้าที่รวบรวมเพื่อจะฟ้องร้องควรทำลายกันเสียในครั้งนี้ ตั้งต้นกันใหม่ให้ขาว

๘. ขอให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ให้คำมั่นเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ข้าพเจ้าว่า จะไม่ตัดกำลังและตัดงบประมาณของทหารรักษาวังให้น้อยกว่าเท่าที่มีอยู่เวลานี้ เว้นแต่ข้าพเจ้าจะขอร้องเอง และจะคงให้ทหารรักษาวังอยู่ในฐานะที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ขอให้รัฐบาลจ่ายอาวุธและลูกกระสุนให้แก่กองร้อยกองพันในกรมทหารรักษาวัง ให้มีเท่ากับกองร้อยกองพันทหารราบอื่นๆ

ในการที่ข้าพเจ้าร้องขอให้มิตหารรักษาวังไว้ตามเดิมนี ก็เพราะว่าบ้านเมืองยังอยู่ในเขตเปลี่ยนแปลงยังไม่มีอะไรแน่นอน ความคิดเห็นของคนและคณะต่างๆ ยังพลุกพล่านเต็มที่ จึงอยากให้มิตกรมทหารที่พอจะควบคุมมิให้ยุ่งเหยิงในการเมืองได้ เอาไว้รักษาทหารราชวัง และรักษาพระองค์โดยใกล้ชิดเท่านั้น เพื่อเป็นการอุ่นใจสำหรับข้าพเจ้าเองและเจ้านายพอสมควร

ถ้าหากเหตุการณ์ในบ้านเมืองสงบเรียบร้อย และการปกครอง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

แบบรัฐธรรมนูญเข้าสู่ฐานะปกติ และประชาชนเคยชินและเข้าใจ  
ในวิธีการปกครองแบบใหม่ที่ดีแล้ว ก็อาจเปลี่ยนแปลงฐานะของ  
กรมทหารนี้ไปได้บ้าง ตามแต่จะเห็นสมควรในเวลานั้น

ข้อไขต่างๆ นี้ ถ้ารัฐบาลตกลงจะรับรองแล้วขอให้เสนอ  
สภาฯ ให้ลงมติรับรองด้วยทุกข้อ

ข้อไขต่างๆ นี้ต้องให้ข้าพเจ้าพอใจว่า จะได้จัดการให้เป็นไป  
ตามที่ร้องขอมาจริง ๆ แล้ว ข้าพเจ้าจึงจะกลับเข้าไปประเทศสยาม”

ต่อมาในวันที่ ๒๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ คณะ  
ผู้แทนรัฐบาลได้มีหนังสือรายงานมายังรัฐบาล เรื่องที่คณะผู้แทนฯ  
ได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ อีกครั้งในวันที่ ๒๓ ธันวาคม และพร้อม  
กับรายงานฉบับนี้ คณะผู้แทนฯ ได้ส่ง “บันทึกย่อการเข้าเฝ้าครั้งที่ ๒”  
มาพร้อมกันด้วย ดังสำเนาหนังสือรายงานและสำเนาทันทีย่อที่  
ปรากฏไปลำดับถัดไปนี้

ที่ ๓/๗๗

โอเต็ลไฮปาร์ค ลอนดอน

วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

เรียน พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

เนื่องจากหนังสือของข้าพเจ้าที่ ก. ๒/๗๗ ลงวันที่ ๒๑  
เดือนนี้ รายงานการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อม  
ทั้งส่งสำเนาพระราชบันทึกมาด้วย และว่าจะได้ไปเฝ้าพระบาท  
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๒๓ เดือนนี้อีก ได้ผลอย่างไรจะได้  
เรียนปฏิบัติมาเพื่อประกอบความดำริของคณะรัฐมนตรีต่อไปนั้น

วานนี้ข้าพเจ้ากับหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์, พระยาราชวังสัน  
และนายดิเรก ชัยนาม เลขานุการ จึงได้ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

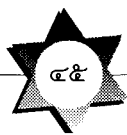
..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระเจ้าอยู่หัวอีก ถึงที่ประทับ เวลา ๑๕.๐๐ น. เวลา ๑๕.๕๐ น. ได้เข้าเฝ้า การเข้าเฝ้าครั้งนี้เป็นไปเช่นครั้งแรก คือ เฉพาะข้าพเจ้า, หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และ พระยาราชวังสัน เท่านั้น ต่อมาเวลา ๑๗.๒๕ น. จึงกราบบังคมทูล การเข้าเฝ้าครั้งนี้ปรากฏในบันทึกย่อซึ่งข้าพเจ้าขอส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้

เมื่อกลับถึงที่พักแล้วเวลา ๒๐.๔๕ น. ม.ร.ว. สัมครสมาน-กฤดากร ได้โทรศัพท์มาว่ามีพระราชประสงค์ขอเพิ่มเติมข้อความในพระราชบันทึกอีก คือ ในหน้า ๑๒ ของพระราชบันทึกกระหว่างบันทึกที่ ๖ กับบันทึกที่ ๗ ให้เติมข้อความดังต่อไปนี้ “ข้อ ๙. ขอให้จัดการออกพระราชบัญญัติวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาตามทำนองที่ข้าพเจ้าได้ขอร้องไปแล้วทางโทรเลข”

อนึ่ง ในการที่ข้าพเจ้าและคณะมาราชการครั้งนี้ ก็ได้รับมอบหมายมาให้หาทางทำความเข้าใจกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ ในพระราชประสงค์บางข้อที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ และเมื่อได้ตกลงกันแล้วก็จะได้ออ้อนุมัติเป็นทางการต่อไป แต่เป็นที่น่าเสียใจที่จะเรียนให้ทราบว่า การค้นหาได้เป็นไปดั่งนั้นไม่ เมื่อได้เข้าเฝ้าและกราบบังคมทูลชี้แจงดังได้รายงานมาแล้วในครั้งก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เป็นแต่พระราชทานพระราชบันทึกมาให้ส่งต่อไปยังรัฐบาล และจะทรงรอฟังคำตอบของรัฐบาลทีเดียว ข้าพเจ้าจึงปรึกษากันเห็นว่าเมื่อวิธีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้แล้ว การที่จะอยู่ต่อไปก็จะได้ประโยชน์น้อยเต็มที่ ไม่คุ้มกับเวลาและเงินที่ได้เสียไป เพราะการเจรจาตามวิธีนี้ อาจทำโดยตรงระหว่างพระองค์กับรัฐบาลโดยผ่านกรมราชเลขาการในพระองค์ก็ได้ จึงอยากจะเรียนไว้ว่า เมื่อได้รับคำตอบจากรัฐบาลและนำทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว เห็นว่าเหตุการณ์ยังคงจะยืดเยื้อไปอีกนาน ก็จะได้ขออนุญาตเดินทางกลับกรุงเทพฯ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ในวันเดียวกันนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งโทรเลขเรียนท่านโดยเก็บข้อความสำคัญในพระราชบันทึก เข้าได้ตลับส่งทางราชเลขานุการในพระองค์ ดังที่ได้เรียนไว้แล้วในหนังสือฉบับก่อน ความปรากฏในสำเนาซึ่งขอส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้

ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา  
(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ

## รายงานบันทึกย่อการไปเฝ้า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

ภายหลังที่ได้ทรงทักทายกับคณะผู้แทนแล้ว ได้เสด็จนำเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ, พระยาราชวังสันและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เข้าไปในห้องประทับส่วนพระองค์แล้ว ทรงชี้ให้ดูแผ่นหนังสือพิมพ์ ตรัสและรับสั่งว่าหนังสือพิมพ์ในปิ่นได้ทำให้เกิดเหตุเกรี้ยวกราด เหตุนี้จึงทรงเห็นว่า พระราชบันทึกนั้นจะต้องทำให้มีหลักการ เพราะเหตุว่าได้กลายเป็นเรื่องของโลกไปแล้ว แต่พระราชบันทึกนี้เป็น Tentative proposal ซึ่งรัฐบาลจะมีความเห็นประการใดก็อาจจะต่อรองกันได้ คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า เดิมได้พระราชทานเป็นแต่เพียงร่างพระราชบันทึกเท่านั้น อันคณะผู้แทนเข้าใจว่า คงจะพระราชทานให้ถวายเป็นความเห็นเพื่อทรงพระราชวิจารณ์ว่าควรที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสถานใด เมื่อตกลงกันแล้วจึงจะพระราชทานบันทึกแน่นอนไปยังรัฐบาล แต่ภายหลังได้โทรศัพท์ว่าให้ถือเอาร่างพระราชบันทึกนั้นเป็นบันทึกแน่นอน จึงทำให้วิตกไปว่าวิधिปฏิบัติได้เปลี่ยนแปลงไป



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



โดยไม่ให้ออกาสคณะผู้แทนถวายนความเห็นได้ แต่เมื่อรับสั่งว่า เป็นแต่เพียง Tentative proposal แล้วก็ทำให้อุ่นใจว่ามีทางที่จะ ประองตองกันได้

ครั้นแล้วทรงรับสั่งว่า ในการที่จะกลับไปนั้นมีความประสงค์ ใครที่จะเห็นประเทศสยามดำเนินการอย่าง Democracy และมี Stability แต่เท่าที่ทรงรู้สึก เห็นว่า Stability นั้นยังไม่มี เพราะ ยังมีการ Conflict กันระหว่างพวก Socialist และ Anti Socialist ถ้าแม้ยอมให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้ต่างฝ่ายต่างรู้ กันว่าลัทธิไหนดี เมื่อลัทธิไหนไม่ดีไม่มีคนนิยมก็ตายไปเอง การ Conflict ก็ไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นก็ชักจะเบื่อเต็มที ถ้าคิดถึง ส่วนตัวก็ไม่อยากจะไป การไปนั้นต้องทำประโยชน์ให้ได้ อย่างใด อย่างหนึ่ง ถ้าไม่มีประโยชน์จะไปทำไม แต่เมื่อไม่นึกถึงส่วนตัว ก็ยังเป็นห่วง อนึ่ง ทรงรู้สึกว่ ฐานะในขณะนั้นกลับลำบากยิ่งขึ้น โดยเหตุสองประการคือ เมื่อครั้งพระยามโนปกรณนิติธาดาปิดสภา ครั้งหนึ่ง กับเมื่อครั้งกบฏวชนเดชครั้งหนึ่ง คนก็โทษพระองค์ว่า ท่านทรงช่วยเหลือเพื่อเอาอำนาจคืน คณะผู้แทนกราบบังคมทูล ว่า ในการที่มานี้ก็เพื่อจะหาทางปรานีประนอมระหว่างพระเจ้า อยู่หัวกับรัฐบาลและสภาฯ ภายใต้อาณัติที่ได้รับมอบหมายมา ที่ ทรงวิตกว่าจะมีผู้โทษว่าพระองค์ท่าน ได้ช่วยเหลือเพื่อเอาอำนาจ คืนนั้น รัฐบาลหาคิดเช่นนั้นไม่ เพราะเรื่องพระยามโนฯ คนทั้งหลาย ก็ได้เห็นว่าเป็นความผิดของพระยามโนฯ จนถึงกับพูดกันจะขอ ให้ไต่สวนพระยามโนฯ ในสภาฯ ส่วนกบฏวชนเดชก็ได้ตั้งศาล ชำระผู้กระทำผิดและลงโทษไปแล้ว ส่วนที่ทรงวิตกว่ากลับไปจะ ไม่มีประโยชน์นั้น ขอรกราบบังคมทูลว่าถ้าเสด็จกลับไปมีประโยชน์ เพื่อยังความอุ่นใจและความเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอก เสียคราวหนึ่ง แล้วจึงหาทางให้เป็นที่ยอมรับภายในภายหลัง





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ต่อไปนี่ ก็ได้ทรงรับสั่งถึงคณะพรรคการเมือง ซึ่งรวมความว่า ทรงเห็นมีประโยชน์ในการที่จะให้มีขึ้น เพราะต่างก็จะได้มีโอกาสต่อสู้กันทางรัฐธรรมนูญ ถ้าไม่ยอมให้มีคณะกรรมการเมืองแล้ว ก็มีแต่ความคิดอย่างเดียวในการยึดอำนาจกัน คณะผู้แทนกราบทูลว่าปัญหาเรื่องพรรคการเมืองนั้นได้เคยวินิจฉัยกันในคณะรัฐมนตรีแล้วจนถึงกับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการนี้ แต่ที่ประชุมเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร ให้ค่อยเป็นค่อยไป คือให้เกิดกับสมาชิกสภาฯ ก่อน แล้วจึงค่อยขยายออกมาถึงคนภายนอก เพื่อให้โอกาสแก่คนที่จะได้เรียนรู้เสียก่อน แต่ก็ยังทรงเห็นว่าควรให้มีพระราชบัญญัติยอมให้เกิดขึ้นดีกว่า

ครั้นแล้วทรงรับสั่งต่อไปว่า Stability ยังไม่มี เพราะเหตุว่ารัฐบาลจะเอาอะไรก็ไม่แน่วไปสักอย่าง ควรที่รัฐบาลจะประกาศเสียทีเดียวว่าจะดำเนินการอย่างไร โซเซียลลิสม์ หรือ ลิเบอรัลลัทธิ ทรงเห็นว่าการที่รัฐบาลลังเลทำเช่นนี้ทำให้ไม่ได้รับผล Support จากพวกใดเลย เพราะไม่รู้จักประสงค์ คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่าตามพระราชประสงค์ที่มีในพระราชบันทึกอันพระราชทานไปกับพระยาราชวังสันนั้น อยู่ในอำนาจที่รัฐบาลจะทำได้ แต่รัฐบาลก็จัดถวายไปเต็มที่แล้ว ส่วนพระราชบันทึกใหม่นี้ ตั้งแต่ข้อ ๓ ถึงข้อ ๘ คณะผู้แทนก็เห็นว่ารัฐบาลมีทางจะผ่อนปรนได้บ้างตามพระราชประสงค์ ถ้าได้เพียงเท่านั้นแล้วเสด็จกลับเข้าไปทำความปรองดองร่วมกับรัฐบาลแล้วคิดแก้ไขกันในเรื่องข้อ ๑ ข้อ ๒ ในโอกาสที่สมควรก็จะเป็นการดีมาก และในโอกาสที่เสด็จไปนี้ ก็เป็นโอกาสที่จะมีการรื่นเริงแล้วก็จะได้มีการลดโทษแก่นักการเมืองและทำความอุ้นใจแก่พระญาติพระวงศ์ ทรงรับสั่งว่าทรงรู้สึกประหลาดพระทัยในความคิดที่ว่ารัฐธรรมนูญนั้นแก้ไขไม่ได้ คณะผู้แทนกราบบังคมทูลว่า รัฐธรรมนูญแก้ไขได้แต่ต้องไม่ใช่ในเร็ววัน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

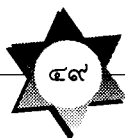


ทรงรับสั่งเห็นตรงกันข้าม ยิ่งนานไปยิ่งแก้ไขลำบากยิ่งขึ้น แล้วทรงรับสั่งเพิ่มเติมว่า ในการที่จะเสด็จกลับไปนั้นจะต้องเป็นประโยชน์แก่นักโทษการเมือง เพราะเขาไม่มีความผิดไปในทางลักทางขโมย แต่เขามีความเห็นไปอีกทางหนึ่ง ทรงสงสัยพวกนี้มากแล้วทรงรำพันถึงการกลับไปไม่กลับว่า จะต้องซึ่งพระราชหฤทัยว่าทางใดจะมีประโยชน์มากกว่า คณะผู้แทนกราบบังคมทูลว่า สมมุติว่าถ้าเหตุการณ์จะบังเกิดไปในทางที่ไม่เสด็จกลับก็อาจจะเกิดความยุ่งยากมากขึ้นในบ้านเมือง พระองค์ท่านก็เป็นคนไทยคนหนึ่ง ถึงแม้จะมาอยู่ต่างประเทศก็ย่อมจะเดือดร้อนด้วย ทั้งเจ้านายอื่น ๆ ก็จะได้ยวระส่ำระสายในต่างประเทศ เป็นการเสื่อมพระเกียรติยศ ฉะนั้นในที่สุดถ้าทรงเห็นว่าจะไม่เสด็จกลับแล้วก็น่าจะหาหนทางตกลงกันอย่างเรียบร้อย อย่าให้เป็นการออกโดยมีข้อโต้เถียงและตั้งผู้สืบสันตติวงศ์ต่อไป และถึงแม้จะอยู่ในต่างประเทศก็ไม่เสื่อมเสียพระเกียรติยศอย่างไร ในที่สุดทรงรับสั่งว่า เรื่องจะเป็นอย่างไรกันก็รอฟังรัฐบาลเขาว่ามาก่อน อาจมีการต่อรองกันอีกหนหนึ่งหรือสองหนก็ได้

(ลงนาม) ดิเรก ชัยนาม

จดบันทึกถ้อยคำของคณะผู้แทน

ต่อมารัฐบาลได้มีหนังสือถึงคณะผู้แทนฯ ลงวันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ พร้อมด้วยบันทึกข้อความทั่วไปในการตอบพระราชบันทึก โดยมอบหมายให้คณะผู้แทนกราบบังคมทูลถวายตามแนวทางบันทึกของรัฐบาลที่ได้ส่งมา ตามสำเนาหนังสือของรัฐบาลถึงคณะผู้แทน ดังต่อไปนี้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ลับ

(สำเนา) ที่ จ. ๘๗๘๖/๒๔๗๗

สำนักนายกรัฐมนตรี  
วังปารุสกวัน

วันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗\*

เรื่อง ตอบพระราชบันทึกลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

นายกรัฐมนตรี เรียน เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ

ด้วยตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชบันทึกลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ศกนี้ เรื่องเกี่ยวกับการครองราชสมบัตินั้น ข้าพเจ้าได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้ท่านกราบบังคมทูลชี้แจงตอบพระราชบันทึกดังกล่าวแล้ว ตามนัยแห่งบันทึกที่แนบมา กับหนังสือนี้ และเมื่อมีพระราชกระแสรับสั่งมาประการใดแล้ว ขอท่านได้โปรดรายงานมายังข้าพเจ้าโดยด่วนด้วย

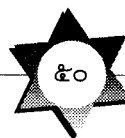
ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา

## ข้อความทั่วไปในการตอบพระราชบันทึก

ก่อนที่จะได้พระราชทานพระราชบันทึกฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ นายกรัฐมนตรีได้รับหนังสือจากอัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส ลงวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ กับพระราชบันทึก ๒ ฉบับ ที่ได้พระราชทานให้แก่อัครราชทูตสยาม

\* นับพุทธศักราชตามปฏิทินเก่า



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ณ กรุงปารีสเพื่อทรงใช้เป็นคนกลาง เพราะปรารถนาว่า การที่จะ  
พระราชทานตรงมายังรัฐบาลนั้น จะหาทางไกล่เกลี่ยกันยาก

ในพระราชบันทึกฉบับที่ ๑ นั้น ได้ทรงขอรับรอง

๑. ให้ดัดไม่ว่ากล่าวในคดีกบฏสำหรับหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์  
และนายทหารรักษาวัง

๒. งดการเลิกทหารรักษาวัง

๓. ให้งดการเปลี่ยนแปลงรูปโครงของกระทรวงวังใหม่  
และตามพระราชบันทึกฉบับที่ ๒ ทรงขอรับรอง

๑. ให้ยอมตามข้อขอรับรอง ๓ ข้อในพระราชบันทึก ฉบับที่ ๑

๒. ให้บุคคลต่างๆ ในรัฐบาลเลิกลำร้ายทัณฑ์มการงาน  
ของพระราชวงศ์จักรี และของรัฐบาลเก่า และขอรับรองให้ปราบปราม  
ผู้ที่ดูถูกพระราชวงศ์จักรีอย่างเข้มงวด

๓. แสดงความเคารพ นับถือในองค์พระมหากษัตริย์ โดย  
ชัดเจน

๔. พยายามระงับความไม่สงบต่างๆ โดยตัดต้นไฟ คือ

ก. ไม่ดำเนินโครงการเศรษฐกิจแบบโซเชลลิสต์อย่างแรง

ข. ลดหย่อนผ่อนโทษนักโทษการเมือง

ในเรื่องดัดไม่ว่ากล่าวหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ และทหารรักษาวัง  
นั้น รัฐบาลได้จัดการมาแล้ว ดังปรากฏในหนังสือเลขาธิการคณะ  
รัฐมนตรี ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวังที่ ว. ๖๖๘๙/๒๔๗๗ ลง  
วันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ข้อที่ทรงขอรับรองอื่นๆ นั้น รัฐบาล  
ก็ได้จัดการตรงตามพระราชประสงค์อยู่แล้วแต่เดิม ส่วนในเรื่อง  
ลดหย่อนผ่อนโทษนักโทษการเมืองนั้น ก็อยู่ในความดำริของ  
รัฐบาลแล้ว

ครั้นอยู่ต่อมาก็โปรดเกล้าฯ ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เชิญพระราชกระแสว่า จะทรงสละราชสมบัติ โดยรู้สึกแน่วพระทัย  
ว่า รัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ประณีประนอมต่อ  
พระองค์ พอใจที่จะขัดพระราชดำริเสียทุกอย่าง ดังปรากฏใน  
หนังสือที่ ๖/๕๘ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

นายกรัฐมนตรี จึงได้กราบทูลตอบผู้สำเร็จราชการตาม  
หนังสือ ก. ๖๕๕๔/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗  
ขอพระราชทานทราบพระราชประสงค์เป็นข้อๆ ไป และแสดงความ  
จงรักภักดีที่ซื่อสัตย์สุจริตต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และใน  
คราวเดียวกันได้โทรเลขถึงอัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส ว่า ตาม  
ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงขอรับรอง ๓ ข้อในพระราชบันทึก  
นั้น รัฐบาลพร้อมจะปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ต่อมาผู้สำเร็จ-  
ราชการ มีลายพระหัตถ์ถึง นายกรัฐมนตรี (หนังสือที่ ๗/๕๙ ลง  
วันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ) นำส่งพระราชโทรเลข ทรงขอให้  
พระทัยในพระราชบัญญัติที่ได้ทรงไว้ไว้ และได้มีข้อความเพิ่มเติม  
ในพระราชโทรเลขว่า ถ้าดีพระปิบูลโอสวรรค์นั้น กรมพระคลัง  
ข้างที่แพ้แล้วก็จะทรงสละราชสมบัติเช่นเดียวกัน

ต่อมา พระองค์ได้ทรงแพร่ข่าวในประเทศอังกฤษว่า จะ  
ทรงสละพระราชสมบัติ คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติส่งผู้แทนไปเฝ้า  
ทูลละอองธุลีพระบาท และพร้อมที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามพระ  
ราชประสงค์ ในพระราชบันทึกเดิม นอกจากเรื่องเกี่ยวแก่อำนาจ  
ตุลาการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีจะสั่งศาลมิได้ เพราะเป็นการผิดต่อ  
รัฐธรรมนูญ แล้วจะทำให้ต่างประเทศขาดความไว้วางใจในศาล ซึ่ง  
กระทบถึงสัญญาทางพระราชไมตรีโดยทั่วๆ ไป

เมื่อมีพระราชบันทึกขึ้นมาใหม่นี้ (พระราชบันทึก  
ฉบับที่ ๓) จึงเห็นได้ว่า ตามพระราชบันทึกใหม่เป็นข้อความที่ได้  
ทรงขอเพิ่มเติมขึ้นจากพระราชบันทึกที่ได้พระราชทานมาก่อนที่





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



จะแสดงพระราชประสงค์สละพระราชสมบัติ ย่อมจะเป็นข้อที่ทรง  
สังเกตขึ้นในภายหลัง แม้กระนั้นก็ดี รัฐบาลสามารถที่จะปฏิบัติ  
ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ได้ภายในกรอบแห่งรัฐธรรมนูญ  
นอกจากข้อความบางประการที่ทรงเข้าพระทัยผิด จึงเห็นสมควร  
ที่จะตอบทูลชี้ไปให้เข้าพระทัย

## ข้อสังเกตทั่วไปในพระราชบันทึก ฉบับที่ ๓

พระราชบันทึก ฉบับที่ ๓ นี้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญเป็นส่วน  
ใหญ่ คือ มีข้อความที่ทรงขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะทรงกล่าวว่า  
ได้คัดค้านอยู่ตลอดเวลา แต่หากไม่เป็นผลจึงได้จำยอมไปนั้น

ข้อนี้รัฐบาลรู้สึกเสียใจและประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง  
เพราะการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรนั้น อนุกรรมการร่าง  
รัฐธรรมนูญได้แถลงต่อสภาว่า ได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระ  
เจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงได้นำต้นร่างไปขอให้ทรงแก้ไข  
ข้อใดที่ทรงขอให้แก้ไข คณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ  
ก็ได้ปฏิบัติตาม ดังปรากฏในคำแถลงของพระยามโนปกรณ  
นิติธาดา ซึ่งเป็นประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่ง  
ราชอาณาจักรสยาม ว่า

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

“อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่าในการร่างพระธรรมนูญนี้  
อนุกรรมการได้ทำการติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา  
จนถึงอาจกล่าวได้ว่าได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอดในร่างที่เสนอมานี้  
ได้ทูลเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่า  
ทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่เพียงทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่  
กราบบังคมทูลขึ้นไฉนกว่านั้นเป็นที่พอพระราชหฤทัยมาก...”

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

(ดูหนังสือรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๑  
พ.ศ. ๒๔๗๖ หน้า ๓๕๙/๓๖๐)

นอกจากนี้ยังได้ยินจากคำบอกเล่าของผู้ที่ไปเฝ้าทูลละออง  
ธุลีพระบาทว่า ได้ทรงพอพระราชหฤทัยในรัฐธรรมนูญนั้นมาก

จึงเชื่อว่า ได้พอพระราชหฤทัยแล้ว มิได้ปรากฏว่าได้ทรง  
ปฏิบัติการอย่างใด ที่จะดำเนินรัฐธรรมนูญนั้น ครั้นมาบัดนี้ปรากฏ  
ขึ้นว่ามีข้อความบางอย่างที่ยังทรงข้องพระราชหฤทัยอยู่อีกก็จริงอยู่  
แต่เห็นว่าเป็นเรื่องเข้าพระทัยผิด ความจริงในทางปฏิบัตินั้น นับ  
ว่าได้เป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการแล้ว โดยไม่ต้อง  
แก้ไขรัฐธรรมนูญอันจะทำให้เสียความศักดิ์สิทธิ์ไปโดยไม่จำเป็น  
ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๑. ในเรื่องวิธีการเลือกตั้งสมาชิกประเภท ๒ นั้น รัฐบาล  
ได้กระทำตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งได้ประกาศ  
ก่อนมีการฉลองรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้  
เมื่อก่อนที่จะได้นำขึ้นสู่สภาฯ ประธานอนุกรรมการ คือ พระยา-  
มโนปกรณ์นิติธาดา ก็ได้นำร่างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ทำการติดต่อกับ  
พระมหากษัตริย์ พระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้นำมาแจ้งต่อ  
อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญว่า ในหลวงทรงโปรดปรานร่างพระ-  
ราชบัญญัตินั้นมาก และรับสั่งว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัย จะไม่  
ทรงขอแก้ไขแม้แต่ตัวอักษรแต่ตัวเดียว อันที่จริงวิธีการเลือกสมาชิก  
ประเภท ๒ ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น  
เนื่องจากที่ได้ทรงพระราชปรารภในขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญอยู่ว่า  
การที่จะให้ผู้สมัครเข้ารับเลือกเป็นสมาชิกประเภท ๑ ต้องได้รับ  
ความเห็นชอบ (Approval) ของผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร  
อยู่ในสมัยที่ ๑ ตามวิธีการในรัฐธรรมนูญชั่วคราวนั้น ทรงเห็นว่า  
ไม่เหมาะ เพราะสมาชิกประเภท ๒ พระมหากษัตริย์ทรงตั้งโดย

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระราชกฤษฎีกาถึงครั้งหนึ่งแล้ว ควรให้สมาชิกประเภท ๑ นั้นสมัครได้โดยไม่ต้องมี Approval ดังนี้ อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ยอมปฏิบัติตามพระราชประสงค์ ไม่ปรากฏว่าได้ทรงขอร้องให้วางวิธีการเลือกคัดสมาชิกประเภท ๒ โดยวิธีอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้ว

ครั้นเมื่อทรงพระราชปรารภให้มีคณะกรรมการเมืองและให้เลขาธิการราษฎร ตามพระราชหัตถ์เลขา ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ (ภายหลังฉลองรัฐธรรมนูญ) จึงได้ทรงพระราชปรารภที่จะให้เลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป คือทรงหมายถึงข้าราชการชั้นสัญญาบัตรตามที่ปรากฏในพระราชบันทึกรัฐบาลได้คำนึงถึงพระราชปรารภในข้อนี้ ฉะนั้นก่อนที่จะขอให้ลงพระนามในพระราชกฤษฎีกาตั้งสมาชิกประเภท ๒ รัฐมนตรีหลายนายจึงได้นำรายชื่อไปทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงดำริ แต่มิได้ทรงทักท้วงประการใด และได้ทรงลงพระปรมาภิไธยให้ทีเดียว ในการเลือกตั้งนั้นแล้วรัฐบาลก็ได้เลือกแต่ผู้ก่อการเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในจำนวนสมาชิกประเภท ๒ ๗๔ คนนั้น มีผู้ก่อการเพียง ๔๗ คน และในส่วนตัวบุคคลก็ได้คัดเลือกเอาบุคคลที่เป็นชั้นสัญญาบัตรจะมีที่ไม่ใช่สัญญาบัตรอยู่คนหนึ่ง คือ นายมังกร สามเสน แต่ผู้นี้ก็เคยได้รับราชการในตำแหน่งยกกระบัตรเมืองมาแล้ว ซึ่งพอจะเทียบได้กับชั้นสัญญาบัตร ส่วนวิธีการที่จะให้ข้าราชการสัญญาบัตรเป็นผู้เลือกผู้แทนของตนเองนั้น เห็นว่าอาจทำให้ข้าราชการประจำแบ่งแยกออกเป็นพรรคพวกเพื่อทำการเมืองเช่นนี้ก็ได้ ซึ่งจักไม่เป็นผลอันพึงปรารถนาในทางราชการ กลับอาจมีผลอันไม่พึงปรารถนายิ่งขึ้นไปกว่าที่จะใช้วิธีการแต่งตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาก็ได้

อันที่จริงเรื่องที่เคยเป็นมาในขณะที่ยังมีสมาชิกแต่ประเภท





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เดียวนั้น เมื่อทรงรังเกียจผู้ใด เมื่อทราบในพระราชอัธยาศัยแล้ว  
ผู้นั้นก็ได้ลาออกจากสมาชิกภาพไปแล้วหลายนาย

อนึ่ง ที่ว่ากบฏหาพวกได้มาก เพราะหิบบกเอาจการตั้ง  
สมาชิกประเภท ๒ ขึ้นอำนั้น ข้อนี้เห็นว่าการที่พวกกบฏหาพวก  
ได้มากนั้น เพราะใช้วิธีหลอกลวง ดังปรากฏในสำนวนต่างๆ ที่  
ศาลพิเศษแล้ว

๒. ตามที่ทรงมีพระราชดำริจะให้แก้รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙  
และทรงกล่าวถึงวิธีการต่างๆ นั้น เห็นว่าวิธีอย่างประเทศสวิสส์  
ซึ่งให้มีการลงคะแนนทั้งประเทศนั้น จะนำมาใช้ในประเทศสยาม  
ในเวลานี้ยังไม่ถนัด เพราะการศึกษาของเรายังไม่แพร่หลาย และ  
ราษฎรยังไม่สันติคดีเคยชินต่อการปกครองระบอบนี้ จึงควรวิธี  
นี้ไว้ก่อน

ส่วนวิธีที่ให้สภาลงมติเสียงข้างมาก ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔  
จึงจะลบล้างคัดค้านของประมุขได้นั้น ในเรื่องนี้เป็นเรื่องของสภาฯ  
ส่วนทางรัฐบาลนั้นเห็นว่า ในทางปฏิบัติที่เป็นมาแล้วสำหรับพระ-  
ราชบัญญัติที่ทรงคัดค้านนั้น บรรดาที่เป็นสมาชิกที่เป็นรัฐมนตรี  
และเลขานุการรัฐมนตรีทั้งหมด ตลอดจนผู้แทนราษฎรประเภท ๒  
บางคนที่ไปประชุมก็ยังไม่ลงมติเสีย ดังจะเห็นได้จากผลแห่งการ  
ลงมติ คือ

ก. โหวตพระราชบัญญัติอากรรมรตก สมาชิกมาประชุม  
๑๓๖ (ประเภทที่หนึ่ง ๗๖ คะแนน ประเภทที่สอง ๖๐ นาย) นิ่ง  
ไม่ออกเสียง ๑๒ เสียง ที่ออก ๑๒๔ ผู้ที่ออกเสียงให้ออกเป็น  
พระราชบัญญัติ ๘๙ ผู้ที่ไม่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติ ๓๕

ข. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายอาญา สมาชิกมา  
ประชุม ๑๓๐ (ประเภทที่หนึ่ง ๗๔ ประเภทที่สอง ๖๖) นิ่งไม่  
ออกเสียง ๒๙ ที่ออก ๑๑๑ ผู้ที่ออกเสียงให้ออกพระราชบัญญัติ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...



๗๕ ผู้ที่เห็นไม่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติ ๓๖

เมื่อตามผลแห่งการปฏิบัติที่แล้วมาได้เป็นดังที่ได้กราบบังคมทูลมาแล้ว จึงเห็นว่าการที่จะแก้ไปในทำนองนั้นก็จะได้ประโยชน์เท่าใดนัก ผลที่จะพึงได้รับจากการแก้ไม่คุ้มกับที่จะทำให้รัฐธรรมนูญเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์

ยังคงเหลืออยู่อีกวิธีหนึ่งตามที่ได้ทรงรับสั่ง คือ วิธียุบสภาฯ ให้เลือกตั้งกันขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นวิธีอาจกระทำได้ โดยไม่ต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ คือโดยอาศัยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๕ ในเรื่องนี้ก็ได้พิจารณาตามพระราชกระแสสำหรับร่างพระราชบัญญัติที่ได้ทรงคัดค้านก่อน ๆ แล้ว แต่เห็นว่าการที่จะยุบสภานั้นยังไม่ควร เพราะความจำเป็นยังไม่ปรากฏและจะทำให้เป็นการเปลืองพระราชทรัพย์โดยใช่เหตุ เพราะร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ นั้นเป็นเรื่องที่รัฐบาลอาจทำความพอพระราชหฤทัยให้ตามข้อที่ทรงคัดค้านนั้นได้ แต่ในกาลต่อไป เพื่อที่จะไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญจะโปรดให้ใช้วิธียุบสภาฯ เนื่องด้วยพระราชบัญญัติที่ทรงวิพากษ์ยอมจะทรงทำได้ โดยโปรดเกล้าฯ แจ้งพระราชประสงค์ในการยุบสภาฯ มาในพระราชหัตถ์เลขาที่ทรงคัดค้านนั้นด้วย

เมื่อมีวิธีการที่จะกระทำได้โดยมิต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว จึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องแก้มาตรา ๓๕ แห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อยังความถาวรให้เกิดแก่รัฐธรรมนูญนี้จริง ๆ เพราะเมื่อสิ้นระยะเวลาเฉพาะกาลแล้ว รัฐธรรมนูญที่ได้พระราชทานก็จะเป็นหลักถาวรวงขึ้น

๓. ในข้อที่จะขอให้รัฐบาลทำการตามหลักการของรัฐธรรมนูญจริง ๆ คือทำตามมาตรา ๑๕ แห่งรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบาลก็ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ก. ให้เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณาจริง ๆ

ข้อนี้รัฐบาลรับรองได้แน่ เพราะได้มีพระราชบัญญัติการพิมพ์ใหม่ เปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คำสั่งพนักงานการพิมพ์ได้อย่างเต็มที่ เป็นการเพิ่มสิทธิยิ่งกว่าพระราชบัญญัติเดิม

ตามที่ทรงยกตัวอย่างหนังสือพิมพ์เดลิเมลล์นั้น หนังสือพิมพ์เดลิเมลล์ได้ยุ้งให้เกิดการจลาจลอย่างชัด จึงต้องถูกปิด กรรมการอุทธรณ์ได้วินิจฉัยยืนตามคำสั่งพนักงานการพิมพ์ และจะทรงเห็นได้ว่า ตัวการสำคัญในหนังสือพิมพ์เดลิเมลล์ เช่น นายหลุย ศิริวัต และ พระยาศรภักย์พิพัฒน์ ได้เป็นกบฏอย่างชัด ๆ นอกจากนี้เมื่อมีพระราชบัญญัติใหม่แล้ว รัฐบาลมิได้ปิดหนังสือพิมพ์ใด ๆ และรัฐบาลต้องระมัดระวังในการที่จะสอดส่องมิให้หนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพในการกล่าวกระทบกระเทือนถึงพระองค์ดังที่เป็นมาแล้ว ก็ได้จัดการปิดหรือฟ้องร้องผู้กระทำผิด

อนึ่ง ในเรื่องการกล่าวร้ายรัฐบาลนั้น ถ้าการกล่าวนั้นเป็นการกล่าวติชมตามธรรมดาซึ่งไม่เป็นการผิดกฎหมายอาญาแล้วก็ไม่ทำการจับกุม นอกจากจะเป็นการกระทำผิดกฎหมายอาญาซึ่งต้องว่ากล่าวไปตามระเบียบเมือง

ข. ให้เสรีภาพในการประชุมโดยเปิดเผย และการตั้งสมาคม

ข้อนี้รัฐบาลยังข้องใจ และที่ยังมิได้อนุญาตให้มีคณะกรรมการเมืองก็เพราะคำนึงถึงพระราชหัตถเลขาที่ ๒/๑๒๔ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา ว่าไม่ทรงโปรดให้มีคณะกรรมการเมือง และทรงให้เลิกคณะราษฎร ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการเมืองเสีย รัฐบาลในครั้งกระนั้นก็ได้ปฏิบัติตามแล้ว

ส่วนที่ทรงกล่าวว่า มีบุคคลบางจำพวกจะชวนเพื่อนฝูงมาเลี้ยงอาหารกัน ก็มีการถูกตำรวจฟ้องและถูกตำรวจห้าม ข้อนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



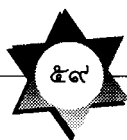
..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

คงจะมีคนกราบบังคมทูลความเท็จเพราะไม่เป็นความจริงเลย

๔. การที่จะให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ นั้น เห็นว่าวิธีการตามพระราชบัญญัตินั้นเป็นวิธีเบาสบายที่สุด มิฉะนั้น ก็ต้องตั้งศาลพิเศษและศาลทหารกันขึ้นเสมอ เหมือนดังในต่างประเทศ วิธีการตามพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้ เป็นวิธีป้องกันไว้ก่อนแท้ เพราะถ้าจะรอให้มีการแก้ คือเมื่อมีกบฏขึ้นแล้ว ก็จะทำให้เสียชีวิตของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินไปโดยใช่เหตุ อนึ่ง พระราชบัญญัตินี้เป็นที่พอใจของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าทำลายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือมีจำเลยบางคนที่ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ได้ขอร้องให้พิจารณาตามวิธีการของพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ดังนี้ เป็นต้น

๕. ในเรื่องลดโทษให้ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาในเรื่องกบฏนั้น รัฐบาลได้ดำริไว้แล้วว่า เมื่อศาลพิเศษได้พิจารณาคดีเสร็จสิ้นทุกสำนวนแล้ว ก็จะได้พิจารณาเทียบกับตัวอย่างที่เคยมาแล้ว และพิจารณาถึงความผิดมากและน้อย และความเสียหายซึ่งบุรุษภรรยาของผู้ที่ต้องเสียชีวิตไปในการปราบกบฏนั้นด้วย เพื่อแสดงให้เห็นเจตนาดี รัฐบาลขออ้างว่าในชั้นหลังนี้ แม้ศาลพิเศษจะได้ตัดสินแล้วก็ดี รัฐบาลก็ได้สั่งให้งดการถอดบรรดาคดีไว้ก่อน เพราะจะพิจารณาถึงการลดโทษพร้อมๆ กันกับสำนวนอื่นๆ ซึ่งศาลพิเศษได้ตัดสินแล้ว (คำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ จำเลยมี จำนวน ๓๗ คน)

๖. ในเรื่องเบี่ยงบานาญของข้าราชการที่ถูกปลดจากราชการ โดยฐานถูกสงสัยว่าจะมีความผิดทางการเมืองนั้น เมื่อมีสิทธิตามเกณฑ์ในพระราชบัญญัติเบี่ยงบานาญแล้วก็ให้เบี่ยงบานาญทุกคน ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงเกณฑ์เรื่องอายุและเวลารับราชการ ฯลฯ ส่วนผู้ที่เป็ข้าราชการทหารนั้นมีการได้เบี่ยงหวัด เมื่อยังไม่เข้าเกณฑ์





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ได้เขียนบ้านญาติก็ได้ให้เบี้ยหวัดไปหมดทุกคน

๗. ข้าราชการที่ยังถูกสงสัยเกี่ยวข้องกับการกบฏนั้น เวลา  
นี้ได้สั่งให้งดการฟ้องร้องนานแล้ว ส่วนผู้ที่อยู่ระหว่างคดีถือว่า  
กล่าวไปให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน และในไม่ช้าศาลพิเศษก็คงจะ  
ตัดสินให้เสร็จสิ้นไป

ส่วนการที่จะทำลายเรื่องราวที่เจ้าหน้าที่รวบรวมเพื่อจะ  
ฟ้องร้องนั้น เห็นว่าจะทำลายเสียมิได้ เพราะเรื่องราวเหล่านี้  
ย่อมจะเกี่ยวข้องกับคดีอื่นๆ

๘. ในเรื่องที่จะตัดกำลังและตัดงบประมาณของทหาร  
รักษาราชวังนั้น เรื่องงบประมาณนี้เกี่ยวแก่สภาผู้แทนราษฎร รัฐบาล  
ไม่มีความขัดข้องประการใดในการที่จะคงให้มีทหารรักษาวังไว้  
ตามเดิม ในเรื่องที่จะขอให้ทหารรักษาวังมีอาวุธเหมือนทหารราบ  
ทุกอย่างนั้น เห็นว่าตามประเพณีที่เป็นมาแล้ว ทหารรักษาวังหา  
มีอาวุธเช่นนั้นไม่ ในต่างประเทศก็ดูกัน การที่จะเพิ่มอาวุธให้  
แก่ทหารรักษาวังเช่นนี้ มีข้อจะคำนึงถึงทหารบก ทหารเรือ ทหาร  
อากาศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นจอมทัพอยู่แล้ว  
ตลอดจนตำรวจซึ่งมีความจงรักภักดี อาจจะรู้สึกโหม่นสว่า พระ  
มหากษัตริย์ไม่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยก็เป็นได้

๙. ข้อความข้างบนนี้เป็นข้อความประกอบการที่ผู้แทน  
ของรัฐบาลจะกราบบังคมทูลพระกรุณา ในการชี้แจงข้อเท็จจริง  
เพื่อแก้ข้อที่ยังเข้าพระราชหฤทัยผิดอยู่ และในการหาช่องทางที่จะ  
จัดการให้เป็นที่พักพระราชหฤทัยภายในขอบข่ายรัฐธรรมนูญแห่ง  
ราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้า-  
อยู่หัว จะได้เสด็จกลับคืนพระนครตามความปรารถนาอันจริงใจ  
ของรัฐบาล ตลอดทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอาณาประชารา  
ษฎรด้วย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ป.ล. ส่วนข้อ ๙ ที่ส่งมาโดยหนังสือที่ ก. ๓/๗๗ ลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๗๗ เพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่า “ขอให้จัดการออกพระราชบัญญัติวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ฯลฯ” นั้น ในร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้คัดสำเนาส่งมาโดยหนังสือที่ จ. ๘๒๗๖/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้บัญญัติในเรื่องระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษไว้แล้ว และได้ส่งสำเนาใหม่ หากว่าฉบับเดิมจะสูญหายระหว่างทาง”

ต่อมาคณะผู้แทนรัฐบาลได้มีหนังสือถึงรัฐบาลลงวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๔๗๗ แจ้งเรื่องเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลในวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๗๗ พร้อมด้วยบันทึกวาทะที่คณะผู้แทนทำขึ้นใหม่เพื่อประกอบคำกราบบังคมทูลตามนัยของข้อความทั่วไปที่รัฐบาลส่งไปให้ และพร้อมด้วยหนังสือฉบับนี้ คณะผู้แทนได้ส่งบันทึกย่อการเข้าเฝ้าครั้งที่สามมายังรัฐบาลด้วย ดังสำเนาเอกสารทางราชการต่อไปนี้

ที่ ก. ๖/๗๗

สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน

วันที่ ๒๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ เรียน นายกรัฐมนตรี

หนังสือที่ จ. ๘๗๘๖/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๙ เดือนนี้ ว่าได้นำพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสนอคณะรัฐมนตรีแล้ว คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติให้ข้าพเจ้ากราบบังคมทูลชี้แจงตอบพระราชบัญญัติตามนัยแห่งบันทึกที่ส่งไปพร้อมกับหนังสือฉบับนี้ และเมื่อมีพระราชกระแสรับสั่งมา





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล.....

ประการใด ให้รายงานไปให้ทราบโดยด่วนนั้น ได้ทราบแล้ว

ข้าพเจ้าและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ พร้อมด้วยพระยาราช-  
วังสันได้ประชุมปรึกษากัน ตกลงทำบันทึกวาจาขึ้น ๑ ฉบับ เพื่อ  
ทูลเกล้าฯ ถวายประกอบคำกราบบังคมทูลชี้แจง ดังสำเนาซึ่งได้แนบ  
มาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้ และได้ติดต่อกับ ม.ร.ว. สมัครสมาน  
กฤตการ ขอเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระกรุณา  
โปรดเกล้าฯ ให้เฝ้าในวันที่ ๒๐ มกราคม ศกนี้ เวลา ๑๕.๐๐ น.

ครั้นวันที่ ๒๐ มกราคม ข้าพเจ้าพร้อมด้วยหลวงธำรงนาวา-  
สวัสดิ์ พระยาราชวังสันและนายดิเรก ชัยนาม ได้ไปเฝ้าทูล  
ละอองธุลีพระบาท ดั่งบันทึกรายงานเฝ้า ๑ ฉบับ ซึ่งข้าพเจ้าขอ  
เสนอมาพร้อมกับหนังสือนี้

ในชั้นดำเนินต่อไปคาดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
คงจะได้พระราชทานร่างพระราชบัญญัติมายังคณะผู้แทนภายใน  
๒ - ๓ วันนี้ และเมื่อได้รับร่างพระราชบัญญัติแล้วคณะผู้แทนก็คง  
ได้ไปเฝ้าถวายความเห็น ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็  
จะได้พระราชทานคำโต้แย้งไปยังรัฐบาล ซึ่งคาดว่าจะส่งโดยทาง  
เมล้อากาศจากลอนดอนไปยังรัฐบาลได้ ประมาณวันเสาร์ที่ ๒๖  
หรือวันพุธที่ ๓๐ เดือนนี้

อนึ่ง ในวันเดียวกันนี้ ข้าพเจ้าได้มีโทรเลขเรียนท่านหนึ่ง  
ฉบับ รายงานการเฝ้าโดยย่อ ดังสำเนาโทรเลขซึ่งขอส่งยืนยันมา  
พร้อมกับหนังสือนี้

**ควรมิควรแล้วแต่จะทรง**

(ลงนาม) **เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ**

(ข้อความต่อไปนี้ คือบันทึกวาจาที่คณะผู้แทนฯ ได้ทำขึ้น  
ตามต้นร่างที่รัฐบาลส่งไปให้กราบบังคมทูล)



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบันทึกฉบับหลังไปยังรัฐบาลนั้น รัฐบาลได้ทราบแล้ว ก่อนที่จะกราบบังคมทูลชี้แจงถึงข้อความในพระราชบันทึกฉบับนี้ รัฐบาลขอให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลว่า คำขอร้องต่างๆ ที่ได้พระราชทานไปในบันทึกสองฉบับทางอัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส คือ

## ในพระราชบันทึกฉบับที่ ๑

๑. ให้งดไม่ว่ากล่าวในคดีกบฏสำหรับหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์และนายทหารรักษาวัง
๒. งดการเลิกทหารรักษาวัง
๓. ให้งดการเปลี่ยนแปลงรูปโครงการของกระทรวงวังใหม่

## ในพระราชบันทึกฉบับที่ ๒

๑. ให้งดตามข้อขอร้อง ๓ ข้อ ในพระราชบันทึกฉบับที่ ๑
๒. ให้บุคคลต่างๆ ในคณะรัฐบาลเลิกกล่าวร้ายทับถมการทำงานของพระบรมราชจักรีวงศ์ และของรัฐบาลเก่า และขอให้ปราบปรามผู้ที่ดูถูกพระบรมราชจักรีวงศ์อย่างเข้มงวด
๓. แสดงความเคารพนับถือในองค์พระมหากษัตริย์โดยชัดเจน
๔. พยายามระงับความไม่สงบต่างๆ โดยตัดต้นไฟคือ  
ก. ไม่ดำเนินการโครงการเศรษฐกิจแบบโซเชลลิสต์อย่างแรง  
ข. ลดหย่อนผ่อนโทษนักการเมือง

นอกจากบันทึกสองฉบับนี้แล้วยังได้มีพระราชโทรเลขเพิ่มเติมไปยังรัฐบาล ในคดีพระพิบูลย์ไอย์สวรรค์นั้นถ้ากรมพระคลังข้างที่แพ้แล้ว ก็ทรงสละราชสมบัติเช่นเดียวกันนั้น ถึงแม้ว่า



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

จะพระราชทานไปเป็นทางส่วนตัวก็ดี รัฐบาลก็ได้ปฏิบัติถวายทุกข้อ เว้นแต่ในพระราชบัญญัติฉบับที่สอง ข้อ ๔ (ข) เรื่องการลดหย่อน ผ่อนโทษนักการเมืองนั้น รัฐบาลก็ได้ดำริที่จะทำต่อไปอยู่แล้ว

ส่วนคดีเรื่องพระพิบูลย์ไอย์สุวรรณนั้นเกี่ยวกับอำนาจทาง ตุลาการอันเป็นการนอกเหนืออำนาจของรัฐบาล

ฉะนั้น ข้อความในพระราชบัญญัติฉบับหลังนี้จึงนับว่าเป็น ข้อที่ทรงขอร้องขึ้นใหม่ และส่วนสำคัญเกี่ยวกับการแก้รัฐธรรมนูญ รัฐบาลจึงขอให้กราบบังคมทูลดังต่อไปนี้

๑. ในเรื่องวิธีการเลือกตั้งของสมาชิกประเภทที่สองนั้น รัฐบาลได้กระทำตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่ง ได้ประกาศก่อนมีการฉลองรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ร่างพระราช- บัญญัติฉบับนี้เมื่อก่อนที่จะได้นำขึ้นสู่สภาฯ ประธานอนุกรรมการ คือพระยามโนปกรณซ์ ได้นำความมาแจ้งต่ออนุกรรมการร่าง รัฐธรรมนูญว่า ในหลวงทรงโปรดปรานร่างพระราชบัญญัตินั้นมาก และทรงรับสั่งว่าเป็นที่พอพระราชหฤทัยไม่ทรงขอแก้ไขแต่อักษร เดียว อันที่จริง วิธีการเลือกสมาชิกประเภทที่สอง ตามพระราช- บัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เนื่องจากที่ได้ทรงพระ- ราชปรารภในขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญอยู่ว่า การที่จะให้ผู้สมัครเข้า รับเลือกเป็นสมาชิกประเภทที่หนึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของ ผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่ ๒ ตามวิธีการใน รัฐธรรมนูญชั่วคราวนั้น ทรงเห็นว่าไม่เหมาะ เพราะสมาชิก ประเภทที่สองพระมหากษัตริย์ทรงตั้งโดยพระราชฎีกาถึง ครึ่งหนึ่งแล้ว ควรให้สมาชิกประเภทที่หนึ่งนั้นสมัครได้โดยไม่ต้อง มีความเห็นชอบดังนี้ อนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ยอมปฏิบัติ ตามพระราชประสงค์ ไม่ปรากฏเลยว่าได้ทรงขอร้องให้วางวิธีการ เลือกคัดสมาชิกประเภทที่สองโดยวิธีอื่นนอกจากที่กล่าวแล้ว



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

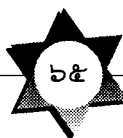
..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ครั้นเมื่อทรงพระราชปรารภมิให้มีคณะกรรมการเมืองและให้เลิกคณะราษฎรตามพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ (ภายหลังฉลองรัฐธรรมนูญ) จึงได้ทรงมีพระราชปรารภที่จะให้เลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป คือทรงหมายถึงข้าราชการชั้นสัญญาบัตร ตามที่ปรากฏในพระราชบันทึก รัฐบาลได้คำนึงถึงพระราชปรารภในข้อนี้ ฉะนั้น ก่อนที่จะขอให้ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกาตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ รัฐมนตรีหลายนายจึงได้นำรายชื่อไปทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงดำริแต่มิได้ทรงทักท้วงประการใด และทรงลงพระปรมาภิไธยให้ทีเดียวในการเลือกตั้งนั้นแล้ว รัฐบาลก็ได้เลือกเอาแต่ผู้ก่อการเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในจำนวนสมาชิกประเภทสอง ๗๐ คน มีผู้ก่อการเพียง ๓๑ คน ในส่วนบุคคลก็ได้คัดเลือกเอาที่เป็นชั้นสัญญาบัตรทั้งนั้น จะมีอยู่หนึ่งคน คือ นายมังกร สามเสน แต่ผู้นี้ก็เคยได้รับราชการในตำแหน่งยกกระบัตรเมืองแล้ว ซึ่งพอจะเทียบได้กับชั้นสัญญาบัตร ส่วนวิธีการที่จะให้ข้าราชการสัญญาบัตรเป็นผู้เลือกผู้แทนของตนนั้น เห็นว่าอาจทำให้ข้าราชการประจำแบ่งแยกออกเป็นพรรคเป็นพวกเพื่อผลทางการเมืองเช่นนี้ได้ ซึ่งจักไม่เป็นผลอันพึงปรารถนาในทางราชการ กลับอาจมีผลอันไม่พึงปรารถนายิ่งขึ้นไปกว่าที่จะใช้วิธีการตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาเสียอีก

อันที่จริง เรื่องที่เคยเป็นมาในขณะที่ยังมีสมาชิกแต่ประเภทเดียวนั้นเมื่อทรงรังเกียจผู้ใดเมื่อทราบในพระราชอัธยาศัยแล้ว ผู้นั้นก็ได้ออกจากสมาชิกภาพไปแล้วหลายนาย

อนึ่ง ที่ว่ากบฏหาพวกได้มาก เพราะหิบบกเอากการตั้งสมาชิกประเภทที่สองขึ้นอ่านั้น ข้อนี้เห็นว่าการที่กบฏหาพวกได้มากนั้นเพราะใช้วิธีหลอกลวงดังปรากฏในสำนวนต่างๆ ที่ศาลพิเศษแล้ว





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

๒. ตามที่ทรงพระราชดำริจะให้แก่วัฒนธรรมอนุมาตรา ๓๙ และทรงกล่าวถึงวิธีต่าง ๆ นั้น รัฐบาลเห็นว่าวิธีอย่างหนึ่งที่ประเทศ สวิสซึ่งให้มีการลงคะแนนทั้งประเทศนั้น จะนำมาใช้ในประเทศ สยามในเวลานี้ยังไม่ถนัด เพราะการศึกษาของเรายังไม่แพร่หลาย และราษฎรยังไม่สันตติชนต่อการปกครองระบอบนี้ จึงควร งดวิธีนี้ไว้ก่อน

ส่วนวิธีที่จะให้สภาฯ ลงมติเสียงข้างมาก ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ จึงจะลบล้างเสียงคัดค้านของประชุมได้นั้น รัฐบาลเห็นว่า ในทางปฏิบัติที่เป็นมาแล้ว สำหรับพระราชบัญญัติที่ทรงคัดค้าน นั้นบรรดาสมาชิกที่เป็นรัฐมนตรี และเลขาธิการรัฐมนตรีทั้งหมด ตลอดจนผู้แทนราษฎรประเภทที่สองบางคนที่ไปประชุมกันนี้ ไม่ ลงมติ (Abstention) เสีย ดังจะเห็นได้จากการลงมติดังนี้

ก. โหวตพระราชบัญญัติอากรมรดก สมาชิกมาประชุม ๑๓๖ (ประเภทที่หนึ่ง ๗๖ นาย ประเภทที่สอง ๖๐ นาย) นิ่งไม่ ยอมออกเสียง ๑๒ เสียง ที่ออกเสียง ๑๒๔ ผู้ที่ออกเสียงให้ออก เป็นพระราชบัญญัติ ๘๙ ผู้ที่เห็นไม่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติ ๓๕ เสียง

ข. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายอาญาสมาชิกมา ประชุม ๑๔๐ นาย (ประเภทที่หนึ่ง ๗๔ ประเภทที่สอง ๖๖ ) นิ่ง ไม่ออกเสียง ๒๙ ผู้ที่ออกเสียงให้ออกเป็นพระราชบัญญัติ ๗๕ ผู้ที่เห็นไม่ควรออกเป็นพระราชบัญญัติ ๓๖

เมื่อตามผลแห่งการปฏิบัติที่แล้วมาได้เป็นดังที่กราบ บังคมทูลมาแล้ว จึงเห็นว่าการที่จะแก้ไขไปในทำนองนั้น ก็ยังไม่ ได้ประโยชน์เท่าใดนัก ผลที่จะพึงได้รับจากการแก้ไขไม่คุ้มกับที่จะ ทำให้รัฐธรรมนูญเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์

ยังคงเหลืออีกวิธีหนึ่งตามที่ได้ทรงรับสั่ง คือวิธียุบสภาฯ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล.....



ให้เลือกตั้งกันขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นวิธีที่อาจจะทำได้โดยไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญ คือโดยอาศัยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๕ ในเรื่องนี้ก็ได้พิจารณาตามพระราชกระแสสำหรับร่างพระราชบัญญัติที่ได้ทรงคัดค้านก่อนๆ แล้ว แต่เห็นว่าการที่จะยุบสภาฯ นั้นยังไม่สมควร เพราะความจำเป็นยังไม่ปรากฏ และจะทำให้เป็นการเปลี่ยนพระราชทรัพย์โดยใช่เหตุ เพราะร่างพระราชบัญญัติทั้งสองนั้นเป็นเรื่องที่รัฐบาลอาจทำความพอพระราชนุติให้ตามที่ได้ทรงคัดค้านนั้นได้ แต่ในกาลต่อไป เพื่อที่จะไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญจะโปรดให้ใช้วิธียุบสภาฯ เนื่องด้วยพระราชบัญญัติที่ทรง veto ก็ย่อมจะกระทำได้โดยโปรดเกล้าฯ แจ้งพระราชประสงค์ในการยุบสภาฯ มาในพระราชหัตถ์เลขาที่ทรงคัดค้านนั้นด้วย

๓. ในข้อที่จะขอให้รัฐบาลทำการตามหลักการของรัฐธรรมนูญจริง ๆ คือทำตามมาตรา ๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญนั้นรัฐบาลก็ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

ก. ให้เสรีภาพ การพูด การเขียน การโฆษณาจริง ๆ

ข้อนี้รัฐบาลรับรองได้แน่ เพราะได้มีพระราชบัญญัติการพิมพ์ใหม่ เปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คำสั่งพนักงานการพิมพ์ได้อย่างเต็มที่ เป็นการเพิ่มสิทธิยิ่งกว่าพระราชบัญญัติเดิม

ตามที่ทรงยกตัวอย่างหนังสือพิมพ์เดลิเมลล์นั้น หนังสือพิมพ์เดลิเมลล์ได้ยุ้งให้เกิดการจลาจลอย่างชัดเจนจึงต้องถูกปิด กรรมการอุทธรณ์ได้วินิจฉัยตามคำสั่งพนักงานการพิมพ์ และจะเห็นได้ว่าตัวการสำคัญในหนังสือพิมพ์เดลิเมลล์ เช่น นายหลุย คีรีวัตและพระยาศรภักย์พิพัฒน์ ได้เป็นกบฏอย่างชัด ๆ นอกจากนี้เมื่อมีพระราชบัญญัติใหม่แล้ว รัฐบาลมิได้ปิดหนังสือพิมพ์ใด ๆ และรัฐบาลต้องระมัดระวังในการที่จะสอดส่องมิให้หนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพในทางการกล่าวกระทบกระเทือนถึงพระองค์ดังที่เป็นมา





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล.....

แล้ว ก็ได้จัดการปิดหรือฟ้องร้องผู้กระทำผิด

อนึ่ง ในเรื่องการกล่าวร้ายรัฐบาลนั้น ถ้าการกล่าวนั้น เป็นการกล่าวติชมเป็นธรรมดา ซึ่งไม่เป็นการผิดกฎหมายอาญาแล้ว ก็ไม่ทำการจับกุม นอกจากจะเป็นการกระทำผิดกฎหมายอาญา ซึ่งต้องว่ากล่าวไปตามระเบียบเมือง

ข. การให้เสรีภาพในการประชุมเปิดเผย และการตั้ง  
สมาคม

ข้อนี้รัฐบาลยังข้องใจและที่ยังมิได้อนุญาตให้มีคณะกรรมการเมือง ก็เพราะคำนึงถึงพระราชหัตถ์เลขา ที่ ๒/๑๒๔ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา ว่าไม่ทรงโปรดให้มี คณะพรรคการเมือง และทรงให้เลิกคณะราษฎรในฐานะที่เป็น คณะการเมืองเสีย รัฐบาลในครั้งกระนั้นก็ได้ปฏิบัติตาม

๔. การที่จะให้เลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนั้น เห็นว่าวิธีการตามพระราชบัญญัตินั้นเป็นวิธีเบาที่สุด มิฉะนั้นก็ต้องตั้งศาลพิเศษกับศาลทหารกันขึ้นเสมอเหมือนดังในต่างประเทศ วิธีการตามพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้เป็นวิธีป้องกันไว้ก่อนแก่ คือเมื่อมีกบฏขึ้นแล้วก็จะทำให้เสียชีวิตไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ไปโดยใช่เหตุ อนึ่งได้เคยปรากฏว่าจำเลยบางคนซึ่งถูกฟ้องในคดี อาญาได้ร้องขอให้พิจารณาตามพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ โดยอ้างเหตุว่าถ้าทำดังนั้นจะเป็นการผ่อนผันให้จำเลยมากกว่า

๕. ในเรื่องลดโทษให้ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาในเรื่องกบฏนั้น รัฐบาลได้ดำริไว้แล้วว่าเมื่อศาลพิเศษได้พิจารณาคดีเสร็จสิ้นทุก จำนวนแล้ว ก็จะได้พิจารณาเทียบกับตัวอย่างที่เคยมีมาแล้ว และ พิจารณาถึงความผิดมากและน้อย และความเสียหายซึ่งบุตรภรรยา ของผู้ที่ต้องเสียชีวิตในการปราบกบฏนั้นด้วย เพื่อแสดงให้เห็น เจตนาดี รัฐบาลขออ้างว่าในชั้นหลังนี้ แม้ศาลพิเศษจะได้ตัดสิน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

แล้วก็ดี รัฐบาลก็ได้สั่งให้งดการถอดบรรดาศักดิ์ไว้ก่อน เพราะจะพิจารณาถึงการลดโทษพร้อม ๆ กันกับสำนวนอื่น ๆ ซึ่งศาลพิเศษได้ตัดสินแล้ว (คำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗ จำเลยมีจำนวน ๓๗ คน)

๖. ในเรื่องเบี้ยบ้านาญของข้าราชการ ที่ถูกปลดออกจากราชการโดยฐานถูกสงสัยว่าจะมีความผิดทางการเมืองนั้น เมื่อมีสิทธิตามเกณฑ์ในพระราชบัญญัติเบี้ยบ้านาญแล้ว ก็ให้เบี้ยบ้านาญทุกคน ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงเกณฑ์เรื่องอายุ และเวลารับราชการ ฯลฯ ส่วนผู้ที่เป็นข้าราชการทหารนั้นมีการให้เป็นเบี้ยหวัด เมื่อยังไม่เข้าเกณฑ์ได้เบี้ยบ้านาญก็ได้ให้เป็นเบี้ยหวัดไปหมดทุกคน

๗. ข้าราชการที่ยังถูกสงสัยเกี่ยวกับการกบฏนั้น เวลานี้ได้สั่งให้งดฟ้องร้องนานแล้ว ส่วนผู้ที่อยู่ระหว่างคดีก็ต้องว่ากล่าวไปให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน และในไม่ช้าศาลพิเศษก็คงจะตัดสินให้เสร็จสิ้นไป

ส่วนการที่จะให้ทำลายเรื่องราวที่เจ้าหน้าที่รวบรวมเพื่อจะฟ้องร้องนั้น เห็นว่าจะทำลายเสียมิได้ เพราะเรื่องราวเหล่านี้ย่อมจะเกี่ยวข้องกับคดีอื่น ๆ

๘. ในเรื่องที่จะตัดกำลังและตัดงบประมาณของทหารรักษาวังนั้น เรื่องงบประมาณนี้เกี่ยวแก่สภาพผู้แทนราษฎร รัฐบาลไม่มีความขัดข้องแต่ประการใด ในการที่จะคงให้มีทหารรักษาวังไว้ตามเดิม ในเรื่องที่จะขอให้ทหารรักษาวังมีอาวุธเหมือนทหารราบทุกอย่างนั้น เห็นว่าตามประเพณีที่เป็นมาแล้ว ทหารรักษาวังเช่นนี้มีข้อที่จะคำนึงถึงทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นจอมทัพอยู่แล้วตลอดจนตำรวจ ซึ่งมีความจงรักภักดีอาจจะรู้สึกโหม่นมัวว่าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงวางพระราชหฤทัยก็เป็นได้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

๙. ข้อเพิ่มเติมพระราชบัญญัติขอให้ออกพระราชบัญญัติ  
วางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ฯลฯ นั้น รัฐบาลได้ร่างประมวล  
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่และได้บัญญัติข้อนี้ลงไว้  
แล้ว คือมาตรา ๒๖๓ ที่แนบมาท้ายบันทึกนี้

ร่างประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒๖๓ ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใด ๆ หรือ  
ผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้วมีอำนาจทูลเกล้าฯ ถวาย  
เรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอพระราชทานอภัยโทษ

เรื่องราวเช่นนี้ให้ยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย  
ภายในกำหนดสิบห้าวันนับวันคดีถึงที่สุด

ถ้าผู้ถวายเรื่องราวต้องขังหรือจำคุกจะยื่นเรื่องราวต่อ  
พระอัครมหาราชเรือนจำก็ได้ เมื่อรับแล้วให้พระอัครมหาราช เรียบส่งไปยัง  
รัฐมนตรีนั้นโดยทันที

เป็นหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถวายเรื่อง  
ราวต่อพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งความเห็นว่าควรพระราชทาน  
อภัยโทษหรือไม่

ในกรณีซึ่งไม่มีผู้ใดถวายเรื่องราว ถ้ารัฐมนตรีดังกล่าวแล้ว  
เห็นเป็นการสมควรตามความยุติธรรม จะถวายคำแนะนำต่อพระ  
มหากษัตริย์ ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษานั้นก็ได้

ถ้าไม่มีพระบรมราชวินิจฉัยตกมายังรัฐมนตรีนั้นภายในกำหนด  
สองเดือน นับแต่วันทรงรับเรื่องราวให้ถือว่าเรื่องราวนั้นตกไป

**บันทึกย่อการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

วันนี้คณะผู้แทนพร้อมด้วย พระยาราชวังสันและนายดิเรก  
ชัยนาม เลขานุการ ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถึง Knowle



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล.....



Granleigh เวลา ๑๕.๑๕ น. เวลา ๑๕.๒๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก เมื่อได้ทรงทักทายพอสมควรแล้วได้เสด็จนำคณะผู้แทนและพระยาราชวังสันไปประทับยังห้องพิเศษดุจเคย

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลเรียนพระราชปฏิบัติตามข้อความในบันทึกวจา ซึ่งได้ส่งมาพร้อมบันทึกย่อการเฝ้าฉบับนี้ เมื่อได้กราบบังคมทูลเสร็จแล้วก็ทรงรับสั่งว่า เท่าที่วามานี้ก็แปลว่ารัฐบาลไม่ได้ยอมอะไรให้พระองค์สักอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นก็ไม่มีอะไรที่จะพูดกันอีกเป็นว่า Finish กัน

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า เท่าที่ได้พิจารณาตามคำตอบของรัฐบาล เห็นว่ารัฐบาลได้ยอมปฏิบัติตามพระราชประสงค์หลายอย่าง เป็นต้นว่า ในเรื่องการที่จะลดโทษให้นักโทษการเมืองในการที่จะให้คงมีทหารรักษาวังตามจำนวนเดิม เว้นแต่ในเรื่องการเพิ่มอาวุธให้เสมอเหมือนกองทัพทหารราบเดิมนั้นรัฐบาลทำไม่ได้ เพราะจะทำความโหมหนัสนี้ให้แก่ทหารบก ทหารเรือ และตำรวจ และในกรณีที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำตามมาตรา ๓๙ นอกจากนี้ข้อใดซึ่งรัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติได้ก็ให้เหตุผลในการนั้นๆ ซึ่งยอมอยู่ในพระราชดำริอีกชั้นหนึ่งว่า ควรจะฟังได้เพียงใด อนึ่งในเรื่องนี้รัฐบาลก็ยังถือว่าเป็นเรื่องที่ยังต้องรองกันอยู่ ฉะนั้นคิดด้วยเกล้าฯ ว่ายังไม่เป็นการสิ้นสุดประการใดมิได้ กล่าวคือ เรื่องใดซึ่งรัฐบาลได้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์แล้ว เรื่องนั้นก็ป็นอันตกไป เรื่องใดซึ่งทรงเข้าพระทัยผิด รัฐบาลก็ได้ชี้แจงมา เรื่องใดที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ รัฐบาลก็ให้เหตุผลมา ฉะนั้นเมื่อทรงไตร่ตรองโดยรอบคอบแล้ว ถ้าข้อใดไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลก็พระราชทานตอบไป และข้อใดถ้าทรงเห็นว่าถ้ารัฐบาลไม่ยอมปฏิบัติดังนั้นแล้ว หากมีพระราชประสงค์จะให้นำเรื่องสู่สภาฯ ก็



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

ให้บอกไปยังรัฐบาล อนึ่ง บันทึกวาจาซึ่งได้กราบบังคมทูลนี้ ก็เป็น  
ความประสงค์ของรัฐบาลในการที่จะให้ใช้เป็นเครื่องประกอบใน  
การที่ผู้แทนจะได้กราบบังคมทูลโดยละเอียด

ทรงรับสั่งว่า ในเรื่องทหารรักษาวังนั้นมิได้ทรงหมายถึง  
จะให้มียศเกราะ รถแทงก์ มีความประสงค์แต่เพียงว่าจะขอกำลัง  
เท่ากับกองร้อยทหารราบอื่นๆ ที่เขียนไปในพระราชบันทึกนั้น  
เคลือบคลุมไปโดยใช้คำว่ากองพัน ความประสงค์อันแท้จริงคือ  
ประสงค์เรื่องปืนกลเพราะเวลานี้มีอยู่สี่กระบอกเท่านั้น ไม่  
เป็นการเพียงพอ คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ตัวอย่างใน  
เรื่องนี้หากไม่ตรงกับพระราชประสงค์ก็น่าจะแจ้งไปยังรัฐบาลว่า  
มีความประสงค์จะขอเพิ่มปืนกลเท่ากับกองร้อยทหารราบอื่นๆ  
ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า คณะผู้แทนได้แจ้งไปยังรัฐบาลภายหลังจาก  
การเข้าเฝ้าเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ศกนี้ ว่าพระราชบันทึกนั้น  
เป็นแต่ เพียง Basic for discussion เพราะฉะนั้นคำตอบของ  
รัฐบาลนี้ก็ยังไม่ถึงที่สุดมิได้ เป็นแต่ชี้แจงตอบพระราชบันทึก และ  
มีพระราชประสงค์จะต่อรองอย่างใดก็ทรงต่อรองไปได้อีก และได้  
กราบบังคมทูลต่อไปว่าในเรื่องมาตรา ๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญนั้น เห็นว่า  
เป็นเรื่องตกลงกันให้เด็ดขาดได้ยาก เพราะเป็นเรื่องซึ่งไม่มีขอบเขต  
ว่าเพียงใดจึงจะเป็นการมิได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐบาล  
ก็ได้รับรองว่าได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว ทรงรับสั่งต่อไปว่า  
ที่รัฐบาลบอกว่าพวกซึ่งมีมลทินในการกบฏและต้องออกจากราชการ  
ได้เบียดหัดนั้น ทรงเห็นว่าไม่จริง เช่นอย่างเรื่อง หม่อมเจ้าวิบูลย์-  
สวัสดิ์ พระราชญาติฯ ก็ไม่ได้เบียดหัด เบียดบ้านาญ คณะผู้แทน  
กราบบังคมทูลว่าในเรื่อง ม.จ. วิบูลย์ฯ และพระราชญาติฯ นี้ ความ  
จริงจะเป็นอย่างไรจำไม่ได้แน่ แต่ policy ที่รัฐบาลยึดถือปฏิบัติ  
ในเรื่องนี้อยู่ นั้น ก็ถือเช่นเดียวกับข้าราชการซึ่งถูกออกโดยเหตุอื่นๆ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



กล่าวคือ ถ้าบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับเบี้ยบำนาญตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญแล้ว รัฐบาลก็ให้บำนาญไปทุกคน สำหรับทางทหาร ถ้าผู้ใดยังไม่มีสิทธิจะได้รับเบี้ยบำนาญ รัฐบาลก็ได้ให้เบี้ยหวัดไปทุกคน ขอรับรองได้ว่าในเรื่องนี้รัฐบาลได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโดยเคร่งครัด เท่าที่ปรากฏก็มีแต่เพียงเรื่องหลวง-จรรยาอักษรศักดิ์ (กระทรวงมหาดไทย) ซึ่งร้องขอเบี้ยบำนาญและรัฐบาลไม่ให้ ก็เพราะไม่มีสิทธิจะได้รับตามพระราชบัญญัติ

ทรงรับสั่งต่อไปถึงเรื่องพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ที่ทรงเห็นว่ารัฐบาลไม่ยอมปฏิบัติให้พระองค์ท่าน ซึ่งพระองค์ท่านไม่มีความเห็นคัดค้านพระราชบัญญัตินั้น มีพระราชประสงค์แต่เพียงว่า ขอให้เปลี่ยนวิธีการ หรือแทนที่จะใช้คณะกรรมการพิจารณา ขอให้ศาลธรรมดาพิจารณา ซึ่งรัฐบาลอาจทำได้โดยเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายอาญา

อนึ่ง ในเรื่องฎีกานั้น รัฐบาลมิได้ทำตามที่พระองค์ท่านประสงค์ กล่าวคือ **ตราบไต่ที่ยังมิได้มีพระบรมราชวินิจฉัยแล้ว มีพระราชประสงค์มิให้รัฐบาลจัดการประการใด คณะผู้แทนได้กราบทูลว่าข้อความตามท้ายแห่งมาตรา ๒๖๓ นั้นเป็นแต่เพียงร่างซึ่งอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้**

ทรงรับสั่งถามว่า ในเรื่องการลดหย่อนผ่อนโทษให้นักโทษการเมืองนั้น จะลดได้เพียงใด คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูล เท่าที่ได้พิจารณาตาม Instruction ของรัฐบาล คิดว่ารัฐบาลคงจะได้พิจารณาลดหย่อนให้ตามตัวอย่างที่เป็นมาแล้วเมื่อ ร.ศ. ๑๓๐

นอกจากนั้น คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่าปัญหาเรื่องสมาชิกประเภทที่สองนั้นคณะผู้แทนได้นักใจ ดังได้เคยได้กราบบังคมทูลไว้ ๒-๓ ครั้งแล้วว่า น่าจะเป็นเรื่องทำได้ยาก ก็ทรงเฉยอยู่





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ในที่สุดได้ทรงรับสั่งว่าจะขอเวลาสัก ๒ วัน เพื่อที่จะตอบ  
รัฐบาลและทรงขอรับบันทึกทูลเกล้าฯไว้ เมื่อร่างคำตอบแล้วจะพระราชทาน  
ให้คณะผู้แทนดู แล้วให้ไปเฝ้าใหม่ เมื่อตกลงกันอย่างใดแล้ว จะ  
ได้พระราชทานให้รัฐบาลต่อไป

ครั้นแล้วคณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลกลับออกจาก Knowle  
เวลา ๑๖.๔๐ น. รวมเวลาที่ได้เข้าเฝ้า ๑ ชั่วโมงกับ ๑๕ นาที

(ลงนาม)                      ดิเรก ชัยนาม

ผู้จัดบันทึกตามถ้อยคำของคณะผู้แทน

หลังจากที่คณะผู้แทนรัฐบาลได้ส่งรายงานมายังรัฐบาลตาม  
หนังสือ ลงวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๔๗๗ แล้ว ต่อมาในวันที่ ๒๔  
มกราคม ๒๔๗๗ คณะผู้แทนรัฐบาลได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ  
พระเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง คณะผู้แทนจึงได้รายงานมายังรัฐบาล  
ในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พร้อมด้วยบันทึกย่อการเข้า  
เฝ้าครั้งที่ ๔ ดังสำเนาเอกสารทางราชการต่อไปนี้

ที่ ข.๗/๗๗

สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน

วันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศรียรรมาธิเบศ เรียนนายกรัฐมนตรี

อนุสนธิหนังสือของข้าพเจ้า ก. ๖/๗๗ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้  
นำส่งบันทึกย่อการเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งที่ ๓ ณ  
วันที่ ๒๐ มกราคม ศกนี้ พร้อมทั้งสำเนาทูลเกล้าฯมาแล้วนั้น

ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ศกนี้ เวลาประมาณ  
๑๒.๐๐ น. ม.ร.ว. สัมครสมาน กฤดากร ได้นำร่างพระราชบันทึก



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ภาษาอังกฤษตอบรัฐบาล ซึ่งทรงร่างมาเป็นรูปโทรเลขมามอบให้  
คณะผู้แทน คณะผู้แทนได้ถามว่าตามที่ได้ตกลงกันไว้กับพระบาท-  
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นว่า พระราชทานมาเป็นร่างก่อนเพื่อให้  
คณะผู้แทนไปเฝ้าถวายความเห็น แต่เหตุใดจึงทรงร่างมาเป็นรูป  
โทรเลขนี้ ม.ร.ว. สัมครสมาน ตอบว่า ได้ทรงเปลี่ยนพระราชหัตถ์  
เสียแล้ว ต้องการให้คณะผู้แทนส่งโดยทางโทรเลขไปยังกรุงเทพฯ  
เพื่อให้เร็วขึ้น แต่คณะผู้แทนเห็นว่าได้เคยกราบบังคมทูลเมื่อไป  
เฝ้าเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคมว่าจะได้ไปเฝ้าอีกครั้งหนึ่ง ก่อนส่งคำ  
ตอบไปยังรัฐบาล ฉะนั้นจึงขอให้ ม.ร.ว. สัมครสมานนำความ  
กราบบังคมทูลเพื่อขอโอกาสเข้าเฝ้า ซึ่งพระราชทานให้เข้าเฝ้าได้  
ในวันที่ ๒๔ เดือนนี้เวลา ๑๕.๐๐ น.

ครั้นวันที่ ๒๔ มกราคม คกนี้ เวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกาเศษ  
ข้าพเจ้าพร้อมด้วย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ พระยาราชวังสัน และ  
นายดิเรก ชัยนาม ได้ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดั่ง  
บันทึกรายงานการเข้าเฝ้า ๑ ฉบับ ซึ่งข้าพเจ้าขอเสนอมาพร้อม  
กับหนังสือนี้

เมื่อเรื่องเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ข้าพเจ้าและคณะซึ่งคิด  
ว่าวิधिปฏิบัติของรัฐบาลในข้อต่อไป คือ นำเรื่องขึ้นสู่สภาฯ เพื่อ  
วินิจฉัยตามพระราชประสงค์ และเมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าหากรัฐบาล  
ไม่ประสงค์จะให้คณะผู้แทนปฏิบัติราชการพิเศษอย่างอื่นใดแล้ว  
หน้าที่ของคณะผู้แทนก็น่าจะสิ้นสุดลงได้ ข้าพเจ้าและคณะจึงขอ  
อนุญาตเดินทางกลับ

อนึ่ง ในวันที่ข้าพเจ้าได้จัดส่งพระราชบันทึกตอบรัฐบาลทาง  
โทรเลขผ่านกรมราชเลขาในการในพระองค์ทำนองเดียวกับคราวก่อน  
 และได้ส่งสำเนาพระราชบันทึกตอบรัฐบาล ซึ่งพระราชทานมาเป็น  
ภาษาอังกฤษและโทรเลข ๑ ฉบับ (หมาย ก.) กับสำเนาโทรเลข





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

รายงานการเฝ้าโดยย่อ เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม คกนี้ (หมายเลข  
ข.) ที่ได้โทรเลขเรียนมาแล้วอีกหนึ่งฉบับเพื่อยืนยันมาพร้อมกับ  
หนังสือนี้

ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา

(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ

**บันทึกย่อการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ของเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ, หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ครั้งที่ ๔  
เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

วันนี้คณะผู้แทนพร้อมด้วยพระยาราชวังสัน และนายดิเรก  
ชัยนาม เลขานุการได้ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ถึง knowle Granleigh เวลา ๑๕.๑๕ น. โปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทน  
และพระยาราชวังสันเข้าเฝ้า

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ได้รับร่างโทรเลขตอบ  
รัฐบาล ซึ่งพระราชทานไปกับ ม.ร.ว. สัมครสมาน กฤดากร แล้ว  
วันนี้ จึงมาเฝ้าเพื่อฟังพระราชกระแสต่อไป ทรงรับสั่งว่าทรงเข้า  
พระทัยว่ารัฐบาลไม่มีความประสงค์ที่จะให้พระองค์ท่านเสด็จกลับ  
การที่คิดเช่นนั้นก็โดยที่พระองค์ท่านมีข้อพิสูจน์ได้ ๓ ข้อ คือ (๑) ที่  
รัฐบาลส่งพวกผู้แทนมาก็คงคิดว่าจะทรงขอเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่  
จะให้พูดเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างไม่ได้ ต้องพูดกันเรื่องหลัก(Principle)  
ครั้นรับสั่ง Principle ไป รัฐบาลกลับตอบโดยเยเป็นเจ้าถ้อยหมอลความ  
แล้วกลับมาล่ำเลิกพระองค์ท่าน (๒) ได้ทรงทราบว่ รัฐบาลได้  
ตั้งพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เป็นนายร้อยเอก และให้เป็นผู้ช่วย  
ฝ่ายทูตทหาร Military Attache การที่รัฐบาลทำเช่นนี้ พระองค์





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ท่านเข้าพระทัยว่าเพื่อกันมิให้พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กลับกรุงเทพฯ เพราะพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์และพวกได้เคยทำ Propaganda ในเมืองไทย อนึ่งในการที่จะตั้งเจ้านายชั้นสูงเช่นนี้ ควรจะต้องบอกให้ทราบก่อน นี่ไม่ทราบเรื่องอะไรเลย (๓) ได้ทรงทราบมาจากเจ้าพระยาวรวงศาฯ หรือพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ว่า รัฐบาลได้ตกลงกันไว้ว่า ถ้าพระองค์ท่านได้ทรงลาออกแล้ว รัฐบาลก็จะลาออกเช่นเดียวกัน คณะผู้แทนกราบบังคมทูลว่า ในการที่รัฐบาลตอบมาเช่นนี้ก็เพราะเข้าใจว่าจะเป็นเรื่องที่จะต้องรองกันได้ ฉะนั้นเรื่องใดที่รัฐบาลคิดว่าไม่สามารถจะจัดถวายได้จึงมิได้ปฏิเสธโดยตรงเป็นแต่ให้เหตุผลในเรื่องเหล่านั้นมา สำหรับเจตนาของรัฐบาลนั้นไม่ได้มุ่งร้ายอย่างใด เป็นแต่ถ้อยคำที่พูดนั้นเคลือบคลุมอยู่บ้างสำหรับเรื่องพระองค์เจ้าจุลฯ นั้น คณะผู้แทนเชื่อว่าคงไม่ใช่เป็นความประสงค์ของรัฐบาลที่จะคิดกีดกัน คงเป็นการยกย่องพระราชนัดมากกว่า การที่กราบบังคมทูลเช่นนี้เพราะคณะผู้แทนได้ทราบตั้งแต่เมื่ออยู่กรุงเทพฯ แล้วว่า เป็นความประสงค์ของทางราชการกระทรวงกลาโหม ที่จะคิดให้มีผู้ช่วยทูตทหารในประเทศที่สำคัญๆ เช่น อังกฤษ, ฝรั่งเศส, ญี่ปุ่น และอเมริกา แต่เนื่องด้วยรัฐบาลขาดแคลนเงินไม่สามารถตั้งตัวจริงได้ ทางอเมริกาก็เคยทาบทามไปยังหม่อมเจ้านักขัตรมงคล สำหรับทางปารีสก็มีหลวงชิตวิริฯ และพระยาราชวังสันซึ่งได้ทำหน้าที่เช่นนี้อยู่แล้วสำหรับอังกฤษนั้น ยังไม่มี มีแต่พระองค์เจ้าจุลฯ ที่เป็นนายทหาร รัฐบาลจึงได้ร้องขอมาให้ช่วยทำหน้าที่นี้ แต่ทั้งนี้คณะผู้แทนไม่เชื่อมั่นว่าเป็นอย่างใดแน่สำหรับข้อตกลงของรัฐบาลในเรื่องพระองค์ท่านทรงลาออกนั้น เข้าใจว่ารัฐบาลคงมีความหวังในการเสด็จกลับของพระองค์ท่านอยู่น้อย เพราะผู้สำเร็จราชการเคยรับสั่งกับคณะผู้แทนให้นำความมาแจ้งแก่คณะรัฐมนตรีไว้ว่า



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ในการที่จะมาเฝ้าและเชิญเสด็จกลับครั้งนี้มีความหวังน้อยเต็มที และถ้ารัฐบาลได้ปรึกษากันอย่างทรงรับสั่งแล้วก็เห็นจะเป็น เพราะรัฐบาลเตรียมการไม่รอบครอบมากกว่า

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลต่อไปอีกว่า ถ้าหากในที่สุดจะ ทรงลาออกจริง ๆ แล้ว จะทรงแนะนำผู้สืบราชสมบัติต่อไปหรือไม่ ทรงรับสั่งว่าในกฎหมายเถียรบาลนั้นบัญญัติไว้ว่า (๑) พระมหากษัตริย์จะทรงตั้งผู้ใดก็ได้ (๒) ถ้าหากไม่ทรงแต่งตั้งใครไว้ก็ให้เป็นไปตามกฎหมายเถียรบาล ในฐานะในขณะนี้พระองค์ท่านไม่ทรงใช้สิทธิในข้อ (๑) เมื่อไม่ตั้งเช่นนี้ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายเถียรบาล นั้นเป็นการดี เพื่อต่อไปจะได้เป็นไปตามแบบไม่แก่งแย่งกัน คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ถ้าเช่นนั้นตามกฎหมายเถียรบาลพระองค์เจ้าอานันทมหิดลก็จะได้รับราชสมบัติต่อไป แต่ได้ทราบบ้างสมเด็จพระพันวัสสาฯ ไม่ทรงยินยอม ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงแนะนำ ทรงรับสั่งว่าเรื่องนี้ได้จัดการให้กรมหมื่นเทววงศ์ฯ ไปกราบทูลวิงวอนให้รับเพื่อเห็นแก่พระญาติวงศ์และความเรียบร้อย และได้ทรงทราบมาว่า สมเด็จพระพันวัสสาฯ ไม่ทรงขัดข้องในเรื่องนี้ คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่าสำหรับผู้สำเร็จราชการนั้นจะทรงแนะนำให้ผู้ใดบ้าง ทรงรับสั่งว่าไม่แนะนำผู้ใด แต่เคยรับสั่งไปยัง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครฯ แล้ว แต่ทรงตอบมาว่า ทรงพระชราแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ พระองค์ท่านก็ไม่กล้าบังคับ

ครั้นแล้วทรงรับสั่งว่า ร่างประมวลวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา ๒๖๓ นั้น นอกจากรัฐบาลไม่กระทำตามคำสั่งที่พระองค์ท่านขอร้องไว้ก่อนแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงน้ำใจของรัฐบาลว่า ไม่มีความประสงค์ที่จะผ่อนผันสั้นยาวหาความเพื่อปรองดองกับพระองค์ท่านเลย เช่นบุคคลผู้ซึ่งมีส่วนได้เสียอื่นนั้น ตามกฎหมายเดิมยังให้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ถึงพระองค์



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ท่าน แต่ตามกฎหมายใหม่ให้ฎีกาได้แต่ทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทั้งกำหนดให้ฎีกาได้เพียง ๑๕ วัน นั้นน้อยไป อนึ่ง ตามประเพณีเดิม ตราบใดที่พระมหากษัตริย์ยังไม่ทรงพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยก็บังคับคดีไม่ได้ แต่ตามร่างกำหนดว่าถ้าไม่พระราชทานมาในเดือนสองเดือนให้ถือว่าตกไปนั้น เป็นการตัดสิทธิของราษฎรผู้ถวายฎีกา และตัดพระราชอำนาจด้วย คณะผู้แทนจึงกราบบังคมทูลว่าที่ร่างมาเช่นนี้ ก็เพราะผู้ร่างไม่ทราบพระราชประสงค์ และเมื่อมาถึงคณะรัฐมนตรีฯ ก็อาจเห็นว่าเป็นเรื่องที่ตอรองกันได้จึงได้ส่งมา เมื่อมีพระราชประสงค์ประการใดก็ทรงแสดงไป รัฐบาลก็อาจพิจารณาใหม่และแก้ไขถวายก็ได้

ในที่สุดทรงรับสั่งว่า เมื่อทรงลาออกแล้วจะไม่ทรงเกี่ยวข้องกับบ้านเมือง และทรงดีพระทัยในการที่รัฐบาลส่งคณะผู้แทนนี้มา เพราะพูดเข้าใจง่ายและทรงเห็นความยากลำบากของคณะผู้แทน แต่อย่างไรก็ดีทรงรับรองว่าคณะผู้แทนได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยเต็มความสามารถ คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่าเรื่องนี้ยังหาถึงที่สุดมิได้ เพราะรัฐบาลคงจะนำเรื่องสู่สภาฯ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยกันอีก และได้กราบบังคมทูลถามว่าสำหรับคำตอบของพระองค์ท่านมีพระราชประสงค์จะให้กระทำอย่างไรทรงรับสั่งว่าจะพระราชทานมาให้เป็นภาษาอังกฤษทีเดียวในวันพรุ่งนี้ที่ ๒๕ มกราคม และให้คณะผู้แทนนำส่งทางโทรเลขไปยังกรุงเทพฯ เพื่อให้เรื่องเสร็จกันโดยเร็ว

ครั้นแล้วคณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลลากลับเวลา ๑๖.๔๐ น. รวมเวลาที่ได้เข้าเฝ้า ๑ ชั่วโมงกับ ๕ นาที

(ลงนาม) ดิเรก ชัยนาม

ผู้จัดบันทึกตามถ้อยคำของคณะผู้แทน





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ครั้นแล้วในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานคำตอบถึงรัฐบาลเป็นภาษาอังกฤษ โดยขอให้คณะผู้แทนส่งโดยทางโทรเลขถึงราชเลขาธิการในพระองค์ เพื่อนำเสนอรัฐบาลต่อไป ดังสำเนาโทรเลข ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๑๙๓๔ ที่เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ ผู้แทนรัฐบาลส่งมาทางราชเลขาธิการในพระองค์ ดังนี้

## คำแปล

**เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ ทูลราชเลขาธิการในพระองค์**

**กรุงลอนดอน ๒๕ มกราคม ๑๙๓๔, ๒๐.๕๕**

**กรุงเทพฯ ๒๖ มกราคม ๒๔๗๗, ๑๔.๕**

**ทูลราชเลขาธิการในพระองค์ กรุงเทพฯ**

**โปรดเสนอข้อความดังต่อไปนี้ให้แก่นายกรัฐมนตรี**

ข้าพเจ้าได้ลงนามรับรองบันทึกแต่เพียงฉบับเดียวเท่านั้น และให้ถือฉบับนี้ฉบับเดียวเป็นบันทึกอันถูกต้อง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์จะพูดได้เถียงในเรื่องต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าขอมาให้มากมาย และข้าพเจ้าขอยืนยันคำพูดทุกคำที่ได้ส่งมาให้แล้ว ข้อความดังต่อไปนี้จะช่วยขยายข้อความบางประการให้แจ่มแจ้งขึ้นอีก

๑. ข้าพเจ้าไม่ได้คัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรต่อวิธีการที่จะเลือกสมาชิกประเภทที่สอง ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเลือกตั้งผู้แทนราษฎร เพราะว่า

ก. พระยามโนฯ ได้สัญญาแก่ข้าพเจ้าว่า อันบัญญัติรายนามผู้ที่เสนอให้เป็นสมาชิกล้วนจะส่งมาให้ข้าพเจ้าล่วงหน้าเป็นเวลานาน ก่อนที่จะตราขึ้นเป็นพระราชกฤษฎีกา

ข. และว่าจะเสนอรายชื่อมากกว่าจำนวนสมาชิกที่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ต้องการตั้ง เพื่อข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสเลือกได้บ้าง และรับจะพิจารณาคำทักท้วงของข้าพเจ้า

ค. กับคำว่า อันบัญชีรายนามนั้นจะทำให้ขึ้นให้ตรงต่อหลักการ ซึ่งข้าพเจ้าได้วางไว้ให้แล้วให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จริงอยู่ อันข้อสัญญาต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วมิได้ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเลย ครั้นเมื่อถึงเวลาที่จะเสนอมาสำหรับเลือกตั้ง พระยามโนฯ ก็ได้ออกจากหน้าที่ตำแหน่งไปแล้ว โดยถูกรัฐประหาร ข้าพเจ้าได้ขอรับรองหลายครั้งหลายหนว่า อันบัญชีรายนามผู้ที่ได้รับเลือกตั้งนั้น ควรเสนอมาให้ข้าพเจ้าโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ แต่อันที่จริงบัญชีรายนามนี้ได้ส่งให้ข้าพเจ้าในตอนกลางคืน ก่อนวันซึ่งได้กำหนดไว้สำหรับเป็นวันเปิดสภาผู้แทนราษฎรความจริงประมาณเพียง ๑๒ ชั่วโมง ก่อนที่จะถึงเวลาเริ่มการพิธีเปิดสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น การที่ทำเช่นนี้เห็นได้ชัดๆ ว่า มุ่งหมายที่จะให้ข้าพเจ้าจำต้องเซ็นอนุมัติรายนามนั้นไปอย่างหลับหูหลับตา แสดงความขัดข้องประการใดก็คงจะทำให้การเปิดสภาผู้แทนราษฎรล่าช้าไปอีก และอย่างไรก็ดี คงจะไม่เป็นผลประการใดเลย

การที่จะป้องกันมิให้ข้าราชการประจำการไปเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น เป็นสิ่งที่พึงประสงค์และทำได้โดยง่าย คือโดยวางไว้เสียว่า ข้าราชการนอกประจำการเท่านั้น ที่อาจเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ สำหรับข้าราชการประจำการนั้น ก็มีสิทธิที่จะออกเสียงเลือกสมาชิกประเภทที่หนึ่งอยู่แล้ว ข้าพเจ้าขอว่าอันสมาชิกประเภทที่สองนั้น ควรให้ข้าราชการทั้งหมดไม่ว่ายังประจำการอยู่หรือนอกประจำการก็ตามเป็นผู้เลือก ทั้งนี้มิใช่เพื่อที่จะทำให้ข้าราชการประจำการทั้งหมดมีความคิดไปในทางการเมืองไปเสียกว่าที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ นอกจากวิธีการณ์จะมีผลพึงประสงค์อย่างยิ่ง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ในอันที่จะกันข้าราชการประจำออกเสียจากวงการเมือง

การที่พวกกบฏสามารถหาพรรคพวกสนับสนุนการกระทำของเขาได้โดยการหลอกลวงนั้นอาจเป็นได้ สมาชิกในคณะรัฐบาลย่อมจะทราบดีอยู่ว่า อันวิธีการชนิดนี้พวกนักการเมืองอื่นๆ ในประเทศสยาม ได้เคยนำไปใช้เป็นผลดีอย่างยิ่งมาแล้วด้วย แต่อย่างไรก็ดี เป็นความจริงที่ความไม่พอใจในวิธีเลือกผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง อันนี้ได้เพิ่มจำนวนพรรคพวกและพวกเห็นชอบด้วยให้แก่พวกกบฏหลายคน

๒. ตราบใดที่ยังคงให้สมาชิกประเภทที่สองมีอยู่ ตามความเห็นของข้าพเจ้า วิธีการซึ่งเหมาะสมที่สุดในอันที่จะลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับคำทักท้วงของพระมหากษัตริย์นั้นมีอยู่เพียงวิธีเดียว กล่าวคือ ควรให้มีเสียงข้างมากที่ไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนเศษสามส่วนสี่ ถ้าหากใช้วิธียุบสภาฯ แล้วก็ต้องให้เป็นไปเอง และก็ต้องเพิ่มความในรัฐธรรมนูญไว้ว่า ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติฉบับใดลงมา สภาผู้แทนราษฎรเป็นอันต้องยุบไปเองในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยมีต้องอาศัยความยินยอมของรัฐมนตรีนับหนึ่งผู้ใดอันที่จะรับสนองพระบรมราชโองการ

ข้าพเจ้าได้เคยขอให้ยุบสภาผู้แทนแล้ว แต่รัฐบาลก็ไม่ยินยอมและคงเป็นเช่นนี้แทบทุกคราวไป

ถ้าวิธีนี้นำมาใช้แล้ว สมาชิกประเภทที่สองก็ควรที่จะเลือกตั้งกันใหม่เหมือนกัน

การที่ข้าพเจ้าขอมาดังนี้ ก็เพื่อจะรักษาหลักไว้มิใช่เพื่อจะให้การทักท้วงพระราชบัญญัติของข้าพเจ้าเป็นผลทุกคราวไป ถ้าข้าพเจ้าแน่ใจได้ว่า นโยบายอันใดเป็นความประสงค์อันแท้จริงของราษฎรส่วนมากแล้ว ข้าพเจ้าก็จะไม่ขัดขวางนโยบายอันนั้นเลย

๓. ก. ถ้าลักษณะการณ์เช่นนี้รัฐบาลได้ปฏิบัติแล้ว เรื่อง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



นี่ก็เป็นอันตกไปเองในตัว

ฟังสังเกตว่า อันบทแก้ไขประมวลกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. ๒๔๗๐ มาตรา ๔ วรรค ๑ (ค) ซึ่งได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชนั้น ณ บัดนี้ ขัดกับความต้องการ ของรัฐบาลซึ่งตั้งอยู่ในระบอบรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุที่มาตรานี้ อาจแปลความไปในทำนองหนึ่งซึ่งถึงแก่จะจัดตั้งคณะกรรมการเมือง และทำการเผยแพร่หลักการใดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลใด ซึ่งกำลัง มีอำนาจอยู่แทบไม่ได้เลย ผู้หนึ่งผู้ใดที่จัดตั้งคณะขึ้นดังนี้ อาจถูก จำคุกตามมาตรานี้ ดังเช่น คดีพระยาเทพหัสดิน เป็นต้น ถ้าหาก ตั้งใจจริงในอันที่จะปกครองประเทศให้ถูกต้องตามหลักแห่งประ- ซาธิปไตยแล้ว ก็เป็นการสมควรแล้วมิใช่หรือที่จะเปลี่ยนลักษณะ เช่นนี้เสีย

ข. ข้าพเจ้าขอที่จะให้มีคณะกรรมการเมืองขึ้น จดหมาย ของข้าพเจ้ามีถึงพระยามโนฯ นั้น ได้เขียนไปในคราวที่รัฐบาลใน ครั้นกระนั้นไม่ยอมอนุญาตให้คณะชาติตั้งขึ้น ข้าพเจ้าจึงแนะนำ ไปว่า ถ้าคณะชาติไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ควรที่จะเลิก ล้มคณะราษฎรเสียเหมือนกัน อันที่จริงอาจแก้ไขได้ว่า สำหรับการ เลือกลงผู้แทนราษฎรครั้งแรกนั้น ไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีคณะ พรรคการเมือง ข้าพเจ้าเห็นว่า ณ บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่จะอนุญาต ให้คณะกรรมการเมืองจัดตั้งขึ้นโดยเปิดเผย หาไม่แล้วก็จะจัด ตั้งขึ้นโดยทางลับๆ และคงมีความประสงค์และความมุ่งหมายไป ในทางเข้ายึดอำนาจโดยใช้กำลัง ในเมื่อวิธีการถูกต้องตาม กฎหมายไม่มีทางที่จะเอามาใช้ได้เสียแล้ว ถ้าหากไม่อนุญาตให้มี หนทางอันถูกต้องตามกฎหมายเพื่อคัดค้านการกระทำของ รัฐบาลเสียเลย จุดประสงค์ในอันที่จะมีการปกครองตามระบอบ รัฐธรรมนูญก็ย่อมสูญหายไปหมดทีเดียว





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

การเปลี่ยนแปลงในบทรัฐธรรมนูญซึ่งข้าพเจ้าได้ขอมานั้น ก็มีผลกระทบกระเทือนเพียงข้อที่เป็นบทเฉพาะกาล เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงแลไม่เห็นเหตุว่าทำไมความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญ จึงถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

ในตัวบทรัฐธรรมนูญเองก็มีวิธีการให้แก้ไขได้อยู่แล้ว ฉะนั้น รัฐธรรมนูญจึงไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งที่จะต้องสักการะจนถึงกับเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทำไมจึงจะต้องปล่อยให้ลักษณะการณ์อันไม่น่าพึงพอใจให้คงอยู่ต่อไป การที่จะเคารพบูชารัฐธรรมนูญด้วยรูปเทียน และโดยไม่ปฏิบัติตามความมุ่งหมายและความประสงค์อันแท้จริงของ รัฐธรรมนูญนั้น ก็เท่ากับเป็นการเล่นตลก

๔. วิธีการอันดีเยี่ยม ในอันที่จะป้องกันมิให้เกิดการกบฏ ขึ้นได้นั้น ก็โดยดำเนินการปกครองอย่างดีและโดยกำจัดข้อไม่ พพอใจต่าง ๆ เสีย มิใช่โดยวิธีปราบปราม กฎหมายใหม่นี้ไม่ให้ความยุติธรรมซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลซึ่งจะต้องจัดการไป อันที่จริง ไม่จำเป็นเลยที่จะหันเข้าใช้ศาลพิเศษทุกรายไป ความจริงศาล ชนิดนี้ไม่ควรที่จะตั้งขึ้นเลย นอกจากในเวลาที่ถูกเงินจริง ๆ

ข้าพเจ้าไม่รังเกียจหลักการแห่งพระราชบัญญัตินี้ แต่ ข้าพเจ้ารังเกียจวิธีพิจารณาคดีโดยคณะกรรมการ

๕. ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบด้วยกับการยกโทษอย่างครึ่ง ๆ กลาง ๆ การยกโทษนั้นจะไม่มีผลดีประการใดนอกจากจะยกโทษ อย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าขอยืนยันความเห็นอันนี้ของข้าพเจ้า

๖. ถ้าหากได้จัดการไปดังนี้แล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะกล่าวอีกต่อไป แต่เท่าที่ข้าพเจ้าเข้าใจ ข้าพเจ้าได้ยินข่าวมาว่า มีข้าราชการ บางคนได้ถูกไล่ออกหรือถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ในฐานะถูก สงสัยโดยมิได้มีการไต่สวนประการใดเลย ถ้าหากยังมีเรื่องดังที่ได้ กล่าวข้างบนอยู่นี้ รัฐบาลจงแจ้งความตั้งใจอันที่จะให้บ้านาญ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

หรือบำเหน็จ และอนุญาตให้เขายื่นขอบำเหน็จบำนาญนี้ทางกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ

๗. ขอให้ดูโทรเลขลงวันที่ ๗ ของข้าพเจ้า ถ้าหากจะมีการยกโทษโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ก็ดูเป็นการเสียเวลาเปล่า ๆ ในอันที่จะดำเนินคดีซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาต่อไป ข้าพเจ้าไม่บังคับในข้อนี้ ถ้าจะไม่มีกรฟ้องกล่าวโทษกันอีกต่อไป

๘. ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นอย่างอื่นนอกจากจอมทัพบก กองทัพเรือ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ก็ได้มีการรัฐประหารโดยทหารเป็นผู้กระทำถึงสองคราว มีการกบฏอย่างใหญ่โดยกองทัพบกครั้งหนึ่ง และอย่างเล็กน้อยโดยกองทัพเรือครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีข่าวน่าหวาดเสียวถึงว่าอาจมีการสู้รบขึ้นระหว่างกองทัพบก กองทัพเรือและจนกระทั่งในหมวดหมู่ต่าง ๆ ในกองทัพทั้งสองนี้ หากสิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นอีกจริง ๆ แล้ว พวกทหารก็จะมัวพะวงแต่ในการสู้รบระหว่างกันเอง มากกว่าที่จะมาคอยระวังรักษาข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ที่จะได้ความคุ้มครองจากกองทหารสักกองหนึ่ง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการแก่งแย่งทั้งหลาย เพื่อเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้ขอร้องมาในเรื่องกรมทหารรักษาวัง

ถ้าหากและเมื่อกองทัพบก และกองทัพเรือกระทำตามหน้าที่ของตนจริง ๆ คือในฐานะที่เป็นผู้รักษาความสงบ และรักษาความปลอดภัยของประเทศชาติและไม่เข้ามายุ่งกับการเมืองแล้ว เมื่อนั้นก็เป็นเวลาอันควรที่จะลดกำลังกรมทหารรักษาวังมาทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องประดับเกียรติยศ หรือเป็นแต่เพียงตำรวจรักษาการณ์ภายในพระราชวัง

๙. อันบทร่างมาตรา ๒๖๓ ในประมวลวิธีพิจารณากฎหมายอาญานั้น มิเป็นการตรงกันข้ามกับคำขอของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ไปหมดทีเดียวหรือ และเป็นการตัดสินใจซึ่งราษฎรมีอยู่





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ก่อนยิ่งขึ้นไปอีกมิใช่หรือ ร่างมาตรานี้ข้าพเจ้ายอมรับไม่ได้เลย  
ทีเดียว

ข้าพเจ้าขอส่งคำขอของข้าพเจ้าซึ่งมีอยู่ในฉบับบันทึกของ  
ข้าพเจ้าพร้อมกับคำอธิบายเพิ่มเติมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เสนอ  
ต่อสภาผู้แทนราษฎรโดยพลัน และส่งคำตอบไปยังข้าพเจ้าโดย  
เร็วที่สุดที่จะเร็วได้

(ลงนาม) ศิริธรรมธิเบศ

ภายหลังที่รัฐบาลได้รับโทรเลขรายงานพระราชกระแส  
รับสั่งของพระปกเกล้าฯ แล้ว จึงได้นำเรื่องคำตอบของพระองค์  
และปฏิบัติการของรัฐบาลต่อพระองค์ที่แล้ว ๆ มาทั้งหมด ซึ่งเป็น  
ความลับให้สภาฯ พิจารณาในการประชุมสามัญสมัยที่ ๒ ครั้งที่  
๑๖/๒๔๗๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗  
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม การประชุมพิจารณาเรื่องนี้เป็น  
การประชุมลับ มีสมาชิกมาประชุม ๑๔๐ นาย โดยนายนาวาเอก  
พระเรียมวิรัชชพากย์ รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ ๑  
(เจ้าพระยาศรีธรรมธิเบศ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร) ทำการ  
แทนประธานสภาฯ รายละเอียดของการประชุมมีดังนี้

รัฐบาลโดย พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี  
ได้แถลงต่อที่ประชุมว่า “ก่อนอื่นขอแสดงความเข้าใจกับท่านว่า  
รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลรักษารัฐธรรมนูญและรักษาระบอบการปกครอง  
ซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ขอท่านอย่าได้เข้าใจ  
ไปอย่างอื่นว่า รัฐบาลนี้จะทำลายล้างไม่ให้มีพระมหากษัตริย์ รัฐบาล  
ยังคงยืนยันทนอยู่เสมอว่า ประเทศสยามต้องมีพระมหากษัตริย์ และ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



รัฐบาลจะกระทำทุกอย่างเพื่อรักษา ระบอบการปกครองแบบนี้ไว้ บัดนี้จะได้ขอแถลงต่อท่านถึงเรื่องที่พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ได้แสดงพระราชปรารภว่าจะไม่เสด็จกลับสู่พระนคร เพราะมีข้อที่ทรงข้อพระทัยอยู่หลายประการ รัฐบาลก็ได้พยายามเป็นอย่างดี ที่สุดที่จะกราบบังคมทูลชี้แจงข้อข้อพระทัยให้กระจ่างแจ้ง จนถึงได้ส่งคณะผู้แทนไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อคณะผู้แทนได้มีโอกาสไปเฝ้าเฉพาะพระพักตร์ในครั้งแรกแล้ว ผู้แทนได้รายงานมาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะกลับสู่ประเทศสยามมากกว่าไม่กลับ ช่วนี้ก็เป็นที่ยินดีแก่รัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง ครั้นต่อมาคณะผู้แทนได้รายงานมาดังปรากฏในหนังสือลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ (อ่านรายงานที่อ้าง) พร้อมด้วยพระราชบันทึกของพระมหากษัตริย์

เมื่อรัฐบาลได้รับพระราชบันทึกก็เห็นแล้วว่า มีทางที่จะทำให้สำเร็จสมประสงค์ได้ จึงได้ตอบข้อข้อพระทัยไป ดังปรากฏอยู่ในคำตอบพระราชบันทึกที่ได้เสนอสภาผู้แทนราษฎรแล้ว

บัดนี้ ได้ทรงพระราชทานไขความในพระราชบันทึกมาใหม่ และทรงขอร้องให้นำพระราชบันทึกขึ้นสู่สภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลจึงขอปฏิบัติตามพระราชประสงค์ และขอเสนอเรื่องเพื่อท่านสมาชิกจะได้อภิปรายในเรื่องนี้ และจะเห็นสมควรประการใดก็สุดแท้แต่สภาผู้แทนราษฎร และเรื่องนี้ได้ทรงขอให้บริหารจัดการโดยเร็วเป็นการด่วน เพราะฉะนั้นจึงขอให้สภาผู้แทนราษฎรอภิปรายให้เสร็จไปในวันนี้ ต่อไปนี้จะได้ให้ขุนสมาหนาทิตะคดี อ่านพระราชบันทึกให้ฟัง

**ขุนสมาหนาทิตะคดี** รัฐมนตรี กล่าวว่า ข้าพเจ้าจะได้อ่านพระราชบันทึก ณ บัดนี้ แต่ว่าตามหนังสือในบันทึกนี้ได้มีอ้างเอกสารหลายฉบับ ฉบับเหล่านั้นพร้อมทั้งบันทึก เจ้าหน้าที่สภาฯ จะได้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

แจกให้แก่ท่านเวลาเดี๋ยวนี เพราะฉะนั้นการที่ข้าพเจ้าจะได้อ่านพระราชบันทึกของท่านได้โปรดดูตามไปด้วย”

(และครั้นแล้วขุนสมภารหิตะคดี ก็ได้เริ่มอ่านพระราชบันทึกนั้นและรวมทั้งข้อความทั่วไปในการตอบพระราชบันทึกตลอดจนรายงานความเคลื่อนไหวติดต่อของคณะผู้แทนกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และระหว่างคณะผู้แทนกับรัฐบาลตั้งที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น และเอกสารทั้งหมดดังกล่าวนี้ รัฐบาลได้สำเนาแจกสมาชิกสภาฯ เพื่อประกอบการพิจารณา ซึ่งรัฐมนตรีหลายท่านได้ผลัดเปลี่ยนกันอ่าน เมื่อจบแล้ว นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงความในพระราชบันทึกฉบับหลังดังต่อไปนี้)

“นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอชี้แจงความในพระราชบันทึกฉบับหลังที่ขุนสุคนธ์ฯ ได้อ่านให้ท่านฟังเมื่อตะกี้นี้ ให้ท่านสมาชิกทราบ ดังนี้

## ตอบพระราชบันทึกไขความ ลงวันที่ ๒๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

ที่ทรงรับสั่งว่าได้ลงพระนามรับรองบันทึกแต่ฉบับเดียวนั้นเป็นความจริง ส่วนบันทึกที่ส่งผ่านทางพระยาราชวังสัน แม้จะไม่ได้ทรงลงพระนามก็ดี แต่ก็ยังเป็นพระราชประสงค์โดยแท้ ซึ่งเมื่อรัฐบาลได้ทราบพระราชอัธยาศัยก็ได้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์ เว้นแต่เรื่องพระพิบูลย์ไอสวรรค์ ซึ่งทรงรับสั่งว่า ถ้าศาลตัดสินให้พระพิบูลย์ไอสวรรค์ชนะคดี จะไม่ทรงกลับประเทศสยาม และรัฐบาลไม่อาจที่จะบังคับศาลได้ นอกจากจะปรากฏในพระราชบันทึกที่ส่งผ่านทางพระยาราชวังสันแล้ว ยังปรากฏในสำเนาโทรเลขที่ราชเลขานุการในพระองค์ได้ส่งมาให้รัฐบาลด้วย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ต่อไปนี้จะได้ออกลองให้แจ่มแจ้งถึงข้อความที่ได้ทรงพระราชทานเพิ่มเติมมา คือ

๑. พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้สัญญาไว้ว่ากระนั้นรัฐบาลไม่อาจที่จะทราบได้เลย พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ปิดบังความจริงที่ได้กราบบังคมทูลไว้ รัฐบาลเพิ่งทราบโดยพระราชบันทึกไขความฉบับหลังนี้เอง

ส่วนรายนามสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งได้นำทูลเกล้าฯ ถวายรับสั่งว่า ๑๒ ชั่วโมง ก่อนเริ่มพิธีเปิดสภาผู้แทนราษฎรนั้น ความจริงเป็นดังนี้

ในระหว่างที่เกิดกบฏ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปประทับที่สงขลา รัฐบาลได้พยายามกราบบังคมทูลขอให้รับทรงกลับสู่พระนคร เพื่อที่จะได้พระราชทานความเห็นในการเลือกสมาชิกประเภท ๒ แต่พระองค์ก็ได้เสด็จกลับไม่คงเสด็จกลับมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งรุ่งขึ้นก็จะเริ่มการเปิดพิธีสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลก็มีได้นิ่งนอนใจ จึงขอพระราชทานโอกาสให้ได้เข้าเฝ้า เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายรายนามสมาชิกประเภท ๒ ก็ได้โปรดฯ ให้เข้าเฝ้าได้ต่อเมื่อเวลาค่ำ และขณะที่เฝ้านี้เอง รัฐบาลได้ทูลเกล้าฯ ถวายรายนามสมาชิกประเภท ๒ ซึ่งรัฐบาลได้คัดเลือกจากข้าราชการสัญญาบัตรหรือเทียบสัญญาบัตร ตามที่กล่าวมาแล้วในตอนบันทึกฉบับก่อน

อีกประการหนึ่ง ขอไขความว่า ในขณะที่เกิดกบฏนั้นยังไม่มีสมาชิกประเภท ๒ เลย มีแต่สมาชิกประเภทเดียว กบฏจะมาอ้างถึงสมาชิกประเภท ๒ ใครอะไรอยู่

๒. การที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรต้องยุบไปเอง โดยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติฉบับใดลงมานั้น เห็นว่าตามระบอบรัฐธรรมนูญทำเช่นนั้นไม่ได้ ส่วนที่ได้เคยทรงขอให้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ยุบสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลไม่ยินยอมนั้น ข้อนี้ก็ได้รับการทูล  
ไปแล้วในครั้งก่อนว่ารัฐบาลยังไม่เห็นเป็นการสมควร จึงมิได้ยุบ

ตามที่รัฐบาลได้ตอบ พระราชบัณฑิตก โปนั้นก็ได้พยายาม  
หาหนทาง ที่จะให้เป็นไปโดยไม่ต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ

๓. ก. รัฐบาลได้ตกลงไว้แล้วว่า จะตั้งกรรมการขึ้นพิจารณา  
สะสางบทกฎหมายที่ออกในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งขัด  
ต่อระบอบรัฐธรรมนูญ

ข. ตามที่ทรงรับสั่งว่า ได้ทรงส่งจดหมายถึงพระยา-  
มโนปกรณ์นิติธาดา ให้เลิกล้มคณะราษฎรเพราะรัฐบาลในครั้งนั้น  
ไม่ยอมอนุญาตให้คณะชาติตั้งขึ้น ความข้อนี้พระยามโนปกรณ์-  
นิติธาดา จะกราบบังคมทูลไว้อย่างไรก็ยิ่งทราบไม่ได้ แต่ความจริง  
เรื่องนี้รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ได้นัดประชุมผู้ก่อการ  
ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญทั้งหมด **ที่ประชุมส่วนมากเห็นควร  
ให้ตั้งคณะชาติ** และยังไม่ทันที่รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร ก็มี  
พระราชหัตถ์เลขาถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดาดังได้กล่าวแล้ว  
ข้อนี้หลวงวิจิตรวาทการ เลขาธิการคณะชาติในเวลานั้นยอม  
ทราบได้ดี

ที่ทรงรับสั่งมาว่า การขอเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญก็เพียง  
กระทบกระเทือนเพียงบทเฉพาะกาล ไม่ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์แห่ง  
รัฐธรรมนูญกระทบเทือนไปด้วยนั้น ที่จริงขอแก้บทถาวรว่าด้วย “วิไล”  
ด้วยและแม้บทเฉพาะกาลก็สำคัญเหมือนกัน **เพราะการที่มี  
บทเฉพาะกาลนั้น ก็เพื่อจะประคับประคองให้ความเรียบร้อย  
ในสมัยหัวต่อหัวเลี้ยวเช่นนี้ได้เป็นไปโดยราบรื่น** เพื่อความ  
ศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญถาวرنั่นเอง ฉะนั้นถ้าไม่จำเป็นแล้วก็ไม่  
ควรแก้รัฐธรรมนูญไม่ว่ามาตราใด ๆ

๔. การพิจารณาโดยคณะกรรมการนั้น ได้พิจารณาตาม



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ทำนองลูกขุน คือถือความบริสุทธิ์ใจเป็นใหญ่ ไม่ใช่ในถ้อยคำสำนวน เพราะเป็นที่ทราบอยู่ว่าผู้ที่คิดก่อการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ นั้นย่อมจะทำลายหลักฐานที่เป็นเอกสาร เพื่อความสงบเรียบร้อย จึงควรป้องกันไว้ดีกว่าแก้ นอกจากนั้นกรรมการก็ต้องตั้งจากผู้พิพากษาทั้งนั้น

๕. ข้อนี้จะไม่ขอเพิ่มเติมประการใด สุดแต่แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย

๖. การที่รัฐบาลจะแจ้งความตั้งใจในอันที่จะให้บำนาญหรือบำเหน็จตามสิทธิเขามีได้ตามกฎหมายนั้น รัฐบาลรับทำได้

๗. เรื่องที่จะให้งดการฟ้องร้องว่ากล่าวคดีที่ยังอยู่ในระหว่างพิจารณานั้น ก็ต้องว่ากล่าวกันต่อไปให้เสร็จสำนวนเสียก่อน จึงจะพิจารณาว่าจะกรุณาแก้จำเลยอย่างใดรวมกันไปกับคดีที่ได้ตัดสินแล้ว

๘. เรื่องทหารรักษาวัง ซึ่งทรงพระราชประสงค์ให้มีอาวุธเยี่ยงทหารราบทั้งหลายนั้น เมื่อเสด็จกลับสู่พระมหานครแล้ว รัฐบาลจะได้จัดการถวายตามพระราชประสงค์

๙. ในเมื่อร่าง มาตรา ๒๖๓ แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญานั้น ที่ว่าตรงกันข้ามกับคำขอของพระองค์ และเป็น การตัดสิทธิซึ่งราษฎรมีอยู่ก่อนนี้ รัฐบาลมองไม่เห็นว่าจะเสียหลักยุติธรรมอย่างใด เพราะราษฎรก็มีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาตลอดจนญาติและผู้มีส่วนได้เสียก็มีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเช่นเดียวกัน “มีข้อที่แตกต่างอันสำคัญอยู่ก็คือ ตามพระราชประสงค์นั้นเมื่อทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขึ้นไปแล้วจะปฏิบัติตามคำพิพากษาไม่ได้เลย ไม่ว่าเวลาจะล่วงพ้นไปนานสักเท่าใด แต่ตามร่างมาตรานี้ได้กำหนดเวลาไว้ว่า ถ้าไม่พระราชทานวินิจฉัยในฎีกา เมื่อล่วงพ้นกำหนดแล้ว



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ก็ถือเสมือนได้ทรงปฏิเสธไม่พระราชทานอภัยโทษ และปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ดังนี้ ปัญหาอยู่ที่ว่าจะควรกำหนดเวลาหรือไม่กำหนดเท่านั้น รัฐบาลเห็นควรกำหนดเวลา ถ้าเวลาในร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาชญาไม่พอ จะขยายให้ยาวออกไปอีกก็ได้

ในที่สุด ข้าพเจ้าขอแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า รัฐบาลนี้จะรักษาระบอบรัฐธรรมนูญไว้ให้มั่นคง คือการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และขอให้เชื่อมั่นว่ารัฐบาลไม่เปลี่ยนรูปการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยโดยไม่มีพระมหากษัตริย์ เท่าที่ได้กราบบังคมทูลตอบพระมหากษัตริย์ไปนั้น ก็เพราะเห็นว่าข้อความที่ทรงขอร้องมาเป็นการขัดต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และทรงเข้าพระทัยผิดไปเท่านั้น มิได้มีความมุ่งหมายเป็นอย่างอื่นเลย

**หลวงวิจิตรวาทการ** กล่าวว่า เมื่อในบันทึกของรัฐบาลได้อ้างถึงชื่อของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอโอกาสแถลงรายงานต่อสภานี้ว่า ข้อความที่ในบันทึกของรัฐบาลได้กล่าวมานั้นเป็นความจริง เรื่องการตั้งคณะชาติไม่ได้ทำโดยลุ่มสี่ลุ่มห้า ก่อนที่จะเริ่มตั้งคณะชาติ ข้าพเจ้าได้ปรึกษาหารือคุณหลวงประดิษฐ์ ขอนี้คุณหลวงประดิษฐ์ จะเป็นพยานข้าพเจ้า เมื่อได้ปรึกษาแล้วหลวงประดิษฐ์ เป็นผู้มีความเห็นว่าคณะชาติควรได้ตั้งขึ้น แล้วต่อมาข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่าได้มีการประชุมผู้ก่อการ เสียซึ่งมากเห็นว่าควรให้คณะชาติตั้งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นข้าพเจ้าจึงได้ยื่นคำขอตั้งคณะชาติ ไม่ใช่ว่าได้ทำไปโดยหักหาญอย่างหนึ่งอย่างใดเลย และมีเหตุที่น่าจะเรียนให้ทราบว่า คณะราษฎรในเวลาที่ตั้งเป็นสมาคมขึ้นนั้น ไม่ได้เลือกเจ้าคุณมโนฯ เป็นนายก กลับเลือกเจ้าคุณนิติศาสตร์ฯ เป็นนายก เจ้าคุณมโนฯ จึงได้พยายามที่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

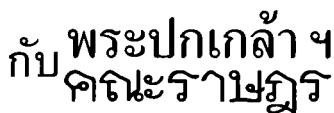


จะล้มคณะราษฎรเสีย เมื่อข้าพเจ้าได้ยื่นคำขอตั้งคณะชาติไปแล้ว พระยามโนฯ เรียกข้าพเจ้าไปบอกว่า เลิกคณะชาติเสียเถอะแล้ว จะล้มคณะราษฎรให้ ข้าพเจ้าก็ตอบว่า นั่นไม่ใช่เรื่องของข้าพเจ้า เรื่องของข้าพเจ้ามีอยู่อย่างเดียวที่จะตั้งคณะชาติ ในการที่พระยามโนฯ จะให้ถอนคำขอแล้วไปล้มคณะราษฎรนั้นข้าพเจ้าไม่ยินดียด้วย แต่เมื่อจะตั้งคณะชาติแล้ว รัฐบาลไม่ยอมก็ตั้งไม่ได้ อยู่เอง ข้าพเจ้าขอสนับสนุนคำอ้างของรัฐบาลที่ว่า ผู้ก่อการในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ส่วนมากเห็นด้วย และโดยเฉพาะหลวงประดิษฐ์ฯ เองได้แสดงความเห็นแก่ข้าพเจ้าว่า คณะชาติควรได้ตั้งขึ้น ข้าพเจ้าขอแสดงให้ท่านทั้งหลายทราบว่า ที่รัฐบาลแถลงมานั้นเป็นความจริง

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า นายไต้ฯ ได้เสนอญัตติด่วนขอเปิดอภิปรายทั่วไป ถึงเรื่องที่รัฐบาลแถลงการณ์เกี่ยวกับพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการด่วนในวันนี้ มีผู้รับรองถูกต้องแล้ว จึงขออนุมัติต่อที่ประชุมนี้ให้เปิดอภิปรายตามข้อที่นายไต้ฯ ขอมมา

นายทองอยู่ พุฒพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดธนบุรี กล่าวว่า ก่อนที่จะเปิดอภิปรายทั่วไปนี้ ข้าพเจ้าอยากจะตั้งข้อพิจารณาสักข้อหนึ่งว่า เรื่องพระราชบันทึกนี้มีเป็นจำนวนมากมายหลายหน้า ยังไม่ทราบซึ่งในหัวใจ ถ้าหากว่าร่างพระราชบันทึกนี้ให้สมาชิกสภาฯ นำไปตรึกตรองที่บ้านสักคืนหนึ่งก่อน แล้วนำมาได้เถียงอภิปรายกันใหม่จะดีมาก มิฉะนั้นแล้ว ลานหู ลานตามากทีเดียว อีกอย่างหนึ่งเวลานี้ก็ได้เวลาแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอเสนอให้หยุดพัก

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า เรื่องนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของรัฐบาล เป็นความประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อยาก



จะให้เรื่องสำเร็จไปโดยเร็วพลัน เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ท่านได้อ่านกันเดี๋ยวนี้จะอยู่กันนานได้เท่าไรก็เอา ขอให้สำเร็จไปในคืนวันนี้

**ขุนวรสิทธิ์ดรุณเวทย์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่่า ข้าพเจ้าเกิดความสงสัยอยู่ข้อหนึ่ง จึงขอเสนอในที่ประชุมนี้ว่า สภาฯ นี้มีหน้าที่จะวินิจฉัยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือไม่ ข้าพเจ้าได้ไตร่ตรองดูตามข้อบังคับของสภาฯ กิติ ตามรัฐธรรมนูญกิติ ไม่เห็นมีเลย ที่จะให้วินิจฉัยข้อชนิดนี้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอฟังความเห็นของที่ประชุมเสียก่อน และเพื่อให้แน่ใจว่าสภาฯ นี้มีหน้าที่จะวินิจฉัยหรือไม่ในเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะลาออก ในเรื่องนี้เท่าที่

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



กล่าวมาแล้วก็ดี

**ด. ยูเกียง ทองลงยา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรี  
กล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าสภาฯ นี้มีหน้าที่จะวินิจฉัยว่า การที่มี  
พระราชประสงค์มายังผู้แทนราษฎร โดยการผิดรัฐธรรมนูญนั้น  
สภาฯ นี้จะยอมได้หรือไม่

**ทำการแทนประธานฯ** กล่าวว่า ขอให้ตกลงก่อนว่าจะควร  
อนุญาตให้เปิดอภิปรายหรือไม่ ตามที่มีสมาชิกผู้หนึ่งได้ขอมา

**ขุนวรสิทธิ์ธรรมาภัย** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย  
กล่าวว่า คือว่าก่อนที่จะลงมติตั้งที่ท่านประธานสภาฯ ว่านั้น  
ควรจะต้องอภิปรายกันเสียก่อนว่าสภาฯ นี้มีหน้าที่วินิจฉัยหรือไม่  
ถ้าหากว่าสภาฯ นี้ไม่มีหน้าที่วินิจฉัยแล้ว ก็ไม่น่าจะลงมติดังที่  
ว่าแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าจะให้ดีแล้ว ควรจะเชิญเสด็จท่านบรรณฯ  
ทรงอธิบายหน่อยว่า สภาฯ เรามีหน้าที่วินิจฉัยหรือไม่

**ขุนสมานหิตะคดี** รัฐมนตรี กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอกล่าว  
ในนามของสมาชิกเพื่อทำความเข้าใจกันว่า ปัญหาที่เข้ามาสู่หน้า  
เราในบัดนี้เป็นปัญหาในรูปร่างอย่างใด ข้าพเจ้าเห็นว่าที่สมาชิก  
เสนอเข้ามาขอเปิดอภิปรายทั่วไบนั้น เป็นการถูกต้องแล้ว เพราะ  
เหตุว่า เรื่องนี้เป็นเรื่อง ที่พระมหากษัตริย์ได้กล่าวถึงการกระทำ  
ของรัฐบาลนานาประการ และอีกประการหนึ่งเป็นการนอกเรื่อง  
ซึ่งข้าพเจ้าอยากที่จะกล่าวว่า เป็นพระราชประสงค์นั้นถูกต้อง ตาม  
ที่ท่านกล่าวว่า เป็นพระราชประสงค์นั้นทางที่เข้ามาได้นั้น ข้อ  
บังคับและรัฐธรรมนูญเราไม่เปิดโอกาส แต่ว่าเป็นบุญหนักที่พระ  
ราชประสงค์นี้ได้มีผล โดยมีสมาชิกผู้หนึ่งได้ขอเปิดอภิปรายทั่วไป  
การเปิดอภิปรายทั่วไบนั้น เป็นการถามการกระทำของรัฐบาลซึ่ง  
พระมหากษัตริย์ได้กล่าวว่า รัฐบาลทำไมถูกต้องอย่างไร ในเมื่อ  
เปิดอภิปรายนี้เสร็จแล้ว ถ้าสมาชิกเห็นว่าการกระทำของรัฐบาล





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

นั้นไม่เป็นการสมควร สมาชิกโหวตไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้เลยทีเดียว ถ้าการกระทำของรัฐบาลนั้นเป็นการถูกต้องแล้ว ในข้อบังคับของเราก็ให้ผ่านไปได้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าที่สมาชิกเสนอมานั้นก็เป็นการดีหนักหนา เพื่อเรื่องนี้จะได้เป็นเรื่องชาวสภาของรัฐบาล และบางทีจะเป็นเรื่องที่พระมหากษัตริย์ได้สมพระราชประสงค์ และเป็นเรื่องที่สมาชิกได้สงสัยอยู่แล้ว จะได้เข้าใจ สิ้นสงสัยทีเดียว และผลแห่งการเข้าใจนี้จะดำเนินได้ ๒ ทาง คือว่าถ้ารัฐบาลทำไม่ถูกต้องก็ไม่ไว้วางใจ เมื่อรัฐบาลทำถูกต้องก็ผ่านไป แม้ข้าพเจ้าจะมีส่วนเป็นรัฐบาลในที่นี้ แม้รัฐบาลทำผิดก็ขอให้โหวต และข้าพเจ้าจะได้หกละเมนตามไปด้วย

**ขุนวริษฐดรณเวทย์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า ถ้าหากว่าสมาชิกคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสนอขึ้น คือว่าเสนอให้เปิดอภิปรายในเรื่องนโยบายแล้ว ก็ถูกตามที่รัฐมนตรีได้อภิปราย แต่เรื่องนี้รัฐบาลเป็นผู้นำพระราชบัญญัติมาขอให้สภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัย สภาฯ มีหน้าที่จะต้องวินิจฉัยพระราชบัญญัติและตอบพระราชบัญญัติด้วยหรือไม่ นั่น ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีข้อบังคับที่จะให้ทำเช่นนี้ ถ้าแม้สมาชิกคนใดคนหนึ่งต้องการให้เปิดอภิปรายในนโยบายแล้ว เรื่องนั้นก็ชอบ แต่ในเรื่องนี้รัฐบาลขอให้ช่วยพิจารณาถึงพระราชบัญญัติและตอบพระราชบัญญัติต่างหาก

**ขุนสมาหารหิตะคดี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเรียนต่อเพื่อนสมาชิกที่รักของข้าพเจ้าว่า ที่รัฐบาลว่าไปเป็นคั้งเป็นแควและบางทีมีเพื่อนของข้าพเจ้าอ่านมาหลายครั้งนั้น เป็นการแถลงเท่านั้น รัฐบาลได้มาแถลงให้สภาฯ ฟังว่า รัฐบาลได้ทำอะไรไปแล้วในเรื่องที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล ที่นี้มีสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจ ชี้มาบดทิ่มอาจจะขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อจับผิดและชี้แจงในเรื่องนี้ แล้วก็นำทางโหวตไปได้ ๒ ทาง ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ท่านคง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พอใจรัฐบาลแถลง ไม่ใช่ขอให้ทราบเท่านั้น รัฐบาลแถลง ไม่ใช่ขอ เพราะรัฐบาลอยู่ในควบคุมของสภาฯ เมื่อมีเรื่องใดซึ่งเป็นเรื่องสำคัญรัฐบาลก็อาจมาแถลงให้สภาฯ ทราบได้

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าว ว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้เสนอตามที่รัฐมนตรีผู้หนึ่งได้กล่าว ขอรับรองว่า ข้าพเจ้ามีความมุ่งหมายเช่นนั้น แต่ว่าเพื่อที่จะให้เรียบร้อย และเพื่อจะให้คนอื่น ๆ ที่อาจจะไม่เข้าใจอีก พุดมากไป ข้าพเจ้า ขอฟังท่านที่ปรึกษาของรัฐบาลช่วยอธิบายเรื่องนี้

**นายกรัฐมนตรี** ขออนุญาตต่อประธานสภาฯ ให้หม่อม-เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงแถลง

**ทำการแทนประธานสภาฯ อนุมัติ**

**หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ** ทรงกล่าวว่า ตามความเห็นของข้าพเจ้าก็เห็นพ้องด้วยกับท่านรัฐมนตรีที่แจ้งเมื่อกึ่งนี้ การใด ๆ ที่รัฐบาลปฏิบัติไปและในกรณีนี้การปฏิบัติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ก็ย่อมมีนโยบายหรือวิธีดำเนินการอย่างหนึ่ง ซึ่งรัฐบาลได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อสภาฯ ได้แถลงเสร็จแล้ว ก็ย่อมเป็นสิทธิของท่านสมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งที่จะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายในข้อนโยบายคือวิธีที่รัฐบาลได้ดำเนินการไปกับพระมหากษัตริย์ดังได้แถลงมาแล้วนั้น บัดนี้ก็เป็นหน้าที่ของสภาฯ ที่จะลงมติปัญหาเบื้องต้นว่า จะเปิดอภิปรายในเรื่องการติดต่อระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าว ว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าของญัตตินี้ ข้าพเจ้าได้ฟังคำแถลงของรัฐบาลแล้ว รู้สึกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องลับและสำคัญยิ่ง และตามหลักฐานที่อ่านมานั้นก็จะเห็นว่าถ้าทำกันในวันนี้ไม่แล้วและเลื่อนไปอาจจะนำความไม่สงบมาสู่ประเทศก็ได้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนถระกุล .....

เสนอว่าให้ทำกันให้เสร็จในวันนี้ คือจะกินข้าวที่นี้หรือไม่ก็เอา

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะให้ลงมติว่า จะอนุญาตให้เปิดอภิปรายหรือไม่ ท่านผู้ใดเห็นว่าควรเปิดอภิปรายได้ โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือพร้อมเพรียงกัน เป็นอันว่าที่ประชุมนี้อนุมัติให้เปิดอภิปรายได้

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ต่อไปนี้ควรจะพักรับประทานอาหารกันเสียก่อน หรือจะถามรัฐบาลในข้อสำคัญไว้ก่อนแล้วจะพักก็ตามใจ

**นายกรัษฎมนตรี** กล่าวว่า จะพักเสียก่อนก็ได้ตามใจ

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า จะมีความประสงค์พักสักเท่าไร เวลานี้ ๑๘.๒๐ นาฬิกาพักจนถึง ๑๙.๐๐ นาฬิกาจะพอหรือไม่ เพราะฉะนั้นให้พักครึ่งชั่วโมงถึงเวลา ๑๙.๐๐ น. พักได้

**พักประชุมเวลา ๑๘.๒๐ นาฬิกา**

**เริ่มประชุมใหม่เวลา ๑๙.๒๕ นาฬิกา**

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเปิดประชุม

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า เรื่องที่รัฐบาลแจ้งให้ทราบนี้ ข้าพเจ้าได้รับทราบแล้ว แต่เรื่องนี้รัฐบาลเสนอเป็นญัตติ คือคำ...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ไม่ใช้รัฐบาลเสนอเป็นญัตติ มีสมาชิก ๑ นายเป็นผู้เสนอ

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า ก่อนที่สมาชิกเสนอเข้ามานั้น อยากจะทราบว่าเท่าที่รัฐบาลเสนอเข้ามานั้น จะให้สภาวินิจฉัยอย่างไร หรือจะให้วินิจฉัยว่ารัฐบาลทำกับพระมหากษัตริย์นั้นถูกต้องแล้ว หรือที่กษัตริย์ทำ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



นั่นถูกต้อง หรืออย่างไร ซึ่งรัฐบาลเสนอเข้ามานั้น จึงเป็นที่สงสัย  
อยู่ว่าตามที่รัฐบาลเสนอมานั้นประสงค์อะไร หรือจะบอกให้  
ทราบเท่านั้นหรืออะไรอีก

**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี  
กล่าวว่า ในเรื่องนี้เมื่อปรากฏเข้ามาในสภาฯ ข้าพเจ้าก็เห็นว่า  
เป็นเรื่องที่ถ้าจะเทียบกับเรื่องอื่นๆ ก็จะเทียบได้ว่าเป็นเรื่องภูเขา  
เรื่องอื่นเป็นเรื่องจอมปลวก ปัญหาที่ส่งมาสภาฯ คงจะสังเกตว่า  
เราจะขบกันวันสองวันไม่ได้ ถึงอย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเรื่อง  
นี้รัฐบาลได้กระทำมาตั้งแต่ต้นมือจนมาถึงบัดนี้ จึงได้เสนอเข้ามา  
สภาฯ ไม่ทราบถึงความมุ่งหมายอันแท้จริงซึ่งรัฐบาลจะให้ขบอย่าง  
ละเอียด มีอะไรบ้างเป็นประการต้น นอกจากนี้ข้าพเจ้าเองมีความเห็น  
ว่า ในฐานที่เคยเป็นแค่เพียงสมาชิก ซึ่งรู้เหนือรู้ใต้ได้น้อยที่สุด  
จะให้ความเห็นไปอย่างไรโดยมาก ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าจะเป็น  
ความเห็นที่คลาดเคลื่อนและขาดเหตุผล เพราะเหตุที่เราเพิ่งจะ  
มารู้เรื่องกันในวันนี้เท่านั้นเอง และยิ่งกว่านั้นรัฐบาลให้เราทราบ  
ทั้งหมดหรือว่าแต่บางส่วน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยสิ่ง  
เหล่านี้ในฐานที่เวลานี้เป็นงานที่สภาฯ ได้ติดต่อกับการภายนอก  
เพราะฉะนั้นเฉพาะภายในสภาฯ สมาชิกกับรัฐบาล หรือสมาชิก  
ฝ่ายหนึ่งต่อฝ่ายหนึ่งนั้น เรามีพวกเป็น ๒ พวก โดยเฉพาะใน  
เรื่องนี้เราก็เรียกว่าสภาฯ เราทั้งหมดเป็นปาดิอันเดียวกัน เป็น  
งานส่วนรวมซึ่งจะให้ทำอะไรต้องพร้อมเพรียงกันปรองดองกัน ก็  
ไม่เห็นมีอะไรที่เราจะพูดกันมาก ถ้าพูดกันไปก็จะได้เหตุผลที่ไม่ถูก  
โดยเหตุที่ว่าเราไม่รู้ข้อเท็จจริงได้น้อย ด้วยเหตุนี้แหละ รัฐบาลก็กระทำ  
มาตั้งแต่ต้นมืออย่างละเอียด ใครจะให้รัฐบาลให้ความเห็นอย่าง  
ละเอียดต่อสภาฯ ว่าควรอย่างไร ในฐานที่เราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน  
เราก็ย่อมเห็นอย่างนั้นด้วย



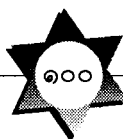


## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

นายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ยื่นญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป ข้าพเจ้าขอประทานเรียนว่า เท่าที่รัฐบาลได้แถลงมานี้เป็นปัญหาสำคัญสำหรับประเทศ นี่เป็นอันหนึ่งที่ข้าพเจ้าอยากจะขอฝากท่านสมาชิกไว้ เพราะฉะนั้นเลื่อนไปไม่ได้ ต้องว่ากันวันนี้ วันนี้เป็นอันว่าต้องว่ากันให้เด็ดขาด ข้อสำคัญที่ควรจะต้องพูดกันก็คือว่า สิ่งที่เราจะต้องนึกคือแนวข้อแถลงที่รัฐบาลว่ามานั้น โดยมากเป็นข้อที่พระมหากษัตริย์ได้กล่าวไว้ว่ารัฐบาลนี้ทำอะไรไม่ต้องพระราชประสงค์ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการขัดกับนโยบาย เหตุที่เปิดอภิปรายนั้นเพื่อที่จะให้สมาชิกคนหนึ่งคนใดที่ข้องใจได้รู้ได้ว่ากันให้ขาว นี่เป็นข้อสำคัญที่ข้าพเจ้าหวังจะให้เป็นการอภิปรายทั่วไป เพราะฉะนั้นก่อนอื่นข้าพเจ้าขอเรียนสมาชิกทุกคนให้ทราบไว้ว่า รัฐบาลนี้ก็คือสมาชิกสภาฯ ส่วนหนึ่งซึ่งเรามอบหมายให้ไปบริหารราชการแผ่นดินแทนเรา ตามนโยบายซึ่งเราได้ไว้วางใจให้กระทำอันเป็นการสำคัญ เพราะฉะนั้นถ้าพระมหากษัตริย์ว่ารัฐบาลอย่างไร ก็ว่าสภาฯ นั้นเอง คือสมาชิกของสภาฯ หรือผู้ทำการฝ่ายบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายซึ่งได้รับความไว้วางใจของสภาฯ นี่เอง เพราะฉะนั้น ปัญหาที่เหลืออยู่ก็คือ ข้อกล่าวหาว่ามานั้นมีข้อใดที่ข้องใจเรา ที่เรารู้สึกว่าเราได้พิจารณาให้กระจ่างเสร็จแล้ว เราจึงวินิจฉัยว่า ข้อเหล่านั้นควรจะผ่านไปหรือไม่ ถ้าเราเห็นว่ารัฐบาลได้ทำถูกต้องแล้ว สมกับเหตุผลแล้ว สมกับเกียรติยศ สมแก่นโยบายที่รัฐบาลจะต้องบริหารประเทศตามสมควรแก่เหตุผลแล้ว ก็ปล่อยให้ผ่านไป นี่เป็นปัญหาข้อสำคัญตามบันทึกนี้ยืดเยื้อยาวมาก ข้าพเจ้าขอให้รัฐบาลมัดปัญหาเหล่านี้เป็นข้อๆ เพื่อจะเปิดอภิปรายต่อไป ขอความกรุณาให้ปัญหาย่อยๆ ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ตั้งมา

ร.ต.ถัด รัตนพันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ก่อนอื่นข้าพเจ้าขอเรียนต่อที่ประชุมว่า ปัญหาอันนี้เป็นปัญหา  
ฎาอย่างกัผู้แทนอบลฯ คนหนึ่งได้เสนอมาแล้ว แต่ปัญหาฎา  
นั้นจะนับว่าเท่ากับเป็นปัญหาจอมพลวกก็ได้ อย่างไรก็ตามขอให้  
สำเร็จในคืนวันนี ตามที่ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครได้เสนอมา  
เมื่อกันี้ เราจะให้สิ่งเหล่านี้เลื่อนไปไม่ได้ เราจะต้องทำฎาให้เป็น  
จอมพลวก หรือทำให้เป็นพื้นแผ่นดินให้ได้ เพราะฉะนั้นที่จะให้  
เลื่อนไปในวันอื่นนั้นไม่ได้ เป็นอันตราย ตามความเห็นที่ผู้แทนราษฎร  
จังหวัดพระนครได้เสนอมาแล้วนั้น ข้าพเจ้าขอรับรองและขอให้  
เสร็จในคืนนี้

**ขุนสมานหริตะคดี** กล่าวว่า คำแถลงของรัฐบาลนั้น  
ถ้าจะย่อปัญหาเป็นข้อๆ แล้ว เพื่อจะช่วยให้ที่ประชุมนี้สะดวก  
จะขอเรียนว่ามีใจความสั้นๆ ดังนี้ คือ ๑. การเลือกตั้งสมาชิก  
ประเภทที่ ๒ ๒. การแก้รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ ๓. เสรีภาพ  
ในการพูด การเขียน การโฆษณา ๔. เสรีภาพในการประชุม ๕. ยกเลิก  
พระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ ๖. ลดโทษพวกกบฏ ๗. เบี้ย  
บำนาญเกี่ยวกับข้าราชการที่ถูกปลดในเหตุที่สงสัยเกี่ยวแก่กบฏ  
๘. งดฟ้องผู้ถูกสงสัยในเรื่องกบฏ ๙. ตัดงบประมาณกระทรวงวัง  
๑๐. วางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา นี่เป็นใจความย่อๆ เพื่อ  
เตือนความจำ ความละเอียดอย่างไรมีอยู่ในนี้แล้ว แต่ข้าพเจ้าแยกนี้  
แท้ที่จริงบางข้ออยู่ในข้อใหญ่ เช่น เรื่องเสรีภาพในการประชุมซึ่ง  
รวมไว้เป็นข้อเดียวกัน แต่ได้แยกออกไปเป็น ก.ข.ค. ข้าพเจ้าอยาก  
จะช่วยที่ประชุมนี้ ถ้าจะเห็นด้วยตามที่เสนอมานี้การปรึกษาเป็น  
ข้อๆ ก็จะสะดวกมาก

**ร.ท.ทองคำ คล้ายโสภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี  
กล่าวว่า ข้าพเจ้ามีความเห็นไปอีกอย่างหนึ่ง เพื่ออยากจะตัด  
ปัญหาไปให้สั้นเข้า และไม่อยากจะให้อภิปรายกันไปมาก เพราะ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

การอภิปรายกันไปมาก ไม่ต้องสงสัย ความกระทบกระเทือนจะต้องมีขึ้นแน่ ๆ ที่เดียว ข้าพเจ้าอยากจะขอร้องเรียนให้ท่านสมาชิกคิดดู ที่ว่าในระหว่างเรื่องพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลที่ได้โต้ตอบกันไปมาเช่นนั้นแล้วขอให้ท่านสมาชิกคิดว่า จะตกลงกันได้หรือไม่ แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่าจะตกลงกันไม่ได้เลย ก็เมื่อตกลงกันไม่ได้แล้ว ขอให้คิดดูว่าจะเอาอย่างไรกัน แล้วรัฐบาลนี้ก็ได้บอกแล้วว่า ประเทศสยามจะต้องมีพระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้าก็รับรองคนหนึ่งว่าต้องมีพระมหากษัตริย์ ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า ในหลวงของเราไม่มาแน่ ๆ เราควรจะปรึกษาอะไรเป็นการก้าวหน้าของเราต่อไป เราจะเลือกเอาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ใดองค์หนึ่งดีกว่า เพราะเรื่องนี้อยากจะให้เสร็จไป ถ้าจะขึ้นอภิปรายแล้ว เหตุกระทบกระเทือนจะต้องมีขึ้นแน่ ๆ ที่เดียว ข้าพเจ้าพูดอย่างนี้คือให้ผ่านไปก็แล้วกัน ข้าพเจ้าอยากจะขอถามรัฐบาลเสียก่อนว่า ข้าพเจ้าได้ยินข่าว สำหรับข้าพเจ้าเข้าใจว่าอาจจะเป็นข่าวจริง ว่าในหลวงได้ส่งทนายต่างประเทศเพื่อจะเป็นผู้แทนพระองค์มาขายทรัพย์สินส่วนพระองค์จริงหรือไม่ ขอให้รัฐบาลตอบก่อน

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า เรื่องนี้รัฐบาลไม่ทราบ

**ขุนเสนาบดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า ปัญหาทั้ง ๑๐ ข้อที่ท่านรัฐมนตรีผู้หนึ่งชี้แจงเมื่อที่นี่ รัฐบาลได้ตกลงไปแล้วหรือจะยอมแก้ไขเพียงไรหรือไม่ หรือปฏิเสธทุกข้อ ขอให้ชี้แจงเพื่อข้อความเข้าใจใน ๑๐ ข้อที่ชี้แจงมานี้

**ขุนสมานการทิศคดี** รัฐมนตรี กล่าวว่า ที่ข้าพเจ้าให้หัวข้อเมื่อที่นี่ ข้อที่ ๔ เสรีภาพในการประชุม ข้อต่อไปว่า และการตั้งสมาคมการเมืองอ่านได้ความว่า เสรีภาพในการประชุม และเสรีภาพในการตั้งสมาคมการเมือง และอยากจะขอล่าวใน

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถระกุล...



นามของสมาชิกเพื่อช่วยเหลือที่ประชุมนี้ให้สะดวก คือ ข้าพเจ้า  
เชื่อแน่ว่ารัฐบาลคงจะไม่ขัดข้องที่จะตอบ แต่ถ้ารัฐบาลจะบอกไป  
ทีละข้อ บางทีความจำของพวกเราจะคลาดเคลื่อน เพราะฉะนั้น  
ขออ้อนวอนผู้เสนอญัตติว่าให้ปรึกษาเป็นข้อๆ ควรได้รับการพิจารณา  
ว่า ข้อนี้จะพิจารณาอย่างไร ดังนั้นจะสะดวกกว่า

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าว  
ว่า ความจริงใจของข้าพเจ้ามีความเห็นทำนองคล้ายกับท่านสมาชิก  
ผู้หนึ่ง คือนายร้อยโททองคำ คือว่า เมื่อได้อ่านบันทึกดูแล้ว  
เพราะเหตุที่ข้าพเจ้าไม่แน่ใจ เพื่อนสมาชิกอื่นจะมีความเห็น  
อย่างนั้นหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะให้เห็นว่าสภาฯ เรา เมื่อได้รับคำ  
แถลงการณ์อะไรมาแล้ว ขอได้รับความพิจารณาโดยรอบคอบ ดู  
เหมือนว่าสภาฯ เราจะถูกกล่าวหาว่า ทำอะไรไม่เป็น หรือไม่ทำ  
อะไรได้สมตามฐานะ เพราะฉะนั้นจึงได้ขอเปิดอภิปรายเช่นนี้  
ข้อเท็จจริงโดยมากรัฐบาลได้แถลงมาแล้ว บางข้อขัดเหลือเกิน  
ข้าพเจ้าเข้าใจว่าสมาชิกโดยมากคงเข้าใจแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อ  
ตั้งหัวข้อแล้ว จะได้พูดกันเป็นข้อๆ เมื่อข้อไหนพอใจแล้วก็ผ่านไป  
เดี๋ยวนี้เราว่ากันในคำแถลงการณ์ของรัฐบาลนั่นเอง รัฐบาลได้ทำ  
อะไรและมีผู้กล่าวหาว่าอะไร ถ้าความจริงอันใดพอใจแล้วก็ผ่านไป  
อันใดอยากจะพูด อยากจะค้านก็ค้าน ถ้าอย่างนั้นจะเร็วเข้า เพราะ  
ฉะนั้นถ้าข้อใดที่เราพอใจแล้วก็ผ่านไป ข้าพเจ้าจะชักตัวอย่าง  
เช่นว่า การเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ เท่าที่พระมหากษัตริย์  
ทรงชักท้วงมาแก่รัฐบาล ดังที่ได้ชี้แจงมา อธิบายมา ถ้าเราพอใจ  
แล้วก็ผ่านไป และเสรีภาพในการโฆษณา กฎหมายนี้เราออกเอง  
สภาฯ เราออก อย่างเช่นพระราชบัญญัติการพิมพ์ เราพอใจแล้ว  
ไม่ต้องพูดอะไรกันอีก หหมด ๑๐ ข้อแล้ว ก็แปลว่าได้วินิจฉัยแล้ว  
เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าอยากจะเริ่มต้นด้วยปัญหาข้อ ๑ การเลือกตั้ง

สมาชิกประเภทที่ ๒ เมื่อพวกเราจะถามรัฐบาล หรือพอใจแล้วก็ผ่านไป ข้าพเจ้าขอเสนอว่าอย่างนี้ จะเห็นด้วยหรือไม่ เอาแต่ข้อที่ติดใจมาพูดกัน

**ด.เทียม ศรีพิสิฐ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม กล่าวว่า ในการที่รัฐบาลได้เสนอญัตตินี้ เป็นพิเศษกว่าทุก ๆ คราว เท่าที่ได้เคยมีมาในสภาฯ นั้น รัฐบาลเสนอญัตติคือได้ชี้แจงความเป็นไปต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลติดต่อบรรยากาศระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล หรือได้ติดต่อบรรยากาศระหว่างพระมหากษัตริย์กับผู้แทนราษฎรทั้งรัฐบาลด้วย ในข้อนี้รัฐบาลก็ได้แถลงต่อที่ประชุมเป็นเอกฉันท์แล้วว่า รัฐบาลนี้จะต้องให้มีพระมหากษัตริย์ คือ รัฐบาลนี้ได้มีความเคารพต่อพระมหากษัตริย์เป็นเอกฉันท์กันทีเดียว เพราะฉะนั้นก็ไม่มีปัญหาอะไรที่เราจะพูดอย่างอื่น นอกไปจากที่ว่าประเทศสยามเราจะต้องมีพระมหากษัตริย์ตามความมุ่งหมายความจำนงค์ของรัฐบาล ส่วนสมาชิกเท่าที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินมาตั้งแต่เปิดสภาฯ จนบัดนี้ก็ไม่มีสมาชิกคนหนึ่งคนใดได้แสดงความเกลียดชังต่อพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวข้าพเจ้าเองรู้สึกเคารพในพระมหากษัตริย์เป็นอันมาก และสมาชิกอื่นๆ ก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้นตลอดรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุก ๆ ท่าน เป็นผู้ที่เคารพพระมหากษัตริย์อยู่แล้วด้วยความมั่นคง ถ้าหากว่าในเรื่องนี้ เราจะถกเถียงกันไปก็จะเกิดคิดเห็นไปว่า พระมหากษัตริย์กับรัฐบาลจะมีนัยอะไรกันไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็เป็นได้ คือเรียกว่าความเข้าใจผิดอาจจะมีในบุคคลเราทุก ๆ ท่านก็เป็นได้ คือมนุษย์เราไม่ใช่บรรลูลิสดาบ้น คือเรียกว่าความเข้าใจผิด ข้าพเจ้าทราบว่าจะมีความเข้าใจผิดต่อกันมา จะเป็นในระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลหรือพระมหากษัตริย์กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะฉะนั้นตามความเห็นของข้าพเจ้า เห็นว่าในเรื่องนี้ เราควร

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



จะให้พระมหากษัตริย์ของเราพักผ่อนพระอิริยาบถอยู่ที่ต่างประเทศไปตามเดิมก่อน ถึงอย่างไรก็ดีในเวลานี้ พระมหากษัตริย์ของเรา ซึ่งเป็นที่เคารพอย่างยิ่งของพวกเรา คงจะมีพระทัยหงุดหงิดเป็นแน่ ถึงแม้ว่ารัฐบาลหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีความตั้งใจให้พระมหากษัตริย์ของเรากลับสู่พระนครในเวลานี้ ท่านก็คงไม่กลับแน่ เพราะฉะนั้นเราควรให้ท่านพักผ่อนอิริยาบถอยู่ก่อน เราไม่ควรที่จะรบกวนพระทัยของท่านต่อไป เวลานี้เรามีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอยู่แล้ว และกิจการบ้านเมืองของเราได้ผ่านไปด้วยความเรียบร้อย ถ้ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งมีการขัดข้องอยู่บ้าง เราก็ปฏิบัติไปตามกฎหมายก็แล้วกัน ปลอ่ยให้พระมหากษัตริย์ท่านพักผ่อนอยู่ที่ต่างประเทศ คอยดูใจรัฐบาลตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเราอีกต่อไป

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ถ้าประธานปลอ่ยให้ฟุ่มเฟือยเช่นนี้ เห็นว่าคงสว่างแน่ ข้าพเจ้าจะเป็นลมตาย ที่นี้ ขอให้พูดในเรื่อง ข้าพเจ้าขอวิงวอนท่านสมาชิกผู้นั้นด้วยว่า เรากำลังมัดเข้ามาแล้ว ท่านก็จะคลายออกไปเสีย ข้าพเจ้ามิเป็นลมตายในที่นี้หรือ ขอวิงวอนท่านด้วยความเคารพ มิใช่อวดดีมิได้ ปัญหาที่พูดมานี้เห็นด้วยหรือไม่ ควรจะว่าเป็นเรื่องอะไรจะได้เร็วเข้า

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ขอให้อภิปรายกันเป็นข้อ ๆ ไป

**ด.เทียม ศรีพิสิฐ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม กล่าวว่า ในการที่ท่านรัฐมนตรีผู้หนึ่งได้เขียนมาเป็นข้อ ๆ นั้น เป็นแนวซึ่งข้าพเจ้าพูด เกี่ยวกับนโยบายซึ่งติดต่อกับรัฐบาล...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เพื่อจะให้รวบรัดขึ้นให้เร็วขึ้น ข้าพเจ้าจึงใคร่จะเสนอให้อภิปรายตามนี้...





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

**ด.เทียม ศรีพิสิฐ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม กล่าวว่า ไม่มีอะไรอื่น นอกจากว่าเราควรจะผ่านไปในเรื่องนี้

**นายมนูญ บริสุทธิ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า เรื่องนี้รัฐบาลได้แถลงให้เราทราบจนถึงกิจการที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว มีสมาชิกผู้หนึ่งได้เสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปขึ้น ต้องจัดว่าสมาชิกผู้หนึ่งเป็นผู้ซึ่งมีความเห็นในการที่จะเปิดอภิปรายในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นสมาชิกผู้หนึ่งก็ควรที่จะเป็นผู้นำในการที่จะเปิดอภิปราย สมาชิกผู้หนึ่งมีความคิดเห็นอย่างไรในการที่รัฐบาลติดต่อกับพระมหากษัตริย์นั้น ชอบหรือไม่ชอบอย่างไร ข้าพเจ้าขอให้ท่านประธานเชิญผู้นั้นอภิปรายเสียก่อน

**ร.ต.ถัด รัตนพันธุ์** รับรอง

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า การที่ข้าพเจ้าขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปนั้น ก็เพื่อจะให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนได้อภิปรายกัน มิใช่ว่าถึงปัญหาทุก ๆ ปัญหาที่ตั้ง ข้าพเจ้าได้มาแล้ว ไม่จำเป็นว่าข้าพเจ้าจะต้องมีความเห็นแย้งกับรัฐบาลหรือไม่เห็นด้วย หรือกิจการที่รัฐบาลได้ทำไป การอภิปรายทั่วไปไม่ใช่หมายความว่าตัวข้าพเจ้า หมายถึงทั่วไป เพื่อให้โอกาสทุก ๆ ฝ่ายได้ทำงานในหน้าที่ให้สมบูรณ์เท่านั้น เมื่อปัญหาเข้ามาแล้ว เราเป็นผู้แทน เป็นผู้ที่จะวินิจฉัยว่าของเหล่านั้นรัฐบาลได้ทำไปถูกต้องหรือไม่ กับปัญหาที่พระมหากษัตริย์ประสงค์ให้สภาฯ ได้วินิจฉัย เราก็ได้ทำงานในทางวินิจฉัยให้แล้ว ในเรื่องที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่พระมหากษัตริย์ต้องการให้สภาฯ วินิจฉัย ที่ข้าพเจ้าเสนอ ไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะมีความเห็นหรือสงสัยอะไรก็ได้ เพราะฉะนั้น ปัญหาที่ท่านรัฐมนตรีตั้งมา ๑๐ ข้อนี้ ข้าพเจ้าขอประทานเสนอต่อที่ประชุมนี้ว่าเห็นด้วยหรือไม่ เป็นปัญหาที่ถูกต้องตรงกับที่รัฐบาลเสนอมาหรือไม่ ถ้ารับกันว่าหัวข้อทั้ง ๑๐ ข้อนี้เป็นเรื่อง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ถูกต้องแล้ว จะได้รวบรัดเข้าขอประทานได้รับข้อเสนอนี้เสียก่อน  
ว่า ที่ประชุมนี้จะเห็นด้วยหรือไม่

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอให้อภิปราย  
ในเรื่องเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒

**นายพิภพ ณ สงขลา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรดิตถ์ กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าสงสัย ถ้าหากว่าจะให้มีอภิปรายเป็นข้อๆ อภิปรายไป  
เพื่ออะไรกัน อภิปรายเพื่อลงมติหรือ ไม่ใช่เรื่องลงมติเลย เมื่อ  
อภิปรายกันไปเสร็จแล้ว จะไปลงเอยกันอย่างไร ในข้อต่างๆ เหล่า  
นั้น เพราะไม่มีการลงมติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่ว่าในเมื่อสมาชิกผู้  
หนึ่งเสนอให้มีการเปิดอภิปรายขึ้นเช่นนี้ ก็เพราะเหตุว่ามีการไม่  
ปรองดองระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล การพิจารณาจะ  
ต้องประกอบด้วยพระมหากษัตริย์และรัฐบาล รัฐบาลดำเนิน  
กิจการอะไรลงไปอย่างเรียบร้อยหรือไม่ บัดนี้เกิดมีเรื่องระหอง  
ระแหงขึ้นระหว่างรัฐบาลกับพระมหากษัตริย์เช่นนี้ ทำให้รู้สึกใน  
ความไม่ไว้วางใจรัฐบาล หรือในความรู้สึกที่ว่า ถ้าหากว่ารัฐบาล  
ได้ปฏิบัติผิดอะไรไป ความไม่ปกติสุข ความไม่เรียบร้อยก็จะเกิด  
ขึ้น การที่เสนอญัตตินี้ก็เพื่อให้สมาชิกวินิจฉัยว่ากิจการที่รัฐบาล  
ปฏิบัติไปนั้นถูกหรือไม่ ก่อนอื่นอย่างใดก็ดี ประเทศเราจะต้องมี  
กษัตริย์ จึงขอถามรัฐบาลว่ารัฐบาลมีวิธีการเพื่อที่จะให้พระเจ้าอยู่หัว  
องค์นี้ เสด็จสู่ประเทศสยามอย่างใดหรือไม่ จะมีวิธีอย่างใดบ้าง  
หรือไม่

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ขอได้โปรดให้ตั้งปัญหาเสียก่อนว่า คำแถลงการณ์ของรัฐบาลที่  
แถลงมาให้เราฟังนั้นอยู่ในหัวข้อ ๑๐ ข้อที่กล่าวนี้หรือไม่ เมื่อรับ  
ว่าอยู่ ๑๐ ข้อนี้แล้ว เราจะได้ว่าเป็นข้อๆ เช่นปัญหามีอยู่ว่ารัฐบาล  
แถลงการณ์เล่าเรื่องให้ฟังว่า พระมหากษัตริย์ประสงค์จะลาออก



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ก็เพราะไม่พอใจรัฐบาล พระมหากษัตริย์ต้องการให้เอาเรื่องของ ท่านเข้าสภาฯ เพื่อให้สภาฯ วินิจฉัย ถ้าว่าเพียงเท่านี้เราวินิจฉัย ไม่ได้จนกว่าจะได้เปิดการอภิปราย เมื่อเปิดการอภิปรายแล้ว สภาฯ จะได้วินิจฉัยว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด เรามีหน้าที่วินิจฉัยรัฐบาลของเรา เราจะวินิจฉัยว่ารัฐบาลของเราทำถูกหรือไม่ ถ้าแม้ว่าข้อ แกลงของรัฐบาลนี้เคลีย คือเข้าใจแล้ว เราก็ผ่านไป เมื่อบทใด พอใจเราแล้วก็ผ่านไป ถ้าไม่พอใจเราจะทำอะไรต่อไปนั้น เป็น ปัญหาที่จะต้องพูดกัน เมื่อหมด ๑๐ ข้อนี้แล้วเมื่อเห็นว่าการที่ รัฐบาลทำไปถูกต้อง นั่นก็เป็นอันเสร็จ แล้วก็ป็นอันหมดไป จึง เห็นว่าหัวข้อที่รัฐมนตรีฝ่ายรัฐบาลได้ตั้งนี้ถูกกับเรื่องหรือไม่ถูกกับ เรื่องที่แถลงยืดยาวนั้นหรือไม่ เดียวก็เสร็จถ้าเราไม่มีข้อสงสัย

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ในการที่ท่านสมาชิกจะอภิปราย เป็นข้อ ๆ นี่นั้นรัฐบาลไม่ขัดข้อง แต่ทว่าการลงมติไปอย่างใดอย่าง หนึ่งนั้น รัฐบาลขอให้รวมลงมติ

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอขอม ความเข้าใจกับสมาชิกด้วย สำหรับญัตติขอเปิดอภิปรายชนิดนี้ ในการลงมตินั้นเราจะได้ร่วมกันในตอนท้ายอย่างที่เคยทำมาแล้ว คือว่าจะให้ผ่านไปหรือไม่ไว้วางใจ แต่ในวิธีการเราอาจจะลงมติได้ ถ้าหากว่าในวิธีการเช่นนี้มีผู้เสนอญัตติ เช่น ผู้แทนราษฎรได้เสนอ มาเมื่อคืนนี้ เราจะได้ปรึกษาเป็น ๑๐ ข้อในที่นี้เราลงมติกินได้ เพราะ วิธีการ แต่ถ้าจะแยกประเด็นเป็นประเด็นย่อยมาลงมตินั้นไม่ ชอบ ด้วยข้อบังคับของเรา เพราะฉะนั้นตามที่รัฐบาลเสนอนั้นก็ถูกต้องแล้ว

**ร.ต. สอน วงษ์โต** ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท กล่าวว่า เนื่องจากสมาชิกผู้หนึ่งได้เสนอว่าจะขอให้อภิปรายกันเป็นข้อ ๆ ตาม ที่ท่านรัฐมนตรีได้แยกไว้ ๑๐ ข้อนั้น ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าขอคัดค้าน ถ้าจะอภิปรายเฉพาะเป็นข้อ ๆ แล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่า ๓ วันก็คงไม่เสร็จ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ในเรื่องนี้ ที่นี้ข้อสำคัญที่เราจะต้องวินิจฉัยกันว่าการที่พระบาท-  
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีคำขอมาในครั้งนี้ กับการปฏิบัติการ ของ  
คณะรัฐบาลที่เราไว้วางใจให้ปฏิบัติ ให้บริหารราชการแผ่นดิน เวลา  
นี้มีข้อที่เราจะต้องวินิจฉัยอย่างไร สำหรับความเห็นของข้าพเจ้า  
เห็นว่าตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงทักท้วงมาโดย  
คำขอ นั้น โดยส่วนมากถ้าจะพูดอ้างโดยความจริงใจแล้ว พระบาท-  
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ต้องการที่จะกลับประเทศสยาม นี่  
ข้าพเจ้าพูดโดยความจริงใจ คำขอชนิดนี้ขอชนิดที่ทรงไม่ต้องการ  
ที่จะกลับประเทศสยาม เพราะเหตุที่ข้อนี้ ถ้าหากว่าคณะรัฐมนตรี  
และผู้แทนราษฎรได้ให้ไปแล้วได้ให้โดยคำขอทุกข้อทุกกระทงแล้ว  
ข้าพเจ้าเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ที่เปลี่ยนมา  
คณะราษฎรที่เปลี่ยนแปลงแล้วนั้น แปลว่าไม่สมประสงค์เลย

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ขอให้อภิปรายเสีย  
ก่อน ที่ท่านอภิปรายนั้นยังไม่เข้าในเรื่อง จะอภิปรายทั่วไปว่าที่  
รัฐบาลทำนั้นควรหรือไม่

ร.ต. สอน วงษ์โต ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท กล่าวว่า  
ประเดี๋ยวข้าพเจ้าจะอภิปรายรวมทั้งหมด คือว่าจะผ่านไป...

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ขอให้ท่านฟังก่อน  
ข้าพเจ้าใคร่จะขอให้ที่ประชุมทำความตกลงก่อน เราจะอภิปราย  
กันเป็นข้อ ๆ หรือจะไม่ปรึกษา...

นายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครกล่าวว่า  
ข้าพเจ้าเป็นผู้เสนอญัตตินี้ ข้าพเจ้าได้ฟังบันทึกของรัฐบาลแล้ว  
ความรู้สึกอันแท้จริงของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่มีความสงสัยในรัฐบาล  
นี้เลย การกระทำที่ข้าพเจ้าได้ฟังแล้ว ข้าพเจ้าพอใจ ข้าพเจ้าไม่มี  
อะไรจะถาม ถ้ามีอะไรจะถามก็มีอยู่แต่เพียงว่า ถ้าแม้ว่าสมาชิก  
ส่วนมากไม่พอใจจะซักถามหรือไม่สนใจในข้ออะไร เราก็ไม่จำเป็น





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

จะว่ากัน ๑๐ ข้อแต่ถ้าหากว่ามีปัญหาที่จะว่าไปเพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่านั้น แต่ท่านสมาชิกส่วนมากเข้าใจบันทึกแล้วก็พอใจแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องตั้งปัญหากันเลย วิธีนี้จะพอใจสมาชิกหรือไม่ก็ไม่ทราบ ข้าพเจ้าขอเสนอว่า ถ้าแม้ว่าจะไม่ปรึกษากันเลยก็เอาขอให้ลงมติสั้น ๆ ก่อน ว่าจะปรึกษากันเป็นข้อ ๆ หรือไม่ปรึกษากันเลย

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเหล่านี้ ถ้าหากว่าเราจะไม่พิจารณาอะไรกันเลยแล้ว เราจะมานั่งประชุมกันทำไม เราต้องปรึกษากันเป็นข้อ ๆ ไปตามข้อหาและตามข้อแก้ของคณะรัฐมนตรี ถ้าเมื่อเราพิจารณาเห็นว่าคณะรัฐมนตรีไม่ผิดเลย ก็ได้ลงมติให้ผ่านไป ถ้าหากว่าเราจะทำการจับให้เสร็จไป ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบ ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะทำให้ชาวสกลนครที่สุด เพราะเป็นเรื่องสำคัญ ท่านจะคิดว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญหรือ เช่น รัฐบาลเสนอญัตติด่วนให้สภาฯ นี้พิจารณา ไม่ใช่ให้เราช่วยว่าถูกต้องแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าไม่เห็นชอบเลย ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะเคารพหรือเชื่อถือในคณะรัฐมนตรีนี้ก็ตาม ข้าพเจ้าก็จำเป็นจะต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบ ไม่เช่นนั้นข้าพเจ้าจะไม่ยอมให้ผ่านไปเป็นอันขาด

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า เรื่องนี้ดูที่สมาชิกอภิปรายว่ารัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ลงกัน ยังไม่ถูก แท้จริงตามบันทึกไม่ใช่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่ารัฐบาลอย่างเดียว ว่าถึงสภาฯ ด้วย รวมความว่าเราสภาฯ เข้ากับรัฐบาลมาทำจับกัน เรื่องนี้เป็นอย่างนี้ จึงควรที่จะวินิจฉัยกันต่อไป ส่วนสมาชิกเสนอว่าจะพิจารณาเป็นข้อ ๆ ก็ควรอยู่ เรื่องทั้งหมดเคยผ่านสภาฯ แล้วทั้งนั้น สภาฯ ให้ลงมติแล้วทั้งนั้น เป็นความจริงดังรัฐบาลแถลงมา ข้าพเจ้าเห็นว่าดีอยู่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



แล้ว นี่เราจะมาพิจารณาซ้ำอีกนั้นควรแล้วหรือ

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ขอได้โปรดลงมติเพื่อให้เป็นแน่นอน ไม่ต้องทู่เถียงกันว่าเราจะ  
ต้องตั้งปัญหา ๑๐ ข้อนี้หรือไม่ ขอประทานเสนอให้ลงมติทีเดียว

**หลวงวรนิติปรีชา** รับรอง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า มีผู้เสนอขอให้ลงมติ  
ในวิธีการแล้ว ท่านจะคัดค้านหรือไม่

**ร.ท. ทองคำ คล้ายโสภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี  
กล่าวว่า ตามที่ท่านผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครเสนอมานั้น  
ข้าพเจ้าชอบใจทีเดียวเพื่อสิ้นเข้า ข้อ ๑ การที่รัฐบาลทำอย่างนั้น  
ถูกหรือไม่ ประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จ

**ร.ต. ถัด รัตนพันธุ์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า  
การตอบโต้ไม่มีข้อบังคับ มีแต่ยื่นและยกมือเท่านั้น เพราะฉะนั้น  
ท่านประธานฯ ควรห้ามเสียบ้าง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นควรจะ  
พิจารณาเป็นข้อ ๆ

**พระพิณิจนาร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าได้ยกมือก่อนที่จะท่านได้สั่งให้หยุดพัก...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ไม่เห็นท่าน

**พระพิณิจนาร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าได้ยกมือขออนุญาตพูดก่อนที่จะท่านประธานได้สั่งให้หยุด  
พักรับประทานอาหารแล้ว แต่ว่าข้าพเจ้าไม่ได้สำเร็จตามความ  
ประสงค์ และเมื่อได้เข้ามาแล้ว ข้าพเจ้าก็ยกมือเป็นหลายหน ดังมี  
พยานหลาย ๆ คน แต่ก็ไม่ได้พูด อยู่หนึ่งจนเจ้าคุณนายกรรณาแล้ว  
ข้าพเจ้าเป็นผู้ทำอะไรทำจริงทุกครั้ง และในครั้งนี้นี้ข้าพเจ้าเห็นว่า  
คิดว่าเป็นครั้งสำคัญมากในชีวิตของสภาฯ เรา ตั้งแต่เปิดสภาฯ เรา





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ก็ไม่เคยมีการชนิดนี้ การที่เราจะมาทำรูปจับ การที่ไม่ให้พูด ตัด เสรีภาพอะไรนั้น ในรัฐธรรมนูญของเราว่าสมาชิกพูดอะไรก็พูดได้ เหตุใดจะมาบอกว่า ต้องพูดอ้ายโน่นอ้ายนี้ ข้อสักที่เถิดท่านประธาน ที่เคารพ ข้าพเจ้าขอวิงวอนว่า ขอให้ข้าพเจ้าพูดในวันนี้ให้เต็มที่ และข้าพเจ้าพูดนี้ไม่ใช่ว่าจะเป็นผู้ที่จัดในการระเบียบหรืออะไร แต่ที่จริงข้าพเจ้าไม่ประสงค์ที่จะให้ถ่วงเวลาอะไรเลย แต่ว่าอดไม่ได้ บางคราวข้าพเจ้าเห็นว่าปล่อยให้ผู้อื่นทักท้วงดีกว่า ข้าพเจ้ารู้สึก ว่าข้าพเจ้ามีความสงสัยเป็นอันมากที่เรากระทำไปในวันนี้ ทำถูก หรือไม่ ขอให้ท่านพลิกดูข้อบังคับ ซึ่งญัตติขอให้เปิดอภิปราย ทั่วไปในข้อนโยบายต้องมีสมาชิกรับรองไม่ต่ำกว่า ๑๕ คน...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เรื่องนี้ได้ผ่านไปแล้ว

**พระพิณิจนากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้ยกมือแล้ว ท่านไม่ให้ข้าพเจ้าพูดข้าพเจ้าก็ต้องนั่ง ไม่ เป็นไร

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เรื่องนี้ได้ลงมติไปแล้ว ข้าพเจ้าได้แจ้งให้ท่านทราบแล้วว่า ญัตตินี้ได้มีผู้รับรองถูกต้องแล้ว ถ้าท่านไม่เชื่อก็โปรดดูนี้

**เลขาธิการสภาฯ** อ่านหนังสือญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป ของนายไต้ฯ

**สภาผู้แทนราษฎร**

วันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

**เรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร**

ข้าพเจ้าขอเปิดอภิปรายทั่วไปถึงเรื่องที่รัฐบาลแถลงการณ์ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นการ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ด่วนในวันนี้

ขอได้โปรดอนุญาตตามขอด้วย

แล้วแต่จะกรุณา

(ลงนาม) ได้ ปาณิกบุตร ผู้เสนอ

พระยาวิเศษสิงหนาท สร้อย ณ ลำปาง ขุนครุการพิจิตร  
หลวงศรีประกาศ นิติ ไสรัตน์ ร.ต. สอน วงษ์โต ขุนวรสิขันธ์  
พระยาประเสริฐสงคราม หลวงวิจิตรวาทการ พระยาสมันตรัฐบุรินทร์  
ประจวบ บุนนาค พระยาสารคามฯ ตั้วลพานุกรม ร.อ. วัน รุยาพร  
ร.น. ขุนพิเคราะห์คดี หลวงเดชาดิวงษ์ หลวงศรีเขตรนคร ผู้รับรอง

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า ที่จริง  
ข้าพเจ้าก็ขอสนับสนุนในเรื่องที่ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครเสนอ  
แต่ว่าเรื่องนี้นัก่อนที่ข้าพเจ้าจะสนับสนุน ขอเรียนเสียก่อนว่า เป็น  
ครั้งสำคัญที่สุดที่เกี่ยวกับชีวิตจิตใจของประเทศนั้นประการหนึ่ง  
อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับชีวิตจิตใจของสมาชิกทั้ง ๒ ประเภทด้วย  
อย่างไรก็ดีขอความกรุณาแก่รัฐบาลได้แถลงเป็นข้อๆ ว่าข้อไหน  
ที่ว่ารัฐบาลจัดให้ไปแล้ว สมาชิกก็จะไม่ได้พูดให้เป็นความฟุ่มเฟือยไป  
ถ้าข้อไหนจัดการไปโดยไม่ชอบก็จะให้อภิปรายกัน นี่ข้าพเจ้าเห็น  
ว่าไม่เป็นธรรมเลย คล้ายกับว่าสมาชิกจะทำไป ข้อถูกข้อผิด ลง  
มติไป ใช้ไม่ได้ ขอประทานเฉพาะข้อที่ไม่ถูกเท่านั้น

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าก็ไม่รู้ว่าจะแถลงอย่างไร  
จะให้ละเอียดละออได้ถูกใจหมดทุกคน เท่าที่แถลงไปนั้นก็เป็  
ความจริงใจอยู่แล้ว ถ้าท่านสงสัยอย่างไร สมาชิกควรซักถาม ได้ถาม  
หรือว่ากันไปให้ขาว อันนี้แหละที่ข้าพเจ้าผู้เป็นหัวหน้าของรัฐบาล





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ก็อยากแสดงความบริสุทธิ์ให้แลเห็นได้ทั่วๆ กันอย่างนี้

**นายมีง เล่าห์โรญ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
กล่าวว่าข้าพเจ้าขอถามรัฐบาลว่า ในบันทึกตามพระราชประสงค์  
นั้น รัฐบาลนี้ได้มองเห็นทางอย่างไรที่จะปฏิบัติได้ โดยไม่ขัดกับ  
รัฐธรรมนูญได้หรือไม่

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าขอเรียนซ้ำอีกว่ายังไม่ได้มติแน่นอนว่า หัวข้อ ๑๐ ข้อที่จะ  
ถามดังนี้เป็นที่พอใจของที่ประชุมหรือยัง มิฉะนั้นปัญหาจะไม่ลงเอย  
ถ้าไม่มีมติปัญหาให้เข้าเรื่องเข้าราวแล้ว ขอประทานได้โปรดกรุณา  
มีผู้รับรองแล้วมติของข้าพเจ้า ใครเห็นด้วยโปรดรับรอง

มีสมาชิกรับรอง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นว่า ควร  
จะพิจารณาเรื่องนี้เป็นข้อ ๆ ๑๐ ข้อตามที่รัฐมนตรีเสนอ โปรด  
ยกมือขึ้น

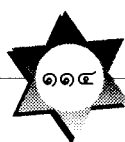
มีสมาชิยกยกมือ ๘๒ นาย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นว่า  
ควรจะพิจารณาโดยวิธีอื่น โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิยกยกมือ ๒ นาย เป็นอันว่าที่ประชุมนี้ให้พิจารณา  
เป็นข้อ ๆ

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เพราะฉะนั้นขอให้  
พิจารณาเรื่องการเลือกตั้งประเภทที่ ๒

**นายฮั่ว ตามไท** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร กล่าว  
ว่า ก่อนที่จะเปิดการอภิปรายเป็นข้อ ๆ ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นพ้องด้วย  
ข้าพเจ้าใคร่จะขอเรียนถามท่านเจ้าคุณนายกรัฐมนตรีกว่า คำแถลง-  
การณ์ของนายกฯ ซึ่งตอบพระบรมราชวินิจฉัยนั้น ได้ตอบไปยัง  
พระมหากษัตริย์ หรือเปล่า



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าแถลงให้สภาฯ ทราบว่า คำตอบพระราชบัญญัติไขความนั้นยังไม่ได้ส่งไป

**ขุนพิเคราะห์คดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดชุนธุ์ กล่าวว่า การที่เราจะมากำหนดในเรื่องนี้นั้นเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ซึ่งเราจะต้องพิจารณากันไป จึงที่ท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครฯ ให้เรากระทำเป็นข้อๆ นั้น ข้าพเจ้าก็เห็นด้วย ที่จะรวบรวมปัญหาให้สั้นเข้าไป ข้อที่ว่าในเรื่องว่าการตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ถูกต้องตามนัยแห่งข้อบังคับของสภาฯ หรือไม่ ที่นี้ปัญหา...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ขอให้อภิปรายเฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒

**ขุนพิเคราะห์คดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดชุนธุ์ กล่าวว่า ข้าพเจ้าจะอภิปรายในข้อนั้น การเลือกตั้งในข้อนี้พระมหากษัตริย์ได้ทรงปฏิเสชมานว่า ได้รับภายในระยะเวลา ๒๔ ชั่วโมง แล้วท่านทรงเห็นตามที่รัฐบาลได้อ่านเสนอในสภาฯ แต่ข้าพเจ้าเข้าใจแล้วว่า การที่ทรงเห็นไปนั้นย่อมปฏิเสธไม่ได้ คือด้วยเหตุว่า ข้าพเจ้าจะยกตัวอย่าง เช่น ข้าพเจ้ายืมเงินหมื่นบาทให้ข้าพเจ้าเซ็นไปภายใน ๑๒ ชั่วโมง แล้วตามกฎหมายเปิดเสร็จก็ทำให้ปฏิเสธในเวลาสมควร แล้วนี้ทำไมท่านไม่ปฏิเสธในเวลาสมควร นี่ไม่ใช่ว่าข้าพเจ้าจำพลาตเอามาพูด ข้าพเจ้าจำได้ในลักษณะสัญญา ข้าพเจ้าเคยชนะความมาหลายรายแล้ว ถึงแม้ว่าระยะเวลา ๑๕ วันหรือ ๒๐ วัน ก็เรียกว่าเป็นเวลาอันสมควร นี่ท่านมาปฏิเสธคำของท่าน ทำไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นด้วย เป็นข้อสำคัญอยู่ว่าประเทศของเราเป็นประเทศประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยที่พระเจ้าอยู่หัวอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ที่นี้เราจะควรผ่อนผันสั้นยาวให้แก่พระมหากษัตริย์อย่างไร พวกเราควรคิดจะผ่อนผันอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร พระมหากษัตริย์ขอมารอเราจะแก้ไขได้ในเรื่องข้อบังคับ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เพราะเราเป็นสภาแผ่นดินเราเป็นผู้ควบคุมการแผ่นดิน เราเป็นผู้ควบคุมรัฐบาล เราเป็นผู้ควบคุมพระมหากษัตริย์ เราควรจะแก้ไขอย่างไรให้เรียบร้อยกันได้ ให้ยุติกันที อย่าให้นานาชาติมาดูถูกว่าพวกเรากับพระมหากษัตริย์แตกกันเป็นข้อใหญ่ พลเมืองอาจจะเห็นว่าเราแตกร้างกันได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า สภาฯ ของเรามีสมาชิกสองร้อยกว่าคน เราจะเอาชนะแก้ไขใคร เพราะฉะนั้นเราควรจะไกลเกลี่ยรัฐบาลกับพระมหากษัตริย์ เราควรจะหาหนทางให้เป็นผลสำเร็จ ซึ่งข้าพเจ้าขอกราบเรียนว่า ข้าพเจ้าเจตนาดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญยิ่ง

**ร.ต.ถิต รัตนพันธุ์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอกล่าวสั้น ๆ ว่า ตามรัฐธรรมนูญมีว่า สมาชิกประเภทที่ ๒ นั้น พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงตั้ง นี่พระมหากษัตริย์ก็เป็นผู้ทรงตั้ง พระมหากษัตริย์ก็รับอยู่แล้วว่า เป็นผู้ทรงตั้งจริง ที่นี้จะเป็นด้วยเรื่องอะไรก็ตาม ที่แก้ว่า อย่างนั้นๆ อย่างนี้ๆ ข้าพเจ้าไม่ทราบแต่เมื่อรัฐธรรมนูญก็บอกว่าทรงตั้ง ตั้งแล้วและทรงเซ็นแล้ว ทำไมจะต้องมาอย่างนี้ ไม่เป็นปัญหาเลย ควรผ่านไปได้

## ขุนชำนาญภาษา รับรอง

**นายบุญสิริ เทพาคำ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวว่า การเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ เกี่ยวกับการที่เราจะแก้ไขเกี่ยวกับการแก้ไข การแก้ไขรัฐธรรมนูญ เราทำได้ ๒ ทาง ทางหนึ่งมาจากคณะรัฐมนตรี ทางที่ ๒ มาจากสมาชิกเป็นผู้เสนอ โดยมีผู้รับรองถูกต้องแล้ว แต่ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีอยู่ว่า ประเภทที่ ๒ นั้น อยากจะได้จากข้าราชการ อันแท้จริง คือ ในข้าราชการเป็นคนเลือกกันขึ้นมา แต่เท่าที่ท่านได้กล่าวในพระราชบันทึก ท่านกล่าวว่า ประเภทที่ ๒ โดยมากเป็นพวกก่อการ เพราะฉะนั้นท่านเกรงว่ามติที่ได้ไป เกรงว่าจะไม่





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

เป็นมติดันแท้จริง คือ เกี่ยวกับพวกฟ้อง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าสรุปความในพระราชบัญญัติได้แล้วว่า ท่านมีพระราชประสงค์จะตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ สมาชิกประเภทที่ ๑ คือผู้แทนราษฎร ซึ่งราษฎรได้เลือกมา ประเภทที่ ๒ คือจากพวกข้าราชการ แต่ตามที่ข้าพเจ้าได้ยินได้ฟังผู้ที่มีความรู้ ได้กล่าวให้ข้าพเจ้าฟัง คือ ที่ต่างประเทศมีสภา ๒ สภา คือสภาสูง และสภาผู้แทนราษฎร แต่ท่านไม่อยากจะแยก ท่านให้อยู่ในสภาเดียวกัน คือให้คัดค้านกันเอง เพราะฉะนั้นตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคัดค้านมานี้ ข้าพเจ้าก็เห็นพ้องด้วย คือให้มีข้าราชการและราษฎรเป็นผู้แทน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วมติอะไรลงไปก็จะมีใครติฉินนินทาได้ว่าเอาพวกฟ้องเป็นใหญ่ เพราะฉะนั้นในการที่จะผ่านไปในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอวิงวอนต่อท่านทั้งหลายผู้ค้านว่า ขอให้ถกเถียงกันมาก ๆ หน่อย

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า สำหรับปัญหาอันนี้ ตามคำที่พระราชบัญญัติและคำแถลงการณ์ของรัฐบาลนั้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเลือกตั้งประเภทที่ ๒ ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นเรื่องที่ทำมาแล้วตามรัฐธรรมนูญ สมาชิกประเภทที่ ๒ มีแต่ในบทเฉพาะกาลเท่านั้น คือในระหว่างเวลาตั้งแต่ใช้รัฐธรรมนูญจนถึง ๑๐ ปี แต่การเลือกตั้งนั้นตั้งครั้งเดียวตลอดบทเฉพาะกาล เพราะฉะนั้นเดี๋ยวนี้การตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ได้ตั้งมาโดยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแล้ว ล่วงมา ๑ ปีแล้ว ๒ สมัยแล้วนี้เป็นสมัยที่ ๒ ตามพระราชบัญญัติเป็นทำนองว่าจะให้เปลี่ยนใหม่แก้ไขใหม่ ทำได้หรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญของเราทำได้หรือไม่ถ้าไม่แก้รัฐธรรมนูญ เราเห็นเป็นอย่างยิ่งว่าเราไม่ยอมแก้รัฐธรรมนูญของเราอย่างรูปที่ทำอยู่นี้มีปัญหาว่า ถ้าเราจะต้องแก้รัฐธรรมนูญไปหลายรูปเรามีความเห็นอย่างไร ถ้าแม้ว่าจะเห็นไปตามพระมหากษัตริย์ จะต้องเลือกใหม่ ตั้งใหม่ ทำได้หรือไม่ ทำได้โดยวิธีใด



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เพราะการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้ ตั้งคราวเดียวตามบทเฉพาะกาล ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าปัญหาที่ควรพูดในที่นี่ว่าผิดรัฐธรรมนูญหรือไม่ ถ้าหากว่าตามคำแถลงการณ์ของรัฐบาลที่แถลงมาผิด ข้อที่พระราชบัญญัติที่ตั้งเป็นข้อสงสัยมานั้น เรามีความเห็นอย่างไร สำหรับข้าพเจ้าเห็นว่าตามคำแถลงการณ์นั้นขัดอยู่แล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าตามบทเฉพาะกาลเราตั้งครั้งเดียวเลือกอีกไม่ได้ เพราะฉะนั้นข้อบันทึกที่ทรงมีความเห็นนั้น เราจึงไม่สามารถจะปฏิบัติไปได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าตามที่สมาชิกประเภทที่ ๒ มีอยู่ในสภาฯ นี้ ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าใครมีความเห็นด้วยก็ผ่านไป ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างนี้

**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ข้าพเจ้าขอคัดค้าน ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ตามพระราชประสงค์ มีว่าอยากจะให้ตั้งใหม่โดยวิธีนั้น ปัญหาว่าจะทำได้หรือไม่ ข้าพเจ้าอยากจะตอบว่าทำได้ โดยแก้รัฐธรรมนูญ แต่ว่าในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวว่า พระมหากษัตริย์ก็นับหรือเรียกว่าคนภายนอก คือ ไม่รู้ความจริงอะไรมากนัก ข้าพเจ้าตอบเอาเอง เข้าใจว่าสมาชิกประเภทที่ ๒ เข้ากับรัฐบาล ที่แท้ไม่ใช่อย่างนั้น ข้าพเจ้าเองเคยสังเกตซึ่งมีการโหวตระหว่างรัฐบาลกับผู้แทนราษฎร ผู้แทนราษฎรนั้นเองยกมือช่วยรัฐบาล เพราะฉะนั้นในข้อหานี้จะแก้หรือไม่แก้ ก็ไม่มีปัญหาอะไร

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ปัญหาในเรื่องนี้รัฐบาลได้แถลงนโยบายในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ เรามีอยู่ว่ารัฐบาลทำไปแล้วใครจะคัดค้านบ้าง สมาชิกทั้งหลายมาสนับสนุนทั้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเอาผิดอะไร ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่อรัฐบาลทำชอบแล้ว ใครจะคัดค้านก็ว่าไป ถ้าจะ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนะตระกูล...



มาอภิปรายสนับสนุนแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าทั้งสภาฯ นี้จะอภิปรายสนับสนุนทั้งนั้น ไม่มีประโยชน์อะไร เราจะพูดได้วันยังค่ำในข้อเดียวกันเท่านั้น ที่นี้เราจะมีการลงมติกันได้อย่างไร ในการที่มีแต่สนับสนุน เพราะฉะนั้นในการที่สมาชิกที่อภิปรายขอให้ยื่นขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่คัดค้านเท่านั้น ส่วนผู้ที่จะสนับสนุนก็ขอให้สงบสติอารมณ์ของท่านเสียก่อน อย่าเพิ่งแสดงความสนับสนุนในญัตตินี้เลย เว้นแต่มีผู้คัดค้านขึ้นก่อน เมื่อเราไม่มีผู้คัดค้านแล้ว เราจะมีแต่สนับสนุนฝ่ายเดียวหาข้อบด้วยวิธีการไม่ ข้าพเจ้าก็ไม่อยากจะพูดอะไรให้มากนัก เพราะว่าถ้าพูดไปก็จะเป็นอย่างที่ข้าพเจ้าเคยพูดในสิ่งที่ไม่เข้าหูคนนัก เพราะฉะนั้นจึงขออย่ากล่าวอะไรอีก

**พระยาอภิบาลราชไมตรี** (สมาชิกประเภทที่ ๒) กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้ฟังการอภิปรายของท่านสมาชิกทั้งหลายเมื่อคืนนี้ ยังรู้สึกว่าท่านเอาคำเลือกตั้งมาปนกันเสียหมด คำ “เลือก” คำหนึ่ง คำ “ตั้ง” คำหนึ่ง ตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจตามรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๕ อนุมาตรา ๒ ท่านจะแลเห็นว่า สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้น ไม่มีคำว่า “เลือก” ในมาตรา ๖๖ แห่งรัฐธรรมนูญ เราจะเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งขึ้น เพราะฉะนั้นในการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นั้น ใครเป็นผู้เลือก ใครเป็นผู้ตั้ง ต้องแยกปัญหาเรื่องนี้ก่อน จะแยกกันได้หรือไม่ได้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าแยกกันได้ การเลือกตั้งนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่าอยู่ในหน้าที่ของรัฐบาล ส่วนการตั้งนั้นตามรัฐธรรมนูญอยู่ในหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้าเข้าใจอย่างนี้ ท่านทั้งหลายจะเข้าใจเพียงใดนั้นก็แล้วแต่

**ขุนวรสิทธิ์ธรมเวทย์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า บางทีข้ออภิปรายของเรานี้จะเลยข้อบังคับไปหรือเลย



รัฐธรรมนูญไปเสียแล้วก็เป็นได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าอย่างนี้ ตามข้อบังคับที่ให้เปิดอภิปราย ผู้เสนอจำจะต้องรู้เสียก่อนแล้วว่ารัฐบาลทำอะไรไปไม่ดีจึงได้มาขอบอกในที่ประชุมทราบ เพื่อให้มีมติเป็น ๒ อย่าง คือว่าอย่างหนึ่งไม่ไว้ใจ อีกอย่างหนึ่งให้ผ่านไป แต่ว่าถ้าผู้เสนอนั้นอภิปรายแล้วที่ประชุมไม่เห็นด้วย ก็เป็นอันว่าให้ผ่านไป ถ้าที่ประชุมเห็นด้วยในทางไม่ดีแล้ว ก็แน่นอนเป็นอันว่าต้องไม่ไว้วางใจ เพราะฉะนั้นการอภิปรายของเราน่าจะต้องเป็นไปว่าถ้ารัฐบาลทำไปไม่ดีไม่ชอบ ถ้ารัฐบาลทำไปดีแล้วก็ไม่ต้องอภิปรายในข้อนั้น เพราะฉะนั้นถ้าผู้เสนอเสนอว่ารัฐบาลทำไปไม่ดี แต่ความจริงท่านทำไปดีแล้ว และจะขอลงมติไม่ไว้วางใจ เราก็ไม่ลงให้ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นด้วยกับสมาชิกผู้หนึ่งที่เสนอว่าควร จะอภิปรายไปในทางค้าน คือในทางฝ่ายที่ทำไม่ดีขึ้นจึงจะถูก ส่วนที่ว่าทำดีแล้วนั้นไม่จำเป็นเลย อีกข้อหนึ่งข้าพเจ้านึกหลางใจว่าในข้อนี้ท่านผู้เสนอยังไม่ได้ชี้ให้เห็นเลยว่า รัฐบาลทำไปไม่ชอบเลย แล้วเหตุไฉนแล้วรัฐบาลจึงได้แถลงว่า ข้าพเจ้าได้ทำไปอย่างนั้นๆ ตั้งแต่ต้นจนปลาย ข้าพเจ้านึกหลางใจเหลือเกิน เพราะฉะนั้นการอภิปรายต่อไปควรเป็นในทางฝ่ายค้าน ถ้าหากว่าไม่มีข้อเช่นนั้นแล้ว ก็ควรจะไม่อภิปรายดีกว่า ข้าพเจ้าเองไม่ทราบ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่อภิปรายในเรื่องนี้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ในเรื่องนี้รัฐบาลไม่ต้องการที่จะนำเรื่องเสนอ แต่ทว่าพระมหากษัตริย์ต้องการ รัฐบาลเป็นรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถ้าเมื่อผู้เป็นประมุขต้องการเช่นนั้นแล้ว เราขัดขืน เราไม่นำเสนอ ก็เท่ากับเราปิดบังอำพรางแผลเป็นอะไรต่ออะไรไว้ เพราะฉะนั้นเราจึงนำเสนอ และเราร้องให้สภาฯ ฟังว่า ได้กระทำเป็นอย่างไรๆ แต่ว่าเราไม่ต้องการบอกว่า จะอภิปรายหรือไม่อภิปราย แต่ทว่าเมื่อท่านสมาชิกผู้หนึ่งยื่นเป็น

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ญาติให้เปิดอภิปรายทั่วไป คือเมื่อฟังเสียงของรัฐบาลแล้ว เป็นที่พอใจก็ดี หรือไม่เป็นที่พอใจก็ดี เขาก็อยากจะให้เรารู้ว่าคนใช้ของเขาหรือคนที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ได้กระทำการถูกต้องหรือไม่ ถ้าเมื่อทำการไม่ถูกต้องก็แก้เสีย ถ้าทำการถูกต้องก็ให้ผ่านไป อย่างนี้เท่านั้นเอง

**ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า ตามที่ท่านผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบล ผู้แทนหนองคาย และตลอดจนเจ้าคุณนายภฯ ได้อธิบายมาเป็นการชัดเจนเหลือเกิน เพราะฉะนั้นถ้าจะอภิปรายต่อไปก็ไม่มีประโยชน์เลย แล้วถ้าเผื่อว่าเราได้ลงมติแล้วว่า ๑๐ ข้อ ที่นี้ข้อ ๑ รัฐบาลก็ควรจะแถลงเสียก่อนว่า ข้อหนึ่งในหลวงทรงว่ามาอย่างนั้นๆ แล้วรัฐบาลตอบไปว่าอย่างนั้นๆ เป็นการง่ายเหลือเกิน แล้วเราก็นั่งฟังว่ารัฐบาลตอบถูกหรือไม่ ถ้าทำเช่นนี้มีคนเห็นด้วยทั้งนั้น

**ทำการแทนประธานสภา** กล่าวว่า ท่านที่จะพูดขอให้พูดในการที่ท่านไม่เห็นพ้องด้วยเฉพาะไม่เห็นด้วยในการที่รัฐบาลได้ทำไป เพื่อให้สิ้นเข้าใจ

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ตามที่มติว่าเราตั้งปัญหานี้แล้ว ข้าพเจ้าได้เคยแถลงในฐานะที่เป็นเจ้าของญัตตินี้ว่า สำหรับข้อ ๑ การเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ และข้อต่อไป ท่านประธานควรควบคุมทั้ง ๑๐ ข้อ ขอให้อภิปรายกันแต่ในเชิงคัดค้านอย่างเดียว เมื่อได้อภิปรายข้อหนึ่งแล้ว ถ้าไม่มีผู้ใดคัดค้าน ก็ให้ลงมติ ดำเนินการเป็นข้อๆ ไป

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอถามรัฐบาลว่า ตามข้อสังเกตหรือข้อสงสัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่ารัฐบาลเลือกแต่เฉพาะพวกพ้องนั้น มีความจริงเพียงใดหรือไม่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล .....

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้ชี้แจงแล้วว่าจำนวนเท่าไร ท่านคงจะแลเห็นได้แล้วว่าจำนวนผู้ที่ก่อการเท่าไร หรือผู้ที่ไม่ใช่เป็นข้าราชการนั้นมีหรือไม่ หรือผู้ที่เป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรนั้นมีหรือไม่ **นี้ปรากฏอยู่แล้วอย่างชัดเจน**

**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรจะมีอะไรอีก เพราะเรารู้กันอยู่แล้ว การเลือกสมาชิกประเภทที่ ๒ จะไปเลือกเอาคนอื่นนั้นดูเหมือนจะทำได้ เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นจะต้องพูดถึง ปัญหาที่จะพูดถึง เรารู้กันอยู่แล้ว

**พล.ร.ต. พระยาศรยุทธเสนี ร.น.** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ กล่าวว่า เพื่อกันความสงสัยของสมาชิกบางท่านในข้อนี้ ข้าพเจ้าขอเรียนให้สมาชิกทราบทั่วกันว่า **ในเวลาเริ่มก่อการนั้น ข้าพเจ้าถูกจับด้วยซ้ำ แต่บัดนี้ข้าพเจ้าเป็นสมาชิกประเภทที่ ๒**

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ปัญหาตอนนี้ก็เห็นจะหมดไปได้

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะไม่พูดแล้ว พอดีเมื่อมีสมาชิกคนหนึ่งพูดถึงคำว่า **ตั้ง กับ เลือก** ทำให้ข้าพเจ้าสงสัยในเรื่องนั้นขึ้นมาทันที จริงอยู่ คำว่าเลือก กับคำว่า **ตั้ง** เราจะเอามาปนกันไม่ได้ แต่ที่เราใช้ศัพท์ต่างกันนั้น คือคำว่า **รับเลือกตั้ง** หมายความว่าราษฎรไม่มีสิทธิสมบูรณ์ที่จะตั้งใครคนใดคนหนึ่งเป็นแต่กฎหมายให้อำนาจเท่านั้นเอง ถ้าเมื่อผู้ใดมีอำนาจที่จะตั้งแล้ว เราไม่ใช่วิธีว่าเลือกตั้งเลย เราใช้แต่ว่าตั้งเท่านั้นเอง เช่นเจ้าเมืองจะตั้งคนใดคนหนึ่งเป็นนายอำเภอ เขาก็ต้องเลือกเฟ้นเสียก่อนแล้วเขาจึงตั้ง แต่เราไม่ได้ว่าเลือกตั้งเป็นนายอำเภอ แต่เราใช้ว่าตั้งเป็นนายอำเภอ ที่นี้ปัญหามีอยู่ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งสมาชิก



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ประเภทที่ ๒ ตามตัวหนังสือ จริงอยู่เป็นผู้ลงพระปรมาภิไธยเท่านั้น แต่ตามนิตินัยแล้ว ควรจะให้โอกาสเลือกด้วย แต่ที่เกิดข้อบกพร่อง เรื่องนี้คงจะเป็นอยู่กับการเจรจาระหว่างเจ้าคุณมโนฯ กับในหลวง ไม่ได้มีเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ แต่ปัญหาที่จะแก่นั้นข้าพเจ้าไม่อยากจะเสนอความเห็นในที่นี้

**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเรียนทำความเข้าใจเล็กน้อย เพราะเมื่อคืน ท่านรัฐมนตรีเศรษฐกิจยืนยันว่า ไม่เป็นความจริง เพราะท่านเองไม่ได้เป็นผู้ก่อการ นี่มีหลักอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าขอแก้ไขข้อนี้ว่า มีหลักอยู่อย่างหนึ่ง คือหลักทุกๆ อย่างต้องมีข้อยกเว้น ท่านอาจจะมีความสามารถเป็นพิเศษก็ได้

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ผ่านไปข้อ ๒ เกี่ยวกับการแก้ร่างรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๔

**นายเนย สุจิมา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอแก้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ นั้น ก็แปลว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ขอประทานโทษ ข้าพเจ้ายังไม่ยอมให้ผ่านไปสำหรับข้อ ๑

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้ให้ผ่านไปแล้ว

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้ามีความข้องใจที่จะถามรัฐบาลอีก ดูเหมือนไม่ควรจะผ่านไปให้เร็วนัก

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เชิญถาม

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ได้เสนอรายชื่อไปก็มาน้อย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า เราได้เสนอรายชื่อไปเท่าจำนวนที่มีอยู่ที่ต้องพระราชประสงค์นั้น แล้วก็เพราะมันจวนเจียนเวลา ๑๒ ชั่วโมง แต่โดยเหตุอะไรจึงไม่เสนอก่อนนั้น ข้าพเจ้าก็ได้แถลงการณ์แล้วว่าท่านยังไม่มาจากสงขลา นี้อย่างนี้ แล้วนอกจากนั้นเรื่องอื่นเรารู้ไม่ได้ก็มี คือพระยามโนฯ เขาไปพูดอะไรไว้เราก็ไม่รู้ได้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเรียนถามต่อไปว่า เหตุใดจึงไม่เสนอเพื่อเลือกบ้าง ทำไมจะต้องเสนอเท่าจำนวนที่ทรงตั้ง

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า แต่ก่อนนี้ข้าพเจ้าก็ไม่ใช่นายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าเพิ่งมาเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อเขายกกันขึ้นนี้แหละ เพราะฉะนั้นจะปฎิรู้อย่างไรว่า เขาสัญญาว่าอย่างไรกัน ส่งไปอย่างนี้แหละคนไหนที่ท่านไม่พอพระทัย เราก็เอาออกให้แล้วจะเอาอะไรอีก ที่ข้าพเจ้ารู้ ก็เพราะว่าหนังสือที่เก็บอยู่ในลิ้นชักยังเหลืออยู่ ก่อนนี้ก็ไม่รู้เรื่อง

**นายเนย สุจิมา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า สำหรับหมายเลข ๑ ถ้าจะอภิปรายต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าก็มีความเห็นว่าเราควรอภิปรายแต่เพียงข้อที่ว่า การตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นั้น ผิดด้วยเรื่องอะไร ข้าพเจ้าเห็นไม่ควรถามนอกเรื่องนอกกราว และถ้าผิดแล้วจะควรแก้อย่างไร

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าถามนี้ ไม่ได้ถามนอกเรื่องเลย มีในบันทึกที่รัฐบาลส่งมาเท่านั้นเอง ในเรื่องนี้ ถ้าไม่ยินดีจะให้ข้าพเจ้าพูด ข้าพเจ้าก็ยินดีจะนั่ง ข้าพเจ้าขอเรียนถามเจ้าคุณนายฯ ว่า จะให้ข้าพเจ้าเรียนถามเรื่องนี้ต่อไปหรืออย่างไร

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าพอใจทุกอย่างในเรื่องที่พูดแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เกรี้ยวกราด ตอบกับท่านโดยดี เพราะฉะนั้น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



อย่าทำจนเฉียวไปนักเลย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ขอให้ผ่านไปข้อที่ ๒  
เกี่ยวกับการแก้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าเห็นวก่อนจะผ่านไป หากจะเป็นมติว่า ไม่มีใครข้องใจถึง  
ได้ผ่าน มิฉะนั้นจะเป็นปัญหาอีก คือว่าข้าพเจ้าเห็นว่า ข้าพเจ้า  
เป็นผู้เสนอญัตตินี้ เพราะฉะนั้นขอพูดสักหน่อยว่า ปัญหานี้เข้า  
มาสู่สภาฯ เพราะพระมหากษัตริย์ท่านองฟ่องสภาฯ ว่า รัฐบาล  
ทำผิดอย่างไร เมื่อเราได้อภิปรายกันแล้ว ปรากฏว่ารัฐบาลผิด  
เราก็ลงมติไม่ไว้วางใจ ให้รัฐบาลนี้ออก นี่เป็นปัญหาที่เราจะต้อง  
ทำ เราจึงต้องว่ากันไปเป็นเรื่องๆ ถ้าหากว่าเราพอใจแล้ว ไม่มี  
ข้อติดใจแล้ว ขอให้เป็นมติผ่าน ขอให้ว่ากันเป็นอันๆ ไป มิฉะนั้น  
จะไม่แล้ว

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าว  
ว่า ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านสมาชิกกล่าวเมื่อกี้นี้ ข้าพเจ้าขอ  
เสนอให้ลงมติว่า ควรจะผ่านไป

**นายบุญศิริ เทพาคำ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน  
กล่าวว่า ปัญหาเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็มีความข้องใจอยู่ คือข้าพเจ้าได้  
ฟังปัญหาฝ่ายเดียว ทางรัฐบาลยังหาได้ชัดแจ้งไม่ คือตามพระ  
ราชประสงค์ของในหลวงที่มีมานี้ คือเกี่ยวกับการแก้รัฐธรรมนูญ  
แล้วให้เลือกสมาชิกประเภทที่ ๒ ในใหม่นั้น สำหรับรัฐบาลจะทำได้  
หรือไม่ หรือจะคัดค้านอย่างไร ข้าพเจ้าอยากจะฟัง

**นายกรัฏมณตรี** กล่าวว่า รัฐบาลเป็นแต่คนใช้เป็นแต่ผู้  
ทำงานให้แก่สภาฯ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้รัฐบาลไม่เกี่ยวข้อง รัฐบาล  
มอบไว้ซึ่งอำนาจของสภาฯ นี้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ข้าพเจ้าขอกราบเรียนเจ้าคุณนายกรัฐมนตรีว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ฉุนเฉียว  
ประการใด

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าว  
ว่า นอกเรื่อง

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
นอกเรื่องอย่างไร

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ขอให้พูดกับประธานฯ  
ใครจะข้องใจในเรื่องนี้อีก

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าซักถามอะไรในเรื่องนี้ก็เพื่อให้เรื่องมันขาว ไม่ใช่ว่าจะ  
มีความประสงค์อะไรมาดุดอก ข้าพเจ้าต้องการให้มันขาว ไม่  
ต้องการให้มันผ่านไปด้วยไม่ซักถามอะไรเลย ไม่ใช่ว่าจะประสงค์  
อะไร ขอให้สมาชิกประเภทที่ ๒ โปรดอย่าเข้าใจผิด ถ้าท่านไม่  
ชอบข้าพเจ้า ขอให้ท่านโปรดทำอะไรข้าพเจ้าตามความชอบใจของ  
ท่านเถิด ตามที่ข้าพเจ้ากราบเรียนถามนายกรัฐมนตรี เห็นว่าไม่  
เป็นการสมควร

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า จริงๆ ข้าพเจ้าไม่รู้จริงๆ เพิ่งรู้  
ในเรื่องบันทึกนี้ เพราะเหตุว่าเวลาที่ไปเฝ้า ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ไปเฝ้า  
กับพระยามโนฯ ทุกครั้งทุกครั้ง เป็นต้นว่าบางครั้งถ้าเรียกก็ไป  
เพราะฉะนั้นจะไปรู้ได้อย่างไรได้

**นายทองม้วน อัตถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า ตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปนั้น ข้าพเจ้าไม่ปฏิเสธหรือคัดค้าน  
ประการใด แต่ข้าพเจ้าได้ยื่นเสียงภายนอกว่า สมาชิกประเภทที่ ๒  
นั้น เป็นเสียงฝ่ายรัฐบาล และการลงมตินั้น เป็นมติไม่บริสุทธิ์ทั้ง  
นั้นเรื่องนี้รัฐบาลได้ทราบอย่างไรหรือไม่

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า เรื่องนี้ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่ท่าน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



เป็นสมาชิก นั่งในที่นี้แล้ว ท่านก็ย่อมแลเห็นแล้วว่าเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นความในใจก็อยู่ในใจทุกคนแล้วว่าเป็นอย่างไร ข้าพเจ้า ไม่ต้องแสดง

**หลวงโกวิทอภัยวงศ์** กล่าวว่า ข้าพเจ้าเองเป็นสมาชิก ประเภทที่ ๒ ความจริงไม่อยากจะพูดในเรื่องนี้ แต่อยากจะปรับ ความเข้าใจกันเสียว่า ถ้าเราดูตามตัวนี้แล้ว ความจริงมีผู้ก่อการ เพียง ๔๗ คน แล้วก็คนอื่นๆ อีก ตามข่าวเล่าลือ คนเราถ้าเกลียดกัน ก็พยายามหาอะไรเหม็นๆ ป้ายกันเสมอ ความจริงถ้าพูดกันแล้ว ประเภทที่ ๑ ประเภทที่ ๒ ก็ดี ซึ่งเรามานั่งทำงานกันอยู่ในที่นี้ ความต้องการก็เพื่ออยากจะให้ประเทศบ้านเมืองเจริญขึ้นไป ไม่ใช่ มีเฉพาะแต่ประเภทที่ ๑ ซึ่งราษฎรเลือกขึ้นมา ประเภทที่ ๒ ก็มี เหมือนกัน ความจริงเราจะไปเข้ากับรัฐบาลทำไม เพื่อประโยชน์ อะไร เพราะฉะนั้นเมื่อคณะรัฐบาลคณะนี้ทำไม่ได้ เราก็เอาออก ข้าพเจ้าเชื่อว่าสมาชิกประเภทที่ ๒ ทุกคน มีใจไม่ยิ่งหย่อนกับ ทางโน้นดอก คือเราต้องเห็นความลำบากยากแค้นของฝ่ายราษฎร โดยทั่วไปเหมือนกัน เพราะเราถือว่าเราเข้ามาในนี้เรามาทำหน้าที่ ให้ราษฎร บางที่ท่านอาจจะไม่เข้าใจว่าเหตุใดเราถึงยกมือให้รัฐบาล จะให้อะเก็นสท์กันไปทุกทีไม่ได้ ถึงประเภทที่ ๑ เอง บางทีเมื่อ เขาวิฉฉัยในปัญหาข้อนั้นแล้ว รัฐบาลแถลงมาพอใจ เขาก็สนับสนุนรัฐบาล ท่านจะเห็นว่าสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้อยู่ทางนี้ก็มี อยู่ทางโน้นก็มี ฉะนั้นอยู่ที่น้ำใจ การที่เราจะทำงานให้ประเทศ บ้านเมืองเจริญไม่ใช่มาถ่วง ท่านเจ้าคุณนายยกฯ เอง บางทีข้าพเจ้า ก็เถียงกับท่านเหมือนกัน ความเจริญเราอยากจะให้เจริญด้วยกัน ใครจะไปยิ่งหย่อนกว่ากัน เพราะฉะนั้นการที่เขาเกลียดเรา เขา พยายามจะหาความเราเสมอและมันอยู่ที่เราเราจะใจแข็งพอหรือไม่ เราจะโอนเอียงไปตามเขาหรือไม่ หูเขาเบาหรือไม่ เท่านั้นเอง





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่ เรื่องสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้ ในขั้นต้นข้าพเจ้าก็ไม่อยาก จะพูดให้มาก เพราะข้าพเจ้าเป็นสมาชิกประเภทที่ ๒ อยู่ แต่เห็น ว่าเรื่องนี้ควรจะนำเอาประวัติแห่งการที่มีสมาชิกประเภทที่ ๒ มา แลกต่อสภาฯ เพื่อให้ความกระจ่างขึ้น เพราะปัญหาสมาชิก ประเภทที่ ๒ นี้ไม่ใช่เกิดขึ้นในครั้งนี้ ครั้งกำลังร่างรัฐธรรมนูญอยู่ ปัญหานี้เป็นปัญหาสำคัญใหญ่ยิ่งเหมือนกัน ท่านจะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนั้น ได้มีบทบัญญัติไว้ว่า เรามีสมาชิกซึ่ง ผู้รักษาพระนครตั้งไว้ส่วนหนึ่ง และสมาชิกที่เรียกว่าประเภทที่ ๑ นี้ แทนที่จะสมัครรับเลือกตั้งตามใจชอบ เราได้กำหนดลงไปว่า จะต้องได้รับความเห็นชอบของสมาชิกซึ่งผู้รักษาพระนครตั้งไว้ เสียก่อน จึงจะไปสมัครรับเลือกตั้งได้ข้อนี้ได้ทราบจากพระยามโนฯ ว่า พระมหากษัตริย์ไม่ทรงพอพระทัย การร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ถาวรนั้น พระยามโนฯ ได้เคยแถลงต่อสภาฯ แล้วว่า พระมหา- กษัตริย์ได้ทรงร่วมด้วย ข้าพเจ้าไม่อยากจะทั้บถมคนที่ล้มแล้ว แต่ ในที่นี้ข้ออภัยที่จะนำมากล่าวอีก เพื่อประกอบประวัติศาสตร์เท่า นั้นเอง เจ้าคุณมโนฯ ได้มาบอกว่า ในหลวงท่านบอกว่า ถ้าเรา ไม่ยอมในเรื่องแอบไ้ปรวัลนั้นแล้วจะทรงลาออก ขอให้เลิกเรื่อง แอบไ้ปรวัล เจ้าคุณมโนฯ เสริมท้ายว่า เธอจะกลัวอะไร เพราะ ประเภทที่ ๒ พวกเราเลือกตั้งได้เอง คือว่าเราได้เสียงตั้งครั้งหนึ่ง ไว้แล้ว หาเสียงเดียวในหมู่สมาชิกประเภทที่ ๑ ไม่ได้หรือเป็นอัน เข้าใจดังนี้ คือการที่มีสมาชิกประเภทที่ ๒ ตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา นั้น ได้แลกเปลี่ยนกันกับการเลิก แอบไ้ปรวัล เจ้าคุณมโนฯ ท่าน จะไปตกลงกับพระมหากษัตริย์ไว้อย่างไรก็ไม่ทราบ แต่ตกลงกับผู้ ก่อการนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง อนึ่ง ที่พระมหากษัตริย์ทรงรับสั่ง ว่า รัฐบาลได้นำรายชื่อสมาชิกประเภทที่ ๒ ไปทูลเกล้าฯ ถวาย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระองค์ล่วงหน้า ๑๒ ชั่วโมงนั้น เรื่องนี้ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า เวลานั้นเราก็ได้ร่อนนอกร่อนใจกันอยู่ที่ไม่เสด็จกลับ แล้วสภาก็จะเปิดไม่ได้ และเมื่อเข้ามาเราก็พยายามเข้าเฝ้าโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ เพื่อให้ทรงตั้งและมีเวลาได้เถียง พระองค์มาถึงในวันที่ ๙ เวลา ๑๐ หรือ ๑๑ นาฬิกา ซึ่งเราไปรับที่ท่าราชวรดิษฐ์ และพระองค์ได้ทรงนัดให้ไปเฝ้าเวลาค่ำ

ร.ท. ทองคำ คล้ายโสภาส ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า มีสมาชิกบางท่านข้องใจในเรื่องพวกของในหลวง ก็มีเหมือนกันในเรื่องพวก เรื่องพวกนี้ข้าพเจ้าอยากจะพูดด้วยน้ำใสใจจริงว่า คนไหนไม่ถือพวกเป็นไม่มี ในพระราชบันทึกก็น่าจะบอกว่า คนที่อยู่ในพระราชสำนักของฉันทน์ ๆ ต้องไวใจอย่างนี้แท้ ๆ ที่เดียวแล้วข้าพเจ้าขอถามว่า ท่านสมาชิกทุกคนมีคนไหนบ้างที่ไม่รักพวก ถ้าท่านเป็นผู้ก่อการ ท่านจะใช้เจ๊กที่เมืองจีน หรือท่านจะใช้ฝรั่ง หรือท่านจะใช้ชาวนา ข้าพเจ้าคิดว่าต้องใช้คนที่ท่านรู้จัก เพราะฉะนั้นที่กล่าวเรื่องพวกนี้ ข้าพเจ้าร้อนใจ พระมงกุฎเกล้าฯ ท่านก็ได้รับสั่งว่า คนใด ถ้าไม่ถือพวก คนนั้นก็ไม่ใช่คน นี่จริง ๆ ตามได้ทีเดียว

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเรียนถามหลวงประดิษฐ์ฯ ดังต่อไปนี้ว่า ทำไมเราจึงได้เสนอชื่อไปแต่เพียง ๗๘ ชื่อเท่านั้น จะตอบได้หรือไม่

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า ท่านย่อมทราบแล้วว่าถ้าหากท่านจะอ่านตัวบท ว่าในชั้นต้น พระมหากษัตริย์ทรงประกาศพระราชกฤษฎีกาขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ในการนั้นเราก็ร่างกฤษฎีกาไป ท่านก็คงทราบได้ดีว่าในการร่างพระราชบัญญัติก็ไม่มีบทบัญญัติเพื่อเหลือเพื่อขาดสภาก็ลงมติในร่างพระราชบัญญัติเท่าไรเราก็ทูลเกล้าฯ ถวาย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

เท่านั้น เพราะฉะนั้นพระราชกฤษฎีกาก็เช่นเดียวกัน เราจะ  
ร่างพระราชบัญญัติเพื่อเหลือเพื่อชาติพลเกล้าฯ ได้อย่างไร

นายเนย สุจิมา ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าว  
ว่า ปัญหาเรื่องตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ตามที่พระมหากษัตริย์ทรง  
ขัดข้องนี้ ข้าพเจ้าขอเสนอให้ผ่านไป

มีผู้รับรองหลายท่าน

ขุนชำนาญภาษา ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า  
มีสมาชิกสภาเสนอขอให้ลงมติ และมีผู้รับรองถูกต้องแล้ว

นายทองม้วน อัดถากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นสมาชิกแห่งสภาฯ นี้ ข้าพเจ้าก็รู้สึก  
เคารพในรัฐบาลนี้อย่างที่สุด และได้เคารพในพระมหากษัตริย์ ใน  
ขั้นต้นรัฐบาลนี้ได้แถลงนโยบายนี้ต่อสภาฯ ว่า จะรักษาความสัมพันธ์  
ระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล และระหว่างสภาผู้แทนราษฎร

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ขอให้อภิปรายเฉพาะ  
ในเรื่องนี้เถอะ มิฉะนั้นจะไม่รู้จักจบจักสิ้น ขอให้อภิปรายเกี่ยวกับ  
การเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้

นายทองม้วน อัดถากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า คือเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้เองแหละ  
คือข้อหนึ่ง การเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ ถ้าหากว่าเราปฏิบัติ  
ไปอย่างไรก็คงจะเป็นผลว่ารัฐบาลจะอยู่ต่อไปหรือไม่อยู่เท่านั้น  
เกี่ยวกับเป็นเรื่องสำคัญระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล และ  
สภาผู้แทนราษฎร ในข้อนี้ ข้าพเจ้าอยากจะย้อนถาม ในการที่จะ  
รักษาความสัมพันธ์ระหว่างคณะรัฐบาล พระมหากษัตริย์  
และสภาผู้แทนราษฎร ในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ ๒ นี้  
จะให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้ง ๓ นี้ ขณะนี้เป็นไปได้โดยดีได้  
อย่างไร



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าว  
ว่า มีผู้เสนอให้ลงมติหรือให้ผ่านไปแล้ว ทำไมอนุญาตให้พูดอีก

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นว่า  
ควรจะอภิปรายต่อไปในข้อ ๑ โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือขึ้น ๑ นาย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นว่า ควร  
ให้ผ่านได้ โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือขึ้น ๕๙ นาย เป็นอันว่าผ่านไป

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ต่อไปนี้ขอให้อภิปราย  
ถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี  
กล่าวว่า มติควรเป็นว่า มติปิดอภิปราย ไม่ใช่มติให้ผ่านไป

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าถือว่าเป็น  
วิธีการ

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี  
กล่าวว่า คือต่อไปที่ผ่านไปแล้วก็แล้วกัน คือต่อไปไม่ใช่เสนอให้  
ผ่านไป แต่ว่าต้องเสนอขอให้ปิดอภิปราย ข้าพเจ้าต้องการเช่นนี้  
ขอให้รักษาสอบังคับ

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ถูกแล้วความมุ่งหมาย  
ก็เช่นนั้น

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับสมาชิกผู้นั้น คือ ผ่านไปนั้นไปถูกกับภาษา  
รัฐธรรมนูญเข้า เราควรให้ผ่านไปเมื่อเรารู้กันหมดแล้ว ๑๐ ข้อ

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าขอประทานทำความเข้าใจสักหน่อยว่า ข้าพเจ้าไม่ได้  
คัดค้านสมาชิกประเภทที่ ๒ ข้าพเจ้าเป็นแต่เพียงทำความเข้าใจ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เท่านั้น เพราะฉะนั้นขอท่านสมาชิกผู้เสนอได้โปรดเข้าใจด้วย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดจะอภิปราย  
ข้อ ๒ นี้ คือการแก้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔

**นายเนย สุจิมา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าว  
ว่า โดยเฉพาะก็คือ มาตรา ๓๔ นี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เพราะ  
**เหตุว่าพระมหากษัตริย์จะทรงสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์อีก**

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าได้ฟังสมาชิกผู้หนึ่งกล่าวว่า ถ้าเห็นด้วยรัฐบาลแล้วก็ไม่  
ควรพูด ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำเช่นนั้นไม่ได้ ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะ  
แสดงในที่ประชุมนี้ทราบ สำหรับรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๔ นี้ ข้าพเจ้า  
ขอแสดงให้เห็นว่าปัญหาข้อ ๒ นี้ ข้าพเจ้าขอสนับสนุนว่า เป็น  
บทบัญญัติพิเศษและเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งสภาผู้แทนราษฎร ถ้า  
หากว่าเราจะนำไปแก้ไขในมาตรานี้แล้ว ความศักดิ์สิทธิ์จะไม่มีเลย  
เท่ากับว่าตัดเอาหัวใจของรัฐธรรมนูญออกไปเสียทีเดียว ถ้าจะ  
เทียบให้เห็นอย่างเด่นชัดแล้ว ถ้าตามความเห็นของข้าพเจ้าแล้ว  
ถ้าแก้อย่างที่พระมหากษัตริย์ต้องการเท่าที่ท่านขอมาแล้ว ก็  
เท่ากับว่ารัฐธรรมนูญมีอยู่ครึ่งซีกเท่านั้นเอง หรือครึ่งเดียว  
เท่านั้นเองอำนาจก็ตกอยู่กับพระมหากษัตริย์เป็นส่วนมาก และ  
อีกประการหนึ่งยังมีเหตุผลต่อไปอีกว่า เรากำลังมีรัฐธรรมนูญใหม่ ๆ  
แล้วจะมาแก้ไขกันเสียอย่างนี้ ความกระตือรือร้นก็จะขึ้นได้  
ด้วยประการทั้งปวง แต่ความประสงค์สำคัญ ก็คือตัดหัวใจ  
เสียทีเดียว เมื่อเราจะให้ก็เท่ากับไม่มีรัฐธรรมนูญ ที่ว่าสมาชิก  
ประเภทที่ ๒ ไม่ดี หรือประเภทที่ ๑ ไม่ดี ข้าพเจ้าเห็นว่าดีด้วย  
กันทั้งนั้น ที่เขามานั่งที่นี่ ก็เพราะประเภทที่ ๒ หรือผู้ก่อการ  
เป็นผู้ก่อขึ้น เพราะฉะนั้นจะไปตัดเสียไม่ได้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย  
เลยที่จะอนุญาติให้ตัด



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ตามความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐธรรมนูญของเราอาจแก้ไขได้ในเมื่อมีความจำเป็น แต่ว่าในมาตรา ๓๙ นี้ จะมีความจำเป็นอย่างไรก็แล้วแต่ที่ประชุม ถ้าหากว่าเราจะว่า รัฐธรรมนูญเป็นของศักดิ์สิทธิ์ไม่อาจแก้ไขได้นั้นข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่า ในรัฐธรรมนูญก็บัญญัติว่าวิถีทางจะแก้ก็มีอยู่ ไม่ใช่ไม่มี ถ้าหากว่าเราไม่ยอมให้แก้ไขก็ต้องบอกว่าไม่ยอมให้แก้ไข แต่ในบัดนี้รัฐธรรมนูญก็ไม่มีเช่นนั้น เพราะฉะนั้น ปัญหาที่ว่าเราควรจะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้หรือไม่นั้น ในข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าแก้ไขได้ แต่มีความจำเป็นอย่างไรหรือไม่ แล้วแต่ท่านจะอภิปรายกันไป สำหรับตัวข้าพเจ้าจะเป็นผู้หนึ่งฟัง

**ร.ต. สอน วงษ์โต** ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท กล่าวว่า ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ นี้ ที่จริงท่านสมาชิกผู้เสนอนั้นว่าแก้ไขได้ ตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแก้ไขนั้นแก้ไขได้ ถ้าเมื่อรัฐบาลร้องขอหรือมีสมาชิกเสนอและรับรองขึ้นมา นั้นไม่มีปัญหา แต่ที่นี้มีปัญหาว่าตามพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีมานั้น ว่าสมควรผ่อนผันประการใดนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นตามแบบรัฐธรรมนูญแล้ว คือถือเอาเสียงข้างมาก ถือเอาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนข้างมากเป็นมติที่ชอบแล้ว ถ้าหากว่าจะให้พระราชอำนาจตามพระราชบัญญัติแล้ว ถ้าหากว่าจะให้พระมหากษัตริย์ทรงไว้ได้ในพระราชบัญญัติหรืออย่างหนึ่งอย่างใดแล้วให้เป็นการยุบสภาฯ แล้วถ้าอย่างนั้นที่ว่ารัฐธรรมนูญของเรามาตรา ๒ ที่ว่าอำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยามเป็นอันใช้ไม่ได้ เป็นอันกลับเป็นอย่างเดิม เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าอยากจะฟังเสียงผู้ค้านว่า ควรจะแก้ไขตามพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือไม่ ถ้าผู้ใดเห็นว่ามีข้อหรือนัยอันหนึ่งอันใดที่



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ควรจะแก้ไขอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะฟังเสียง ถ้าหากว่ามีเหตุผลอันดีข้าพเจ้าก็จะยอมยกมือให้ แม้ว่าข้าพเจ้าจะยังไม่เห็นด้วยในขั้นนี้ก็ตาม แต่หากว่าจะไม่ให้ข้าพเจ้าสนับสนุนในทางที่ข้าพเจ้าเห็นชอบแล้ว ข้าพเจ้าไม่ยอมในข้อนี้ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะสนับสนุนหรือเสนอ อย่างหนึ่งอย่างใดได้ การคัดค้านหรือการสนับสนุนเป็นสิทธิของสมาชิกที่จะทำได้เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่า มาตรา ๓๔ นี้ไม่ควรจะแก้ไขต่อไป

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าใจความประสงค์ของผู้ที่แถลงนี้ว่า มีสิทธิที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านได้ แต่เพื่อเห็นแก่เวลาของสภาฯ ข้าพเจ้าจึงวอนว่า ขอให้อภิปรายเฉพาะกรณีที่จะคัดค้านไม่ใช่ตัดสินสิทธิ ขอวิงวอนให้เป็นไปตามอย่างนั้น เพื่อเห็นแก่เวลาของที่ประชุม

**นายทองม้วน อัดถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ในเรื่องนี้ข้าพเจ้ายังไม่มีความเห็น ในข้อที่ ๒ นี้ก็เป็นในการทำงานเดียวกันกับในข้อ ๑ แต่ข้าพเจ้าได้ถามรัฐบาลแล้ว รัฐบาลก็ยังไม่ตอบ ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าขอถามรัฐบาลว่า รัฐบาลมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๓ ว่าญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติม ท่านว่าต้องมาจากรัฐมนตรีทางหนึ่ง อย่างนี้รัฐบาลมีนโยบายอย่างไรในมาตรา ๖๓

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า รัฐบาลจะรักษาความสัมพันธ์คือในระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลอย่างดีที่สุด แต่ว่าไม่เกินขอบข่ายรัฐธรรมนูญไป

**นายมงคล รัตนวิจิตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า นโยบายนั้นเป็นของสภาฯ คือว่าสภาฯ มอบหมายให้รัฐบาลไปทำ เพราะฉะนั้นสภาฯ เป็นผู้ควบคุมนโยบาย แล้วอีกประการหนึ่ง รัฐบาลจะแก้ไขได้แล้ว รัฐบาลก็คงไม่นำมาสู่สภาฯ อย่างนี้ คงจะแก้ไขไปเสียเลย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอข้อกับ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



สมาชิกว่า เราเองรวมกันเป็นผู้รักษานโยบาย เรายอมให้รัฐบาลไปทำ เมื่อรัฐบาลไปทำไม่ถูกไม่ต้องไม่ตรงกับที่เรามอบหมายให้ไปทำ จัดเอาขึ้นมา ข้าพเจ้ายกมือคนหนึ่งละ ถ้าหากว่าทางรัฐบาลมีทางที่จะแก้ไขได้ เขาก็เสนอญัตติแก้ไขขึ้นแล้ว นี่ไม่ได้เสนอญัตติขึ้นมา ก็แปลว่าเขาไม่มีทาง จึงเสนอความวินิจฉัยของสภาฯ ขอให้สภาฯ นี้วินิจฉัยว่าจะเอาทางไหน ที่พูดนี้ข้าพเจ้าอยากจะซ่อมกับสมาชิกในฐานะที่เป็นเพื่อนสมาชิกคนหนึ่ง เพื่อเห็นแก่เวลาของสภาฯ ถ้าล่วงเกินไปก็ขอประทานโทษ

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรแก้เวลานี้ ข้าพเจ้าขอลงมติให้ปิดอภิปราย

**ขุนสุคนธ์วิเทศศึกษากร** รัฐมนตรี กล่าวว่า เพื่อแก้ไขข้อข้องใจของสมาชิกในข้อที่ว่า รัฐบาลมีนโยบายอย่างไร ซึ่งว่าญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมให้มาจากคณะรัฐมนตรีทางหนึ่ง และมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางหนึ่งนั้น หวังว่าสมาชิกจะได้ทราบว่กฎหมายนี้พระราชบัญญัตินี้ รัฐธรรมนูญนี้ ได้สร้างขึ้นไว้แต่ก่อน โดยเฉพาะรัฐบาลนี้เป็นผู้รับสนอง ตามพระราชบัญญัติ ตามบทกฎหมาย และซึ่งสมาชิกทุก ๆ คนก็ได้เข้ามาโดยรัฐธรรมนูญนี้ เหตุใดเล่าจึงได้ให้ตกหน้าที่รัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ ก็เพราะเหตุว่าคณะรัฐมนตรีก็ดี เป็นส่วนหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรนี้ คณะรัฐมนตรีนั้นอย่างน้อย ใน ๑๕ นายต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็เมื่อคณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นส่วนหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิในการออกเสียง ในการประชุมในสภาฯ นี้ ตามกฎหมายนี้จึงบัญญัติว่า ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมนั้นจะต้องมาจากคณะรัฐมนตรี มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ใช่คนอื่น นอกจากที่ได้มีสิทธิในสภาฯ นี้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เมื่อไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดกล้าที่จะเปิดฉากในมาตรานี้ ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะเปิด คือว่าตามความเห็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่า การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง วิโต กฎหมายใด ๆ ลงมานั้น และการที่สภาฯ ของเราจะมีมติให้คงตามเดิม หรือว่าจะแก้ไขอย่างไหนนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรจะเป็น ชิมเปิล แมยอริตี อย่างที่ในหลวงทรงทักท้วงมา ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะเป็นเสียง ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ ข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่ควรจะเป็นมติธรรมดา เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า มาตรา ๓๙ นี้สำคัญ ไม่ใช่ว่าเป็นการไม่สำคัญ เพราะเราอาจจะชนะกันได้เพียงคะแนน ๑ คะแนนเท่านั้น มติเช่นนี้ควรจะชนะกันถึง ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ ตามที่ทรงทักท้วงมา ข้าพเจ้าเห็นว่าควรเป็นเช่นนั้น

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้าใคร่จะมีความเห็นอะไรบ้างเล็กน้อยในเรื่องนี้ คือ ก่อนที่พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจวิโตตามมาตรา ๓๙ นี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญเราได้บัญญัติไว้ ให้มีสภาผู้แทนราษฎรสภาเดียว ไม่มี ๒ สภาฯ อย่างในต่างประเทศ ถ้าเรามี ๒ สภาฯ แล้ว อำนาจ วิโต ของพระมหากษัตริย์อาจจะไม่เกิดเลยก็ได้ อย่างถ้าสภาสามัญทำอะไรบกพร่องไป สภาสูงก็มีอำนาจจะแก้ไขข้อบกพร่องเช่นนั้นได้ แต่เมื่อเรามีสภาเดียวเช่นนี้ สภาฯ เราได้กระทำการบกพร่องไป เมื่อเราปรากฏข้อบกพร่องเช่นนั้นอย่างปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทำหน้าที่คล้ายๆ กับสภาสูง คือสภาขุนนางในประเทศอื่นเหมือนกัน การที่มีสภาเดียวนี้ ในสมัยนี้ก็นับว่าจำเป็นสำหรับบางคนและไม่จำเป็นสำหรับบางคนก็ได้ แต่ข้าพเจ้าจะไม่ขอออกความเห็นในเรื่องนี้ ถ้าเรามีสภาเดียวเช่นนี้ ก็จำเป็นที่จะให้อำนาจ วิโต ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นไปพอควร ถ้าเรามีเสียงมติชนะกันเพียง

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



คะแนนเดียวเท่านั้น ถ้าเราจะเอาเสียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้า-  
อยู่หัวด้วยก็จะเป็นเสียงก้ำกึ่งกัน ซึ่งประธานจะต้องตัดสิน เมื่อ  
เป็นเช่นนั้น เราจะแก้ข้อบกพร่องได้อย่างที่มีสมาชิกสกลนคร  
เสนอว่า ควรจะเป็นเสียงข้างมาก ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ แต่การ  
จะแก้ได้เพียงใดหรือไม่ ข้าพเจ้าก็ไม่อยากจะมีความเห็น แต่  
ข้าพเจ้าอยากจะกราบเรียนสมาชิกทั้งหลายว่า ถ้าแม้จะมีทาง  
ประนีประนอมได้มากที่สุดที่จะทำได้ แม้จะแก้รัฐธรรมนูญบ้าง  
เราก็คงจะทำ สภาฯ เราเท่าที่แล้มา เท่าที่เกิดเหตุอย่างนี้ขึ้น ซึ่ง  
สภาฯ เราเดินสายตึง ซึ่งไม่เดินสายประนีประนอม ซึ่งข้าพเจ้าได้  
พูดขึ้นชั้นนั้นไว้แล้วว่า เราควรจะประนีประนอมมากกว่าอย่างอื่น  
แต่ที่นี้เรื่องมันมาใหญ่โตเช่นนี้แล้ว สภาฯ นี้จะแก้ไขอย่างไร ข้าพเจ้า  
ไม่อยากจะมีความเห็น แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นไว้แล้วว่า ถ้าเรา  
ทำอย่างประนีประนอมที่สุด นั่นจะเป็นการดี

**ร.ต. เนตร์ พูนวิวัฒน์** กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอกล่าวว่า สมาชิก  
อย่าลืมว่า การแก้รัฐธรรมนูญมาตรานี้ นั้น ไม่ได้เอาเสียงมติ ๒  
ใน ๓ อย่างเดียว ท่านขอให้ยุบสภาฯ ด้วย เมื่อวิโต้มา การยุบ  
สภาฯ นั้น ข้าพเจ้าเสียดายนักที่จะได้เห็นท่านสมาชิกประเภทที่ ๑  
หอบกระเป๋ากลับบ้านปีละหลาย ๆ ครั้ง เสียเงินปีละหลาย ๆ แสน  
บาท ซึ่งเงินนั้นเป็นของประชาชนของเราข้าพเจ้าขอคัดค้านว่ายังไม่  
ควรแก้เป็นอันขาด

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า  
เรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้เสนอให้ลงมติ มีผู้รับรองแล้ว ว่าควรให้ปิด  
อภิปรายได้

**ขุนสุคนธ์วิศึกษากร** รัฐมนตรี กล่าวว่า ความจริงเท่า  
ที่ได้มีสมาชิกเสนอว่า ในเรื่องการขอแก้รัฐธรรมนูญนั้น ทำได้  
ตามรัฐธรรมนูญ ก็ไม่มีใครค้าน เพราะว่าตามมาตรา ๖๓ มีอยู่ว่า



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ทำได้ชัดเจนแล้ว ก็เหตุใดเล่า การขอแก้ จึงไม่เป็นไปตามบทแห่งรัฐธรรมนูญนั้นนั่น เป็นประการที่ควรจะได้คิดในข้อที่ในหลวงได้ทรงขอมานี้ ในประการต้นนั้น ก็เกี่ยวกับว่าจะขอให้ยุบสภา ในเมื่อวิไลซึ่งรัฐบาลได้แถลงว่า ไม่อาจทำได้ เพราะเหตุเช่นนั้นยังไม่สมควรจะกระทำ ในพระราชบันทึกฉบับหลังนั้นก็ได้นั้นว่า นอกจากวิธีการที่ต้องการเสียง ๓ ใน ๔ นั้น ในกรณีที่ให้ยุบสภานี้จะต้องเป็นไปเอง คือไม่ยอมให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งได้รับสนองการกระทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็นการกระทำที่ผิดแบบ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๕ เราก็มียุ่ที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจจะยุบสภา ได้จะให้มีการเลือกตั้งสมาชิกมาใหม่ภายใน ๙๐ วัน นี่ถ้าหากเกิดการแก้ไขแล้วโดยยุบสภา ตามมาตรา ๓๙ นี้แล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าสภาพของสภาผู้แทนราษฎรนั้นต้องตายไปตามการยุบนั้นๆ ซึ่งไม่มีการรับสนองและไม่มีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งน่าจะเข้าใจเช่นนั้น และยังมีสมาชิกบางคนอาจจะเข้าใจผิดไปว่า รัฐบาลนี้ไม่ได้พยายามปรานีประนอมกับพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถ้าหากว่าได้อ่านทวนความในพระราชบันทึก ตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ที่ ๒ จนถึงฉบับสุดท้ายจะเห็นว่าบันทึกฉบับที่หนึ่งขอให้ไม่ว่ากล่าวในคดีกบฏ เช่น หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ เป็นต้น ถ้าเมื่อเช่นนั้นแล้ว ในข้อนี้รัฐบาลก็ได้พยายามปฏิบัติและกีดการฟ้องจนเดี๋ยวนี้ ข้อ ๒ ที่ว่าไม่ให้ยกเลิกทหารรักษาวัง ซึ่งรัฐบาลก็มีได้แสดงให้เห็นว่าจะเลิประการใดเลย แล้วทุกๆ ข้อ รัฐบาลก็ได้ทำความปรานีประนอมแล้ว แต่การนั้นยังไม่เป็นที่พอพระราชประสงค์ จึงได้เสนอบันทึกเพิ่มเติมอีก ๑๐ ข้อตามที่เรากำลังเถียงกันเดี๋ยวนี้ จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลนี้ได้ทำความปรานีประนอมกับพระองค์เป็นอย่างดี แต่ไม่มีทางที่จะทำได้ จึงได้แถลงมาเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยในที่นี้ ที่ว่า

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เราควรจะทำอย่างไร

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เมื่อก็มีผู้เสนอให้  
ปิดอภิปราย ผู้ได้รับรอง

**นายบุญศิริ เทพาคำ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน  
กล่าวว่า ก่อนที่ข้าพเจ้าขอเรียนให้ท่านทั้งหลายทราบว่า ก่อนที่จะ  
กล่าวต่อไปนี้ ขอขอยืนยันว่าข้าพเจ้านิยมในการปกครองราชาธิปไตย  
ความประสงค์อันแรงกล้าของข้าพเจ้ามีความนิยมในระบอบ  
ประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง ถ้ามีฉะนั้นแล้วข้าพเจ้าจะไม่สมควร  
เป็นผู้แทนราษฎรเป็นอันขาด

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ขอให้พูดในเรื่องนี้เถอะ

**นายบุญศิริ เทพาคำ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน  
กล่าวว่า คือข้าพเจ้ากล่าวนี้เพื่อกันความเข้าใจผิดของคนทั้งหลาย  
สำหรับมาตรา ๓๙ นี้ข้าพเจ้าขอเสนอว่าไม่ทำประโยชน์ให้แก่  
พระมหากษัตริย์อะไรก็มากนักน้อยเลย คือมาตรา ๓๙ กล่าวถึง  
ปัญหาพระราชบัญญัติใดๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง  
คัดค้านแล้ว เราจะต้องปรึกษากันใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่โดยมาก  
สมาชิกเราสงวนเกียรติยศของสภาฯ มากเกินไปกว่ารัฐธรรมนูญ  
คือว่าถ้าเราแก้ก็เกรงจะเสียเกียรติยศของสภาฯ ดังที่เป็นมาแล้วทั้ง  
๒ เรื่อง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะขอกล่าวเสียว่า มาตรา ๓๙ นั้น  
ไม่ได้ให้ผลประโยชน์แก่พระมหากษัตริย์มากแม้แต่เล็กน้อย แต่  
ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ท่านขอมา  
ข้าพเจ้ามีความเห็นว่ามันมากเกินไป คือขอให้มีการยุบสภาฯ ด้วย  
การยุบสภาฯ เลยนั่น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการหมดเปลืองมาก  
ไม่ใช่ของเล่นๆ แต่ว่าการที่ท่านทรงระแวงมา เพราะเห็นว่ามี  
ประเภทที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้ก่อการอยู่หลายท่านแล้วก็ตาม เสียงส่วน  
ข้างมากตามที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินมา กล่าวกันว่า ถ้าหากว่าผู้ก่อการ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ยังมีอยู่ตราบใด มติอันแน่นอนจริง ๆ จะหาได้ยาก เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็ร้อนใจแทน คือเกรงว่าจะเสียเกียรติยศของสมาชิกไป แต่ถ้าหากว่าเราจะแก้แล้วก็แก้เพียงวามติที่จะคัดค้านพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น ขอให้เป็น ๒ ใน ๓ ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าเราได้กระทำตามอย่างนี้แล้ว การสัมพันธ์ระหว่างบุคคลชั้นสูงกับสภาฯ เราก็คงจะไม่กระทบกระเทือนจนเกินไป การแก้เช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เรามีอำนาจจะทำได้ทั้งสองทาง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอสนับสนุนสมาชิกจังหวัดสกลนคร ที่มีความเห็นว่าควรให้แก้

**ด. ยูเกียง ทองลงยา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรีกล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นควรให้แก้เป็นอันขาด ตามแบบรัฐสภาของประเทศอังกฤษนั้น เขาใช้เสียงข้างมาก แต่อย่างสวิทเซอร์แลนด์นั้นท่านหาได้ทรงเข้าพระทัยไม่ เมื่อสภาฯ สวิทเซอร์แลนด์ได้ลงมติไว้ใจแล้ว เมื่อราษฎรไม่พอใจแล้วก็ให้ยื่นคำคัดค้านได้จำนวน ๖๐,๐๐๐ คน หาได้เป็นอย่างที่ทรงเข้าพระทัยไม่

**นายทองม้วน อัดถาก** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคามกล่าวว่า ในเรื่องมาตรา ๓๔ นี้ข้าพเจ้าก็เห็นไปในทางที่ว่ายังไม่ควรแก้ไข ตามรัฐธรรมนูญทั้งหมดซึ่งข้าพเจ้าได้อ่านแล้ว หัวใจทั้งหมดก็คืออยู่ที่มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๔ เท่านั้น ถ้าหากว่าเราจะแก้ไขแล้วก็หมายความว่าอำนาจทั้งหลายยกให้พระมหากษัตริย์นั่นเอง แต่ในที่นี้ซึ่งสมาชิกได้กล่าวว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นนโยบายของสภาฯ หรือความคิดของสมาชิกเท่านั้น ก็ไม่เป็นความจริงเสมอไป นโยบายนั้นอาจจะเกิดจากเสียงรัฐบาลก็ได้ เหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้ถามนโยบายของรัฐบาล เพื่อสภาฯ นี้จะได้ทราบนโยบายของรัฐบาลและข้าพเจ้าก็หวังที่จะฟังคำตอบจากรัฐบาลโดยชัดแจ้ง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าตอบแล้วว่าไม่สมควรแก่  
**ร.ต. สอน วงษ์โต** ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท กล่าวว่า  
สำหรับการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๔ นี้ได้มีการอภิปรายมา  
มากแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ลงมติปิดอภิปราย

มีสมาชิกรับรอง

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า  
เรื่องนี้ข้าพเจ้าขอคัดค้านว่าอย่าเพิ่งลงมติเพราะเกี่ยวกับชีวิตจิตใจ  
ของสภาฯ ของเราและพระมหากษัตริย์ เรื่องนี้ถ้าหากว่าเราไม่แก้  
แล้ว ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่าจะไม่ควรแก้ แต่ขอให้สมาชิก  
อภิปรายกันเสียก่อน

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าจะให้ลงมติ  
เวลานี้มี ๒ ทาง เมื่อส่วนใหญ่เห็นอย่างใดจะได้ปฏิบัติไปตามนั้น  
ท่านผู้ใดเห็นว่าควรปิดอภิปรายโปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือ ๖๔ นาย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นว่า  
ควรให้อภิปรายกันต่อไป โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือ ๑๒ นายเป็นอันว่าที่ประชุมนี้ให้ปิดอภิปราย  
สำหรับข้อ ๒

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ขอให้ท่านอภิปราย  
ต่อไปในข้อ ๓ ข้อ ๔ รวมกันเกี่ยวกับเสรีภาพในการพูด การเขียน  
การโฆษณา การประชุม การตั้งสมาคมการเมืองด้วย

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ในข้อที่ลงมติดังนั้นไปแล้วนั้น ข้าพเจ้าขอเสนอให้สภาฯ นี้ทราบว่  
การที่เราทำปัญหาสำคัญๆ แล้วเราก็ตกลงให้ลงมติเร็วๆ เช่นนี้ เราจะ  
ได้มติที่แท้จริงอย่างไร ข้าพเจ้าสงสัยเหลือเกิน ไม่ทราบว่า ท่านจะ  
รีบร้อนไปไหน ถ้าท่านไม่พอใจจะอยู่ที่นี้ก็จะเชิญกลับบ้านเสียดีกว่า





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนถระกุล .....

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ข้าพเจ้าเสียใจว่า พุดไม่ได้ในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติไปตามเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมแล้ว ข้าพเจ้าขอให้อภิปรายต่อไปในข้อที่ ๓

**นายทองม้วน อัตถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ในข้อ ๓ นี้ตามที่ว่ารัฐบาลไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิ มีเสียงในการพูด การเขียนได้เต็มที่นั้น แต่ความจริงสภาฯ ของเราก็ได้ออกพระราชบัญญัติการพิมพ์หรือพระราชบัญญัติอื่นๆ ไปอีก โดยอาศัยอำนาจของสภาฯ นั้นเอง แต่ทว่าตามความเห็นของข้าพเจ้าแล้วเห็นว่ายังไม่ได้เปิดโอกาสเต็มที่เลย หากมีเสียงอะไรขึ้นนิดๆ หน่อยๆ ก็คอยแต่กลัวผิด เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเมื่อมีทางที่ถูกในทางที่เป็นไปก็ไม่อาจจะทำความเจริญแก่ประเทศได้ เพราะทุกๆ คนเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในประเทศตนทุกๆ คน เป็นคนมีสิทธิรักประเทศและจำเป็นจะต้องหมายความว่าความก้าวหน้าในประเทศชาติและชาติให้เจริญยิ่งขึ้น แต่ที่นี้ถ้าหากจะมาปิดปากกันจนเกินควร หรือเท่าที่ข้าพเจ้าได้สังเกตดู ก็จะต้องยิ่งหนักไปยิ่งกว่าสมัยก่อนเสียอีกในเรื่องการเขียนนี้ เหตุนี้ตามที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงมานี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นความจริงเป็นส่วนมาก อีกประการหนึ่ง ในกฎหมายอาญามาตรา ๑๐๔ ซึ่งใช้อยู่เวลานี้ ก็เป็นการปิดในทางการเมืองและลัทธิสั่งสอนหรือแสดงความคิดเห็นอื่นๆ อีก อย่างนี้เป็นต้น กฎหมายชนิดนี้ ถ้าหากว่าเรายังอยู่ต่อไปแล้ว เป็นการขัดขวางความเจริญของประเทศชาติอย่างแท้จริง เหตุนี้แหละข้าพเจ้าจึงเห็นว่า รัฐบาลควรอย่างยิ่งทีเดียวที่จะจัดการเปิดโอกาสหรือเสนอนโยบายเข้าสู่สภาฯ ให้ราษฎรทุกคนซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีความรับผิดชอบในประเทศ ได้ออกความเห็นหรือแสดงลัทธิต่อรัฐบาลได้อย่างจุใจของเขา มิฉะนั้นแล้วการปกครองแบบประชาธิปไตยก็จะได้ไม่เป็นไปสม

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ความมุ่งหมายโดยแท้

**ร.ท. ทองคำ คล้ายโอภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี  
กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเตือนสมาชิกสักหน่อยว่า เสรีภาพในการพูด  
กิติ ในการโฆษณา กิติ ต้องอยู่ในกฎหมาย แล้วกฎหมายใครเป็น  
ผู้ออก สภาฯ เราเป็นคนออก กฎหมายในเรื่องการพิมพ์ เราเอง  
ออก รัฐบาลได้ปิดโรงพิมพ์หรือจะทำอะไรๆ ที่ปิดปากพวกนั้น  
รัฐบาลไม่ได้ทำอะไรนอกกฎหมายเลย ถ้ารัฐบาลทำอะไรนอก  
กฎหมายแล้วเกิดเรื่องอะไรมานักต่อนักทั้งนั้น เราจะดูเขาเขียน  
เล่นตามใจ ไม่มีกฎหมายบังคับเลยไม่ได้เป็นอันขาด

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า รัฐบาลได้แถลงการณ์ไว้ในข้อ ๓  
ก. แล้วว่า รัฐบาลได้ตกลงไว้แล้วว่า จะตั้งกรรมการขึ้นพิจารณา  
สอบสวนกฎหมายที่ออกในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งขัด  
ต่อระบอบรัฐธรรมนูญนี้

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ในข้อนี้ข้าพเจ้าอยากจะขอฝากความสังเกตไว้ในการตั้งกรรมการนั้น  
ควรมีประชาชนร่วมด้วย คือทางสภาฯ ร่วมด้วย ข้าพเจ้าฝากไว้  
ท่านจะรับได้หรือไม่ ขอได้โปรดแถลง

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ได้

**ร.อ. ขุนนิรันดร์ชัย** กล่าวว่า เมื่อพูดถึงเสรีภาพในการเขียน  
การโฆษณา ข้าพเจ้าจึงใครจะเสนอต่อสภาฯ เสียสักหน่อย ใน  
ฐานที่ข้าพเจ้าได้ทำงานในหน้าที่เลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีเรื่องหนึ่ง  
หนังสือพิมพ์ลงโฆษณาว่า สมเด็จพระมาตุจฉาจะเสด็จไปบังดวง  
ข้าพเจ้าพบแล้วแต่ไม่กล้าถาม ถ้าถามเข้าไปจะเป็นการละลาบ  
ละล้งเกินไป เผอิญกระทรวงวังได้ให้เลขาธิการมาถามว่า ไม่  
เห็นหรือ สมเด็จพระมาตุจฉาทรงกริ้วมากในเรื่องนี้แล้วในวันนั้น  
เองข้าพเจ้าได้มีหนังสือด่วนไปยังสำนักงานโฆษณา กระจายข่าว





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ด่วนและบอกหนังสือพิมพ์ที่เวลานั้นมา และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ว่ากล่าวการเขียนและการโฆษณา ที่ห้ามนั้น จะพอใจทุก ๆ คนหรือไม่ การพิจารณาขอให้ท่านมองดูที่ข้าพเจ้า เสนอนี้ด้วย

**นายทองม้วน อัดถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ในเรื่องเสรีภาพในการเขียน การโฆษณานี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ปฏิเสธว่าบุคคลต้องอยู่ใต้กฎหมาย ที่จะพูดหรือจะเขียนก็ตาม ข้าพเจ้าไม่ปฏิเสธแต่ทว่ารัฐบาลก็ได้แสดงมาแล้วว่าจะตั้งกรรมการขึ้น ก็เป็นที่ยินดีของข้าพเจ้าแล้ว

**นายฮั่ว ตามไท** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร กล่าวว่า ตามข้อ ๓ และข้อ ๔ ในเรื่องเสรีภาพในการโฆษณาก็ดี การเขียนก็ดี ข้าพเจ้าเห็นว่าพลเมืองก็ได้รับสิทธิอยู่บ้างแล้ว แต่ในการตั้งสมาคมการเมืองซึ่งไม่มีกฎหมายจำกัดเสรีภาพเลย ตามรัฐธรรมนูญอนุญาตให้ตั้งได้ แต่ทำไมรัฐบาลไม่ให้ตั้ง ข้าพเจ้าใคร่จะเรียนถามรัฐบาลในการตั้งสมาคมการเมือง

**ขุนสุคนธ์วิศึกษากร** รัฐมนตรี กล่าวว่า เฉพาะข้อที่สมาชิกสงสัยและถามนี้ขอให้เราว่าในข้อ ๔ ที่จะถึงนี้ แต่โดยเฉพาะรัฐบาลที่แถลงว่า จะรับไปทำให้เรียบร้อยนั้น ขอข้อความเข้าใจกับสมาชิกอีกข้อหนึ่งว่า พฤติการณ์เท่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ นั้น รัฐบาลได้ปฏิบัติภายใต้กฎหมาย และได้กระทำไปภายใต้กฎหมาย มีข้อที่น่าคิดก็คือว่า แม้ในการแก้ต่อไปนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงขอมาตามบันทึกฉบับที่ ๒ ว่า ถ้าอยากให้พระองค์อยู่แล้ว อย่าให้ว่ากล่าวร้ายทัพบกการงานของราชวงศ์จักรี หลักการเก่าดูถูกไม่ได้ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนสมาชิกคนหนึ่งขอพูดฝากความรู้สึกไว้ว่า การขอให้แก้ที่ให้ได้ผลอย่างหนึ่ง ในทำนองเดียวกันก็มีคำขอด้วยว่า ให้เลิกทำอย่าง

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



นั่น ก็เป็นเรื่องที่จะต้องฝากความสังเกตไว้ด้วย

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอถามรัฐบาลว่า รัฐบาลมีนโยบายที่จะแก้ไขกฎหมาย ลักษณะอาณามาตรา ๑๐๔ หรือไม่ เพราะมีหลายข้อหลาย กะทงที่ขัดเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในมาตรา ๑๐๔ นี้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า มาตรา ๑๐๔ อยู่ในร่างที่จะ พิจารณาด้วย

**ขุนวรสิทธิ์ธรรมาภัย** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้ฟังสมาชิก ๒-๓ ท่านมีความข้องใจในเรื่อง กฎหมายเก่าๆ ครึ่งระบอบราชาธิปไตยว่าไม่ดี และขัดรัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าคิดว่าก็เมื่อกฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญแล้ว กฎหมาย นั้นก็ใช้ไม่ได้อยู่แล้ว ทำไมจึงจะต้องมีข้อปรารภอีก อีกประการ หนึ่งถ้าท่านทั้งหลายได้อ่านหนังสือพิมพ์วันนี้ ศาลอุทธรณ์ได้อธิบายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมาตรา ๑๐๔ แจ่มแจ้งทีเดียว เพราะฉะนั้น กฎหมายใดที่เป็นกฎหมายที่ขัดด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว กฎหมายนั้น ก็ใช้ไม่ได้ เกือบจะว่าไม่มีข้ออะไรแก้ไขอีก เพราะฉะนั้นข้าพเจ้า จึงเห็นว่าไม่น่าจะต้องวิตกถึงข้อนี้เลย

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า รัฐบาลเห็นว่าไม่ขัดกับตัวบท แต่ว่าขัดกับระบอบรัฐธรรมนูญ

**ขุนพิเคราะห์คดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า ถ้าพูดถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพนี้ ในเวลาที่ออกพระราชบัญญัติ การพิมพ์ ข้าพเจ้าได้เคยพูดมาครั้งหนึ่ง เรื่องเสรีภาพ บางที สมาชิกทั้งหลายอาจจะเข้าใจผิดไปบ้าง คือ สิทธินั้นอย่างหนึ่ง เสรีภาพนั้นอย่างหนึ่ง ภราดรภาพ สมภาพ หรือเสมอภาพนั้น อย่างหนึ่ง สิทธิในร่างกาย ในเคหสถาน กฎหมายมาตรา ๑๕๔ คุ่มครองเราแล้ว และเมื่อใครมาลักทรัพย์เรา มาตรา ๒๕๔, ๒๕๖



ก็ลงโทษให้แล้ว ที่นี้สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ถ้าเราแสดงไปในนโยบายอันเป็นสาธารณประโยชน์เป็นคุณแก่ชาติ ถ้าหากว่าเราแสดงไปจะต้องให้เกิดกระด้างกระเดื่องนี้ข้าพเจ้าก็เห็นเหมือนกัน คือในข้อนี้แหละพวกเราซึ่งเป็นสมาชิกสภาแผ่นดินจะต้องมีกฎหมายบังคับ ว่าใครกล่าวอย่างนั้นไม่ได้ การแสดงความคิดเห็นอย่างนั้นที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ชาติในเวลาอันสมควรเพื่อคุ้มครองประเทศชาติของเราเอง ถ้าพูดถึงสิทธิอื่นๆ แล้วเราก็มีสิทธิเป็นทหาร มีสิทธิในการศึกษา ท่านจะไปเรียนภาษาอังกฤษอะไรก็ได้ทั้งนั้น ถ้าท่านไม่เรียนเลย นั้นรัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะให้เท่าเทียมอารยะประเทศเขา การเปิดนั้นต้องดูว่าชนิดใดจึงจะชอบด้วยระบอบรัฐธรรมนูญของเรา ซึ่งจะไม่เป็นภัยแก่พลเมือง การพูดอะไรซึ่งไม่ทำให้ผู้อื่นกระด้างกระเดื่อง พูดเพียงเท่านี้ใครๆ ก็พูดได้ ข้าพเจ้าเคยเป็นนักเรียนกฎหมายมาข้าพเจ้าพูดได้ทั้งหมด ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงทักท้วงมาว่า สิทธิควรตั้งสมาชิกหรือสิทธิตั้งคณะพรรคการเมืองเป็นข้อๆ นี้ จึงจะควรแก้ไข สภาฯ จึงลงมติกันได้ว่าจะเปิดเพียงแค่นี้ เมื่อคนอื่นมาฟังก็ไม่ว่าจะเปิดสิทธิหรือเสรีภาพให้โฆษณาแล้วแสดงความคิดเห็นชักชวนพวกเรานี้ว่า ระบอบรัฐธรรมนูญไม่ดี ต้องล้มรัฐธรรมนูญ เรามาตั้งตัวเป็นกษัตริย์เถอะ ตกลงใครๆ ก็ประกาศได้ เราต้องจำกัดว่าต้องไม่เป็นภัยแก่ประเทศชาติ ท่านเอ่ยว่าสิทธิและเสรีภาพใครๆ ก็เอ่ยได้ ข้าพเจ้าอยากจะฟังนัก ขอให้สมาชิกประเภทที่ ๑ หรือสมาชิกประเภทที่ ๒ แยกมา ข้าพเจ้าอยากจะฟัง

นายทองม้วน อัดถากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่่า ข้าพเจ้าขอขอบใจสมาชิกที่ทักท้วงในข้อต่างๆ แต่บางข้อข้าพเจ้าก็ขอคัดค้าน ในข้อนี้ข้าพเจ้าขอยกกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๐๔ ข้อ ง. หรือข้อ ค. ข้อ ง. มีว่า เพื่อจะกวนให้

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เกิดขึ้นซึ่งความเกลียดชังระหว่างคนต่างชั้นกิติ อย่างนี้เป็นต้น ความจริงกฎหมายก็ได้ยกเลิกตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้วเพราะว่า คนทุกคนไม่ต่างชั้นกันเสียแล้วในเวลานี้ เท่ากันหมด แต่ทว่า กฎหมายที่เราจะแก่นั้นควรแก้ไขให้ชัดเจนว่ายกเลิกหรือตั้งขึ้นใหม่ โดยเป็นเชิงปัญหากฎหมายซึ่งจะเป็นการลำบากแก่ศาลในการที่จะตีความ แต่ในข้อนี้มีปรากฏชัด เช่นนี้ก็ควรยกเลิก แต่ทว่า มีบางท่านเช่นรัฐมนตรีผู้หนึ่ง คือพระยาสุรียาฯ ท่านกล่าวไว้ในหนังสือเศรษฐกิจการเมือง ข้าพเจ้าขอเรียนให้ที่ประชุมนี้ฟังดังนี้ “เมื่อคิดถึงความดีของรัฐบาลประชาธิปไตยเช่นนี้แล้ว ก็น่าจะเป็นที่น้อยใจว่าเจ้านายของไทยที่ได้สะสมทรัพย์สินขึ้นไว้ได้ นับเป็นจำนวนล้านๆ ขึ้นไปนั้น มิได้คิดถึงคุณของปวงชน ราษฎรผู้เสียภาษีเสียเลย มีทรัพย์สินเท่าใดก็รวบรวมส่งออกไปฝากไว้นอกประเทศทั้งสิ้น ดูเหมือนว่าตั้งใจจะสงเคราะห์คนต่างด้าวมากกว่าจะสงเคราะห์คนชาติเดียวกัน เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ รัฐบาลก็น่าจะเกณฑ์เอาทรัพย์สินสมบัติของเจ้านายเหล่านี้มาช่วยให้หนี้เสียบ้าง อย่างน้อยก็เพียงพอที่ดั่งเป็นเกณฑ์ไว้ข้างบน ถ้าครั้งเดียวไม่พอเพียงก็ต้องเก็บกันเป็นครั้งคราวต่อไปอีก” ลักษณะคำพูดเช่นนี้เป็นการผิดต่อกฎหมาย ลักษณะอาญาจริง ๆ แต่แท้จริงรัฐบาลก็ไม่ได้จัดการกับพระยาสุรียาฯ อย่างไร ข้าพเจ้าจึงเห็นว่ารัฐบาลออกจะบกพร่องในข้อนี้อยู่บ้าง

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า กฎหมายใด ๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญข้าพเจ้ามีความเห็นว่าการกฎหมายนั้นเป็นโมฆะ และเข้าใจว่ารัฐบาลคงจะมีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่ว่าในกฎหมายที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ ยังมีหลายบทหลายมาตราที่ขัดกับรัฐธรรมนูญ แต่เรายังหาได้แก้ไขไม่ จะว่าเมื่อขัดกันเป็นโมฆะใช้ไม่ได้นั้นก็ถูก แต่เมื่อเรายังไม่ได้แก้ไข เราจะให้กฎหมายที่ยัง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

ไม่ได้แก้ไขคงอยู่อย่างไร เราควรจะแก้ไขให้ถูกต้องไม่ดีกว่าหรือ เราควรจะตัดออกที่ขัดกับรัฐธรรมนูญให้หมดทีเดียว แล้วเราจะได้เข้าใจว่าไม่มีอะไรมาปนเปกันแล้วและใครก็จะรู้ว่าอะไรเป็นโมฆะ และอะไรไม่เป็นโมฆะ

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า คนละปัญหาเสียแล้ว ไปกันใหญ่เสียแล้ว พูดเรื่องเสรีภาพในการเขียน ในการโฆษณา เกิด

**นายฮั่ว ตามไท** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร กล่าวว่า ในเรื่องเสรีภาพ การตั้งสมาคม ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียนถามรัฐบาล เมื่อกลั้วยังหาได้รับตอบไม่ เพราะตามรัฐธรรมนูญก็ห้ามไม่ให้ อำนาจในการตั้งสมาคมการเมือง สมาคมการเมืองที่ได้ขออนุญาต แล้วเลิกล้มเพราะเหตุอะไร รัฐบาลยังหาได้ตอบไม่

**นายกรัษฐมนตรี** กล่าวว่า คือที่แล้วมาการที่ไม่มีสมาคม การเมืองนั้นก็โดยคำนึงถึงพระราชหัตถ์เลขาซึ่งได้อ่านให้ฟังแล้ว สำหรับเวลานี้ผู้ใดจะตั้งสมาคมก็ขออนุญาตได้ ส่วนวัตถุประสงค์ อย่างไรนั้นก็ต้องแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้ก่อน

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เมื่อไม่มีผู้ใดมีความประสงค์จะพูด ข้าพเจ้าจะได้ผ่านไป

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ในเรื่องเสรีภาพ ๓ อย่าง ๔ อย่าง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอมานี้ มีเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา กับเสรีภาพ ในการประชุมนี้ ว่าที่จริงสภาฯ เราได้ออกพระราชบัญญัติการพิมพ์ไปแล้ว แต่มีเสียงที่ข้าพเจ้าใครจะขอกราบเรียนต่อสภาฯ นี้ว่า หนังสือพิมพ์เขามักจะพูดว่าเสรีภาพ หนังสือพิมพ์มีน้อยซึ่งต่างกับสมัยก่อน แล้วประชาชนมักจะพูดว่าเสรีภาพการพูด การเขียนมีน้อยกว่าสมัยก่อน เสรีภาพในการ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ประชุมโดยเปิดเผยก็น้อยกว่าสมัยก่อน แต่ว่าพระราชบัญญัติการพิมพ์เราก็ได้แก้ไขปรับปรุงดีกว่า แต่ว่าการพูดเช่นนี้อาจจะมีผู้จงเกลียดจงชัง ข้าพเจ้าขอเรียนในที่ประชุมนี้ทราบไว้แต่เพียงว่าได้มีคำกล่าวร้าย ดังเช่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทักท้วงมาจริง ส่วนเสรีภาพในการตั้งคณะพรรคการเมืองนั้น ข้าพเจ้าว่าตามรัฐธรรมนูญก็ให้ทำอยู่แล้ว ชอบที่จะตั้งได้ แต่การที่รัฐบาลไม่อนุญาตก็เพราะขัดกับพระราชหัตถเลขา เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตั้งคณะพรรคการเมืองขึ้นได้เช่นนี้ ก็ไม่น่าที่รัฐบาลจะขัดข้องอย่างหนึ่งอย่างใด

ร.อ. ขุนนิรันดร์ชัย กล่าวว่า เนื่องด้วยท่านประธานได้ปล่อยให้นอกล้นนอกทาง เป็นให้กระทบกระเทือน เช่นที่สมาชิกรู้ได้กล่าวถึงเจ้าคุณสุริยานุวัตรซึ่งความจริง เรื่องอื่นอาจจะมีอีก ท่านยกเอาเรื่องของเจ้าคุณสุริยานุวัตรมาพูด คล้ายๆ ท่านจะมีเรื่องส่วนตัวหรืออะไร หรือท่านอาจได้รับคำสนับสนุนจากผู้ใดให้มาพูดเรื่องนี้ การปิดหนังสือพิมพ์นั้นปิดเพราะเหตุใด โดยมากท่านจะเห็นได้จากหลักฐานที่รัฐบาลส่งมาว่าปิดมาจากสมัยอันหนึ่ง และปิดต่อๆ มาอีกอันหนึ่ง การปิดนั้นโดยมากปิดเพราะหนังสือพิมพ์ลงข่าวซึ่งเกี่ยวกับเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เป็นการหมิ่นพระบรมวงศ์ศานุวงศ์บ้าง ดังนี้ รัฐบาลจึงรับจัดการปิด เป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งบอกมาแล้วว่า จะต้องเคารพสักการะท่านให้เป็นที่ประจักษ์ตาแก่ประชาชน อนึ่ง มีผู้กล่าว ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกกระทบกระเทือนเหลือเกินว่า ที่พูดถึงผู้ก่อการบ้างสมาชิกรูปที่ ๒ บ้าง อย่างว่า ข้าพเจ้าล้าเลิกท่านเลย ข้าพเจ้าเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างให้ท่านมานั่งในที่นี้ ในที่สุดก็ถูกจับถูกกระตุ่นโน่น กระตุ่นนี้ ข้าพเจ้าได้นั่งมา



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล...

นานแล้ว ข้าพเจ้าขอภัยท่านด้วยในที่นี้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า พูดถึงเรื่องการตั้งสมาคม ที่จริงสมาคมคณะกรรมการเมืองนั้นยังไม่มีผู้ใดขอตั้ง แต่ทว่าถ้าเผื่อหากว่ามีผู้ใดขอตั้งขึ้นแล้ว ก็เห็นว่าควรจะต้องตั้งเพียงสมาคมก่อน แต่ว่าทีหลังเมื่อได้แก่กฎหมายให้เรียบร้อยแล้ว ก็จะได้มีสมาคมพรรคการเมือง เมื่อเช่นนั้นก็ทำไปซี

**หลวงโกวิทอภัยวงศ์** กล่าวว่า เรื่องตั้งสมาคมนี้ ความจริงตามความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่าเราควรจะต้องมีขึ้น เราจะต้องมีสมาคมการเมือง แต่ทว่านี้แหละ ปัญหาเรื่องสมาคมเป็นมิด ๒ คมอยู่ เพราะฉะนั้นอยากจะให้เพื่อนสมาชิกที่เราช่วยทำงานอยู่นี้ลองพิจารณาดูทีหรือว่า ความเห็นของข้าพเจ้าถูกต้องอย่างไรบ้าง ถ้าเราปล่อยให้เปิดมีการตั้งสมาคมขึ้น เราก็ตั้งได้ พอเราปล่อยให้เข้าแล้ว จะมีหาว่าเรานี้สนับสนุนคอมมิวนิสต์อีกหรือ ข้าพเจ้าเองก็หนักใจแทนรัฐบาล ไม่ใช่ตัวข้าพเจ้า บางคราวก็ถูกมาแล้ว ถูกหาว่าสภาฯ มีคอมมิวนิสต์ ครั้งหนึ่ง เคยปิดสภาฯ กันไปที่หนึ่งแล้ว เทียวตามจับกัน เอ็ดกันอยู่ที่หนึ่งแล้ว ถ้าเราจัดตั้งขึ้นเราจะต้องให้เสรีภาพเขาเต็มที่ ใครจะตั้งสมาคมคอมมิวนิสต์ก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เกิดหาว่าสนับสนุนคอมมิวนิสต์เข้าอีก เมื่อคราวกบฏก็อ้างอย่างนั้น นี่คล้ายๆ กับมิด ๒ คม เพราะว่าสภาฯ ตั้งครั้งก่อนต้องหาเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว เมื่อมาถึงตอนนี้ถ้าให้เปิดสมาคมการเมือง สมาคมคอมมิวนิสต์คงเล่นงานเราอีก ขอให้พวกเราลองพิจารณาดูเถิดว่า เป็นความลำบากเพียงไร ถ้าในฐานะที่ไม่ใช่เป็นสมาชิกใครไปนั่งเป็นรัฐบาลก็ยากเหลือเกินโดนทั้งขึ้นทั้งล่องทีเดียว

**ด. ยู่เกียง ทองลงยา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า ที่แรกข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจจะพูด แต่เมื่อพูดถึงสมาคมการเมือง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



บังเอิญข้าพเจ้าได้ร่างพระราชบัญญัติเสนอท่านประธานแต่วัน  
อังคาร ข้าพเจ้าขอแถลงว่า ไม่ใช่เป็นเครื่องมือของพระมหากษัตริย์  
ที่จะสร้างสมาคม แต่ทว่าเมื่อได้มาพบข้อความที่พระมหา-  
กษัตริย์ทรงตรัสไว้เมื่อครั้งตั้งสมาคมคณะราษฎรอย่างหนึ่ง  
เดี๋ยวนี้มาอีกอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องไปใคร่ครวญการ  
ได้เสีย ว่าการมีคณะกรรมการเมืองนั้นอาจจะเป็นภัยต่อประชาชนหรือไม่  
ข้าพเจ้าเข้าใจว่าจะได้ไปพูดในเมื่อพระราชบัญญัตินั้นขึ้นมาสู่สภา

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าขอโทษต่อท่านที่พูดเมื่อนี้คือเรื่องประเภทที่ ๒ ประเภท  
ที่ ๓ อะไรนั้น ความจริงพวกเราไม่เคยลืมนุญคุณของท่านผู้ก่อการ  
หรือสมาชิกประเภทที่ ๒ เลย

**ทำการแทนประธานสภา** กล่าวว่า พูดเฉพาะในเรื่องนี้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
แต่ว่าเพื่อจะให้เรื่องนี้ขาว และมีประเด็นด้วย ในเรื่องนี้ข้าพเจ้า  
ขอถามรัฐบาลว่า ถ้ามีผู้ขอตั้งสมาคมการเมืองปฏิบัติโดยถูกต้อง  
ตามกฎหมายของเรื่องสมาคมแล้ว รัฐบาลจะอนุญาตให้ตั้งได้  
หรือไม่

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าอยากจะให้ไปไตร่ตรอง  
เอามือก่ายหน้าผากและตรองดูเสียก่อนว่าสมควรหรือไม่ในเวลานี้  
แล้วขอให้ท่านคิดดูว่ายังไม่พ้นหัวต่อหัวเสีย ถ้าท่านจะตั้งแล้ว  
ขอเชิญท่านให้มาเป็นนายกเถิด ข้าพเจ้ายอมถวาย

**นายทองม้วน อัดถาก** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจที่เลขานุการนายกรัฐมนตรีได้กล่าว  
เช่นนั้น ความจริงข้าพเจ้าได้กล่าวโดยเจตนาและความบริสุทธิ์ใน  
การแถลงความเห็นในที่นี้ มิใช่ว่าข้าพเจ้าจะได้รับสนับสนุนจาก  
ใครหรือเป็นการส่วนตัวต่อพระยาสุรียานุวัตร...



ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า เรื่องนั้นผ่านไป

นายทองม้วน อัดถากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ในเรื่องนี้เอง ในเรื่องการตั้งสมาคมการเมืองนี้ ความเป็นจริง ข้าพเจ้าก็มีความประสงค์ไปในทางที่ว่าไม่อยากจะให้มันนั่นเอง และจะได้เห็นเจตนาของข้าพเจ้าตั้งแต่ครั้งยังไม่เป็นสมาชิกของสภาฯ ได้เสนอความเห็นมายังคณะรัฐมนตรีครั้งพระยามโนฯ ก่อนปิดสภาฯ และอีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าได้แถลงความเห็นในเรื่องการตั้งสมาคมเสือป่า โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นนายกเสือป่า เช่นนี้ก็จะเห็นได้ในเจตนาของข้าพเจ้าแล้วว่า ข้าพเจ้ามีความจงรักภักดีต่อพระยาพหลฯ ถึงแม้จะตั้งสมาคมขึ้น ข้าพเจ้าก็ยินดีเป็นสมาชิกของพระยาพหลฯ อยู่นั่นเอง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าการตั้งสมาคมขึ้นก็เป็นของที่ดีอยู่เหมือนกัน เพราะเหตุว่าถ้าเราตั้งแล้วจะถูก ต้องตามความประสงค์ของประชาชนส่วนมาก ถ้าเป็นความประสงค์ของข้าพเจ้าผู้เดียวแล้ว ไม่อยากจะให้ล้มเลิกในเรื่องสมาคม

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ในการที่ท่านสมาชิกยกย่องข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าขอขอบคุณมาก คือหวังติดต่อข้าพเจ้า เรียกว่าหวังดี แต่ทว่าข้าพเจ้าเองในเรื่องนี้กลัวว่าจะโดนกล่าวหาว่าเป็นดิดเตเตเตอร์ จะเห็นว่าเป็นดิดเตเตเตอร์แล้ว ข้าพเจ้าไม่รู้จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน เพราะว่าเสือป่าแต่งยูนิฟอร์ม ข้าพเจ้าเป็นนายกอยู่ด้วยคล้ายจะเป็น มุสโสลินี ข้าพเจ้าก็ต้องวิ่งหนี ท่านจะแลเห็นได้ว่า ข้าพเจ้ายุ่งยากในเรื่องการทหาร จึงไม่ค่อยจะไปโมเมอะไรต่างๆ ข้าพเจ้ากลัวว่าเขาจะว่าใช้อำนาจบ้าง อะไรวาง เรื่องนี้ข้าพเจ้าขอให้ท่านเห็นใจจริงๆ เกิด แต่ที่จริงถ้าข้าพเจ้าตั้งใจจะเป็นดิดเตเตเตอร์ แล้วละก้อ ถ้าท่านสนับสนุนอย่างนี้ ข้าพเจ้าไม่ว่าเลย เอาดีแหละ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่มีอิทธิพลพอที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ ขอให้ท่านได้โปรดถือตำแหน่งนี้ต่อไปเถิด ข้าพเจ้าทราบว่าคุณหลวงประดิษฐฯ เอง ก็มีความเห็นว่า ควรจะตั้งสมัชชการเมือง และข้าพเจ้าเอง ก็มีความเห็นพ้องด้วย ข้าพเจ้าขอถามรัฐบาลว่า จะมีความขัดข้องหรือไม่ขัดข้อง เราอยู่ในความปกครองของประเทศ จะขัดขึ้นท่านอย่างไรได้ ถ้าท่านไม่ให้ตั้ง เราก็ตั้งขึ้นไม่ได้ แต่ข้าพเจ้าอยากทราบว่า ให้ตั้งได้หรือไม่ ไม่ใช่ข้าพเจ้ามีความประสงค์อย่างใดเลย ขอโปรดอย่าเข้าใจผิด ขอโปรดให้ความสว่างแก่ข้าพเจ้าบ้าง ข้าพเจ้าเป็นเด็ก ก็ขอพูดอย่างความคิดของเด็ก ๆ เท่านั้น

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า การตั้งคณะพรรคการเมืองนั้น ก่อนที่จะตั้งต้องมีการแก้ไขกฎหมายอะไร ๆ เพิ่มเติมลงไปอีก ถ้าไม่เช่นนั้นน่ากลัวจะต้องมีเรื่อง เพราะฉะนั้นจึงไม่อยากให้เป็นไปตามนั้น ถ้าได้แก้กฎหมาย เพิ่มเติมกฎหมายอย่างเรียบร้อยแล้วก็ไม่ว่า เพราะข้าพเจ้าเองไม่ใช่จะรวบเอาอะไรมาไว้ในกำมืออย่างนั้น หากได้ รัฐบาลก็ต้องเป็นคนใช้ของสภาฯ ข้าพเจ้าเองก็คือหัวหน้าคนใช้ของสภาฯ นั่นเอง ไม่มีอะไร เมื่อเขาได้มอบหมายการงานให้กระทำแล้วต้องพยายามให้สมน้ำสมเนื้อ เพราะฉะนั้นความหนักใจอยู่ที่คณะรัฐมนตรี จึงต้องไตร่ตรองดูให้ลึกซึ้งว่า ถ้าจะตั้งแล้วก็ขอให้ได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอย่างที่ว่ามานี้เสียก่อน

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า ท่านสมาชิกได้อ้างถึงข้าพเจ้าและความเห็นของข้าพเจ้าในครั้งกระนั้นด้วย จึงต้องขอแถลงเพื่อประวัติการณ์ ความจริงไม่อยากจะลำเลิกและพูดเอาท่านผู้ใดมากล่าว ท่านนายกรัฐมนตรีแถลงต่อท่านในเรื่องเกี่ยวข้องกับคณะชาตินั้น เดิมทีเดียวคณะชาติ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เตรียมที่จะตั้ง หลวงวิจิตรฯ ได้มาพบข้าพเจ้า ว่าอยากจะตั้งคณะชาติ ข้าพเจ้าบอกว่าเอาสิ ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างเต็มที่ ในครั้งกระนั้น พระยามโนฯ ได้นัดประชุมผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ พระยามโนฯ บอกข้าพเจ้าว่า กันเห็นกับสื่อทุกประการที่จะอนุญาต ให้คณะชาติตั้ง เมื่อข้าพเจ้าเข้าใจว่าคณะชาติคงจะตั้งได้แล้ว ข้าพเจ้า ก็ได้ขอร้องต่อนายกคณะราษฎรให้เตรียมการอิเล็กทรอนิกส์แคมเปญ ถึงกับได้มีการเรียวกันแล้ว ต่อมาอย่างไรไม่ทราบ พระยามโนฯ กลับความเห็นอีกทีว่า อย่าให้มีคณะกรรมการเมืองเลย ข้าพเจ้าจึงขอ แฉลงให้ทราบว่าในครั้งนั้นคงมีเรื่องลบลมคมนัย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า มีผู้ใดข้องใจในเรื่องนี้บ้าง

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้ายังมีข้อข้องใจในข้อ ๔ ต่อไป ก็คือในเรื่องพระราชบัญญัติ ป้องกันรัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าเห็นว่า...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า อยู่ในข้อ ๕

**ด.เทียม ศรีพิสิฐ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม กล่าวว่า เวลานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราต้องการให้ตั้งสมาคม การเมือง สมาชิกส่วนมากในสภาฯ นี้ ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าไม่ปฏิเสธ ส่วนมากของประชาชนก็ชอบ เพราะฉะนั้นขอเชิญเจ้าคุณนายยกฯ จงตั้งเถิด ข้าพเจ้าร่วมด้วยคนหนึ่ง

**ร.ต.ถัด รตนพันธ์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า คำว่าส่วนมาก สมาชิกทราบได้อย่างไรทราบในหัวใจคน ทราบได้ยาก เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีน้ำหนักอะไรเลย เท่าที่บอก ว่าส่วนมากนั้น

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอให้อภิปราย กันต่อไปในข้อ ๕ นั้นข้อ ๕ อันเกี่ยวกับการเลิกพระราชบัญญัติ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## การป้องกันรัฐธรรมนูญ

**นายบุญศิริ เทพาคำ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวว่า เรื่องพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนั้น ข้าพเจ้าขอเสนอว่า การพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญหาได้เป็นไปโดยเปิดเผยไม่ คือใช้คณะกรรมการพิจารณา เพราะว่าตามมาตรา ๕๘ แห่งรัฐธรรมนูญมีว่า การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีท่านว่าเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในนามพระมหากษัตริย์ แต่ว่าการพิจารณาอรรถคดีในการป้องกันรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีคนผู้ใดกระทำความผิดขึ้นนั้น หาได้พิจารณาไปโดยคำพิพากษาของศาลไม่ คือบุคคลคณะหนึ่งได้ถูกตั้งขึ้นเป็นกรรมการ แล้วก็ตัดสินไปว่าผู้หนึ่งมีความผิด แล้วก็ตกลงต้องส่งผู้หนึ่งเนรเทศไป ดังในจังหวัดของข้าพเจ้าได้เพิ่มราษฎรใหม่อีก ๖ ท่าน แต่ว่าข้าพเจ้าได้มาพิจารณาดูตามกฎหมายป้องกันรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อขัดกับมาตรา ๕๘ แล้วข้าพเจ้าขออ้างไปถึงมาตรา ๖๑ ด้วย เพราะมาตรา ๖๑ มีว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ มีข้อความแย้งหรือขัดกับรัฐธรรมนูญ ท่านว่าบทบัญญัตินั้น ๆ เป็นโมฆะ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอสรุป รวมความว่ากฎหมายป้องกันรัฐธรรมนูญขัดต่อมาตรา ๕๘ เมื่อขัดต่อมาตรา ๕๘ แล้ว ก็จะต้องเป็นไปตามมาตรา ๖๑ แห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพราะฉะนั้นพระราชบัญญัตินี้ควรจะยกเลิกเสีย แต่ถ้าหากว่าพระราชบัญญัตินี้จะไม่ถูกยกเลิกก็ต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญเสียใหม่ จะไม่แก้รัฐธรรมนูญก็ต้องเลิกกฎหมายนี้อย่างใดอย่างหนึ่ง

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า พระราชบัญญัติรักษารัฐธรรมนูญนั้นออกไปโดยสภาผู้แทนราษฎรโดยรัฐธรรมนูญนั่นเองที่ออกไปซึ่งท่านเห็นว่าขัดนั้น ขัดอย่างไร ไม่ใช่ออกนอกสภาฯ ไม่ใช่ออกเมื่อครั้งเจ้าคุณมโนฯ ปิดสภาฯ ออก





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

กันในสภาฯ จะพูดอะไรกันอีก กรรมการที่เป็นผู้ตัดสินตั้งโดยกฎหมายซึ่งเราออกไปในสภาฯ นั้นเองไม่ผิดอะไร ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรเลิก

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า พระราชบัญญัตินี้ ถ้าหากว่าจะพิจารณาไปแล้ว หาได้ขัดกับรัฐธรรมนูญแต่มาตราใดไม่ เพราะเหตุว่าตามวิธีการที่เราให้มีการพิจารณาด้วยคณะกรรมการนั้น เราจะต้องคำนึงเสียก่อนว่า พระราชบัญญัตินี้เป็นพระราชบัญญัติลงโทษ หรือว่าเป็นพระราชบัญญัติอะไร ความจริงพระราชบัญญัตินี้เป็นพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิด วิธีป้องกันการกระทำผิดก็คือการส่งไปให้อยู่ในเขตต์ที่กำหนด เช่น อย่างส่งไปแม่ฮ่องสอน ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ยอมรับตรงๆ การพิจารณาไม่ได้ทำโดยศาล และในรัฐธรรมนูญนี้เราก็ได้กล่าวแต่ในเรื่องศาลซึ่งมีวิธีการไปคนละเรื่อง พระราชบัญญัตินั้นเป็นวิธีการป้องกันก่อนแก้ จึงหาได้ขัดกับรัฐธรรมนูญนี้ไม่ อีกประการหนึ่ง พระราชบัญญัตินี้พูดกันอย่างตรงๆ คือว่า เราได้เอารูปร่างมาจากกฎหมายของประเทศที่ได้ออกในสมัยที่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ เหมือนกันในสเปนยิ่งร้ายแรงไปกว่านี้คือออกโดยอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเท่านั้นส่งให้ไปอยู่ในเขตต์กำหนดไหนๆ ได้ แต่สำหรับเรารักษาความยุติธรรม คือตั้งกรรมการจากผู้พิพากษาไปพิจารณา หาได้เลือกจากบุคคลใดไม่ เหตุจำเป็นอันสุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอกล่าวด้วยความจริงใจว่า น่าเสียดายที่พระราชบัญญัตินี้ ได้มีขึ้นต่อเมื่อได้เกิดกบฏแล้ว ถ้าพระราชบัญญัตินี้ได้ออกก่อนการกบฏแล้วกบฏจะหาเกิดได้ไหม เรื่องนี้ถามเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก็ได้เวลานั้นเรารู้อยู่แล้วว่าใครกบฏ แต่เราไม่มีหลักฐาน ถ้าพระราชบัญญัตินี้ได้ออกก่อนเกิดกบฏแล้วรับรองได้ทีเดียวว่า การ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เกิดกบฏนี้หาเกิดขึ้นได้ไม่ ถ้าจับเขาได้ในเวลานั้นก็ไม่มีหลักฐานอะไรเลย แต่มีสมาชิกบางคนซึ่งนั่งที่นี่ ซึ่งเขาสงสัยผิดก็มี ถ้าจะเอาหลักฐานก็หาไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นนี้เป็นพระราชบัญญัติที่ป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่มหาชนอย่างแท้จริง ถ้าท่านไม่อยากจะเห็นการฆ่าฟันกันอีกต่อไป ขอให้คงพระราชบัญญัตินี้ไว้ก่อน ต่อเมื่อบ้านเมืองสงบเรียบร้อยเมื่อไร เราจะเลิกก็ได้เหมือนกัน ในประเทศที่เขาเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ เขาจำเป็นต้องระวัง ท่านย่อมรู้ว่าเราเปลี่ยนแปลงการปกครองและตั้งระบอบการขึ้นใหม่ ผู้ที่ยังนิยมตามระบอบเก่าก็ยังมีอยู่อีกไม่ใช่น้อยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจะเอาวิธีที่ขึ้นศาลอยู่เสมอ ก็เท่ากับว่าทำให้เกิดการไม่สงบนั้นขึ้นอีก และเราจะต้องเพิ่มกำลังทหารอีกมากมาย ต้องเพิ่มกำลังตำรวจอีก นักสืบก็จะต้องมีประจำอยู่อีกหลายคน เพราะนักสืบต้องเปลี่ยนหลาย ๆ ผลัดเป็นต้น ความมุ่งหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้ได้มีอยู่เป็นทางป้องกันไม่ปรารถนาที่จะไปข่มเหงใคร และการที่ให้ไปอยู่ในเขตต์ที่กำหนด เมื่อทำความชอบก็อาจจะสั่งให้พ้นก็ได้ สรุปความว่า พระราชบัญญัตินี้ นำประโยชน์มาสู่ประเทศมากมายทีเดียว

นายเลียง ไชยกาล ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้ายอมรับว่าร่างพระราชบัญญัตินี้มีประโยชน์จริง แต่มีความสงสัยและถือโอกาสเรียนถามเสียในที่นี้ คือในพระราชบัญญัติเมื่อข้อความใด ๆ ซึ่งตราไว้ ถ้าฝ่าฝืนก็จะต้องรักษาพระราชบัญญัติ กรณีที่จะพิจารณาถึงการฝ่าฝืนหรือไม่ ก็เรียกว่า วรรคใด ข้าพเจ้าเข้าใจว่าอย่างนั้น หรือจะอยู่ในหลักนั้นหรือไม่ก็ตาม ข้าพเจ้าสงสัยนอกจากนี้ การลงโทษ การส่งไปอยู่ในเขตต์ที่กำหนดนั้นเป็นกำหนดโทษอย่างหนึ่ง ในกฎหมายอาญา ข้าพเจ้าสงสัย เพราะฉะนั้นผลของการกระทำไปอยู่ในเกณฑ์โทษอย่าง



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

หนึ่งในข้อ ๖ ข่าพเจ้าก็ต้องถือว่าเป็นการลงโทษด้วย ข่าพเจ้า  
เลยสงสัยขอได้โปรดอธิบายอีกครั้งหนึ่ง

**พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม  
กล่าวว่า ข่าพเจ้าขออธิบายกฎหมายข้อนี้ว่า ที่ว่าส่งไปอยู่ในเขต  
ที่จำกัดนั้น เราไม่ถือว่าเป็นโทษ ถ้าหากว่าไปทำผิดเข้า ก็ไม่เพิ่มโทษ  
ถ้าเป็นโทษแล้ว ทำผิดอีก จะถือว่าไม่เช็ดหลาบ แต่ในเรื่องนี้  
ไม่ใช่โทษ ผู้ที่ต้องโทษแล้วขาดสิทธิต่าง ๆ แต่ผู้ที่ถูกส่งไปไม่ได้  
ขาดสิทธิ พระราชบัญญัตินี้ก็ได้ลงโทษคนตามศัพท์ลงโทษ คือ  
ว่ามิผิด แต่ไม่ใช่ลงโทษทางอาญาถ้าลงโทษทางอาญาแล้ว ก็  
ต้องไปศาลนี้ไม่ใช่ศาลเพราะฉะนั้นไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ เพราะ  
ว่าไม่ใช่โทษทางอาญา

**พระพิณจณนการ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า  
ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะขอให้ทรงเลิกพระราชบัญญัติ  
ป้องกันรัฐธรรมนูญนั้น ข่าพเจ้ายังไม่ทราบว่ามีพระราชประสงค์  
อันใดแน่นอน คือข่าพเจ้ามีความฉงนเป็นอันมากในคดีตอนหนึ่ง  
ซึ่งเกี่ยวแก่ผลประโยชน์ของท่าน คือในเรื่องพระพิบูลย์ไศศวรรย์ใน  
ตอนหนึ่งท่านบอกว่า เพราะเหตุที่เราใช้การพิจารณาโดยไม่มี  
ศาลไม่มีอะไร ท่านไม่พอพระราชหฤทัย แต่ว่าในเรื่องพระ-  
พิบูลย์ไศศวรรย์ ถ้าท่านแพ้คดีแล้ว ท่านก็จะลาออก เพราะ  
ฉะนั้นข่าพเจ้าผู้มีสติปัญญาอันน้อย ไม่ทราบพระราชประสงค์  
ของท่านอันใดเลย

**ร.ต.ถัด รัตนพันธุ์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า  
ตามที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการ  
กระทรวงยุติธรรม ได้แถลงมาเมื่อคืนนี้ ท่านแถลงในหลักอันหนึ่ง  
แต่ข่าพเจ้าก็ขอแถลงในหลักอีกอันหนึ่งเหมือนกัน เพราะว่าพระ-  
ราชบัญญัตินี้ได้ออกไปโดยสภาผู้แทนราษฎรในสมัยวิสามัญนี้เอง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ข้าพเจ้าจำได้ เพราะฉะนั้นพวกเราได้ลงมติไปแล้วบอกว่าพระราชบัญญัติอันนี้ให้เป็นอันใช้ได้ เมื่อเป็นอันใช้ได้แล้วทำไมเราจะมาว่าไม่ควรจะใช้ ถ้าจะเปรียบกับคติโบราณว่า น้ำลายที่ถ่มออกมาแล้วจะกลืนเข้าไปได้อย่างไรข้าพเจ้าไม่เห็นควร

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอคัดค้านโดยเต็มที่ว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ออกในสมัยนั้น

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ปัญหาเฉพาะหน้าข้าพเจ้าไม่ยากพูดแต่รู้สึกจกักระจี้ จึงอยากพูดที่มีพระราชประสงค์ในพระราชบัณฑิตกว่า ขอให้เลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ กฎหมายอันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้เซ็นเอง แล้วไม่ได้ทรงคัดค้านในพระราชบัญญัตินั้น ไม่มีการวิโต้เลย ตามแนวพระราชบัณฑิตกเห็นว่ เมื่อเกิดส่งพระยาวิญญ์ออกไปจึงเกิดการค้านขึ้น เหตุผลเพียงเท่านี้ก็เห็นแล้วว่า จะได้มีการผ่านไปเพราะท่านเซ็นมาเอง ไม่ได้มีการ วิโต้ เลย

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอคัดค้านว่า สภาฯ ไม่ได้ออกพระราชบัญญัตินั้นในสมัยสามัญ ออกมาแต่สมัยที่ ๑ ถ้าท่านไม่เชื่อโปรดถามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยดู

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า ขอรับรองว่าออกภายหลังการกบฏ ในสมัยที่มีสมาชิกประเภทเดียว ถูกของหลวงวรนิติฯ แล้ว

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขออภิปรายต่อไป เมื่อท่านผู้อังว่าออกในสมัย ๒ แปะแล้ว กฎหมายบทนี้ถ้าข้าพเจ้าจะพูดไป เดียวจะหาว่าข้าพเจ้าไม่เคารพหรือรักรัฐธรรมนูญ แต่ข้าพเจ้าขอกราบเรียนด้วยความสัตย์





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

และบริสุทธิ์ใจว่า วิธีพิจารณาในเรื่องที่จะป้องกันรัฐธรรมนูญนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบด้วย ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะเป็นศาลมากกว่า เพราะคณะกรรมการนั้นก็ตั้งไปจากฝ่ายปกครองเอง และถึงแม้ว่า จะมีผู้พิพากษาศาลาการออกไปด้วยก็คงไม่สู้มากนัก เพราะฉะนั้น เมื่อเราจะเอาหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นผู้พิจารณาคดี เช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าไม่แน่ใจกว่าผู้ถูกกล่าวหา นั้นจะได้รับความยุติธรรมเพียงพอหรือไม่ รัฐบาลจะรับรองได้หรือไม่ว่าการที่ ทำเช่นนั้นจะไม่เป็นการ ตัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งถ้าเป็นการตัดสิทธิแล้ว หรือ ตัดเสรีภาพก็จะไปขัดกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ ของเรานีก อีก ประการหนึ่ง ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวว่า การ ที่เราส่งไปอยู่ในเขตต์อันจำกัดนั้นไม่ใช่เป็นการลงโทษ ในข้อนี้ ข้าพเจ้าขอคัดค้านด้วยความเคารพว่าจะเป็นไปจริงอย่างท่านกล่าว นั้นหรือไม่ ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ท่านมาก่อน แต่ก็ไม่มี ความเห็นพ้องด้วยดังที่ท่านกล่าว ด้วยเหตุผลว่า มาตราเท่าไรก็ ออกจะลบล้างไปมากแล้ว ท่านบัญญัติว่า โทษอันอยู่ในที่ที่ กำหนดให้อยู่ นั้นก็เป็นโทษอันหนึ่ง ซึ่งกฎหมายอาญาบอกว่า เป็นโทษอยู่ใน ๑ ถึง ๖ นั้น และข้าพเจ้าจำไม่ได้เหมือนกัน จะ ถือว่าไม่เป็นโทษอาญาอย่างไรได้ ข้าพเจ้ามีความรู้เพียงเท่านี้ และท่านที่มีความรู้สูงจะให้คำอธิบายอย่างไรก็ได้ขอโปรดให้คำ อธิบายที่ถูกต้องด้วย

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอตอบในข้อที่ท่านถามว่าจะเป็นการตัดเสรีภาพ หรือไม่ ข้อนี้ถ้าหากว่าจะพูดไปแล้ว ผู้ที่กระทำความผิดที่ถูกตัดเสรีภาพ แต่ในเรื่องนี้ต้องเห็นแก่มหาชน แต่ว่าการที่ตัดสิทธิผู้ที่ถูกส่งออกไปเป็นบุคคลเอกชน การที่ตัดเสรีภาพเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพ ของมหาชนอีกหลายคน และเป็นที่น่าเห็นว่าไม่ใช่เสรีภาพของ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



มหาชนเท่านั้น ชีวิตที่เดียวละอีกหลายคนจะต้องตายกันแน่ๆ

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า การที่จะพิจารณาว่ากระทำผิดพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญหรือไม่นี้ หลักในการกำหนดวินิจฉัยลงแค่ไหน อยากทราบที่รัฐบาลปฏิบัติมา

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า หลักตามพระราชบัญญัติก็มีอยู่ว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายปกครองได้รายงานมายังคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็นำสำนวนส่งไปให้แก่คณะกรรมการพิจารณา การพิจารณานั้นก็อาศัยถ้อยคำสำนวนต่างๆ จะเห็นได้ว่า อีกอย่างหนึ่งอย่างวิธีการที่ทำ เช่นอย่างวิธีการเนรเทศ ท่านจะเห็นได้ว่า วิธีการเนรเทศนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่เดียวที่วินิจฉัย แต่ในเรื่องนี้ผู้พิพากษาเป็นกรรมการ ทำดีไปกว่าการเนรเทศ หลักการมีเพียงเท่านี้เอง

**ร.ท. ทองคำ คล้ายโสภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า ประเทศเรามีรัฐธรรมนูญได้ราว ๓ ปี เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่า การออกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญเป็นของดีอย่างยิ่งทีเดียว เพราะไม่ใช่เป็นของใหม่ ถึงประเทศที่เขามีรัฐธรรมนูญมาตั้งร้อยปี ก็ยังมีพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญอยู่ อย่างประเทศอเมริกา เขามีกรรมการขึ้นชุดหนึ่งสำหรับสอดส่องว่าใครทำผิดรัฐธรรมนูญแล้วตัดสินลงโทษ เมื่อมาเกิดยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญขึ้น ข้าพเจ้าสงสัยนัก น่าจะเกิดมีพวกคิดล้างรัฐธรรมนูญขึ้นอีกแทนกระมัง

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ปัญหาที่เราพูดเดี๋ยวนี้ ดูเหมือนเราจะยังไม่เข้าใจในเรื่องที่พระมหากษัตริย์ทรงขอรับรองมา พระมหากษัตริย์ไม่ได้ทรงขอรับรองให้เลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญแต่ว่าขอรับรอง





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ในวิธีการข้อเดียวว่า การพิจารณาคดีนั้นไม่ให้อยู่ที่กรรมการ  
ให้อยู่ที่ศาลอย่างคดีทั่วไปเท่านั้น เราจะเห็นได้ในพระราชบันทึก  
นั้นว่าจะยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ไปบัญญัติให้เป็นพระราชบัญญัติ  
เพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาณัติ การเนรเทศก็ให้มีอยู่ แต่ให้  
ศาลพิจารณา ไม่ใช่กรรมการพิจารณา มีสมาชิกหลายท่าน  
อภิปรายในทำนองว่าพระราชบัญญัตินี้ไม่ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้า  
อยู่หัวท่านหาได้ทรงขอร้องให้ยกเลิกไม่ ทรงขอร้องโดย  
เฉพาะอย่างยิ่งวิธีการพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบ ไม่ยุติธรรม อาจจะมี  
คนเห็นว่ารัฐบาลขาดความยุติธรรม ขอให้พิจารณาว่า อาจจะมี  
คนเห็นว่ารัฐบาลขาดความยุติธรรม ใช้อำนาจแก่บุคคลผู้นั้นก็ได้  
ควรให้พิจารณากันถึงศาล ข้อนี้ข้าพเจ้าเห็นด้วย เพราะว่าการ  
พิจารณาคดีใด ๆ นั้น ควรจะให้เป็ศาลโดยเปิดเผย ที่นี้ปัญหา  
เรื่องการปกครองนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง จริงอยู่คดีหลายเรื่องซึ่ง  
เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะต้องเผชิญมามากแล้ว เรารู้ว่านาย ก.  
ทำผิด แต่ไม่ได้หลักฐานอะไร เช่น นาย ก.ลักทรัพย์จับมาขัง ๒ วัน  
แล้วก็ปล่อยไป ในเขตต์ที่จำกัดคือการเนรเทศ ๙ ปีนั้น เราจะ  
ควรเอาอำนาจอย่างนี้หรือ ถ้าเราจะสงวนก็ควรเอามาขังไว้สัก ๒  
วันแล้วก็ปล่อยไป พระองค์ทรงข้องใจในปัญหาเรื่องคน ถ้า  
กรรมการเป็นคนจริง ๆ แล้ว ก็ได้รับความเป็นธรรม ความยุติธรรม  
ทั้งหลายอยู่ที่ศาล ถ้าผู้พิพากษาไม่ใช่คนจริง ความยุติธรรมก็อยู่  
ที่คน ถ้าว่าโดยแบบควรอยู่ที่ศาล ถ้าว่าโดยแบบควรอยู่ที่ศาล ถ้าว่า  
โดยคนแล้ว อยู่ที่ไหน ๆ ก็ได้ ถ้าทุกคนดีแล้วก็ได้ทั้งนั้น มีเพื่อน  
สมาชิกคนหนึ่งว่าจำกัดเขตต์การส่งคนไปอยู่ ผิดอาชญา ข้าพเจ้า  
เห็นว่าเราเปิดกฎหมายอาญานั้นก็ถูกต้อง การส่งคนไปนั้นเป็น  
โทษทางอาญา หาใช่เป็นการไม่ใช่อาชญาไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อ  
เราพิจารณาว่า เรื่องนี้เป็นคดีอาชญาเราควรจะให้กรรมการ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พิจารณาหรือว่าควรให้ศาล ข้าพเจ้าเห็นว่า ควรให้ศาลแน่ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอรับรองให้เปลี่ยนวิธีการนิดเดียวว่าการที่จะให้คณะกรรมการพิจารณานั้น ให้เป็นศาลเท่านั้น ขอกราบเรียนต่อสภาฯ ดังนี้

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คือว่าคำขอของพระมหากษัตริย์นั้นถูกกละ อย่างที่ท่านสมาชิกว่า ไม่ใช่ขอเลิกการลงโทษตามพระราชบัญญัตินั้น หากแต่ขอเปลี่ยนวิธีการ และวิธีการอันนี้เองที่ข้าพเจ้าได้แถลงแล้วว่า เป็นวิธีการที่เห็นว่าไม่มีทางอื่นดีกว่าที่เราจะป้องกัน ส่วนที่ท่านสมาชิกแนะนำว่า จับมาซัก ๒ วันหรือเดือนหนึ่ง ชั่งแล้วก็ปล่อยไปนั้น จริงอยู่วิธีนี้เราจะทำได้สำหรับผู้ที่ได้รับการศึกษายังไม่ถึงขีด กระทำได้ คือทำให้เขาเกิดความกลัว ถ้าได้รับการศึกษาเต็มขีดแล้ว คือไม่เป็นคนลืมนัดที่ได้รับความศึกษาอย่างธรรมดาอย่าอมเป็นผู้มีความฉลาด มีไหวพริบอะไรต่างๆ การที่จะจับมาขังไว้ ๒ วันหรือเดือนหนึ่งนั้น เราเห็นว่าขังเขาไม่ได้ นอกจากจะมีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนการขังไป เพราะฉะนั้นปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า ถ้าหากว่าจากวิธีนี้แล้วเราจะใช้วิธีศาล การป้องกันที่จะไม่ให้เกิดฆ่าฟันกันอีกต่อไปนั้น วิธีไหนดีกว่ากัน และทางฝ่ายข้าพเจ้าที่แถลงมาแล้วนั้น แถลงให้เห็นได้ชัด และขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าเวลานั้นก่อนการกบฏได้มีรัฐมนตรีบางท่านได้เขียนโน้ตไปถึงบุคคลบางคนนั้น แล้วเมื่อเกิดการกบฏขึ้นแล้ว บุคคลที่ถูกโน้ตไปนั้นก็กบฏจริงๆ ถ้าหากว่าเราได้มีพระราชบัญญัติอันนี้ และได้ออกก่อนกบฏแล้ว การกบฏเห็นจะไม่เกิดขึ้น

**พระยานิติศาสตรไพศาล** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวว่า ที่สมาชิกบางท่านข้องใจถึงว่า การที่ไปอยู่ในกำหนดเขตต์เป็นโทษทางอาชญาอัน บางทีท่านสมาชิกจะเข้าใจผิดใน

กฎหมายอาญา กฎหมายอาญากล่าวว่า เมื่อศาลสั่งไปให้อยู่ในกำหนดเขตต์ นั้นจึงจะเป็นโทษทางอาญา และถ้าแม้ว่ากรรมการได้สั่งให้อยู่ในกำหนดเขตต์แล้ว การที่ไปเช่นนี้ไม่ขาดสิทธิ เพราะฉะนั้นข้อนี้เห็นได้ว่า โทษตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ใช่โทษทางอาญา และอีกข้อหนึ่งที่สมาชิกบางคนสงสัยว่า กรรมการที่พิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้มีฐานะการเกี่ยวข้องกับอันนั้นหาจริงไม่ ถ้าอ่านดูและจะเห็นชัดว่า กรรมการต้องตั้งจากผู้พิพากษา และเท่าที่เป็นอยู่เวลานี้ มีกรรมการศาลฎีกา มีอธิบดีศาลอุทธรณ์ และมีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ มีผู้พิพากษาศาลอาญาและผู้พิพากษาศาลปรีดภา ศาลแพ่ง ทั้งนั้น ที่เป็นกรรมการ และฐานะการไม่มีเลยและมีไม่ได้ เพราะพระราชบัญญัติบอกว่า ต้องตั้งจากผู้พิพากษา

**ร.อ.ขุนนิรันดร์ชัย** กล่าวว่า เรื่องที่จะให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้ ตามที่รัฐบาลให้คงมีอยู่นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่ไม่ต่างประเทศก็เห็นด้วย และถ้าหากว่าสมาชิกซึ่งจะได้ไปต่างประเทศในเร็ว ๆ นี้ก็คงจะได้ไปดูบ้าง และในที่นี้ใครจะขอรับรองให้สมาชิก ขุนศรีศรากร ซึ่งไปญี่ปุ่นมา ไปดูการตำรวจลองอธิบายให้ฟัง บางทีจะได้ความแจ่มแจ้งขึ้น

**หลวงเดชาดิวงศ์รวาวัฒน์** กล่าวว่า ปัญหาที่อยู่เฉพาะหน้าท่านเวลานี้เป็นปัญหาระหว่างพระมหากษัตริย์และรัฐบาลโดยตรง เราที่นั่งอยู่ในที่นี้ได้เห็นเรื่องนี้ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ได้ขอให้รัฐบาลนำขึ้นมา เฉพาะเรานั้น เรานั่งอยู่ในที่นี้ในฐานะที่เป็นลูกขุนหรือเป็นจู้ มากกว่าที่จะพิจารณาว่าเท่าที่รัฐบาลได้ทำไปแล้วนั้น เป็นสิ่งที่ถูกหรือไม่ รัฐบาลที่ทำได้ตามพระราชบัญญัติซึ่งสภาฯ ได้บัญญัติไว้แล้ว จะเป็นพระราชบัญญัติตั้งแต่ครั้งใด ๆ ก็ตาม แต่ว่ารัฐบาลได้ทำไปตามบทบัญญัติทุกสิ่งทุกอย่าง อีกประการหนึ่ง รัฐธรรมนูญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เป็นผู้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระราชทานให้ รัฐบาลได้รักษารัฐธรรมนูญตามบัญญัติของรัฐ-  
ธรรมนูญทุก ๆ บทไป ท่านมีสิทธิ์อันใดที่จะไปยกเอานโยบายตั้งแต่  
ครั้งกระโน้นหรือที่จะมาสู่ข้างหน้ามาติดสกลในที่นี้แต่จะพิจารณาว่า  
เท่าที่รัฐบาลได้ทำไปแล้วนี้ ขัดต่อพระราชบัญญัติที่สภาฯ ได้  
บัญญัติไว้แล้วหรือไม่ ผิดกับรัฐธรรมนูญที่พระราชทานมาแล้ว  
หรือไม่ เท่านั้นเอง ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลยว่า ท่านจะยกเอาสิ่ง  
โน้นสิ่งนี้มาพูดกัน ขอให้ดำเนินตามนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงมา  
แล้ว นี่จะตัดเวลาอันมีค่าของท่านทั้งหมด

นายเนย สุจิมา ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า  
ความจริงท่านสมาชิกบางท่านจะไม่ได้อ่านตัวพระราชบัญญัติ  
จัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าจะขอถือโอกาสอ่าน  
พระราชบัญญัตินี้ให้ท่านสมาชิกทั้งหลายฟัง “มาตรา ๑ พระราช-  
บัญญัตินี้ให้เรียกว่าพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรัฐธรรมนูญ  
พุทธศักราช ๒๔๗๖ มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วัน  
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป มาตรา ๓ ผู้ใดกระทำ  
การด้วยประการใด ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อ หรือเพื่อให้ประชาชนเสื่อม  
ความนิยมหรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่ง  
ราชอาณาจักรสยาม แม้การกระทำดังกล่าวมาแล้ว จะเป็นเพียง  
การคบคิด หรือทำความตกลง หรือจะเตรียมการก็ตาม ท่านว่าผู้  
นั้นมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีจนถึงยี่สิบปี หรือ  
ปรับตั้งแต่ ๕๐๐ บาทจนถึง ๕,๐๐๐ บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้า  
หากความผิดที่กระทำลงนั้นต้องด้วยบทกฎหมายอื่น ท่านว่า  
บุคคลผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องถูกลงโทษตามพระราชกำหนด  
กฎหมายอื่นนั้นด้วย” โดยเฉพาะมาตรา ๓ นี้ ข้าพเจ้าขอยืนยันว่า  
ต้องเป็นผู้พิพากษาศักดิ์สินไม่ใช้กรรมการซึ่งกระทรวงมหาดไทยตั้งขึ้น  
“มาตรา ๔ เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าที่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

กระทรวงมหาดไทยรายงานว่าบุคคลใดดำเนินการอันเป็นเหตุก่อให้เกิดความผิดตามมาตรา ๓ ข้างต้น ให้กระทรวงมหาดไทยส่งเรื่องให้คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีจะได้แต่งตั้งขึ้นเพื่อไต่สวนวินิจัย ถ้าเห็นว่ามีมูลก็ให้ทำความเห็น เพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ภายในเขตที่อื่นมีกำหนดได้เป็นเวลาไม่เกินสิบปี และให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งการให้เป็นไปตามความเห็นนั้นถ้าผู้ต้องหาเป็นคนต่างด้าว ท่านให้จัดการตามพระราชบัญญัติเนรเทศ ร.ศ. ๑๓๑ มาตรา ๕ คณะกรรมการตามมาตรา ๔ นั้น จะต้องตั้งขึ้นจากข้าราชการตุลาการ และให้มีจำนวน ๓ นายเป็นอย่างน้อย จึงจะนับเป็นองค์ประชุมได้ การวินิจัยให้ถือความเห็นข้างมาก มาตรา ๖ บุคคลที่ถูกสั่งให้อยู่ภายในเขตที่อื่นมีกำหนด และได้ไปอยู่ในเขตที่อื่นตามคำสั่งแล้ว ภายหลังอาจร้องขอให้กระทรวงมหาดไทยดำริที่จะเพิกถอนคำสั่ง เช่นว่าแล้วนั้นได้ เมื่อยอมรับรองว่า ๑. จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ๒. จะเผยแพร่สนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้เรียกประกันทัณฑ์บน และการวินิจัยเห็นเป็นถ้อยแก้ว่าผู้ต้องหาจะปฏิบัติตามที่ยอมรับรองได้ ก็ให้เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อขออนุมัติให้เพิกถอนคำสั่งเดิมเสียก็ได้ ประกาศมา ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ เป็นปีที่ ๙ ในรัชกาลองค์ปัจจุบัน ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี” โดยเฉพาะในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทรงทักท้วงมาให้เราแก้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยเลย

**ขุนพิเคราะห์คดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า ในการที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกบางท่านเห็นว่าการลงโทษเนรเทศนี้เป็นการลงโทษ แต่ที่จริง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ก็มีจริงตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๒ ให้อยู่ภายในเขตอันมีกำหนดมาตรา ๑๒ ก็บัญญัติไว้เหมือนกับให้เป็นการลงโทษแต่ความจริงมาพิจารณาถึงพระราชบัญญัติเนรเทศคนต้องโทษหลายครั้ง ร.ศ. ๑๓๑ ทางกระทรวงมหาดไทยได้ส่งไปบอกว่าให้เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการมีอำนาจเหนือคนนั้นเหมือนอย่างบิดาเหนือบุตร ถ้ามาพิจารณาถึงพระราชบัญญัตินั้นแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีโทษเลย คือ กฎหมายของเราไม่มีหันตโทษ อุกฤษโทษ มัชฌิมโทษ ที่นี้ในการที่จะเผยแพร่รัฐธรรมนูญนี้ หากว่าเขาช่องสุ่ม ชุมนุมกัน เป็นแต่ไปเชิญคนนั้น ๆ เฉย ๆ เราก็ทำอะไรไม่ได้ เป็นแต่เชิญกันเฉย ๆ ความคิดอันนี้จึงได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันไว้ ถ้าเราปล่อยไว้ให้กองไฟโตขึ้นแล้ว จะไปดับไฟที่ไหนได้ ที่นี้เราดับแต่น้อยนั้นเป็นผลดี คือยังไม่เป็นผลสำเร็จเราก็ไปจัดการให้จากหมู่กันเสียที่นี้พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วงมานั้น สภาฯ ควรจะพิจารณาวินิจฉัยในข้อนี้ข้อเดียว นอกนั้นไม่ควรวินิจฉัยอะไรเลยว่าจะควรกระทำตามคำร้องขอของพระมหากษัตริย์หรือไม่ หรือว่าสภาฯ จะคงมติดำเดิม เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้สภาฯ ตั้งมติขึ้นพิจารณา ๒ ข้อ ว่าควรจะให้คงตามเดิมหรือไม่ แล้วก็ข้อ ๒ จะควรตั้งมติตามมติที่ขอเพิ่มเข้าหรือไม่ นี่ข้าพเจ้าขอตั้งปัญหา

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าว  
ว่า ที่จริงปัญหาที่เรากำลังพูดกันนี้ไปนอกเรื่องที่ได้ลงมติดังไว้ว่าจะพูดกันเป็นข้อๆ ตามที่สมาชิกผู้หนึ่ง คือหลวงเดชาฯ ว่าเป็นปัญหาตรงเฉพาะหน้าที่ต้องวินิจฉัย คือว่าตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ได้กล่าวว่ารัฐบาลทำผิดพระราชบัญญัตินี้ เป็นแต่ว่าจะให้ยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ ส่วนวิธียกเลิกกฎหมายนั้นไม่ใช่เป็นวิธีที่ทรงบันทึกลงมา เพราะฉะนั้นเรามีหน้าที่ในที่นี้ ขอให้รัฐบาลวินิจฉัยว่ารัฐบาลได้ทำผิดกฎหมายหรือเปล่า พระราชบัญญัติที่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

เราออกไปหรือวางนโยบายให้รัฐบาลเป็นผู้บริหารนั้น ได้ปฏิบัติ  
ไปนอกเหนือหน้าที่หรือเปล่า มีปัญหาว่าจะต้องได้ส่วนหรือ  
วินิจฉัยว่ารัฐบาลจะทำผิดหรือไม่ เมื่อไม่มีผู้ใดจะกล่าวถึงรัฐบาล  
กระทำผิด และทั้งพระมหากษัตริย์ก็ไม่ได้กล่าวว่รัฐบาลกระทำ  
ผิดพระราชบัญญัติแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะผ่าน  
แต่ถ้าจะมีผู้อภิปรายแล้ว ขอได้โปรดอภิปรายว่ารัฐบาลได้ทำผิด  
อย่างไรหรือไม่ เพราะหน้าที่ของเราก็มิว่า จะวินิจฉัยว่ารัฐบาล  
ของเราทำผิดอะไรบ้าง ตามที่มีพระราชบันทึกมานี้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าขอรับรองว่ารัฐบาลไม่ได้ทำผิดแต่อย่างใด รัฐบาลได้กระทำ  
ตามพระราชบัญญัติทุกประการ แต่มีปัญหาตามพระราชบันทึกส่ง  
มาให้รัฐบาล เราคงจะต้องพิจารณาตามพระราชบันทึกนี้ทุกประการ  
ตามพระราชบันทึกนี้มีข้อสำคัญว่า การให้กรรมการพิจารณานั้น  
ถูกต้องด้วยวิธีการหรือไม่หรือว่าจะให้ศาลพิจารณา ข้าพเจ้าเอง  
เห็นว่าควรจะเป็นศาลมากกว่า เพื่อจำเป็นจะได้ต่อสู้คดี ถ้าเขา  
ไม่มีผิดแล้วก็ควรจะให้เขาพ้นโทษ จริงอยู่ที่ว่ากรรมกรนั้นตั้งขึ้น  
จากผู้พิพากษา แต่ว่าตุลาการไม่ได้มาทำหน้าที่ศาลมาทำหน้าที่  
กรรมการต่างหาก กรรมการนั้นตั้งขึ้นโดยกฎหมาย โดยทางฝ่าย  
ปกครอง หาใช่ว่าได้ทำหน้าที่ศาลไม่ เพราะฉะนั้นแม้จะเลือกมา  
จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการก็ดี ก็หาทำหน้าที่ให้เป็นตุลาการขึ้นไม่  
ก็คงเป็นกรรมการอยู่นั่นเอง เพราะฉะนั้นกรรมกรนี้จะได้รับ  
ความยุติธรรมเพียงไรหรือไม่ ข้าพเจ้าสงสัยเหลือเกิน ข้าพเจ้าไม่  
แน่ใจว่าการที่เราได้ส่งบุคคลเหล่านั้นไปโดยคำวินิจฉัยของกรรมกร  
นั้น จะเป็นคำรับรองว่าถูกต้องทุกรายไป เพราะฉะนั้นข้าพเจ้า  
ขอตั้งข้อสังเกต มีความสงสัยในเรื่องนี้

**นายกรัฐมนตรี** ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรฯ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ทรงแถลง

ทำการแทนประธานสภาฯ อนุวัติ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงกล่าวว่า เจ้าคุณ  
นายกฯ เป็นผู้เคร่งครัดในการที่จะปฏิบัติ คือดำริกิจการใดๆ ให้  
ถูกต้องตามระบอบรัฐธรรมนูญจริงๆ และท่านได้ขอให้ข้าพเจ้ามี  
ส่วนในการร่างพระราชบัญญัตินั้นด้วย ด้วยเหตุที่ท่านได้ทรงวิตก  
ว่าถ้าเมื่อมีหลักการที่ไม่ชอบด้วยหลักรัฐธรรมนูญแล้ว ท่านก็ไม่  
สมควรที่จะใช้วิธีการเช่นนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้รับมอบให้  
มีส่วนในการร่างพระราชบัญญัตินั้นด้วย และทั้งนี้เกี่ยวเนื่องไป  
ถึงชนต่างด้าว คือคนต่างประเทศซึ่งพระราชบัญญัตินี้จะครอบคลุม  
ด้วย ในส่วนหลักการนั้นท่านรัฐมนตรีมหาดไทยได้แถลงโดยชัดแจ้ง  
แล้ว ในข้อที่เป็นปัญหาอยู่เกี่ยวกับวิธีการป้องกันไม่ให้การลงโทษ  
ในส่วนบทลงโทษนั้นเป็นอีกตอนหนึ่งซึ่งจะต้องผ่านทางศาล แต่  
นอกจากวิธีแก้แล้ว ความจำเป็นปรากฏขึ้นในขณะนั้น ที่จะเรียกว่า  
การเมืองหรือการเป็นไปในบ้านเมืองยังไม่อยู่ในขีดสงบแท้ คือ  
แปลว่ายังมีภัยต่อรัฐธรรมนูญอยู่ ซึ่งความจำเป็นจึงปรากฏขึ้นว่า  
จะต้องหาวิธีป้องกันอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งชอบด้วยระบอบรัฐธรรมนูญ  
และที่จะใช้บังคับแก่คนต่างประเทศได้ด้วย ท่านทั้งหลายก็ย่อม  
ทราบอยู่แล้ว ในเวลานี้อิสระภาพในทางศาลของเรายังไม่ได้  
บริบูรณ์ เพราะฉะนั้นเราจะต้องคำนึงถึงการที่เราจะบังคับตลอด  
ถึงชนต่างด้าวด้วย หลักการที่ได้ใช้นั้น ได้ใช้ตามหลักวิชา  
กฎหมายซึ่งเรียกว่า ปรีเวนชัน โมติฟ ออฟ โปลิซ คือเป็นการ  
ป้องกันทางตำรวจไม่ได้เป็นการลงโทษทางอาญา เป็นวิธีการ  
ตำรวจอย่างหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ที่จะรักษาความปลอดภัย ในการที่จะ  
ใช้วิธีตำรวจเช่นนี้ ย่อมจะต้องจำกัดเสรีภาพของบุคคล ท่าน  
รัฐมนตรีมหาดไทยได้ใช้คำว่าตัดเสรีภาพ แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่าน



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนถะกุล ...

คงเห็นด้วยกับข้าพเจ้าว่า อันที่จริงตามหลักการนั้นเป็นการจำกัดเสรีภาพ จึงได้ชื่อว่า สั่งให้ไปอยู่ในที่อันมีเขตจำกัด การจำกัดเสรีภาพเช่นนี้แม้ต่อคนต่างด้าว รัฐบาลหรือรัฐมนตรีย่อมมีอำนาจที่จะใช้ได้ด้วยวิธีการเนรเทศ เพราะฉะนั้นท่านจึงเห็นในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับคนต่างด้าวแล้วว่า ให้ใช้วิธีเนรเทศ เพราะเมื่อเป็นคนต่างด้าวแล้วเราส่งเขาออกไปนอกประเทศเราได้ ในการที่จะวางบทบังคับสำหรับคนไทยซึ่งหากจะก่อภัยต่อรัฐธรรมนูญนั้น ก็ได้อนุโลมใช้หลักอันเดียวกัน คือหลักเนรเทศสำหรับคนต่างด้าวนั้นแหละ แต่โดยที่คนไทยมีสิทธิจะอยู่ในประเทศสยาม เราจะส่งออกไปนอกประเทศใช้วิธีเนรเทศสำหรับคนต่างด้าวไม่ได้ จึงได้ใช้วิธีอนุโลมเนรเทศนี้แหละ คือใช้วิธีสั่งให้ไปอยู่ในที่อันมีเขตจำกัด เป็นวิธีการตำรวจอย่างหนึ่ง ตามแบบของสเปนที่ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยกล่าว จึงได้มอบอำนาจแก่รัฐมนตรีมหาดไทยใช้อำนาจนี้ได้ทีเดียว แต่ว่าผู้ร่างพระราชบัญญัตินี้คือมีหลวงประดิษฐฯ พระยานิติศาสตร์ฯ กับข้าพเจ้าที่ได้เป็นผู้ร่างนั้นเห็นว่าคณะรัฐบาลนี้เป็นคณะรัฐธรรมนูญจริงๆ ครั้นจะมอบอำนาจตำรวจนี้ให้รัฐมนตรีมหาดไทยส่งไปได้ทีเดียว เห็นว่าจะเป็นการรุนแรง เราจึงอนุโลมเอาวิธีตำรวจนี้มาเพิ่มให้เหมาะสมกับระบอบรัฐธรรมนูญยิ่งขึ้น คือแทนที่จะให้ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยสั่ง ให้ผ่านทางคณะกรรมการอีกชั้นหนึ่ง และคณะกรรมการนั้นเราได้มีความมุ่งหมายที่จะให้การเป็นธรรมและเป็นกลาง จึงได้มีบทบัญญัติไว้ว่าให้เลือกจากหรือตั้งจากผู้พิพากษา ทั้งนี้เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าไม่ใช่จะเอาจากนักการเมืองเลือกเอาจากผู้ที่เป็นกลาง และเป็นธรรมจริง คือผู้พิพากษานั้นแหละมาพิจารณา เพราะฉะนั้นวิธีการเช่นนี้ไม่ใช่วิธีการทางอาชญา ไม่ใช่วิธีการของศาล เพราะฉะนั้นไม่ใช่เป็นคดีตามนัยของศาล แต่เป็นกรณีที่เกิดขึ้น กรณีที่จะต้องป้องกัน นี่แหละคือการ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ใช้อำนาจตำรวจอย่างหนึ่ง ซึ่งคณะรัฐบาลนี้ได้พยายามจะเพลาลงมาให้เบาที่สุด คราวนี้ข้อท้ายที่สุดก็คือพระราชบัญญัตินี้มีใช้จะเป็นพระราชบัญญัติที่จะประจำต่อไปชั่วคราวปาวसानหามีได้ตามถ้อยคำที่ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยได้แถลงต่อท่านสมาชิกทั้งหลายแล้ว ก็ชวนให้เข้าใจว่าเป็นพระราชบัญญัติชั่วคราว แต่ว่าท่านอาจจะไม่แถลงอย่างหนักแน่นและชัดแจ้ง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอเพิ่มเติมว่า ตามความมุ่งหมายนั้นให้เป็นพระราชบัญญัติชั่วคราว ใช้แต่เฉพาะในเวลาซึ่งยังมีภัยต่อรัฐธรรมนูญอยู่เท่านั้น เมื่อเวลาได้ย่างเข้ามาถึงขีดสงบ คือแปลว่าไม่มีภัยต่อรัฐธรรมนูญนี้แล้วพระราชบัญญัตินี้ก็ควรจะยกเลิกเสีย คราวนี้ก็จะกล่าวถึงพระราชประสงค์ ที่มีพระราชประสงค์แทนที่จะให้ผ่านคณะกรรมการนี้ ให้ผ่านศาล การที่จะแก้เช่นนี้เป็นการแก้หลักการทีเดียว ไม่ใช่วิธีการ คือหลักการที่จะใช้วิธีตำรวจ ไม่ใช่ใช้วิธีศาล หรืออีกนัยหนึ่งใช้วิธีป้องกัน ไม่ใช่ใช้วิธีแก้ ความข้อนี้คณะกรรมการนั้นไม่ใช่ว่าเป็นองค์การเปรียบกับศาล ไม่ได้เป็นเช่นนั้น วิธีที่จะเปรียบนั้นในที่นี้คืออำนาจของฝ่ายบริหารที่จะรักษาความปลอดภัยและป้องกันภัยต่อประชาชน ซึ่งใช้วิธีใช้อำนาจตำรวจ วิธีการของตำรวจ แต่แทนที่จะมอบให้รัฐมนตรีมหาดไทย ซึ่งถ้าจะมอบก็ไม่ได้หลักวิชา เราได้เพิ่มคณะกรรมการนี้เพื่อจะมัดมือและป้องกันมิให้รัฐมนตรีมหาดไทยกระทำการไปโดยพลการได้ และยังมีข้อความในพระราชบัญญัตินั้นต่อไปอีกว่า ผู้ที่ต้องถูกกักขังนี้อาจจะร้องเรียนขึ้นมาเมื่อไรก็ได้ และรัฐมนตรีมหาดไทยอาจจะสั่งปล่อยเมื่อไรก็ได้ และตามความมุ่งหมายของรัฐบาลก็ไม่ใช่ว่าจะคิดประหัตประหารอะไรเลย นี่เป็นข้อนโยบายที่ได้ตกลงกันทีเดียวในเมื่อร่าง และถ้าเป็นไปอย่างอื่นแล้ว ข้าพเจ้าเองก็จะทัดทานไว้ เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้จงรักภักดีต่อเจ้าคุณนายยกฯ ซึ่งท่านได้ไว้วางใจข้าพเจ้าจริง ๆ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ว่าขอให้ระมัดระวัง อย่าทำอะไรผิดรัฐธรรมนูญไป เพราะท่านเป็นผู้ที่รักษาระบอบรัฐธรรมนูญจริง ๆ และด้วยความที่ท่านไว้วางใจข้าพเจ้านี้แหละ ข้าพเจ้าถือว่าเป็นหน้าที่ข้าพเจ้าอย่างยิ่งที่จะต้องระมัดระวังทุกประการ ไม่ให้ท่านได้อนุมัติไปในกิจการอันใดที่จะผิดหลักหรือระบอบรัฐธรรมนูญ และเพื่อแสดงอันนี้ เมื่อพระราชบัญญัตินั้นได้ออกมาแล้ว ไม่ได้มีความยุ่งยากในทางต่างประเทศไม่ได้มีมาร้องอะไรเลย เพราะได้ใช้หลักการถูกต้องแล้วตามที่ข้าพเจ้าได้เรียนมาแล้ว คือหลักการตำรวจเป็นวิธีการอย่างหนึ่งสำหรับป้องกันภัยแก่ประชาชน คือเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารที่จะรักษาความปลอดภัยและป้องกันภัยต่อประชาชน และเพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายบริหารใช้อำนาจอันนี้โดยพลการ เพื่อรักษาระบอบรัฐธรรมนูญไว้ จึงได้เพิ่มเติมให้มีคณะกรรมการเป็นคนกลาง คือแปลว่าผู้พิพากษาเป็นผู้ตรวจสำนวนและก็นำออกคำสั่งอีกชั้นหนึ่ง

**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีกล่าวว่า ในข้อ ๕ นี้ข้าพเจ้ายังสงสัยอยู่ เพราะมีสมาชิกเสนอว่าประเด็นของข้อ ๕ หมายถึงว่า ให้พิจารณาว่ารัฐบาลกระทำผิดหรือไม่ เมื่อได้อ่านดูทุก ๆ ข้อจะเห็นได้ว่าประเด็นไม่ใช่อย่างนั้นประเด็นคือว่าในข้อหนึ่ง ๆ นั้นเป็นอย่างไร คำว่าผิดหรือไม่นั้นจะแรงไป ในข้อ ๑ ถึงข้อ ๑๐ นั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลไม่ผิดเป็นอันขาด เช่น ข้อ ๖ งดโทษพวกกบฏเป็นต้น และในข้อ ๘ อย่างนี้ อย่างไรก็ดี ประเด็นที่ว่าสมควรที่รัฐบาลเป็นผิดหรือไม่นั้นเป็นอันไม่ใช่แน่ ๆ เพราะฉะนั้นประเด็นก็ควรจะเป็นว่า เราเห็นในแง่นี้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าเองไม่ได้ค้านว่า วิธีการนั้นเป็นของที่ทำไม่ถูก แต่เมื่อสงสัยก็ได้ถามไปเวลานี้ก็ได้สงสัยขึ้นมาอีกอย่างที่ท่านที่ปรึกษาได้ทรงอธิบายมาเช่นหมุนไปว่าวิธีส่งคนเนรเทศนั้นเป็นการ ฝ่าย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



บริหารเพื่อเป็นการป้องกัน ยังไม่ใช่ตุลาการ ข้าพเจ้าเกิดสงสัยขึ้นมา เพราะเหตุว่าพระราชบัญญัติต่าง ๆ หรืออรรถคดีทั้งหลายมีได้ ๒ อย่าง อรรถคดีบางประการบทบัญญัติมีขึ้นเพื่อป้องกันนั้นก็มิมาก จะเห็นในเรื่องห้ามขบถยนต์ในถนนหลวงไม่เกินเท่านั้นเท่านี้ไมล์ เป็นต้น นี่เป็นเรื่องของผู้รักษากฎหมาย แล้วก็เป็นเรื่องที่จะต้อง ขึ้นศาล อย่างนี้เป็นต้นเพราะฉะนั้นเมื่อสงสัยอย่างนี้จึงได้ถามขึ้น

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า เรื่องนี้ตามที่ข้าพเจ้าได้ฟังรัฐบาลและสมาชิกอภิปรายมาแล้ว ข้าพเจ้าเห็นใจอย่างยิ่งที่รัฐบาลกระทำการโดยหวังดีต่อชาติ คือ หวังป้องกันความปลอดภัยของชาติ ถ้าหากว่าคราวใดที่กบฏเกิด ได้แล้ว ใช่ว่าจะเดือดร้อนแต่รัฐบาลhamได้ ตัวข้าพเจ้าเองหรือ ตลอดราษฎรทั่วไปก็จะเดือดร้อนด้วย แต่หากว่าตอนนี้มีข้อ ข้องใจอยู่นิดเดียว ปัญหาที่จะต้องพิจารณา คือว่า เนื่องจาก ความไม่ไว้วางใจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านยังทรง ทักท้วงว่าการกระทำไปนั้นเป็นการรุมบีบเกรงว่าราษฎรทั้งหลาย จะพลอยโทษหาว่ารัฐบาลลงโทษคนโดยไม่มีความผิด ทำตาม ชอบใจอย่างนี้เป็นต้น และที่นี้เราจะพิจารณาต่อไปว่า หลักการ ที่ว่าให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจัดไปนั้น จะเปลี่ยนมา ให้ผ่านทางศาลอย่างพระราชประสงค์เสียจะไม่ได้หรือ ด้วยเหตุ ว่าทุกอย่างเราก็ไม่ได้แก้แล้ว เช่น รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ เราก็ ไม่ได้แก้ ที่นี้เรื่องนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เห็นว่าจะแก้ ก็ไม่เป็นไร ไม่เห็นเสียหายอะไร ถ้าสงสัยฝ่ายตุลาการก็จับได้ เรา เอาขึ้นศาลเสมอ ข้าพเจ้าเห็นเป็นไปไม่ได้ทีเดียวที่รัฐมนตรีว่าการ มหาดไทยกล่าวว่า ผู้ที่กบฏแม้จะขึ้นศาลบ้างก็ไม่มีการสะทกสะท้าน อย่างใดนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นพ้องด้วยเลย ข้าพเจ้าเห็นควรให้ผ่าน ทางศาลเป็นการเปิดเผย การนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีทางประนีประนอม





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ได้ เนื่องจากว่ารัฐบาลคิดหาทางพิจารณาโดยศาล เพื่อให้เขาต่อสู้คดีได้เต็มที่ คนที่จะคิดร้าย เราก็อาจจะจับได้ทุกเมื่อ เห็นว่าควรจะเป็นการพิจารณาทางศาลตามที่ได้ประพจน์มาแล้ว

**พ.ท.หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต** กล่าวว่า ปัญหาเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้ฟังมานานเต็มที่แล้ว รู้สึกว่าจะยืดเยื้อมากไป ปัญหาที่ว่า พระราชบัญญัตินี้สภาฯ ของเราได้ออกไปแล้วเป็นกฎหมายป้องกันรัฐธรรมนูญ ได้ทำถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าอ่านคำแถลงการณ์รัฐบาลแล้วก็เห็นว่ารัฐบาลทำถูกต้องแล้ว ไม่มีผิดอะไร ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปรารภมาว่า ให้เราเปลี่ยนวิธีการ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เห็นว่า ให้เราแก้กฎหมายนั้นคราวนี้เราจะสมควรแก้เวลานี้หรือไม่ นั่น เป็นปัญหาที่น่าคิดความเห็นของข้าพเจ้าแล้ว เห็นว่ายังแก้ไม่ได้ ทำไมจึงเห็นว่ายังกแก้ไม่ได้ เพราะเหตุว่าพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญอันนี้นั้นข้าพเจ้าเห็นว่าดีนัก เพราะคนเราทำอะไรลงไป อย่างท่านกล่าวมาแล้วหลายคนว่า เราเชื่อความจริง แต่เราไม่ได้หลักฐานแล้วเราจะไปเอาอะไรกัน เอาอะไรไม่ได้เลยทีเดียว คราวนี้หากว่าเราจับได้แล้วแล้วก็ปล่อยไป ผู้ที่คิดกบฏ เราจับมาขังแล้วก็ปล่อยไปแล้วเขาก็คงคิดกบฏอยู่นั่นเอง คราวนี้หากว่าเราจะไปผ่านทางศาล ท่านอย่าลืมนะว่า ผู้พิพากษารู้ความจริง แต่ตัดสินความจริงนั้นไม่ได้ ผู้พิพากษาจะต้องตัดสินความตามกฎหมาย อย่าลืมนะ คราวนี้ผู้ที่ต้องขึ้นศาลในคดีที่ใหญ่หลวงเช่นนี้ อย่างที่ท่านรัฐมนตรีกล่าวแล้วว่า จะต้องเป็นผู้เฉลียวฉลาด อย่างข้าพเจ้าคนหนึ่งละ ถ้าข้าพเจ้าจะต้องขึ้นสู่ศาลในคดีกบฏ ถ้าข้าพเจ้าไม่มีอิทธิพลพอแล้วข้าพเจ้าจะไม่เป็นกบฏเลย ข้าพเจ้าจะต้องมีอิทธิพลพอ ข้าพเจ้าจึงจะทำ มิฉะนั้นข้าพเจ้าไม่ทำเป็นอันขาด เพราะฉะนั้นการที่จะยุติธรรมแค่ไหนนั้น ใครจะเป็นผู้ที่เล็งเห็นว่าไม่ยุติธรรมกันแน่ อัน

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



นี้ขอให้ท่านประธานเร่งรัดเข้าสักหน่อย

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าว  
ว่า ได้โต้เถียงกันมานานแล้ว ข้าพเจ้าขอเสนอให้ปิดอภิปราย

**ร.ต.เนตร์ พูนวิวัฒน์ ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส** รับรอง

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจว่าสมาชิกเมื่อคืนนี้ เห็นจะมีความรู้้อย่างเดียว  
แต่ขอให้ลงมติเท่านั้นกระมัง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ไม่ใช่ เดียวนี้ท่าน  
จะขอให้อภิปรายต่อไปหรือ จะได้ลงมติ

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ขอให้อภิปรายต่อไป ในปัญหาเรื่องนี้ข้าพเจ้าเห็นว่า ควรจะให้  
อภิปรายต่อไป เพราะเหตุว่าเรายังโต้เถียงกันอยู่...

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ไม่ใช่ ประเดี๋ยวค่อย  
อภิปรายต่อไป มีใครรับรองหรือเปล่า

มีสมาชิกรับรอง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า จะให้ลงมติว่า จะ  
อภิปรายต่อไป หรือจะปิดอภิปราย ผู้ใดเห็นว่า ควรจะอภิปราย  
ต่อไป โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือ ๑๐ นาย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดเห็นว่า  
ควรจะปิดอภิปรายได้ โปรดยกมือขึ้น

มีสมาชิกยกมือขึ้น ๓๘ นาย เป็นอันว่าให้ปิดอภิปราย  
ในข้อนี้ได้

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า บัดนี้ขอให้อภิปราย  
ในข้อ ๖ ต่อไป

**ร.อ.ขุนนิรันดร์ชัย** กล่าวว่า ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารสมาชิก





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

อยู่มากกว่าต้องตราครุฑไม่น้อย ขอเสนอให้หยุดพักเสียสักหนอยก่อน

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ว่ากันให้เสร็จ

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า ดูกแล้วไม่มีประโยชน์อะไร จวนจะหมดอยู่แล้ว เหลืออยู่นิดหน่อยเท่านั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าทำให้สำเร็จเสียทีเดียวก็ได้

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นขอให้อภิปรายต่อไปในข้อ ๖ เกี่ยวกับเรื่องลดโทษผู้ที่ถูกพิพากษาในเรื่องกบฏ

**นายทองม้วน อัตถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีปัญหาเสียแล้ว เพราะว่ารัฐบาลก็ตั้งใจว่าจะพิจารณาในคราวตัดสินเสร็จ

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า มีความเห็นอย่างเดียว เห็นจะผ่านไปได้ เพราะว่ารัฐบาลรับรองแล้ว จะพิจารณาในชั้นหลัง เพราะฉะนั้นก็ไม่มีอะไรเหลือไว้ที่จะอภิปรายกัน

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เมื่อไม่มีผู้ใดข้องใจในเรื่องนี้จะผ่านไปได้

ไม่มีผู้ใดคัดค้าน เป็นอันว่าผ่านไปได้

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า บัดนี้ขอให้อภิปรายในข้อ ๗ เรื่องเบี้ยบำนาญของข้าราชการที่ถูกปลดจากราชการที่มีความสงสัยว่าจะเกี่ยวกับการกบฏ

**หลวงวรนิติปริชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ตามบันทึกของรัฐบาลนี้ ข้าพเจ้าขอเรียนถามว่า ผู้ที่ถูกไล่ออกจากราชการ จะได้รับเบี้ยบำนาญหรือไม่

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ไล่ออกนั้นกฎหมายไม่ให้ ถ้าถูก



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ปลดละก้อได้ ถ้าไล่่ออกไม่ได้

**นายฮั่ว ตามไท** ผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร กล่าวว่า  
ข้อนี้เห็นว่าไม่มีปัญหาอะไร เพราะฉะนั้นควรจะปิดอภิปรายได้  
มีสมาชิกรับรอง

**นายทองม้วน อัดถาก** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า ขอลาถามรัฐบาลก่อนว่า เรื่องนี้รัฐบาลมีความประสงค์  
อย่างไร

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ยังไม่เข้าใจในความประสงค์นั้น  
ขอให้ตั้งคำถามใหม่

**นายทองม้วน อัดถาก** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า มีความประสงค์จะให้ไปไปตามพระราชประสงค์หรือไม่

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ไม่ใช่ คืออย่างนี้ ถ้าสิ่งไรไม่ผิด  
กฎหมายแล้ว ข้าพเจ้าก็อยากจะทำตามพระราชประสงค์เสมอ

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดกล่าวว่า เรื่องนี้  
ข้าพเจ้าได้ตรวจดูบันทึกของรัฐบาลแล้ว ก็เป็นนัยไปในทางที่ว่า  
รับรองจะพยายามหาความยุติธรรมให้แก่พวกที่ออกโดยไม่มี  
ความผิดอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นไม่มีปัญหาอะไร ควรจะปิด  
อภิปรายได้แล้ว

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าขอเรียนถามนายกรัฐมนตรีว่า จะมีบ้างหรือไม่ ที่ข้าราชการ  
ถูกไล่่ออกโดยไม่มี การไต่สวนที่เกี่ยวกับการกบฏในคราวนี้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า เรื่องนี้ข้าพเจ้าขอรับรองทีเดียว  
ว่าไม่มีเลย เพราะว่าเรารักษาพระราชบัญญัติอย่างเคร่งครัด  
นอกจากนั้น ก.พ. ยังต้องรักษาอีก รักษาเคร่งครัดจริงๆ ในเรื่อง  
ไล่่ออกนี้ไม่ให้ลุ่มๆ ดอนๆ ได้





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเรียนถามว่าท่านได้ปฏิบัติไปตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในเรื่องตั้งกรรมการไต่สวนสอบสวนแล้ว ให้เจ้าตัวได้แก้ตัวบ้างหรือเปล่า

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ได้ทำตามพระราชบัญญัติเสมอส่วนก่อนพระราชบัญญัตินั้นไม่รับรอง

**พระสุธรรมวิจิตร** กล่าวว่า ในเรื่องเกี่ยวกับกบฏนี้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าโดยมาก เพราะฉะนั้นจะเรียนให้ทราบตามวิธีการ คือ การที่ผู้ถูกปลดหรือถูกไล่ออกนั้นเป็นอย่างไร ได้รับการไต่สวนทุกคน การไต่สวนนั้น มีพยานหลักฐาน แต่ว่าบางคนซึ่งเป็นผู้น้อยเกิดเหตุต่างๆ ถ้าจะต้องงดการฟ้องร้องเสียแต่ว่าคดีมีผลสิ้นแล้ว เราก็เสนอให้รัฐบาลเป็นอย่างๆ ให้ปลดออกบ้าง ถ้าพวกที่ถูกปลดออกควรได้รับบำนาญหรือบำเหน็จ รัฐบาลก็ให้ แต่ว่าถ้าแรงหน้อยเมื่อนำจะไล่ ขึ้นเสียงไว้ไม่ได้ ก็ให้ไล่ออกจึงไม่ได้บำนาญ เป็นอย่างนี้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๑ บัญญัติไว้ว่าข้าราชการที่จะถูกลงโทษหรือถูกไล่ออก จำเป็นจะต้องทำการไต่สวนและกรรมกรนั้นจะต้องมียศหรือตำแหน่งสูงกว่าหรืออย่างไรรั้นข้าพเจ้าจำไม่ได้ ถ้าเอาพระราชบัญญัตินั้นมาเปิดดูก็จะรู้แน่ ข้าพเจ้าถามว่า ท่านได้จัดการทำตามกฎหมายนั้นหรือไม่

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ที่ท่านสมาชิกอ้างนั้น เป็นพระราชบัญญัติตุลาการ

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๗๑ ก็มีเหมือนกัน ถ้าท่านไม่เชื่อ ข้าพเจ้าขอให้ถามคุณหลวงประดิษฐฯ เดียวนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

**หลวงประดิษฐมนูธรรม** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย  
กล่าวว่า ที่อ้างข้าพเจ้าเป็นอนุญาโตตุลาการนั้น ขอแถลงว่า  
พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนเดิมไม่มีบทเช่นนั้น ถ้าพระ-  
ราชบัญญัติใหม่มี

**หลวงโกวิทอภัยวงศ์** กล่าวว่า เพื่อยืนยัน ประเดี๋ยวจะ  
หาว่าข้าพเจ้าเข้ากับรัฐบาลอีก ข้าพเจ้าขอยืนยันว่า ในฐานะที่  
ข้าพเจ้าได้รับหน้าที่ในทางบริหาร รัฐบาลเคร่งเกินไปในทางที่จะ  
เอาคนออกคนเข้า เช่น จะไล่แขกยามออกคนเดียวเท่านั้น ต้อง  
ไต่สวนกันเสียเหลือเกิน จนบัดนี้ก็ยังเอาออกไม่ได้ ขอเรียนให้ที่  
ประชุมทราบไว้ด้วย

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี  
กล่าวว่า ที่มีสมาชิกสงสัยในเรื่องว่าจะมีการไต่สวนหรือไม่ ข้าพเจ้า  
ก็รู้สึกสงสัยเหมือนกันว่าเมื่อปลายพ.ศ. ๒๔๗๖ ปีกลายนี้ มีการปลด  
ข้าหลวงประจำจังหวัด ๓๔ ท่าน นายอำเภอ ๑๐๔ ท่าน ตามพฤติ-  
การณเช่นนี้สงสัยว่าดูเหมือนจะไม่มีมีการไต่สวน แต่อย่างไรก็ดี  
พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนไม่มีดังที่ท่านนายกรัฐมนตรีย  
และรัฐมนตรีมหาดไทยยืนยันแน่ๆ แต่มีระเบียบการกระทรวง  
มหาดไทยหรืออย่างไรแน่ๆ ไม่ใช่มีอยู่ในตัวพระราชบัญญัติ แต่  
การปลดข้าราชการชั้นข้าหลวงกับชั้นนายอำเภอดั้ง ๑๐๔-๑๐๕ คน  
นั้น สงสัยว่าจะไม่มีการไต่สวน

**นายกรัฐมนตรีย** กล่าวว่า บางทีจะเอาไปปนเปกับผู้น้อย  
ความสามารถ อะไรต่ออะไรละมั่ง เช่นเป็นต้นว่า คนนั้นผู้น้อย  
ความสามารถ รับราชการมาครบเกษียณอายุแล้วเลย ๒๕ ปีแล้ว  
ก็มากมาย อะไรต่ออะไรต่างๆ เหล่านี้ เวลานั้นข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรี  
ว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้ตั้งกรรมการขึ้นสอบสวนดูว่าใคร  
สมควรจะปลด ใครสมควรจะเลื่อนขึ้น อะไรต่างๆ เหล่านี้จริงตั้ง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

๗๐-๘๐ คน

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า จริงอยู่ ถ้าว่าโดยการหย่อนความสามารถ เราไม่ต้องมีการไต่สวนอย่างท่านนายกรัฐมนตรีว่า แต่ข้าหลวงที่ปลดไปแล้ว และนายอำเภอที่ปลดไปแล้ว เขามีความสามารถ แต่เขามีมลทินในการกบฏนิดหน่อย นี่เป็นแต่เพียงข้อสงสัย แต่ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าไม่รู้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้อนี้ไม่จริงแน่ ข้าพเจ้าเชื่อที่เดียวว่า ไม่เอาเรื่องกบฏมาเกี่ยวกับเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นนี้ คือว่า ถ้าการไต่สวนปรากฏว่าเป็นกบฏแจ่มแจ้งแล้ว เช่นนี้แล้ว ก็ปลดออก แต่ที่ปลดไปไม่มีมลทินแล้ว เราก็ให้เบี้ยบำนาญทุกคน

**นายเลียง ไชยกาล** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเสนอให้ปิดอภิปราย

มีสมาชิกรับรอง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า มีผู้เสนอให้ปิดอภิปรายในข้อนี้ ไม่มีผู้ใดคัดค้านจะได้ถือว่าที่ประชุมนี้อนุมัติ บัดนี้ขอให้อภิปรายต่อไปในข้อ ๘

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า ข้อ ๘ นี้ รัฐบาลก็รับรองอยู่แล้ว คงไม่ต้องอภิปราย ขอลงมติให้ปิดอภิปรายได้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นกรรมการศาลพิเศษ และเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย ได้สั่งเลิกกันแล้ว บอกว่าตัดพ้อง ไม่เอากันต่อไปละ

**พระสุธรรมวิจิฉัย** กล่าวว่า คำที่เจ้าคุณนายฯ แกลงเมื่อนี้เป็นความจริง ข้าพเจ้าเป็นเจ้าหน้าที่โดยตรงได้ปิดทันที และไม่ฟ้องร้องแล้ว









# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เสด็จกลับ แล้วท่านก็บอกว่า ขอให้ทหารรักษาวังได้มีอาวุธเทียม กับทหารรบเหล่าอื่นๆ ที่แรกข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านอยากจะให้มีรถรบ อะไรต่างๆ นานา แต่ว่าสุดท้ายจะบับหลังนี้ท่านบอกว่าเปล่า ไม่ใช่ อย่างนั้น อยากจะมีแต่ปืนกลเท่านั้นแหละเพื่อรักษาพระองค์ นี่ ท่านว่าอย่างนี้ แล้วอีกอย่างหนึ่ง เห็นว่าในสมัยเดียวนี้เราจัด ใหม่แล้ว รถรบรถเกราะไม่ได้อยู่กับตัวทหารราบแล้ว เพราะว่า สมัยใหม่นี้รถเกราะเขาเอาไปรวมกันเสียเป็นหน่วยหนึ่งต่างหาก เพราะฉะนั้นก็ไม่เหมาะ เมื่อท่านจะเสด็จกลับแล้วข้าพเจ้าก็อยาก จะจัดถวายตามพระราชประสงค์ เพราะกลัวว่าท่านจะกลัวไม่มี ใครรักษาท่าน เพราะฉะนั้นเมื่อท่านอยากจะได้ปืนกลไปสัก ๔ กระบอก ๒๔ กระบอกเราก็ถวาย เพราะเราอยากจะให้ท่านแน พระทัยว่า “กูอยากจะเอาอะไรที่มันไม่ขัดรัฐธรรมนูญแล้วมัน ก็ให้” นี่เราแสดงใจนักเลงอย่างนี้แหละ

**ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่ ในการที่พระมหากษัตริย์จะมีกำลังทหารรักษาพระองค์มากนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ถ้ามีมากเท่าไรจะเกิดความไม่สงบ เพราะใน บันทึกของรัฐบาลบอกว่า ทำให้ทหารบก ทหารเรื่อน้อยใจนั้น ข้าพเจ้า เห็นด้วย ที่นี้ข้าพเจ้าจะอ้างประเทศเราในรัชกาลพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงตั้งกองเสือป่าขึ้น ทหารน้อยใจมากที่สุดทีเดียว แต่หากว่านโยบาย การปกครองของทหารดีเหลือเกิน จึงเป็นบุญหนักหนาที่ไม่เกิด เรื่องขึ้น ที่ข้าพเจ้าอ้างเมื่อกี้นี้เป็นภายในประเทศเรา ที่นี้ข้าพเจ้า จะอ้างประวัติศาสตร์ในต่างประเทศ เช่น เดอร์ก็ เมื่อก่อนที่เดอร์ก็ จะเป็นรีบลิค พระเจ้าอับดุลฮามิด หรืออะไร ข้าพเจ้าจำไม่ได้ ตั้ง กองทหารรักษาพระองค์มากที่สุด โดยกลัวทหารรักษาชาติ ทหาร รักษาติน้อยใจมากที่สุดทีเดียว ในที่สุดถึงกับจับทหารรักษาพระองค์ มาเรียงแถวแล้วก็ฟันครึ่งตัว นี่เป็นตัวอย่าง เพราะฉะนั้นการที่จะ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



มีทหารรักษาพระองค์มากนั้น จะเกิดความไม่สงบขึ้นอย่างหนึ่ง  
นอกจากนั้นยังจะเป็นภัยต่อพระองค์ด้วย

**นายทองม้วน อัดถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม  
กล่าวว่า ในข้อนี้ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลไม่ควรจะให้เป็นไปตาม  
พระราชประสงค์ ถ้าหากให้พระมหากษัตริย์มีอาวุธปืนหรือมี  
ทหารรักษาพระองค์เช่นนั้นแล้วย่อมจะเป็นเหตุให้ไม่ปลอดภัยได้  
หลายประการ แต่ถึงอย่างไรก็ดี ถ้าหากว่าเราจะเพิ่มทหารให้แก่  
พระองค์มากขึ้นเช่นนี้ก็จะต้องเพิ่มงบประมาณ งบประมาณนั้นก็  
จำเป็นจะต้องมาจากราษฎร และการที่พระมหากษัตริย์อยู่ใน  
พระราชอาณาจักร ทุก ๆ คนก็ย่อมเคารพอยู่แล้ว ไม่จำเป็นที่จะ  
ต้องมีทหารมากมายหรือมีอาวุธปืนป้องกันเช่นนั้น แต่ถ้าหาก  
รัฐบาลประสงค์จะให้เป็นไปเพื่อให้ถูกต้องตามพระราชประสงค์ก็  
แล้วแต่

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า  
เรื่องนี้ตามพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น เป็น  
ในทำนองว่ากลัวรัฐบาลเราจะทำร้ายท่านเป็นส่วนมาก ในเรื่องนี้  
เราก็ประชุมกันเป็นทางลับ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอถามรัฐบาล  
เป็นทางลับว่ารัฐบาลคิดบ้างหรือเปล่าว่า จะจับพระองค์

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ไม่มีเลย แม้แต่คิดเดี๋ยวก็นี่ไม่มี

**ขุนชำนาญภาษา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าก็ถือว่ารัฐบาลและพวกข้าพเจ้าย่อมเคารพและนับถือ ย่อม  
บูชาต่อพระประมุขเป็นที่ยิ่งตามรัฐธรรมนูญ จึงไม่น่าที่พระองค์  
จะหวาดกลัวในสิ่งนี้เลย เพราะฉะนั้นซึ่งพระองค์จะขอมากไปใน  
เรื่องทหารนั้น ก็มีทหารบก ทหารเรือควบคุมอยู่แล้ว และพวก  
ข้าพเจ้าย่อมตายแทนพระองค์ในเมื่อมีผู้คิดกระทำร้ายโดยผิด  
รัฐธรรมนูญ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

**นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี  
กล่าวว่า ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจ ที่ท่านสมาชิกหลายท่านได้อภิปราย  
ไปในทำนองว่าจะไม่ยินยอมให้พระเจ้าอยู่หัวมีทหารรักษาวังมาก  
แต่ความจริงในที่นี้หาได้ทรงร้องขอให้มีมากไม่ แต่ขอให้มีเท่าเดิม  
ที่มีเดี๋ยวนี้เท่านั้นแต่ขอเพิ่มปืนกล ๘ หรือ ๒๔ กระบอกตามที่  
นายกฯ ว่า ถ้าจะอภิปรายไปในสิ่งที่พระองค์ไม่ได้ทรงขอมาคือ  
ต้องการให้มีมากก็ผิดพระราชประสงค์ทีเดียว ไม่ใช่ขอให้มีมากขึ้น  
แต่ขอให้มีเท่าที่มีอยู่ขอได้โปรดจำในข้อนี้ ถ้าเราอภิปรายในสิ่งที่  
พระองค์ไม่ได้ทรงขอมาคือให้มีมากนั้น ผิดพระราชประสงค์ทีเดียว  
ขอรับรองว่ารัฐบาลและสภาฯ จะไม่ตัดงบประมาณกระทรวงวัง คือ  
ทหารรักษาวัง แต่ท่านขอให้รัฐบาลรับรองว่ามีอยู่เท่าไรก็ให้มีอยู่  
เท่านั้น เว้นแต่เพียงเพิ่มปืนกลเท่านั้นก็ไม่น่าจะขัดข้องอะไร เดียวนี้  
เรามี ๒ กองทัพ ๔ กองร้อยเท่านั้นเอง ไม่ใช่ ๖-๗ กองร้อย  
เมื่อไร ถ้าพระองค์ทรงขอมาคือ ๕ กองร้อย ข้าพเจ้าก็ขัดข้องเหมือนกัน  
มีอยู่ ๓ เท่านั้น ไม่ใช่ ๔ ถ้าท่านขอมาคือเป็น ๔ ข้าพเจ้าก็ขัดข้อง  
เหมือนกัน ขอให้เข้าใจให้ดี ท่านสมาชิกที่อภิปรายผิดพระราช-  
ประสงค์ ขอโปรดเข้าใจอย่างนี้

**พระพิณิจฉนากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า  
ในข้อนี้เราดูเหมือนพูดพัวพันไปในกระทรวงวังและงบประมาณด้วย  
ไม่ใช่หรือ ขอดูว่าเราพูดไปถึงงบประมาณด้วยไม่ใช่หรือ ถ้า  
เราตัดลงไปต่ำกว่า ๓ ล้านแล้ว ก็เป็นวิธีปลิดเสียก่อนดีกว่า เช่น  
นั้นไม่ใช่หรือ ถ้าเช่นนั้นข้าพเจ้าขอกราบเรียนว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้า  
เป็นสมาชิกผู้หนึ่งข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยในการที่เราจะผูกมัดว่า เรา  
จะไม่ตัดงบประมาณหรืออะไรลงไป ข้าพเจ้าขอกราบเรียนชี้แจง  
ข้าพเจ้าได้ศึกษาในเรื่องนี้มามาก พระมหากษัตริย์ของประเทศ  
อื่นก็ดี ประเทศนี้ก็ดี ได้เท่าไรขอให้รัฐบาลชี้แจงให้ทราบบ้างหรือ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ท่านที่ปรึกษาที่ดี คือประเทศเนเธอร์แลนด์ หรือพระเจ้ากรุงเบลเยียม เขาได้เงินงบประมาณเท่าไร หรือประธานาธิบดีอเมริกาเป็นต้น จะได้เปรียบเทียบกับกันบ้าง

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า เรื่องนี้เป็นข้อเท็จจริงไม่สามารถ จดจำได้ว่าใครได้เท่าไร

**พระพิณิจนาร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า ถ้าเช่นนั้นตามความจำของข้าพเจ้า ถ้าท่านที่ปรึกษาจำไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ เชื่อว่าประธานาธิบดีจะไม่ใช้เงินมากกว่าปีละสามแสนบาท และ สมเด็จพระเจ้ากรุงเบลเยียมก็เหมือนกัน ไม่เชื่อว่าจะเกินกว่าสอง แสนบาท เพราะฉะนั้นถ้าดูตามพลเมืองของเราเทียบตามรายได้ของเรา ที่เราได้ทุลเกล้าฯ ถวายปีละ ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท ดูเหมือนว่า ถ้าดู กันแล้วไม่มีประเทศใดที่จะมากกว่าเรา แต่อย่างนั้นก็ดี ถ้าดูใน พระราชบัณฑิตนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าท่านไม่พอพระราชหฤทัย ถ้าแม้ว่า พวกเราจะไปแต่ต้องในเรื่องงบประมาณแม้แต่ชนิดเดียว ท่านยัง บอกว่าให้เป็นรัฐบาลดีกว่า เพราะฉะนั้นถ้ารัฐบาลจะเพิ่มให้ หรือ อะไรก็ดี ข้าพเจ้าไม่อยากจะพูด เพราะสมาชิกก็บอกอย่าพูดแล้ว ไม่ เห็นมีอะไรเลย แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณอย่างไร ๆ อยู่ สมมติว่ามีกบฏ ขึ้นแล้วทหารรักษาวังนั้นเข้ากับกบฏรัฐบาลจะอย่างไร ข้าพเจ้า ขอให้คิดให้มากหน่อยในเรื่องนี้ ในเรื่องป็นก็ดีถ้าตามความเห็น ของข้าพเจ้าโดยส่วนตัวแล้ว จะต้องกราบเรียนต่อที่ประชุมนี้ว่า ข้าพเจ้าจะไม่ยอมเป็นอันขาด

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้แสดงออกมาให้ แลเห็นแล้วว่า ข้าพเจ้าไม่มีอะไรกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเคารพนับถือที่สุด เพราะฉะนั้นจึงได้มอบให้สภาฯ และเห็นว่า เราทำโดยเต็มใจจริง ๆ เท่าที่จะทำให้ท่านได้ แต่ทว่าท่านสมาชิก ที่เป็นผู้แทนจังหวัดต่าง ๆ เห็นเป็นอย่างไร ขอให้วินิจฉัยว่าสมควร



ให้ได้เพียงแค่ไหนหรือไม่ก็แล้วแต่

**ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า ในประเทศที่เขามีกษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ พลเมืองของเขาทุกคนเขามักจะรู้จักว่า “เดอะคิงแคนดุนท์ริง” อะไรทุกอย่างที่พระองค์ต้องการ เขาปฏิบัติถวายพระองค์เอง พระองค์ไม่ต้องเดือดร้อน ที่นี้พระราชบัณฑิตของพระองค์ **พระองค์ต้องการให้ประเทศเรามีการปกครองอย่างประชาธิปไตยอย่างประเทศอังกฤษแท้ๆ แต่พระองค์ก็บอกไว้ในนั่นเอง บอกแย้งในนั่นเองว่า จะให้ฉันทำอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไม่ได้** ที่การปกครองละก้อจะเอาอย่างอังกฤษ แต่ไม่อยากจะเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เพราะฉะนั้นก็เหลือที่จะทนทานเหมือนกัน

**ทำการแทนประธานสภา** กล่าวว่า มีท่านผู้ใดข้องใจในเรื่องนี้หรือไม่ ถ้าอย่างนั้นข้าพเจ้าจะได้ถือว่า ที่ประชุมนี้อนุมัติให้ผ่านไป บัดนี้จะให้อภิปรายในข้อสุดท้ายเรื่องวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา

**นายกรัชมณตรี** กล่าวว่า ในข้อปัญหานี้ แล้วแต่สภาผู้แทนราษฎรจะเอาอย่างไร ก็สุดแท้แต่จะวินิจฉัยเกิด

**ขุนเสนาสัสดี** ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า เรื่องนี้ข้าพเจ้าขอเรียนให้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกความเห็น แนวความคิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย เพื่อจะวางระเบียบอย่างไรถึงจะถูกพระราชประสงค์

**พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์** รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวว่า ในเรื่องการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ขอมานี้ คือ เรื่องการขอภัยโทษไม่ใช้การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาทั่วๆ ไป การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาทั่วๆ ไปนั้น

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



มีพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบอยู่แล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ส่วนในเรื่องนี้ได้มีบทบัญญัติอยู่ในร่างประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะส่งสภาอีกทีหนึ่ง เดียวนี้ที่ปรึกษากฎหมายก็ได้เอาไปดูก่อน ในนั้นได้มีบัญญัติถึงการที่จะพระราชทานอภัยโทษแล้ว เจ้าตัวหรือญาติพี่น้องหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะร้องทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาก็ได้ในเรื่องนั้นได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อเจ้าหน้าที่รับหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาไปแล้ว ภายใน ๒ เดือนไม่พระราชทานลงมา ให้จัดการตามคำพิพากษาของศาลได้ ในเรื่องข้อพระทัยของในหลวงก็คือว่าอย่าให้กำหนดเลยว่า ถ้าถวายไปแล้วยังไม่ตกลงมา ยังไม่ให้อจัดการตามคำตัดสิน แปลว่าตามหลักนั้นคำตัดสินก็ไม่ถึงที่สุดจะต้องรอจนกว่าจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานลงมาที่เดียวกันในเรื่องกำหนดนั้น ก็เพื่อกันการล่าช้า คดีไม่ถึงที่สุด ซึ่งอาจจะมิขึ้นในภายหน้า และเคยมีมาแล้ว ในบางคดีไปค้างอยู่ตั้ง ๒-๓ ปี ไม่ส่งลงมา เพราะฉะนั้นผู้ร่างจึงได้กำหนดเวลา ส่วนกำหนดเวลาเมื่อถึงสภา สมาชิกจะขอแปรญัตติให้ยาวไปเท่าไรก็ได้ หรือจะเห็นด้วยกับนโยบายที่ว่าไม่ควรกำหนดจะช้าเท่าไรก็ช่าง แล้วก็อาจจะแปรญัตติอย่างนั้นได้ แต่ว่าทางที่ดีที่ชอบ กำหนดไว้แหละดี เพราะเหตุที่คำพิพากษานั้นเมื่อไม่ถึงที่สุด ก็ขัดกับหลักการในการที่คำพิพากษาของศาลไปติดอยู่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งในต่างประเทศเขารู้สึกว่า ผู้ที่ถูกประหารชีวิตตามคำพิพากษาของศาล ถ้าเอาไปกักไว้นาน ๆ ก็เท่ากับทรมาน ข้าพเจ้าเชื่อว่าสมาชิกบางท่านเคยถามในสภาฯ นี้ว่า เมื่อตัดสินแล้วเอาไปกักรอไว้ โดยฎีกาไม่ตกลงมา ก็อาจทำให้คนเป็นบ้าเป็นบอไปได้ เมื่อเช่นนั้นแล้วควรกำหนดเวลาเท่านั้นเท่านั้น ทั้งนี้แล้วแต่สภาฯ ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาจะเข้ามาสู่ในไม่ช้า

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี



กล่าวว่า นโยบายในเรื่องนี้เป็นปัญหาของสภาฯ นี้ ที่จะต้องวินิจฉัยในเมื่อพระราชบัญญัติประมวลวิธีพิจารณาอาชญาซึ่งจะเข้ามาสู่สภาฯ ในขั้นนี้ดูเหมือนเราจะไม่มีอะไรที่จะต้องพูดกันเลย เพราะว่ารัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติเฉพาะมาตรา ๒๖๓ มาให้สภาฯ สภาฯ นี้มีสิทธิที่จะแก้ไขให้เป็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้นเราจะรับรองเอาตามร่างที่รัฐบาลเสนอมาให้ดูเป็นตัวอย่างนั้นก็ยังไม่ได้ เพราะว่าสมาชิกก็ยังมีสิทธิที่จะแปรญัตติตามข้อบังคับการปฎิภาษาของสภาฯ อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นก็เป็นแต่เพียงว่า ถ้ารัฐบาลจะเสนอร่างพระราชบัญญัติประมวลวิธีพิจารณาอาชญามาตรา ๒๖๓ ไปยังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง แต่ข้าพเจ้าก็ทรงสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นอย่างอื่นได้ตามสิทธิที่มีอยู่ก็ดูเหมือนว่าเราจะปรึกษาอะไรกันไม่ได้

**ขุนวรสิทธิ์ธรรมาทนต์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า บางที่ข้าพเจ้าคิดว่าที่รัฐบาลถามสภาฯ ว่าสุดแล้วแต่สภาฯ จะเอาอย่างไหนก็แล้วแต่สภาฯ ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการนอกจากเรื่องที่เรากลัปพรายกันไป คือข้ออภิปรายของเราว่า รัฐบาลทำดีหรือไม่ดีเท่านั้น การที่จะขอให้สภาฯ ดำเนินตามนโยบายไม่ใช่ในเวลานี้ เพราะเหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ถ้าหากเราไม่มีข้ออภิปรายที่จะทักท้วงรัฐบาลว่า ทำไม่ดีแล้ว หรือสนับสนุนอย่างใดแล้ว ก็ควรจะลงมติกันได้

**นายกรัชมณตรี** กล่าวว่า ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าไม่ท้วงว่า รัฐบาลมีสิทธิที่จะแปรญัตติและสภาฯ ก็มีสิทธิที่จะแปรญัตติได้

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า สำหรับปัญหาข้อ ๑๐ นี้ผ่านหรือยัง

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ถ้าไม่มีใครข้องใจปัญหาข้อ ๑๐ นี้ ก็เป็นอันว่าผ่านไป



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



นายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ขอให้เปิดการอภิปราย มีความประสงค์แต่เพียงว่า ข้อบันทึกซึ่งรัฐบาลส่งเข้ามายังสภาฯ นี้ ที่พระมหากษัตริย์ทรงทักท้วง และติ และทรงขอแก้มา และติรัฐบาลมา และไม่พอใจในรัฐบาลนั้น เมื่อส่งมาถึงสภาฯ หน้าของสภาฯ มีว่าจะต้องชักใช้ไล่เลียงว่า รัฐบาลทำอะไรผิดนโยบายก็ดี หรือผิดระบอบรัฐธรรมนูญก็ดี หรือผิดตามกฎหมายที่มีอยู่ก็ดี เราก็ได้ตั้งปัญหาและอภิปรายซักถามมาจนหมดปัญหาแล้ว เพราะฉะนั้นในที่นี้ ข้าพเจ้าจึงขอสรุปว่า ตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติตามคำชี้แจงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามบันทึกที่ได้ตอบกันก็ดี หรือตามปัญหาที่ว่ามาแล้วก็ดี รัฐบาลได้ปฏิบัติไปชอบแล้วด้วยรัฐธรรมนูญ หรือนโยบายที่มีอยู่โดยถูกต้องหรือไม่ ขอให้ลงมติ

ขุนเสนาสัสดี ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวว่า ในเรื่องข้อ ๑๐ นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับที่ท่านสมาชิกกล่าวมาเมื่อที่นี่ ข้อ ๑๐ นี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่า รัฐบาลยังให้สิทธิ์แก่สมาชิกเสมอ ข้าพเจ้ายังไม่ได้รับรองตายตัวว่าจะวางแบบอย่างไร ต่อเมื่อได้เอาวิธีพิจารณาความอาญามาสู่สภาฯ เรามีสิทธิแปรญัตติได้ เราจะมามัดเอาอย่างนี้ไม่ได้ทีเดียว ในข้อ ๑๐ นี้เป็นปัญหาที่ดี ถ้าพูดอย่างเจ้าคุณนายยกอธิบายมานั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าถูกต้อง

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ที่สมาชิกกล่าวนั้น ถูกต้องแล้ว ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ในการลงมติสำหรับญัตติชนิดนี้ กระทำได้ ๒ ทางตามข้อ ๕๔ คือ ๑. ลงมติให้ดำเนินการสืบวาระต่อไป หรือ ๒. ลงมติเกี่ยวกับความไว้วางใจรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ท่านผู้เสนอมีความประสงค์จะให้ลงมติอย่างไร

นายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าวิธีที่เราจะลงมติก่อนที่จะผ่านไป หมายความว่า





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

รัฐบาลปฏิบัติชอบแล้วหรือไม่ คือว่า รัฐบาลปฏิบัติชอบแล้ว ก็ผ่านไป หรือว่าจะเรียกอย่างเดียวกัน เพราะว่าอย่างทีกล่าวนี เป็นเรื่องที่พระมหากษัตริย์ขอแก้ หรือเตือนรัฐบาลมา หรือขัดกับรัฐบาล ทรงมอบให้สภาฯ วินิจฉัย เรากลายเป็นคนกลางที่จะวินิจฉัยว่า จะปฏิบัติอย่างไร เราทำได้แก่รัฐบาล เพราะรัฐบาลอยู่ใต้ความควบคุมของเรา ความไว้วางใจของเรา แต่พระมหากษัตริย์เราทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเราได้ชักใช้กันเสร็จแล้ว เท่าที่รัฐบาลทำมาถูกต้องกับนโยบาย พระราชกำหนดกฎหมาย หรือระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งมีอยู่หรือไม่ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าอย่างนี้ตรงกับเรื่องมากกว่าที่จะผ่านไป ก็อยู่ในทำนองเดียวกับว่าผ่านไป

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเสนอให้ผ่านระเบียบวาระไป

**ร.ต. เนตร์ พูนวิวัฒน์ นายสว่าง ศรีวิโรจน์ รับรอง**

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า มีผู้รับรองถูกต้องแล้ว ขอได้โปรดลงมติ ขอข้อมความเข้าใจเสียใหม่ ที่ผ่านไปแล้วหมายความว่า เห็นชอบด้วยแล้วตามที่รัฐบาลทำมา ทีนี้ผู้ขอเสนอญัตติในข้อต้นขอให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไป มีผู้ใดคัดค้านหรือไม่ ถ้ามีข้าพเจ้าจะได้ให้โหวต มี ๒ ทาง

**ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส** ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี กล่าวว่า ข้าพเจ้ายังสงสัย เมื่อผ่านไปแล้วข้าพเจ้าอยากจะถามรัฐบาลว่า เรื่องนี้ต่อไปจะทำอย่างไรข้าพเจ้าอยากรู้

**นายกรัฐมนตริ** กล่าวว่า เมื่อทางสภาฯ ได้ลงมติแล้ว ทางรัฐบาลก็จะไขความในข้อต่างๆ นี้ เมื่อไขความออกไปแล้วส่งไปทูลเกล้าฯ ถวายตามพระราชประสงค์

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ปัญหาไม่ใช่ปัญหาอย่างที่เรากล่าวว่า ผ่านไป



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่ตรงกับปัญหาที่ว่า เดียวนี้เราได้ชักใช้รัฐบาลซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ตีหัวมิตด้วยประการทั้งปวงว่าได้ปฏิบัติชอบหรือไม่ แต่ว่าไม่ตรงกับเรื่อง ข้อเท็จจริงไม่ตรงกัน เมื่อเห็นว่าไม่เห็นชอบก็โหวตไม่ไว้วางใจท่านั้น เมื่อเห็นว่าชอบก็ให้ผ่านระเบียบวาระไป ข้าพเจ้าเห็นว่าตรงกับปัญหาที่พูด รัฐบาลจะได้เสนอไปหรือสภาฯ จะได้ฎีกาไป และถ้าเสนอเข้ามา สภาฯ เห็นอย่างไร ผ่านไป เห็นว่าไม่ได้ความ เพราะฉะนั้นการเสนออภิปรายทั่วไปก็ไม่มีประโยชน์อะไร

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณไวยทยากร วรวรรณ ทรงแถลง

**ทำการแทนประธานสภาฯ อนุมติ**

**หม่อมเจ้าวรรณไวยทยากร วรวรรณ** ทรงกล่าวว่า ตามข้อบังคับบัญญัติไว้ในกรณีขอเปิดอภิปรายในข้อนโยบายทั่วไปนั้นมีทางลงมติไว้ ๒ ทาง คือ ๑ ว่าให้ผ่านไปยังระเบียบวาระข้อต่อไป คือผ่านระเบียบวาระไปทางหนึ่ง อีกทางหนึ่ง ลงมติเกี่ยวกับความไม่ไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจในรัฐบาล การที่บัญญัติไว้เช่นนั้นนั้นก็เพราะว่าข้ออภิปรายอาจจะเป็นข้อทั่วๆ ไป เป็นนโยบายทั่วไปได้ ในวันนี้เพื่อความสะดวก สภาฯ ได้แบ่งข้อพิจารณาเป็น ๑๐ ข้อ แต่ว่าอาจจะอภิปรายร่วมกันไปก็ได้ ในข้อต้นนั้นแทนที่จะแยกแยะออกไปเป็น ๑๐ ข้อ สภาฯ จะอภิปรายรวมกันไปทั้งหมดก็ได้ เพราะฉะนั้นเพื่อซ่อมความเข้าใจในข้อนี้ เจ้าคุณนายกรัฐมนตรีท่านจึงได้ขอชี้แจงไว้ว่า ในเมื่อลงมติแล้ว ก็ขอให้ลงมติรวมกันตามข้อบังคับซึ่งมีอยู่ ๒ ทาง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าที่ท่านสมาชิกฝ่ายพระนครกับท่านสมาชิกฝ่ายสกลนคร เสนอนั้นรวมกันได้ คือ หมายความว่า ถ้าสภาฯ ลงมติว่าให้ผ่านระเบียบวาระไป ก็แปลว่าสภาฯ เห็นชอบตามที่อภิปรายกันมาในคืนวันนี้แล้ว





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

แต่ว่าญาติที่เสนอนั้นตามรูปก็ควรจะเป็นไปตามที่สมาชิกจังหวัด  
สกลนครเสนอ แต่เป็นที่เข้าใจว่าในการลงมติเช่นนั้น อย่าให้เหตุ  
ที่ว่าเมื่อได้ฟังอภิปรายแล้ว สมาชิก เห็นชอบด้วยการกระทำของ  
ฝ่ายรัฐบาล จึงได้ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระไป

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าขอถอน และเป็นไปตามนั้น

**นายสว่าง ศรีโรจน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า  
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ตั้งแต่เข้ามานั่งในสภา  
เพราะฉะนั้นเมื่อหมดปัญหา ๑๐ ข้อนี้แล้วข้าพเจ้ายังรู้สึกไม่แน่ใจ  
ด้วยเหตุว่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้แทนราษฎร จะต้องมองดู  
การทั่วๆ ไปด้วย มองดูถึงชีวิตจิตใจของประชาชนด้วย ผลแห่ง  
ความยากลำบากในกาลภายหน้านั้น แท้จริงหาเกิดแก่เฉพาะผู้แทน  
ไม่ อาจจะทำให้ฝ่ายบริหารซึ่งเป็นรัฐบาลที่ผู้แทนไว้วางใจแล้ว  
เพราะฉะนั้นข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่อย่างหนึ่ง เมื่อหมดข้อ  
อภิปรายแล้ว ก็อยากให้เปิดโอกาสให้สมาชิกออกความเห็นทั่วๆ  
ไปอีกครั้งหนึ่ง

**ทำการแทนประธานสภา** กล่าวว่า เมื่อมีการอภิปราย  
แล้ว ข้าพเจ้าอยากจะทำให้การประชุมวันนี้เป็นไปตามข้อ ๕๔ เมื่อ  
เสร็จแล้ว ซึ่งท่านขอให้แสดงความคิดเห็นอะไรนั้นจะเป็นการ  
ท้วงเล็กน้อย ถ้าเห็นเป็นการด่วนเหลือเกินที่ต้องแถลงวันนี้จะ  
อนุญาตให้

**นายสว่าง ศรีโรจน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า  
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้ารัฐบาลเห็นว่าไม่สำคัญ  
หรือประธานเห็นว่าไม่สำคัญ จะผ่านไปก็แล้วแต่ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า  
สำคัญมาก จะเป็นประโยชน์แก่รัฐบาล

**ทำการแทนประธานสภา** กล่าวว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ดังที่เราจะเห็นได้ ก็คือว่าเกือบจะอดข้าวกัน แต่อย่างไรก็ดีขอให้ดำเนินการประชุมเสียก่อน แล้วข้าพเจ้าจะถามรัฐบาล ถ้ารัฐบาลยินดีข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง

**นายสนธิ เจริญรัฐ** ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า ข้าพเจ้าคิดว่าความประสงค์ของท่านสมาชิกที่กล่าวภายหลังนี้ อาจจะสำเร็จได้โดยดำเนินการตามข้อบังคับเหมือนกัน กล่าวคือ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ในวันหลังได้ ในเวลานี้หมดการอภิปรายตามข้อบังคับ

**นายทองม้วน อัตถากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม กล่าวว่า ในเรื่องนี้ข้าพเจ้ายังมีความเห็นสอดคล้องกับสมาชิกผู้แทนพระนคร แต่หากว่าท่านถอนไปแล้ว ในเรื่องนี้ เราจำเป็นจะต้องชี้ขาดว่า เรื่องนี้ถูกผิดอย่างไร แต่ในข้อบังคับ ข้าพเจ้าได้อ่านตลอดแล้ว จะต้องปฏิบัติตามนั้น แต่เราอาจจะนำข้อ ๘๑ มาใช้ ซึ่งมีข้อความว่า เมื่อมีปัญหาโต้เถียงกับการประชุมและการปรึกษา ซึ่งมีได้กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้ ให้ถือว่ามติที่ประชุมเป็นคำตัดสินเด็ดขาด เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็มีความเห็นว่าควรจะนำข้อ ๘๑ นี้มาใช้เพื่อถามที่ประชุมว่า ให้ชี้ขาดว่ารัฐบาลทำผิดหรือทำถูกอย่างไรหรือไม่เสียก่อน

**ขุนสมาหารหิตะคดี** รัฐมนตรี กล่าวว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องนี้จะสมประสงค์ทุกฝ่ายและเป็นการชอบด้วยข้อบังคับ ด้วยเหตุที่มีบางท่านสกิดใจนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นดังนี้ คือว่าจริงอยู่ตามข้อบังคับมีไว้ให้ผ่านหรือไม่ไว้วางใจเป็นคำขอ เป็นญัตติ และธรรมดาผู้ตั้งญัตติจะให้ผ่านหรือไม่ไว้วางใจ จะต้องให้เหตุผลด้วย เช่น สมมุติว่า ผู้เสนอญัตติในเรื่องนี้จะบอกว่าผ่าน ก็จะต้องบอกว่าผ่าน เพราะรู้สึกเหตุผลเป็นอย่างนั้นๆ แล้ว ถ้าสภาฯ ไม่รับรองว่าให้ผ่านก็ไม่รับ การที่ให้ผ่านหรือไม่ไว้วางใจจริง ๆ จึงเป็นข้อข้องใจ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ของสมาชิกบางท่าน ว่าเราไม่ได้มีความหมายว่าที่ทำไปแล้วได้ผ่าน  
อย่างไร ข้าพเจ้าขอให้ท่านกล่าวว่า ข้าพเจ้าขอให้ผ่าน เพราะว่า  
มีเหตุผลอย่างนั้น ๆ แล้ว สมาชิกบางท่านรับว่าให้ผ่าน ก็เห็นจะ  
สมประสงค์ทุกฝ่าย

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า  
ที่ข้าพเจ้ายอมถอนก็เพราะเหตุว่า ท่านที่ปรึกษาพูดในนามของ  
รัฐบาลว่า เราอาจจะรวมญัตติ ๒ อันไปด้วยกัน คือท่านหมายความว่า  
รัฐบาลได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินั้น ได้ฟังเหตุผลแล้วเห็นควร  
ให้ผ่าน ที่ทำดั่งนั้นชอบแล้ว เป็นแต่เพียงภาษาพูดเท่านั้น อย่างนี้  
ข้าพเจ้าก็เห็นเป็นญัตติอันเดียวกัน ก็หมายความว่าเอาญัตติของ  
ข้าพเจ้ารวมกับของผู้แทนอีกคนหนึ่ง ไม่ใช่ถอนเลย คือ รวมกัน

**หลวงวรนิติปริชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า  
ตามข้อบังคับที่ ๕๔ นั้น ให้ลงมติ ๒ ทาง ไม่ใช่เสนอญัตติให้  
ลงมติได้ ๒ ทาง คือให้ผ่านไป กับลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล หรือ  
อะไรอย่างนั้น ไม่ใช่เสนอญัตติ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการลงมติให้  
ผ่านไปหรือว่าจะโหวตไม่ไว้วางใจรัฐบาล หรือไม่ไว้วางใจอะไรก็ตาม  
แต่ขอให้ดูข้อบังคับอีกครั้งหนึ่ง

**ขุนวรสิขัฐธรณเวทย์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย  
กล่าวว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าที่ท่านประธานได้อธิบายมาเป็นการถูกต้อง  
แล้วตามข้อบังคับ คือว่า มติที่เราจะลงมีอยู่ ๒ ทางเท่านั้น คือ  
ก. และ ข. เพราะฉะนั้นเมื่อสิ้นกระแสอภิปรายแล้ว ประธาน  
มีหน้าที่เพียงจะถามเท่านั้นว่าจะลงมติ จะเอาข้อ ก. และ ข. แล้ว  
ก็ลงมติ มีเท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าจะให้ใครคนหนึ่งให้ความคิด  
ความเห็นอภิปรายชอบหรือไม่ชอบ ไม่มีข้อบังคับ เมื่อเป็นเช่นนั้น  
ผู้เสนอก็ไม่มีทางที่จะอภิปรายได้ตามข้อบังคับ ในเมื่อที่ประชุม  
ได้บอกว่า สิ้นกระแสความอภิปรายแล้ว ก็มีเพียงแต่จะลงมติเท่านั้น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ที่ท่านประธานทำถูกต้องแล้ว ควรให้ปฏิบัติไปตามนั้น

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ถ้ามาถึงข้อบังคับแล้ว ที่ว่ากันนี้ก็ไม่มีข้อบังคับ เพราะเหตุว่านี่เป็นคำแถลงการณ์ของรัฐบาลถึงการตอบโต้ระหว่างรัฐบาลกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งอยู่ในคณะรัฐบาล ประสงค์จะให้เรื่องนี้ได้เสนอในสภาฯ พระมหากษัตริย์เป็นผู้เสนอ รัฐบาลแถลงการณ์เท่านั้น ถ้าเราไม่เปิดอภิปรายแล้วก็ไม่มีอะไรจะพูดกัน แถลงการณ์แล้วก็กลับบ้านกันเท่านั้นเอง จึงจำเป็นที่จะต้องให้รู้ว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก ที่รัฐบาลปฏิบัตินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดี ทรงซึ้งพระทัยในเรื่องที่ทางรัฐบาลได้ทำไปถูกต้องหรือไม่ ถ้าเราจะเอาข้อบังคับอย่างเดียวกันมาปรับ ข้าพเจ้าเห็นว่าบางที่ข้อเท็จจริงจะไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้นมติใดถ้าหากจะเปิดอภิปรายแล้ว จึงเราจะลงมติว่าผ่านไป หรือชอบแล้ว ก็อยู่ในหลักการอย่างเดียวกัน เพื่อจะให้ข้อเท็จจริงตรงกับเรื่องที่เราวินิจฉัยแล้ว เห็นว่ารัฐบาลไม่ได้ทำผิดอะไร ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ขัดกับข้อบังคับนี้แต่เป็นภาษาที่พูดกันให้เข้าใจเพื่อที่จะไขให้เห็นว่าที่เราจะลงมติให้ผ่านไปในั้น หมายความว่าอย่างไร ทำไมเราจะอภิปรายไม่ได้ อภิปรายได้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะขัดกับข้อบังคับที่อ้างมานั้นเลย

**ขุนสมานหาริตะคดี** รัฐมนตรีกล่าวว่า เพื่อตัดเรื่องนี้ให้รวบรัดเข้า ขอเสนอว่า ขอให้เลิกถึงเรื่องบึงบรเพ็ดที่แล้วมานี้ คงจะจำได้ว่า เราลงรูปไหน

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ท่านผู้เสนออีกได้ทำตามข้อบังคับแล้ว จะว่าไม่ทำตามข้อบังคับอย่างไรได้ ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจเหลือเกิน ที่ท่านผู้แทนพระนครกลับแสดงความเห็นอย่างนั้นมาได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า การที่เราจะ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระไปนั้น ก็แปลว่าเราไว้วางใจรัฐบาลแล้ว เห็นว่ารัฐบาลทำถูกต้องแล้วนั้นท่านไม่พอใจหรือ ก็เมื่อเราจะลง มติว่าผ่านระเบียบวาระต่อไป ก็แปลว่าเราไว้วางใจรัฐบาลไม่ใช่หรือ เพราะฉะนั้นยังจะมีการขัดข้องอะไร เพราะนี่ก็ตึกแล้วนี่

**นายกรัฐมนตรี** ขออนุญาตต่อท่านประธานให้หม่อมเจ้า-  
วรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงแถลง

**ทำการแทนประธานสภาฯ อนุมติ**

**หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ** ทรงกล่าวว่า การ  
ลงมตินั้นไม่มีปัญหา คงเป็นไปตามข้อบังคับ คือแปลว่าลงมติได้  
๒ ทาง จะเป็นลงมติให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไป หรือลงมติ  
เกี่ยวกับความไว้วางใจรัฐบาล แต่ว่าในการที่ลงมติเช่นนั้น ท่านผู้  
แทนพระนครได้ชี้แจงถูกต้องแล้วว่าสมาชิกอาจจะตั้งคำถามอย่างไร  
ในภาษาฝรั่งว่า เซนส ออฟ เดอะ มิตติ้ง เซนส ออฟ เดอะ วิต  
คือในการลงมติมีความหมายไปในทางไหน และท่านสมาชิกผู้แทน-  
ราษฎรพระนครได้เสนอว่า ถ้าสภาฯ ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระไป  
ก็หมายความว่า เมื่อได้ฟังอภิปรายมาในคืนนี้แล้ว สภาฯ เห็นชอบ  
ตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปดังนี้แล้วย่อมทำได้ เป็นการแสดงความ  
มุ่งหมายของมติที่จะลง

**พระพิณิจนากร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า  
ข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยจะสนใจในเรื่องกฎหมาย ข้อบังคับ อะไรนัก  
แต่เฉพาะเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้ามีความฉงนสนทนเป็นอัน  
มาก ที่เราเถียงกันเป็นนาน เมื่อมีความชัดเจนอยู่ในข้อบังคับ  
เช่นนี้แล้ว ซึ่งขอให้ลงมติข้อ ก. ก่อน เพราะฉะนั้นก็ให้ลงมติข้อ ก.  
ก่อน เมื่อมีข้อบังคับอยู่ชัดเจนอยู่แล้ว จะเถียงเอาอะไรกัน ข้าพเจ้า  
ไม่เข้าใจ

**นายทองอยู่ พุฒพัฒน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดธนบุรี กล่าวว่า





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...



ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณพูดของท่านผู้แทนพระนครนั้นมีน้ำหนักอยู่มากทีเดียวว่าฟังอยู่มาก ข้าพเจ้าอยากจะสนับสนุนคำพูดของท่านผู้นั้นคือการที่เราปรึกษากันอยู่ที่นี่ปรึกษากันอย่างที่เราเรียกว่าพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล ก็เหตุใดเล่าเราจึงจะต้องลงมติ ข้าพเจ้าแลเห็นว่าไม่จำเป็นจะต้องลงมติเลย ปล่อยไปเรื่องเป็นไปเฉยๆ เท่านั้น

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ข้าพเจ้าจะขอให้ลงมติดำเนินข้อ ๕๔ คือว่าถ้าท่านผู้ใดเห็นว่าการที่รัฐบาลปฏิบัติไปตามที่แถลงการณ์มาเป็นการถูกต้อง ท่านเห็นด้วยแล้ว ก็โปรดลงมติให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไป ถ้าท่านไม่เห็นด้วยก็ให้ลงมติเกี่ยวกับความไว้วางใจรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอให้ท่านดำเนินการตามข้อบังคับข้าพเจ้าได้เสนอแล้วและมีผู้รับรองถูกต้องแล้ว

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า เพื่อจะให้ทุกคนเข้าใจกันแจ่มแจ้ง เพราะมีปัญหาเถียงกันมานาน ส่วนสำหรับท่าน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านมีความเข้าใจดี แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่ายังคงมีสมาชิกอื่นที่ยังไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจึงอธิบายในฐานะเป็นคนกลาง ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าคุณผิดข้อบังคับอะไรเลย ท่านผู้ใดเห็นว่าควรจะผ่านไป โปรดยกมือ

มีสมาชิกยกมือ ๙๖ นาย

**ทำการแทนประธานสภาฯ** กล่าวว่า ท่านผู้ใดไม่เห็นด้วยโปรดยกมือขึ้น

**ไม่มีสมาชิกยกมือเลย** เป็นอันว่าที่ประชุมนี้ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระต่อไป

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ท่านสมาชิกที่นั่งอยู่ข้างมุมนั้นอยากจะถามรัฐบาลอย่างไร ก็ขอได้โปรดถาม





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

**นายสว่าง ศรีวิโรจน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า ตามที่ข้าพเจ้ารู้สึกจากคำพูดของข้าพเจ้าเมื่อที่นั่น คือเรื่องที่อภิปรายกัน เฉพาะข้อสำคัญที่รัฐบาลกับพระมหากษัตริย์ ๑๐ ประการ โดยมากสมาชิกก็รับรองว่ารัฐบาลได้ทำไปถูกต้องแล้ว ปัญหาเรื่องนโยบายของรัฐบาลได้ดำเนินการไปในเรื่องนี้นั้นอย่าไร ข้อนี้เป็นข้อที่ข้าพเจ้ายังรู้สึกที่ไม่แน่ใจ เพราะเกรงไปว่าจะเป็น การกระทบกระเทือน แล้วก็คิดว่าสมาชิกทุกคน หลายๆ คนน่าจะมีความคิดที่จะออกความเห็น หรือได้ถามรัฐบาลในเรื่อง ความดำริอีกบางประการ ข้าพเจ้าจะได้เสนอขึ้นเป็นอย่างนี้ซึ่งขอให้อภิปรายสรุปความอีกครั้งหนึ่ง

**นายกรัฐมนตรีย** กล่าวว่า รัฐบาลอยากทราบ ว่าท่านสมาชิกอยากจะถามข้อไหนอีก คือสงสัยในข้อไหนอีก

**นายสว่าง ศรีวิโรจน์** ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า ในเรื่องข้อซักถามข้าพเจ้า ไม่มี

**นายไต้ ปาณิกบุตร** ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้ารู้สึกข้องใจที่ท่านสมาชิกผู้นั้นถามไว้ครั้งหนึ่ง แล้วข้าพเจ้าเองรู้สึกเหมือนกับจะว่า บางทีข้าพเจ้าก็มีความเห็นเหมือนอย่างเขาเช่นกัน คือ ปัญหานี้ ตามบันทึกนี้ ขอบุตรตรงๆ คือว่าเดี๋ยวนี้เราว่ารัฐบาลทำชอบแล้ว แต่ในพระราชบันทึกว่า ถ้าไม่แก้ตามพระประสงค์จะไม่กลับมาเมืองไทย ก็แปลว่าลาออก เดี่ยวนี้ท่านผู้นั้นอยากจะถามว่า จะทำอย่างไรต่อไปในเรื่องพระมหากษัตริย์จะลาออกหรือไม่ออก ใช่หรือไม่ เพราะฉะนั้นขอให้รัฐบาลได้โปรดอภิปรายให้สบายใจเสียหน่อยว่าจะเอาอย่างไรกัน

**นายกรัฐมนตรีย** กล่าวว่า รัฐบาลถือว่าในเวลานี้เป็นเวลาที่อยู่ระหว่างเจรจากัน เราจะทำติดต่อก่อนให้เห็นว่าไม่สมควร คือจะต้องดำเนินการเป็นขั้นๆ ไป

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

นายสว่าง ศรีวิโรจน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า รัฐบาลมีหวังว่าจะเรียบร้อยได้หรือไม่

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่าในเรื่องนี้ท่านสมาชิกก็ทราบอยู่แล้วว่า บางข้อรัฐบาลยอมทำตามท่าน แต่บางข้อที่ขัดกับรัฐธรรมนูญแท้ๆ แล้ว รัฐบาลก็ไม่สามารถจะทำได้ แต่นี้เป็นพระราชประสงค์ เราจะไปขัดพระทัยไม่ได้ ว่าท่านจะมาเต็มไหน แต่ว่ารัฐบาลทำอย่างดีที่สุด อยากให้ท่านกลับมากที่สุด เพราะฉะนั้นจึงได้ยอมเสียเงินค่าเดินทางของผู้แทน อะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เพื่อความพยายามของรัฐบาลที่จะให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรากลับเท่านั้น ไม่มีอะไร แต่ที่ท่านจะกลับ หรือไม่กลับอะไรต่างๆ เหล่านี้ เราก็เดาพระทัยท่านไม่ได้ แต่ว่าเราก็ทำเท่าที่จะทำได้

นายสว่าง ศรีวิโรจน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอรับรองความรู้สึกอีกครั้งหนึ่งในข้อสังเกตที่รัฐบาลได้ทำไป ข้าพเจ้ารู้สึกว่าบางอันมีปัญหบางอันก็ถูกถ้วน แต่อย่างไรก็ดี ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าจะเว้นไม่ได้ รัฐบาลซึ่งเป็นที่เคารพ ข้าพเจ้าจะเรียนรัฐบาลในเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องสำคัญมากเกี่ยวกับชีวิตจิตใจของประชาชน เพราะฉะนั้นถ้าหากว่ามีทางหนึ่งทางใดที่รัฐบาลจะอะลุ่มอล่วยได้แล้ว ข้าพเจ้าอยากจะขอให้รัฐบาลหาทางอะลุ่มอล่วยอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ เพื่อประโยชน์แก่ความเรียบร้อยภายใน

ขุนสมาหารหิตะคดี รัฐมนตรี กล่าวว่า ในนามที่ข้าพเจ้าเป็นรัฐมนตรีผู้หนึ่งซึ่งรับผิดชอบร่วมกัน ขอฝากความสังเกตไว้อีกข้อหนึ่ง และข้อนี้เป็นข้อที่สมาชิกหลายท่านข้องใจ เพื่อเล่าถึงความตั้งใจของรัฐบาลขณะนี้ว่า ทุกๆ ขณะรัฐบาลอยากจะให้พระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับเข้ามา ดังที่จะเห็นได้ว่า เพราะเหตุไรจึงประชุมลับ การประชุมลับนี้เป็นการภายใน เพื่อระลึกถึงว่า สมาชิกจะดำเนินการตามความรู้สึกของพระองค์ท่านได้เพียงไร พระองค์





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

จะได้ติลงมาถ้าหากว่าประชุมเปิดเผยแล้ว เป็นของแน่ๆ ซึ่งพระองค์ท่านจะมาติเรื่องกับเราไม่ได้ อันนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลพยายามทุกขณะที่จะให้พระองค์ท่านกลับมา

เลิกประชุม เวลา ๒๓.๕๕ นาฬิกา

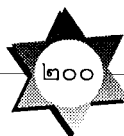
ร.ต.เนตร์ พูนวิวัฒน์  
นายจ้ง จริงจิตร  
หลวงพิพัฒพลกาย  
พระพิไสยสุนทรการ  
นายมนูญ บริสุทธิ  
นายไสว อินทรประชา  
นายหอมจันทร์ วัฒนวิจารณ์  
นายบุญแถม ปิตยานนท์  
นายทองกระจาย รัชตะวรรณ  
ขุนประเจตดรณพันธ์  
ร.ต. ถัด รัตนพันธ์

พระริยมวิรัชชพากย์  
รองประธานที่ ๑ (ลงนามแทน)

นายปพาพ บุญ-หลง  
นายศิริ อินทร  
นายเลียงฮื่อ ศรีสุชาติ  
นายถิ่น จุฑะรพ  
นายประสิทธิ์ ศรีสุชาติ  
นายวิจิน สัจจะเวทะ  
นายบุญช่วย สุนธมัต  
ผู้จดยางงานการประชุม

ตรวจแล้ว ๖/๑๑/๗๗

หลวงคหกรรมบดี  
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



**ด**ต่อไปนี้เป็นสำเนาเอกสารต่างๆ ที่สภาผู้แทนราษฎรและ  
รัฐบาล กล่าวอ้างถึงในการอภิปรายเรื่องทำความเข้าใจ  
พระทัยกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังกล่าวข้างต้น

เอกสาร (พระราชบันทึก ๒ ฉบับ) ที่พระยาราชวังสันส่ง  
ถึงรัฐบาลพร้อมด้วยหนังสือนำส่ง

(สำเนา)

ส่วนตัว

กรุงปารีส

ลับ

วันที่ ๒๖ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรียน เจ้าคุณ

ผมได้รับพระราชบันทึกเมื่อวันที่ ๒๐ เดือนนี้แล้ว จึงได้  
เรียนเสนอทางเมล้อากาศ รวมเอกสาร ๓ ฉบับ (เป็นพระราชบันทึก  
๒ ฉบับ)

พระราชบันทึกนี้ทรงทำพระราชทานผมเป็นการส่วนตัว  
หาได้เป็นทางราชการแต่ไม่ ที่ทรงทำเช่นนี้ก็เพราะว่าผมเอง  
กราบบังคมทูล ขอให้พระองค์ท่านทรงใช้ผมเป็นคนกลางสำหรับ  
พูดจาในเรื่องนี้ ดังที่ผมได้เรียนไว้แล้วในรายงานลับส่วนตัวฉบับก่อน  
ผมขอเรียนย้ำอีกว่า ในการที่ผมขอเป็นคนกลางนี้ก็เพราะรู้สึกว่  
เหตุการณ์ออกจะร้ายแรงและถ้าทำการโต้ตอบกันทางราชการแล้ว





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

จะหาทางไกลเกลี้ยกันยากกว่า แล้วถ้าหากพลาดพลั้งประการใด มันก็จะแตกหักกันอย่างแรง เมื่อเจ้าคุณได้พิจารณาและปรึกษาหารือกับผู้ที่เหมาะสมแล้ว และจะตอบประการใด ก็ได้โปรดตอบมาทางผมเป็นการส่วนตัว เมื่อตกลงกันประการใดแล้ว จึงควรจะจัดทำความตกลงกันเป็นราชการต่อไป

ส่วนตัวผม ผมขอแสดงความรู้สึกและความเห็นเรียนเจ้าคุณดังต่อไปนี้

๑. ในเรื่อง ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันว่า ท่านทรงใช้เองเพื่อป้องกันพระองค์ท่าน เพราะในเวลานั้นเหตุการณ์ยุ่งเหยิงกันไปทั้งนั้น ไม่ทรงทราบว่าผู้ใดจะมีทางความคิดประการใด ถ้าไม่ทรงระวังตัวแล้ว ผู้คิดร้ายต่อรัฐบาลหรือต่อพระองค์ท่าน อาจจะจับพระองค์ท่านเป็นตัวประกันก็ได้ ส่วนความเห็นหรือหลักฐานที่รัฐบาลพึงมีเกี่ยวกับการกระทำของหม่อมเจ้าองค์นี้จะเป็นอย่างไรนั้นผมก็ไม่ทราบ แต่ถึงกระนั้นผมใคร่จะหาหนทางไกลเกลี้ย เนื่องด้วย ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ เป็นพระญาติที่ใกล้ชิดมาก และในขณะที่ผมไปฝากก็รู้สึกอย่างแน่ชัดว่าเรื่อง ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ เป็นเรื่องที่พระองค์ท่านทรงฝึกฝนมากอยู่ เพราะทรงถือว่าเป็นเรื่องอันกระทบกระเทือนถึงพระองค์ท่านโดยตรง ดังนั้นแม้ว่ารัฐบาลถือว่าเป็นเรื่องเด็ดขาดจะปล่อยไปไม่ได้จริงๆ แล้ว ก็เพียงให้พระองค์ท่านแนะนำให้หม่อมเจ้าองค์นี้ลาออกเสีย และฝ่ายรัฐบาลก็จะไม่ยกขึ้นมากล่าวในคดีกบฏอีกต่อไปตามที่ทรงขอ

ผมได้มาสังเกตเห็นว่า ข้อที่ ๑ นี้มีลักษณะสำคัญมากกว่า ๒ ข้อหลัง ในพระราชบันทึกและการไกลเกลี้ยดังกล่าวนี้ ก็พอที่จะทำกันไปได้โดยมีผลสำหรับทั้งสองฝ่าย

๒. การดำริเลิกทหารรักษาวัง ถ้าแม้ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ ไม่มี

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



หน้าที่ประจำอยู่ในทหารรักษาวังดังกล่าวแล้ว ผมก็เชื่อว่ารัฐบาลคงจะไม่มีควมระแวงหรือเป็นห่วงเท่าใดนัก อนึ่ง เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงขอให้คงมีทหารรักษาวังอยู่ตามรูปเดิมในเวลาที่ไม่ปกตินี้เท่านั้น เมื่อปกติแล้ว จึงค่อยเลิกภายหลังก็ได้

๓. การเปลี่ยนแปลงรูปโครงของกระทรวงวัง เรื่องนี้เป็นเพียงข่าวลือ จะจริงเท็จมากน้อยเพียงไรผมหาทราบไม่ แต่เท่าที่ทรงขอว่า เมื่อรัฐบาลจะแต่งตั้งข้าราชการในราชสำนักนั้น ต้องได้รับคำยินยอมจากพระองค์เสียก่อนนั้น ผมก็เห็นว่าเป็นหลักที่พอจะอนุโลมไปตามเหตุการณ์ได้

การที่ผมใคร่ขอเสนอความเห็นอย่างอะลุ่มอล่วยมาตามแนวที่กล่าวนี้ ก็มุ่งหมายอย่างเดียวว่า จะไม่ให้เรื่องแตกหักขึ้นในขณะนี้ เพราะปัญหาที่ทรงตั้งมานี้ก็ดูพอจะไกลเกลี่ยกันได้ ด้วยหากว่าถ้าพระมหากษัตริย์เกิดมาลาออกในปัจจุบันนี้แล้ว ความยุ่งเหยิงก็มีแต่จะทวีมากขึ้น อันพึงจะนำมาแห่งภัยทั้งภายในและภายนอกได้

ตลอดเวลาที่ผมได้เฝ้าในเรื่องนี้ทุก ๆ คราว ผมมีความรู้สึกตามกระแสพระราชดำริว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระทัยฝักใฝ่อยู่ในความเจริญและความปลอดภัยของประเทศอยู่อย่างเต็มที่ และเต็มพระทัยที่จะช่วยรัฐบาลให้ดำเนินกิจการบ้านเมืองให้ตลอดรอดฝั่งไปโดยสวัสดิภาพ หากยังคงทรงรู้สึกพระทัยอยู่ว่า มีผู้สงสัยว่าพระองค์ท่านมีพระราชประสงค์จะเฝ้าอำนาจคืน และทำการโฆษณาใส่ร้ายต่อพระองค์ท่าน จึงทำให้ทรงท้อพระราชหฤทัย

อย่างไรก็ดี ถ้าแม้เจ้าคุณให้ผมพยายามกราบทูลในเรื่องม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ นี้แล้ว ก็โปรดโทรเลขมาให้ผมทราบ เพื่อจะได้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

จัดหาโอกาสเฝ้าโดยพลัน

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

พระยาราชวังสัน

(สำเนา)

เอกสารที่ ๑

## พระราชบันทึก ๑

ตามที่มีเสียงเล่าลือไปถึงเมืองไทยว่า ฉันจะไม่กลับนั้นมีเหตุผลอยู่บ้าง เพราะได้พูดกันขึ้นในเรื่องนี้ เนื่องจากที่ได้ทราบข่าวคราวบางอย่างจากกรุงเทพฯ ชาวต่าง ๆ มีดังนี้

๑. รัฐบาลปลด ม.จ. ศุภสวัสดิ์ และนายทหารรักษาวังอีกหลายนายออกจากตำแหน่ง โดยหาว่ามัวหมองเกี่ยวกับการกบฏ เรื่องนี้เป็นการผิดไปจากความตกลงที่ฉันได้ทำไว้กับพระยาพหลฯ และพระยาพหลฯ กับหลวงพิบูลฯ ได้รับคำไว้ว่า จะไม่ทำอะไรกับนายทหารเหล่านั้น การที่เปลี่ยนไปเช่นนี้เป็นการกลับคำ และไม่เชื่อคำพูดของฉันที่ได้ยืนยันว่า นายทหารเหล่านี้ไม่ได้ติดต่อกับบรรเดช แต่ได้ติดต่อกับพระยาสุรพันธ์ฯ และนายทหารที่เมืองเพชรบุรีจริง เพื่อเป็นการรักษาพระองค์ เรื่องนี้จำต้องขอให้รัฐบาลถอนคำขอลดนายทหารเหล่านี้ และขอให้สัญญาว่าจะไม่รื้อฟื้นขึ้นมาเอาโทษภายหลัง ถ้าไม่ยอมในข้อนี้ ฉันเห็นว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อตัวฉันมาก เท่ากับหาว่าฉันอุทหนูนบวรเดชทั้งอัน และถ้าเป็นเช่นนั้นฉันก็ควรลาออก

๒. มีข่าวว่าจะให้เลิกทหารรักษาวัง เรื่องนี้ฉันได้ชี้แจงหลาย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนวณกุล...



ครั้งแล้วยังยอมไม่ได้ เพราะเหตุการณ์ในบ้านเมืองยังไม่ปกติ ถ้าเรียบร้อยอย่างแน่นอนแล้ว จะเลิกหรือเปลี่ยนรูปไปบ้างก็ควร ในเวลานี้ภายในทหารบก ทหารเรือก็ยังมีแตกพวกรแตกเหล่ากัน อยู่บ้าง อาจดีขึ้นเมื่อไรก็ได้ ถ้าไม่มีทหารรักษาวัง ฉันรู้สึกว่าจะไม่มีความปลอดภัยเสียเลย เพราะฉะนั้นในขณะนี้ต้องขอให้คงมี ทหารรักษาวังตามรูปเดิม และขอให้ยอมให้มีอาวุธพอสมควร ทำการระวังรักษาได้ดีพอใช้ ทหารรักษาวังมีนิดเดียวจะรบกับ กองทัพบก กองทัพเรือทั้งหมดได้อย่างไร ถ้าไม่ยอมในข้อนี้ฉัน ต้องถือว่า ฉันไม่ได้รับความไว้วางใจเลยจากรัฐบาล และถูกสงสัย ว่าฉันจะต้องการเอาอำนาจคืนโดยกำลังเสมอ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว รัฐบาลควรจัดการถอดฉันเสียดีกว่า หรือมิฉะนั้นฉันก็ควรลา ออก

๓. มีข่าวว่า จะเปลี่ยนรูปโครงการของกระทรวงวังใหม่ให้ เหมือนราชสำนักอังกฤษ เรื่องนี้ได้ยินว่า รัฐบาลจะเก็บเป็นความลับ จนกว่าฉันจะกลับถึงกรุงเทพฯ แล้วจึงจะดำเนินการ ซึ่งเดาได้ว่า การเปลี่ยนเหล่านี้คงจะเป็นไปในทางที่ฉันจะไม่พอใจ จึงต้องรอ ให้ได้ตัวไปขังไว้ในเมืองไทยเสียก่อนจึงจะดำเนินการ ในเรื่องนี้ ต้องให้รัฐบาลเลิกล้มความด่าว่า หรือมิฉะนั้นต้องส่งโครงการที่จะ คิดเปลี่ยนแปลงนี้มาให้ทราบเสียก่อนฉันกลับ มิฉะนั้นจะไม่กลับ ฉันไม่ยอมให้ถูกจับขังเป็นเชลย หรือตัวประกัน (Hostage) และ ขอบอกอย่างแน่ชัดว่า ถ้ารัฐบาลคิดจะดำเนินวิธีการอย่างนี้แล้ว ฉันจะไม่ยอมเป็นอันขาด จะยอมตายดีกว่า ถ้ารู้สึกว่าจะขังเมื่อใด จะลาออกทันที หรือพยายามหนี แต่จะไม่ยอมให้ขังไว้ทำเล่น ตามชอบใจเป็นอันขาด คนใกล้ชิดฉันจำเป็นต้องคนที่ฉันไว้วางใจได้ และ ถ้าจะถูกห้อมล้อมไปด้วย Spies หรือผู้คุมแล้ว หนีไม่ได้ เพราะ ฉะนั้นการแต่งตั้งข้าราชการในราชสำนักต้องได้รับการยินยอมของ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ฉันก่อนเสมอ และขออย่าให้รัฐบาลมายุ่งเหยิงนัก

ใน ๓ ข้อนี้ฉันขอให้รัฐบาลให้คำมั่นเป็นลายลักษณ์อักษร และลงนามรัฐมนตรีทุกคน ถ้าไม่ได้รับคำมั่นนี้ภายในเดือน พฤศจิกายน เป็นอย่างช้า จะถือได้ว่า รัฐบาลประสงค์จะให้ฉัน ลาออก และจะได้ส่งหนังสือลาออกจากตำแหน่งเข้าไปให้

สำเนา

เอกสารที่ ๒

## พระราชบัญญัติที่ ๒

ฉันขอชี้แจงความคิดเห็นของฉันในเรื่องภาษีมรดกโดยละเอียด และเพื่อที่จะให้เข้าใจเรื่องรอบคอบ ฉันต้องกลบย้อนไปเล่าเรื่อง ตั้งแต่ต้น ภาษีมรดกนี้ฉันมีความเห็นอยู่นานแล้วว่า เป็นภาษีที่ **ยังไม่ควรจะมีในประเทศสยาม** เพราะอาจให้ผลร้ายมากกว่าผลดี และเหตุผลของฉันมีอย่างใดฉันได้อธิบายให้ทราบแล้ว แต่ก่อนนี้ ฉันเคยคิดว่า จะ วิโต้ พระราชบัญญัติเสียทีเดียว และได้ทักท้วงใน เรื่องพระราชบัญญัตินี้มาแต่ครั้งพระยามโนปกรณัม เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังฉันก็ได้อธิบายข้อขัดข้องต่างๆ ให้พระยาพหลฯ และ ม.จ. วรณไวทยากร แต่ ม.จ. ไวยากร ร้องขอฉันว่าอย่าให้ วิโต้ พระราชบัญญัตินี้เลย เพราะจะเก็บแต่เล็กน้อย และมีไว้เพื่อ Social Justice จะวิโต้พระราชบัญญัตินี้มันจะทำให้เกิดเป็นการ แตกกว้างกันขึ้นในระหว่างตัวฉันกับรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร จึง ได้ตกลงใจว่า จะปล่อยทั้งที่ไม่เห็นชอบด้วยเลย โดยหวังว่าภาย ภายหลังอาจเปลี่ยนแปลงได้ แต่ฉันได้บอกกับ ม.จ. วรณไวทยากร ว่าฉันจำจะต้องขอให้มืบทายกเว้นพระราชทรัพย์ของพระมหากษัตริย์ เฉพาะส่วนที่ได้รับต่อกันมาทางสืบสันตติวงศ์เสีย

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



จากภาษีนี เพราะถ้าไม่มีข้อยกเว้นเช่นนี้ จะเป็นการลำบากอย่างยิ่งเมื่อถึงเวลาจะต้องเก็บภาษี เพราะเป็นการยากที่จะแบ่งแยกว่าอะไรเป็นของส่วนพระองค์ อะไรเป็นของแผ่นดิน ด้วยปนเปเช่นนี้มาช้านานแล้ว นอกจากนี้ถ้าหากเก็บภาษีมฤตกจากพระมหากษัตริย์ย่อมเป็นการทำลายฐานะของพระองค์ และต่อไปก็จะไม่สามารถดำรงพระเกียรติยศไว้ให้สมควรเป็นที่เชิดชูของชาติได้ ฉันไม่สามารถที่จะลงนามในพระราชบัญญัติใดๆ ที่จะเป็นทางทำลายฐานะของพระมหากษัตริย์ต่อไปในภายภาคหน้าโดยทางตรงและทางอ้อม

ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ที่ฉันได้เคยเห็นก็มีข้อยกเว้นอยู่แล้วบางประการ จะเติมเข้าไปอีกสักอย่างหนึ่งดูไม่น่าจะขัดข้อง ม.จ. วรณไวทยากรฯ ได้ตอบกับฉันว่า ถ้าจะเติมข้อความนั้นเข้าไป รัฐบาลคงจะยินดีจัดถวายได้ ครั้นต่อมาเมื่อพระราชบัญญัตินี้ได้นำเข้าปรึกษาในสภาฯ แล้วรัฐบาลก็หาได้จัดการแต่อย่างใด ที่จะเติมข้อความที่กล่าวนั้นลงไม่ ฉันจึงจำเป็นต้องไม่ยอมอนุมัติ และส่งพระราชบัญญัตินี้กลับคืนไปยังสภาฯ ในที่นี้ไม่จำต้องกล่าวถึงข้อโต้เถียงในระหว่างฉันกับรัฐบาลโดยละเอียด เมื่อฉันไปถึงลอนดอน ฉันได้ปรึกษาหมอความอังกฤษหลายคนในเรื่องนี้ ได้รับคำแนะนำว่า การที่จะปล่อยเรื่องนี้ไว้เป็นแต่เพียงคำสั่งของรัฐบาลซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะอาจมีการโต้แย้งในศาลหรือสิ่งเล็ดล้นเสียได้โดยง่าย แต่ถ้าหากว่าสภาฯ ที่ได้สร้างพระราชบัญญัตินี้ขึ้นเอง ลงมติไว้ให้ชัดเจนว่า พระราชทรัพย์ส่วนที่กล่าวนั้นไม่จำเป็นต้องเสียภาษีมฤตกดังนี้ แม้จะไม่มีบทยกเว้นเติมลงในพระราชบัญญัติเอง ก็อาจเป็นการผูกมัดและชัดเจนพอสมควรแก่การณ์ เมื่อฉันได้รับคำแนะนำเช่นนี้ จึงได้มีโทรเลขฉบับวันที่ ๑๐ พฤษภาคมนั้นไป



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ซึ่งฉันเห็นว่าเป็นการผ่อนผันดีอยู่แล้ว แต่โทรเลขฉบับนี้ฉันมิได้รับตอบอย่างใดเลย จึงเข้าใจเสียว่าคงเป็นที่เข้าใจกันดีแล้ว

ฉันประหลาดใจอย่างยิ่งที่สภาฯ ไม่ยอมลงมติที่ฉันขอร้อง เพราะถ้าตกลงกันหมดว่า จะไม่เก็บภาษีมรดกจาก Crown property แล้ว จะลงมติไว้เช่นนั้นให้ชัดเจนทำไมจึงทำไมได้ การทำเช่นนั้นไม่เป็นข้อเสียหายอย่างไรแก่สภาฯ เลย เมื่อได้อ่านรายงานการประชุมสภาในเรื่องนี้แล้ว ก็พอจะเดาได้ว่า สภาฯ ถือเอาเรื่องที่จะเอาชนะคะคานกันเป็นส่วนตัว ไม่ใช่ได้เถียงกันทางหลัก ฉันได้เห็นข้อความในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งลงว่าในการที่ฉัน วิโต้พระราชบัญญัตินี้ ก็เพื่อเป็นการลองกำลังระหว่างฉันกับรัฐบาล และชักชวนให้ผู้ทอดหนุนรัฐบาลเตรียมตัวที่จะเอาชนะให้จงได้ ทั้งนี้ย่อมส่อให้เห็นชัดว่าบุคคลบางจำพวก (ซึ่งเพื่อความสะดวกจะขอเรียกว่า “คณะราษฎร” ซึ่งถึงได้เลิกแล้ว ก็ยังมีอยู่) ถือว่าฉันเป็นข้าศึกตัวเอกของรัฐบาลและคณะราษฎร ความรู้สึกเช่นนี้ไม่เป็นของประหลาดเลย และฉันได้สำนึกอยู่เสมอว่า จะต้องเป็นเช่นนี้ตลอดไป

ภายหลังที่ฉันได้ลงนามในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ฉันได้เชิญพระยามโนฯ พระยาศรีวิสารฯ พระยาพหลฯ พระยาปรีชาชลยุทธ และหลวงประดิษฐฯ มาพบที่วังสุโขทัย และได้ชี้แจงในคราวนั้นว่า ฉันได้กลับขึ้นมากรุงเทพฯ เพื่อจะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปโดยเรียบร้อย แต่ฉันเห็นว่าถ้าฉันได้ลงนามในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จแล้ว และรัฐธรรมนูญแบบใหม่ได้ตั้งขึ้นโดยมั่นคงพอสมควรแล้ว ฉันเห็นว่าฉันได้ทำหน้าที่ของฉันบริบูรณ์แล้ว และฉันอยากจะลาออก ทั้งนี้เพราะฉันเล็งเห็นอยู่แล้วว่า ถ้าอยู่ต่อไปอาจเป็นการลำบากและอาจเกิดความยุ่งยากต่างๆ ขึ้นได้ ตัวอย่างในพงศาวดารของโลกย่อมมีอยู่

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



มากมาย และจะเห็นได้โดยชัดว่า ไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน  
พระองค์ใดที่ทรงอำนาจสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์แล้วถูกลด  
อำนาจลงโดยการกบฏ ที่จะทรงดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์  
อยู่ได้ตลอดไป เพราะถึงแม้พระองค์จะทรงยินยอมโดยดี และ  
ไม่มีพระประสงค์ที่จะได้อำนาจสืบสมบูรณ์กลับคืน ก็ยังต้องมีผู้อื่น  
ที่ไม่พอใจในการเปลี่ยนแปลงนั้นคิดการที่จะเปลี่ยนแปลงให้  
กลับเป็นอย่างเดิมอยู่เสมอ และทำให้เกิดการระแวงสงสัยและ  
บาดหมางกันระหว่างอำนาจที่เกิดขึ้นใหม่กับอำนาจเก่าที่ถูกล้มลง  
ผลสุดท้ายพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้นก็ต้องถูกปลงพระชนม์เสียบ้าง  
ต้องถูกอยู่ในที่คุมขังบ้าง หรืออย่างดีก็ต้องถูกเนรเทศไปเสียจาก  
ประเทศฉันยังนึกไม่ออกเลยว่ามีรายใดที่จะเรียบร้อยอยู่ได้ตลอด

ส่วนในประเทศสยามนั้น ตั้งแต่ก่อนที่ฉันได้ลงนามใน  
รัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้ว ก็มีบุคคลต่างๆ พยายามทำการติดต่อ  
กับฉันเพื่อให้สนับสนุนในการที่خواจะเข้ายึดอำนาจเพื่อถวาย  
พระราชอำนาจคืนบ้าง เพื่อสร้างรัฐธรรมนูญตามความเห็น  
ชอบของเขาบ้าง โดยมากฉันไม่ได้ตอบพวกเหล่านี้และบางราย  
ก็ได้ตอบว่า “ฉันมีหวังอยู่ว่าจะมีรัฐธรรมนูญที่เป็นที่พอใจของชาว  
สยามทั่วๆ ไปได้” การณ์ก็สงบมาได้ฉันได้ช่วยกันสร้างรัฐธรรมนูญ  
ฉบับถาวรสำเร็จขึ้น ซึ่งคนโดยมากก็รับกันว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่  
อาจใช้ได้ดี เมื่อได้ทำพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้วนั้น  
ใครๆ ก็รู้สึกมีความหวังว่า ความยุ่งเหยิงต่างๆ ในประเทศสยาม  
จะเป็นอันถึงที่สุดลงในคราวนั้น ฉันเองก็มีความหวังเช่นนั้น และ  
ยังได้มีการขอพระราชทานขะมาโทษาในการที่คณะราษฎรได้ออก  
ประกาศรุนแรงนั้นแล้ว ก็ยังทำให้มีหวังว่าฉันกับคณะราษฎรจะ  
ปรองดองกันได้ต่อไป น่าเสียใจอย่างยิ่งที่ความหวังเหล่านั้นมิได้  
เป็นไปสมหมาย อีกไม่ช้าก็เกิดมีความเห็นแตกต่างกันขึ้น





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ระหว่างบุคคลในคณะรัฐบาลเอง และในสภาผู้แทนราษฎร  
เนื่องจากเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ จนถึง  
กับต้องมีการปิดสภาฯ และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ใน  
ขณะนั้นฉันรู้สึกทันทีว่า ประเทศสยามจะหนีกฎกรรมดาของการ  
ปฏิวัติไม่ได้ไม่ เหตุการณ์จะต้องดำเนินไปเหมือนอย่างประเทศ  
อื่นๆ ตั้งแต่นั้นข่าวเรื่องการไม่สงบต่างๆ ก็หนาหูขึ้นทุกวัน แล้ว  
ความไม่สงบต่างๆ ก็เกิดมีขึ้นต่างๆ ตามที่ทราบกันอยู่แล้ว ตัว  
ฉันเองก็ต้องตกอยู่ในที่ลำบากอย่างที่สุด เพราะคณะราษฎรก็มี  
ความระแวงสงสัยอยู่เรื่อยว่าคงจะอยากได้อำนาจลึกลับและ  
สนับสนุนให้คนคิดล้มรัฐบาล ส่วนพวกที่เกลียดชังรัฐบาล และ  
กลัวว่าประเทศสยามจะเป็นคอมมิวนิสต์ ก็โกรธเคืองฉันว่า  
ไม่ช่วยเหลือให้พวกเขายึดอำนาจให้ได้ แม้ในเวลานี้ก็ยังเป็น  
เช่นนี้อยู่ ใครๆ ก็ย่อทราบกันทั้งนั้น เมื่อความระแวงสงสัยเกิดขึ้น  
ทางฝ่าย ๑ อีกฝ่าย ๑ ก็ต้องระวังตัวและระแวงสงสัยเช่นเดียวกัน  
ฉันเสียใจที่จะต้องบอกตามตรงว่า ฉันไม่สามารถที่จะไว้วางใจคณะ  
ราษฎรได้ และคณะราษฎร ก็คงไม่ไว้วางใจฉันเช่นเดียวกัน และเมื่อ  
การกบฏ ซึ่งพระองค์เจ้าบรมเดชเป็นหัวหน้าเกิดขึ้นแล้ว ก็ทำให้  
ฐานะของฉันลำบากยิ่งขึ้นอีกหลายเท่า และเพิ่มความระแวง  
สงสัยขึ้นอีก ดังปรากฏในเสียงหนังสือพิมพ์บางฉบับ และวิธี  
ปฏิบัติของคณะรัฐบาลเองก็มีหลายอย่างหลายหน ในระหว่าง  
ที่ฉันออกมาเสียจากประเทศสยามแล้วก็มีบุคคลต่างๆ คิดการ  
ล้มรัฐบาลอยู่เนืองๆ และเมื่อมีขึ้นคราวใดก็ร้องกันว่าเป็นพวก  
หรือพวกที่คิดจะล้มล้างรัฐธรรมนูญเป็นผู้ทำเสมอ ซึ่งอาจเป็น  
ความจริงบ้างก็มีและไม่จริงเลยก็มี แต่อย่างไรก็ดี ถ้าเกิดมีบุคคล  
หมุ่ใดไม่พอใจในรัฐบาลขึ้นด้วยเหตุใดๆ ก็ดี คงจะถูกขัดทั้งสิ้นว่า

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



จะล้มล้างรัฐธรรมนูญ หรือถวายพระราชอำนาจคืน แปลว่าต้อง  
กระทบกระเทือนถึงตัวฉันทุกครั้งไป โดยเหตุนี้แทนที่พระมหา-  
กษัตริย์จะเป็นกลางและอยู่นอกเหนือการเมือง ได้กลับกลายเป็น  
ต้นเหตุต้นไฟของการพิพาทกันในทางการเมือง ซึ่งเป็นของ  
ไม่พึงประสงค์อย่างยิ่ง และทำให้เป็นการลำบากที่จะมี Consti-  
tution Monarchy ได้จริง ๆ ถ้าเหตุการณ์ยังเป็นไปอย่างนี้เรื่อย ๆ  
ฉันมีความสงสัยอย่างยิ่งว่า จะเป็นการดีสำหรับประเทศหรือที่จะ  
ให้ฉันดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศต่อไป การที่ประมุข  
ของประเทศ และรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรมีความระแวง  
สงสัยแก่กันอยู่เสมอ และอาจมีข้อแตกกว้างกันต่อไปนั้น เป็นการ  
ดีหรือ ถ้าฉันลาออกจากตำแหน่งเสียแล้ว ให้สภาฯ เลือกเจ้านาย  
พระองค์ใดพระองค์หนึ่งแล้วแต่จะเห็นควร ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์  
แทนจะไม่ดีกว่าหรือ ถ้าทำตามทีวี่วี่ นี้ จะได้ผลดีต่อไปนี้

๑. จะไม่มีใครคิดที่จะ “ถวายพระราชอำนาจคืน” เพราะฉะนั้น  
จะไม่ต้องมีข้อระแวงสงสัยเลยว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์จะเกิด  
ฟื้นตัวขึ้นได้

๒. ความระแวงสงสัยและข้อบาดหมางต่าง ๆ ระหว่าง  
พระมหากษัตริย์กับรัฐบาล และสภาฯ ก็หมดไป เพราะพระมหา-  
กษัตริย์องค์ใหม่จะเป็นผู้ที่รัฐบาลและสภาฯ แต่งตั้งขึ้น น่าจะ  
กลมเกลียวกันได้

ทางเสียหายมีอยู่ได้ทางเดียว ที่ยังอาจมีผู้คิดที่จะล้มพระ  
มหากษัตริย์องค์ใหม่เสีย และขอให้ฉันกลับขึ้นครองตำแหน่งตาม  
เดิม แต่ถ้าหากฉันได้ประกาศไว้เสียโดยชัดเจนว่า จะไม่ยอมรับ  
ขึ้นครองตำแหน่งใหม่อีกเป็นอันขาด ผู้ที่จะคิดการเช่นนั้น ก็อาจ  
ท้อถอยไป

ถ้ายังมีใครคิดล้มรัฐบาลอยู่อีก โดยไม่เห็นด้วยหรือไม่





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

พอใจในวิธีดำเนินการของรัฐบาล การกระทำเหล่านั้นจะไม่กระทบกระเทือนถึงองค์พระมหากษัตริย์

ทางต่างประเทศ ฉันเห็นว่าไม่มีหนทางที่จะเข้ามายุ่งเหยิงอย่างไรเลย ถ้าทำดังนี้ ตรงกันข้าม ถ้าพระมหากษัตริย์กับรัฐบาลและสภาฯ วิวาททะเลาะกันจนถึงกับเกิดการรุนแรงขึ้น หรือความไม่สงบมีอยู่เรื่อย ๆ จนไม่รู้จักจบ นั่นแหละอาจเป็นเหตุให้ต่างประเทศเขายื่นมือเข้ามายุ่งเหยิงได้ ฉันมีความเห็นอย่างนี้มานานแล้ว และได้อธิบายให้รัฐมนตรีบางคนฟังก็มี แต่โดยมากไม่มีใครยอมคิดเห็นพ้องกับฉัน ก็เพราะเหตุที่สำคัญอย่างเดียว คือไม่มีใครแน่ใจว่าควรที่จะเลือกเจ้านายพระองค์ใดขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป ทางที่จะเลือกได้มีดังนี้

๑. พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งอ้างได้ว่าให้เป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ทางนี้มีผลดีอยู่มาก คือเป็นทางที่ตรงตาม Legality แต่เสียที่ยังเป็นเด็ก แม้การเป็นเด็กนั้นเองอาจเป็นผลดี เพราะถ้ามีการอะไรผิดพลาดไป ก็ไม่กระทบกระเทือนถึงองค์พระมหากษัตริย์ ไม่มีใครขัดทอดไปถึงซึ่งจะเป็นของดีมาก ข้อสำคัญอยู่ที่การเลือกผู้สำเร็จราชการ ซึ่งฉันเห็นว่าถ้าเจ้าฟ้ากรมพระนครหรือทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ ทรงดำรงตำแหน่งนี้แล้ว จะเป็นทีที่เคารพนับถือแก่คนทั่วไป และไม่น่าจะเป็นศูนย์กลางแห่งการแตกร้างกันระหว่างคณะการเมืองต่าง ๆ ด้วย

๒. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ซึ่งอาจยินดียอมรับตำแหน่ง และฉันได้ทราบแน่นอนว่า มีความคิดความเห็นอยู่หลายอย่างในทางที่จะทำให้พระมหากษัตริย์กับคณะราษฎรหมดข้อบาดหมางกันได้ และดำเนิน โปลิซี บางอย่างที่จะเป็นที่พอใจของคณะราษฎร เช่น จะยกสมบัติของพระคลังข้างที่ให้รัฐบาลและขอเงินก้อน





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ประจำปีแทน จะเลิกทหารรักษาวังและยอมให้รัฐบาลตั้งข้าราชการในราชสำนักตามใจ วิธีการเหล่านี้ล้วนเป็นของที่ฉันเองยอมไม่ได้ และจะต้องวิวาทกับรัฐบาลอีกต่อไปอย่างแน่นอน เว้นแต่รัฐบาลจะผ่อนผันตาม

ทางเสียนั้น เห็นจะไม่ต้องอธิบาย เพราะใคร ๆ ก็นึกเห็นได้

ในสองทางที่จะเลือกได้นี้ ฉันพร้อมที่จะสนับสนุนโดยเต็มที่ แล้วแต่รัฐบาลและสภาฯ จะเลือกทางไหน

ถ้าหากจะให้ฉันดำรงตำแหน่งต่อไป ต้องขอให้

๑. เลิกความระแวงสงสัย และยอมตามข้อขอรับรอง ๓ ข้อ ที่ได้เขียนไว้ต่างหากแล้ว

๒. ใ้บุคคลต่าง ๆ ในรัฐบาลเลิกกล่าวร้ายทับถมการทำงานของพระราชวงศ์จักรี และของรัฐบาลเก่า และขอให้ปราบปรามผู้ที่ถูกพระราชวงศ์จักรีอย่างเข้มงวด

๓. ต้องแสดงความเคารพนับถือในองค์พระมหากษัตริย์ โดยชัดเจน

๔. พยายามระงับความไม่สงบต่าง ๆ โดยตัดต้นไฟ ซึ่งฉันเห็นว่ามิอยู่ ๒ อย่างดังนี้

ก. ความกลัวว่ารัฐบาลจะดำเนินโครงการเศรษฐกิจแบบโซเชี่ยลลิสต์อย่างแรง

ข. ความแค้นเคืองในเรื่องนักโทษการเมืองถูกลงโทษอย่างรุนแรง จึงหวังจะทำการเพื่อช่วยเหลือพวกเหล่านั้น ถ้าลดหย่อนผ่อนโทษเสียบ้าง ไม่พยายามทำร้ายกันเกินไป น่าจะระงับความคิดในทางก่อการกำเริบได้บ้าง

ฉันเห็นว่าถ้าตัดต้นไฟแห่งความไม่สงบ ๒ อย่างนี้เสียแล้ว จะทำให้เกิดมีความเรียบร้อยในบ้านเมือง เพราะความจริงไม่มีใคร



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล .....

ต้องการที่จะเห็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์กลับมีชีวิตใหม่ และฉันก็  
ไม่ต้องการ ความไม่สงบที่เป็นมาแล้วและจะมีต่อไปเกิดจาก ๒  
เหตุนี้มากกว่าอื่น

ถ้ารัฐบาลทำให้ฉันเข้าใจอยู่เสมอว่า ต้องการตัวฉันกลับ  
เข้าไปเพื่อเป็น “ตัวประกัน” เท่านั้น ฉันย่อมเห็นว่าเป็นการไม่  
ปลอดภัยแก่ตัวฉันอย่างยิ่ง และฉันย่อมพยายามหลีกเลี่ยงฐานะ  
อันร้ายแรงนั้น”

**เมื่อ** รัฐมนตรีอ่านถึงตอนพระราชบันทึกฉบับที่ ๒ ที่  
พระราชทานผ่านไปทางพระยาราชวังสัน อัครราชทูตสยามประจำ  
กรุงปารีสจบลง ในพระราชบันทึกฉบับนี้ กล่าวหาว่าพระองค์ถูก  
หลอกลวงให้ลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติอากรรมรกด  
นายกรัฐมนตรี จึงขอให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ชี้แจง  
ความจริงในประเด็นนี้ให้สภา ทราบ ดังนี้

**นายกรัฐมนตรี** กล่าวว่า ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณ-  
ไวทยากร วรวรรณ ชี้แจงในเรื่องที่ไปเฝ้า

**ทำการแทนประธานสภาฯ อนุวัติ**

**หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ** ทรงกล่าวว่า ใน  
พระราชบันทึกฉบับนี้มีข้อความอ้างถึงการที่คณะรัฐมนตรีได้มอบให้  
ข้าพเจ้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในเรื่องพระราชบัญญัติอากรรม  
รกด ข้อความมีอยู่ตอนหนึ่งว่า ได้ทรงพระราชปรารภกับข้าพเจ้าว่า  
ควรจะมิบัญญัติในร่างพระราชบัญญัติเพื่อยกเว้นว่า พระมหากษัตริย์  
ไม่ต้องเสียอากรรมรกดนี้ ข้อความนี้ข้าพเจ้ามีความเสียใจ  
ที่เข้าพระราชหฤทัยผิดไป ข้อความที่ได้ทรงพระราชปรารภกับ  
ข้าพเจ้า และที่ข้าพเจ้าได้กราบทูลนั้น เกี่ยวกับหลักการหลักที่ว่า



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระมหากษัตริย์ไม่ต้องทรงเสียอากรมรดก แต่ส่วนแบบหรือวิธีนั้นหาได้เป็นประเด็นที่ได้พูดกันไม่ และเมื่อข้าพเจ้าได้กลับมาแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รายงานต่อคณะรัฐมนตรีในหลักเกณฑ์และได้วางเรียงถ้อยคำเป็นต้วบทขึ้น คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองก็ได้ทรงอนุมัติในถ้อยคำหรือหลักเกณฑ์ที่วางไว้นั้น ดังสภาผู้แทนราษฎรได้ทราบแล้ว ปัญหาที่แตกต่างกันนั้น ไม่ใช่ว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ว่าพระมหากษัตริย์ไม่ต้อง คือพระราชมรดก ไม่ต้องเสียอากรมรดก ในข้อนี้ทางฝ่ายรัฐบาลกับพระมหากษัตริย์ได้มีความเห็นพ้องต้องกันตามที่ได้มอบหมายข้าพเจ้าไปเฝ้า และข้อแตกต่างอยู่ที่วิธีการหรือแบบที่ว่า ควรจะเป็นบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินั้นหรือไม่ ในข้อนี้ความเห็นของข้าพเจ้าก็ได้เสนอทางรัฐบาลแล้วว่า ไม่ควรจะเป็นบรรจุในพระราชบัญญัตินั้น แต่ถ้าจะทำได้ก็เป็นพระราชบัญญัติทั่วไปว่าด้วยคราวนี้ปรอบเปอร์ตติ ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นแล้ว เพราะฉะนั้นข้อความที่แตกต่างกันก็มีอยู่คนเดียว ตามพระบันทึกนี้ว่า ข้าพเจ้าได้กราบบังคมทูลว่า รัฐบาลคงจะยินดีให้มีบทบัญญัติเช่นนั้น แต่อันที่จริงข้าพเจ้ากราบบังคมทูลนั้น เชื่อว่ารัฐบาลคงจะยินดีรับหลักการที่พระมหากษัตริย์จะไม่ต้องเสียอากรมรดก ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้กลับมารายงานต่อคณะรัฐมนตรีในขณะนั้น และหลักเกณฑ์ที่ได้เรียงขึ้น ถ้อยคำเป็นต้วบททีเดียว คณะรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พอพระราชหฤทัยและพระราชทานราชานุมัติแล้ว



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

**ใ** ทรเลขของพระยาราชวังสัน อัครราชทูตปารีส ได้  
โทรเลขถึงคณะรัฐมนตรี ภายหลังที่ได้ส่งพระราชบันทึก  
๒ ฉบับ มาให้รัฐบาล เมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๔๗๗

ใจความสั้นๆ ว่า “พระมหากษัตริย์ ไม่ได้สั่งเกี่ยวแก่พระ  
ราชบันทึกอย่างไร อยากทราบเสียงของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการ  
การลาออกของพระองค์ และแนะนำมาว่า ถ้ารัฐบาลจะส่งผู้ใด  
ไปเฝ้าขอแนะนำให้อาหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รวมไปคนหนึ่ง

(สำเนา)

ลับ

ที่ ว.๖๖๔๔/๒๔๗๗

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

วันที่ ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่อง การลงโทษนายทหารรักษาวัง ๓ นายที่มีมลทินเกี่ยวข้อง  
กับการกบฏ

เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง

หนังสือที่ ๘๑/๑๘๑๐ ลงวันที่ ๒๓ เดือนนี้ ว่าการลงโทษ  
นายทหารรักษาวัง ๓ นาย คือ นายร้อยเอก หลวงสรสุรการ  
นายพันตรี จมื่นรณภพพิชิต และนายพันโทหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์-



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



วงศ์สนิท มีมลทินเกี่ยวกับการกบฏ ซึ่งกระทรวงแจ้งมาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะได้พระราชทานพระราชดำรัสตอบในเรื่องนี้มาโดยอัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีส นั้น บัดนี้กาลล่วงเลยมานานเกินสมควรแล้ว ยังมีได้รับพระราชทานกระแสพระราชดำรัสตอบประการใด และเห็นว่านายทหารทั้ง ๓ นายนี้ เป็นนายทหารที่กอบด้วยความจริงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และเป็นผู้มีหน้าที่รักษาพระองค์โดยใกล้ชิด เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย กับไม่เคยปรากฏความบกพร่องเหลวไหลมาแต่ก่อน จึงควรได้รับความกรุณาให้ปราศจากโทษอันเกี่ยวแก่ความมัวหมองที่แล้วมาได้ เมื่อมีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ มาประการใด จึงควรให้เป็นไปตามนัยแห่งพระราชกระแส นั้น คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติเมื่อวันที่ ๒๔ เดือนนี้ ว่าให้งดดำเนินการเรื่องนี้ไว้

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

**ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด**

**(ลงนาม) หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์**

**(สำเนา)**

**ที่ ๕๕๔๐ รับวันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**ที่ ๖/๕๘**

**กรมราชเลขาในการในพระองค์**

**วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**แจ้งความมาถึง นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา**

**นายกรัฐมนตรี ให้ทราบ**

**ฉันได้รับพระราชโทรเลข ทรงพระราชปรารภถึงการงานอัน**





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ได้ทรงพระราชปฏิบัติติดต่อด้วยรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรตามเวลาที่ล่วงแล้วมา ทรงสังเกตเห็นปรากฏแน่ในพระราชหฤทัยว่า รัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมากรู้สึกแน่ใจว่า ไม่จำเป็นจะต้องประนีประนอมต่อพระองค์ไม่ว่าในเรื่องใดๆ พอใจที่จะขัดพระราชดำริเสียทุกอย่าง ถ้าหากรัฐบาลมีประสงค์จะประสานงานต่อพระองค์ด้วยดีแล้ว คงจะกราบบังคมทูลปรึกษา ก่อนที่จะดำเนินการอันสำคัญไป ถ้าไม่ทำดั่งนั้นความยุ่งยากอย่างหนึ่งอย่างใดก็จะไม่เกิดขึ้นได้ แต่รัฐบาลมิได้ทำดั่งนั้น การใด ๆ รัฐบาลทำไปจนถึงที่สุดเสร็จเสียแล้วจึงกราบบังคมทูล พระกรุณา ไม่มีทางจะทรงทักท้วงให้แก้ไขโดยกระแสพระราชดำริส อย่างใดอย่างหนึ่งได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะมิอะไรเหลือนอกจาก ความซึ่งเคียดแค้น อันธมดาที่มีพระมหากษัตริย์ขัดกับรัฐบาล และสภาผู้แทนราษฎรอยู่เช่นนี้ ไม่ว่าประเทศใด ย่อมไม่เป็นสิ่งดี สำหรับประเทศนั้น ตามพฤติการณ์เช่นนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระองค์ไม่ควรจะดำรงราชสมบัติอยู่สืบไป เพราะไม่มีประโยชน์ ที่จะช่วยปกปักรักษาผู้ใดผู้หนึ่งได้เลยแล้ว จึงสมควรพระราชหฤทัย ที่จะทรงสละราชสมบัติ พระราชทานโอกาสที่จะให้จัดตั้งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ที่จะประสาชงานได้เรียบร้อย เพื่อประโยชน์ แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวสยาม ในการทรงสละพระราชสมบัตินั้นจะไม่ทรงตั้งรัชทายาท พระราชทานโอกาสไว้ให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรจัดเลือกเองตามความพอใจ จะโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชหัตถเลขาตามมาภายหลังโดยทางไปรษณีย์

(ลงพระนาม) นริศ

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



(เอกสารอ้างอิง ร. ๗ พอพระทัยรัฐธรรมนูญ)

คัดจากหนังสือรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยที่ ๑)

พ.ศ. ๒๔๗๕

คำแถลงประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรสยาม

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเสนอด้วยว่า ในการร่างพระธรรมนูญนี้ อนุกรรมการได้ทำติดต่อกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา จนถึงอาจจะกล่าวได้ว่า ได้ร่วมมือกันทำข้อความตลอด ในร่างที่เสนอมานี้ได้ทูลเกล้าฯ ถวายและทรงเห็นชอบด้วยทุกประการแล้ว และที่กล่าวได้ว่าทรงเห็นชอบนั้น ไม่ใช่แต่เพียงทรงเห็นชอบด้วยอย่างข้อความที่กราบบังคมทูลขึ้นไป ยิ่งกว่านั้นเป็นที่พอพระราชมหุทัยมาก บัดนี้ข้าพเจ้าขอโอกาสกล่าวถึงข้อความในรัฐธรรมนูญนี้บ้าง เพียงเป็นข้อความนำความคิดของท่านทั้งหลายที่จะไปพิจารณาและจะได้มาโต้เถียงกันในวันหน้า

ฯลฯ ฯลฯ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

ครั้งที่ ๒/๒๔๗๗ (วิสามัญ) สมัยที่ ๒

วันเสาร์ที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

เริ่มประชุมเวลา ๑๕.๐๐ น.

ประธานสภาฯ กล่าวว่า บัดนี้มีสมาชิกมาประชุม ๑๒๕ ท่าน เป็นองค์ประชุมแล้วตามระเบียบ วาระที่หนึ่งเรื่องพระราชมหุทัย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

บัญญัติอากรมรดก และการรับมรดก ที่ต้องนำกลับเข้ามาสู่สภาฯ นี้  
อีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าเข้าใจว่า สมาชิกทั้งหลายคงทราบจากบันทึก  
ของรัฐบาลที่ได้แจกไปแล้วปัญหาที่เราจะพิจารณากันตามรัฐ-  
ธรรมนูญมาตรา ๓๙ ก็มีอยู่เพียงว่า ตามที่พระมหากษัตริย์ทรง  
ขอเพิ่มเติมในเรื่องพระราชทรัพย์ให้แยกออกเป็นพระราชทรัพย์  
ส่วนพระองค์นั้น เราจะเพิ่มเติมหรือไม่ ในการลงมติท่านว่าให้  
ออกเสียงโดยวิธีลับและเรียก ก่อนที่จะพิจารณาเรื่องนี้ ข้าพเจ้า  
ใคร่จะให้ระลึกถึงหลักอันหนึ่งว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ใช่ปัญหา  
ระหว่างรัฐบาลกับสภาฯ เป็นปัญหาในระหว่างพระมหากษัตริย์กับ  
สภาฯ ที่ข้าพเจ้าไม่พูดว่า ระหว่างพระมหากษัตริย์กับคณะรัฐมนตรี  
นั้น เพราะคณะรัฐมนตรีเป็นหน้าที่รับสนองในเรื่องทรงเช่นนั้น  
เพราะฉะนั้นหลักอันนี้เราควรจะเอาเป็นหลักประกอบการพิจารณา  
ไว้ด้วย ข้อใจที่จะขอคำอธิบายจากรัฐบาลประการใด หรือจะ  
ถามประการใด เพื่อจะให้ทราบก่อนที่จะลงมติดีกี่เชิญ

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ประธานสภาฯ กล่าวว่า จำนวนสมาชิกตามเสียงที่เรียก  
ชื่อมาลงคะแนน รวมทั้งหมด ๑๓๖ ท่าน ลงเบี่ยงขาว ๘๘ ท่าน  
เบี่ยงเขียว ๓๕ ท่าน ไม่ออกเสียง ๑๒ ท่าน เป็นอันว่ายืนตามมติ  
เดิม ต่อไปนี้ถ้าจะพิจารณาตามบันทึกของรัฐบาลหน้าที่ ๒ วรรค ๒  
นับจากข้างท้ายขึ้นมา ท่านจะได้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีได้แสดงความ  
ประสงค์ในอันที่จะแสดงความมั่นใจ เพื่อให้พระมหากษัตริย์  
ทรงมั่นพระทัยไว้หลายสถาน

ฯลฯ ฯลฯ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

(สำเนา)

**รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร**

**ครั้งที่ ๒๙/๒๔๗๗ (วิสามัญ) สมัยที่ ๒**

**วันเสาร์ที่ ๒๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม**

**เริ่มประชุม เวลา ๙.๓๐ น.**

**ประธานสภาฯ** กล่าวว่า วันนี้มีสมาชิกมาประชุม ๑๔๐ คน เป็นองค์ประชุมแล้ว บัดนี้จะได้ขอให้ท่านลงมติก่อนขอให้รับรองรายงานการประชุม การรับรองรายงานการประชุมนี้มีบางท่านว่ายังไม่พร้อมที่จะได้อ่าน เพราะฉะนั้นจะรับรองเวลาบ่าย เมื่อวานนี้เราพิจารณากันถึงเรื่องพระราชบัญญัติ ๓ ฉบับ ซึ่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มิได้ลงพระนาม และสภาฯ ได้พิจารณาใหม่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ ได้เสร็จสิ้นการอภิปรายลงไปแล้ว ที่เลื่อนมาวันนี้ก็มีแต่เพียงจะลงมติเท่านั้น คือลงมติตามมาตรา ๓๙ นี้

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครกล่าวว่า ก่อนแต่ที่สภานี้จะลงมติข้าพเจ้าขอความกรุณาถามเจ้าคุณมานะ ซึ่งเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า ตามมาตรา ๓๙ แห่งรัฐธรรมนูญนั้น สภาฯ จะลงมติใหม่ยืนตามร่างเดิมได้หรือไม่ขอขึ้น

**ประธานสภาฯ** กล่าวว่า เรื่องนี้ปิดอภิปรายแล้ว

**หลวงวรนิติปรีชา** ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครกล่าวว่า มิได้ ข้าพเจ้าขอถาม.....

**ประธานสภาฯ** กล่าวว่า ปิดอภิปรายแล้ว ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ นี้ คือได้เปิดโอกาสให้ เพราะเหตุว่าในกรุงสยามนี้ อำนาจออกนิติบัญญัติมีอยู่ในพระมหากษัตริย์กับสภาฯ และเป็นสภาฯ เดียว เพราะฉะนั้นเมื่อได้ส่งขึ้นไปตามมาตรา ๓๙ นี้ ที่ยัง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ไม่ทรงเห็นชอบด้วยก็คืนมา และสภาฯ นี้ได้ปรึกษากันใหม่ ตามที่ปรึกษากันใหม่ก็ปรึกษากันว่าชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ ท่านจะต้องพิจารณาเหตุผลก็ได้พิจารณาภิปรายกันมากแล้ว ท่านจะลงมติอย่างนั้นที่สุดแล้วแต่ใจของท่าน คือส่งขึ้นมาให้โอกาสพิจารณาอีกหนหนึ่ง และการพิจารณานี้ ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙ ว่าปรึกษาใหม่และก็ออกเสียงลงคะแนนลับ ถ้าสภาฯ ลงมติดำเดิมไปก็ให้นำพระราชบัญญัติขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง ถ้าไม่ลงมติรับรองก็เป็นอันตกไป ถ้าลงมติรับรองก็ถวายคืนไปอีกหนหนึ่งได้ความชัดแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะขอให้ลงมติโดยออกคะแนนลับโดยวิธีเรียกชื่อ ผู้ใดเห็นว่าการจะลงมติดำเดิมให้ลงเบี่ยงขว ผู้ใดไม่เห็นด้วยให้ลงเบี่ยงสีน้ำเงิน ข้าพเจ้าขอชี้แจงให้เข้าใจกันว่า ถ้าผู้ใดเห็นว่าควรยืนมติดำเดิมให้ลงเบี่ยงขาว ผู้ใดไม่เห็นด้วยให้ลงเบี่ยงสีน้ำเงิน

**เลขาธิการสภาฯ** อ่านรายชื่อสมาชิก

**ประธานสภาฯ** ได้ตั้งให้ขุนครุการพิจิตร นายจ้ง จริงจิตร นายเจือ ศรียาภัย นายแช ยูนิพันธ์ นายแช วัจนะลักษณ นายเขียน กาญจนพันธ์ เป็นกรรมาธิการนับคะแนนเสียง

**ประธานสภาฯ** กล่าวว่า ผลของการลงมตินี้ เบี่ยงขาว ๗๕ เบี่ยงน้ำเงิน ๓๖ เบี่ยง เป็นอันว่าสภาฯ ลงมติดำเดิม เพราะฉะนั้นจะได้ให้นำร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๓ ฉบับนี้ขึ้น ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙

**บัญญัติ** รายชื่อหนังสือพิมพ์แสดงให้เห็นว่า ก่อนมีพระราชบัญญัติฉบับใหม่ได้มีการลงโทษกันหลายครั้ง แต่เมื่อมีพระราชบัญญัติฉบับใหม่แล้ว หนังสือพิมพ์ไม่ได้ถูกลงโทษ ที่ถูกปิดมีแต่กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ฉบับเดียวเท่านั้น ดังนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## ถอนใบอนุญาตเป็นเจ้าของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๕

| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                  | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์               | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                                                                                                   | กำหนด<br>การถอน | คืนใบ<br>อนุญาต |
|----------|-----------|--------------|----------------------|----------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------|
| ๑        | ๑/๒๔๗๕    | ๒ มิ.ย. ๗๕   | นายโหว<br>เพ็กง่ำ    | เจ้าของและบรรณา<br>ธิการหนังสือพิมพ์กั<br>มินยิตปอ | ยุ้งให้เงินเกลียดชัง<br>ญี่ปุ่น อาศัย ม. ๑๙<br>(ค) ให้ถอนใบอนุญาต<br>เป็นเจ้าของและ<br>บรรณาธิการ                                      | ไม่มี<br>กำหนด  |                 |
| ๒        | ๒/๒๔๗๕    | '            | นายกุหลาบ<br>นพรัตน์ | เจ้าของและบรรณา<br>ธิการหนังสือพิมพ์<br>สยามรัฐ    | เป็นเสี้ยนหนามต่อ<br>แผ่นดินตาม ม. ๖<br>(๕) อาศัย ม. ๑๙<br>ถอนใบอนุญาตเป็น<br>เจ้าของ บรรณาธิการ<br>และใบอนุญาต<br>มีและใช้เครื่องหมาย | ไม่มี<br>กำหนด  |                 |
| ๓        | ๒/๒๔๗๕    | ๑ ส.ค. ๗๕    | นาย ต.<br>บุญเทียม   | เจ้าของหนังสือ<br>พิมพ์หลักเมือง                   | ผิดตาม ม. ๖ (๕)<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก)<br>จึงถอนใบอนุญาต<br>เป็นเจ้าของ<br>หนังสือพิมพ์                                                    | ๓ วัน           |                 |
| ๔        | ๓/๒๔๗๕    | ๑ ส.ค. ๗๕    | นายเซโฮม<br>อันตรเสน | บรรณาธิการหนังสือ<br>พิมพ์ หลักเมือง               | ผิดตาม ม. ๖ (๕)<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก)<br>จึงถอนใบอนุญาต<br>เป็นเจ้าของ<br>หนังสือพิมพ์                                                    | ๓ วัน           |                 |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                     | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์                                                | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                                       | กำหนด<br>การถอน                          | คืนใบ<br>อนุญาต               |
|----------|-----------|--------------|-------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------|
| ๔        | ๔/๒๔๗๕    | ๕ ส.ค. ๗๕    | นายหลุย<br>ศรีวัตร      | เจ้าของหนังสือ<br>พิมพ์กรุงเทพฯ<br>เดลิเมล์ แทนใน<br>นามบริษัทสยาม<br>ฟรีเพรส จำกัด | ผิดตาม ม.๖ (๕)<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก)<br>ถอนใบอนุญาต<br>เจ้าของ                | ๑๐ วัน<br>ถอนคำสั่ง<br>ยึด ๑๐<br>ส.ค. ๗๕ |                               |
|          | ๕/๒๔๗๕    | "            | ม.ล.ฉอาน<br>อิศวรศักดิ์ | บรรณาธิการ<br>กรุงเทพฯ เดลิเมล์                                                     | "                                                                          | "                                        | "                             |
| ๕        | ๖/๒๔๗๕    | ๖ ส.ค. ๗๕    | นายฮวด<br>ตันขาสุทธิ์   | เจ้าของหนังสือ<br>พิมพ์บางกอกการเมือง<br>แทนในนาม<br>บริษัทบางกอกการเมือง           | ผิดตาม ม. ๖ (๕)<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก)<br>ถอนใบอนุญาตเป็น<br>เจ้าของ           | ๒๐ วัน                                   |                               |
|          | ๗/๒๔๗๕    |              | นายบี<br>นุชศรี         | บรรณาธิการหนังสือ<br>พิมพ์บางกอกการเมือง                                            | "                                                                          | "                                        |                               |
| ๖        | ๗/๒๔๗๕    | ๕ ก.ย. ๗๕    | นายสงวน<br>ตุลารักษ์    | เจ้าของบรรณาธิการ<br>หนังสือพิมพ์<br>๒๔ มิถุนา                                      | ผิดตาม ม. ๖ (๕)<br>อาศัย ม. ๑๙ ถอน<br>ใบอนุญาตเป็นเจ้าของ<br>และบรรณาธิการ | ๓ วัน                                    |                               |
| ๗        | ๘/๒๔๗๕    | ๖ ก.ย. ๗๕    | นายก้วย<br>คำพันเจริญ   | เจ้าของหนังสือ<br>พิมพ์จีนจงยัดป้อ                                                  | ผิด ม. ๖ อาศัย ม. ๑๙<br>(ค) ถอนใบอนุญาต<br>เป็นเจ้าของ                     | ไม่มี<br>กำหนด                           | ถอนคำสั่ง<br>ยึด ๕ ต.ค.<br>๗๕ |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



| ครั้งที่ | คำสั่งที่          | วัน เดือน ปี    | ถึง                                                 | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์                                           | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                                      | กำหนด<br>การถอน | คืนใบ<br>อนุญาต       |
|----------|--------------------|-----------------|-----------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------------|
| ๘        | ๙/๒๔๗๕<br>๑๐/๒๔๗๕  | "<br>๑๕ ก.ย. ๗๕ | นายโล่<br>นายเด็ก<br>โกเมศ                          | บรรณาธิการหนังสือ<br>เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>ไทยใหม่แทน<br>บริษัท ไทยใหม่ จำกัด | " "<br>ฝ่าฝืน ม. ๖ (๕)<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก)<br>ถอนใบอนุญาต<br>เป็นเจ้าของ   | "<br>๒๐ วัน     | "                     |
| ๙        | ๑๑/๒๔๗๕<br>๑๒/๒๔๗๕ | "<br>๑ พ.ย. ๗๕  | นายจรัญ<br>วรชาติย์<br>นายบุญ<br>รัชประมุข          | บรรณาธิการหนังสือ<br>พิมพ์ ไทยใหม่<br>เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>สยามหนุ่ม         | " "<br>เป็นเสียหนามตาม ม. ๖<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก) ถอน<br>ใบอนุญาตเป็นเจ้าของ | "<br>๒๐ วัน     | "                     |
| ๑๐       | ๑๓/๒๔๗๕<br>๑๕/๒๔๗๕ | "<br>๒๙ พ.ย. ๗๕ | นายทองอยู่<br>ทิพาเสถียร<br>นางทรัพย์<br>อังกินันท์ | บรรณาธิการ<br>หนังสือพิมพ์สยามหนุ่ม<br>เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>หญิงไทย          | " "<br>เป็นเสียหนาม ม. ๖<br>อาศัย ม. ๑๙ (ก)<br>ถอนใบอนุญาต                | "<br>๒๐ วัน     | มีคำสั่ง<br>ให้ออกได้ |
|          | ๑๖/๒๔๗๕            | "               | นางสาว<br>นวลขวัญ                                   | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>หญิงไทย                                              | " "                                                                       | " "             | "                     |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## ถอนใบอนุญาตเป็นเจ้าของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๖

| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                                         | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์                           | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                            | กำหนด<br>การถอน | คืนใบ<br>อนุญาต        |
|----------|-----------|--------------|---------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|-----------------|------------------------|
| ๑        | ๑/๒๔๗๖    | ๒ เม.ย. ๗๖   | ผู้จัดการ                                   | แทนเจ้าของหนังสือ                                              | เป็นเสี้ยนหนามต่อ                               | ไม่มี           | คืนใบ<br>อนุญาต        |
|          |           |              | บริษัทเผยแพร่<br>แพทยวิทยาการ<br>จำกัด      | พิมพ์กรุงเทพฯ<br>วารศัพท์                                      | แผ่นดิน ม. ๖ อาศัย<br>ม. ๑๙ (ก) จึงถอน          | กำหนด           | เมื่อ ๑๕<br>เม.ย. ๗๖   |
|          | ๒/๒๔๗๖    | "            | นายเจิม<br>ดิษยบุตร                         | ใบอนุญาตเจ้าของ<br>บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>กรุงเทพฯ วารศัพท์ | " "                                             | " "             |                        |
| ๒        | ๓/๒๔๗๖    | ๑๓ เม.ย. ๗๖  | นายฉิม<br>สินธุนาวา                         | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>หลักเมือง                            | เป็นเสี้ยนหนามตาม ม. ๖<br>ผิด พ.ร.บ. คอมมูนิสต์ | ๗ วัน           |                        |
|          | ๔/๒๔๗๖    | "            | นาย ต.<br>บุญเทียม                          | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>หลักเมือง                               | " "                                             | "               |                        |
| ๓        | ๕/๒๔๗๖    | ๖ พ.ค. ๗๖    | นายก้วย<br>คำตันเจริญ                       | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>จีนจงยิตปอ                              | ละเมิดตาม ม. ๑๙ (ค)<br>จึงถอนใบอนุญาต           | ๓ วัน           |                        |
|          | ๖/๒๔๗๖    | "            | นายหล่อ<br>ห้วยลั่น                         | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>จีนจงยิตปอ                           | " "                                             | "               |                        |
| ๔        | ๗/๒๔๗๖    | ๑๒ พ.ค. ๗๖   | นายกุหลาบ<br>สายประดิษฐ์                    | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>ประชาชาติ                            | ผิดตาม ม. ๖ อาศัย<br>ม. ๑๙ จึงถอนใบอนุญาต       | ไม่มี           | คืนเมื่อ ๑๕<br>พ.ค. ๗๕ |
|          | ๘/๒๔๗๖    | "            | หม่อมพริ้ว<br>วรารณ<br>และพระยา<br>ศรีบัญชา | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>ประชาชาติ                               | " "                                             | " "             |                        |
| ๕        | ๙/๒๔๗๖    | ๑๔ มิ.ย. ๗๖  | นายจรัญ                                     | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์                                         | เป็นเสี้ยนหนามต่อ                               | ไม่มี           | คืนเมื่อ ๒๐            |

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                            | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์ | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                | กำหนด<br>การถอน        | คืนใบ<br>อนุญาต         |
|----------|-----------|--------------|--------------------------------|--------------------------------------|-----------------------------------------------------|------------------------|-------------------------|
|          |           |              | วราทิติย์                      | ไทยใหม่                              | แผ่นดิน อาศัย ม. ๑๙<br>จึงถอนใบอนุญาต               | กำหนด                  | ม.ย. ๗๖                 |
|          | ๑๐/๒๔๗๖   | "            | ผู้จัดการ บริษัท               | เจ้าของหนังสือพิมพ์                  | " "                                                 | " "                    |                         |
| ๖        | ๑๑/๒๔๗๖   | ๑๙ มี.ย. ๗๖  | ไทยใหม่ จำกัด                  | ไทยใหม่                              |                                                     |                        |                         |
|          |           |              | หม่อมพริย                      | เจ้าของหนังสือพิมพ์                  | ผิด ม. ๖ อาศัย ม. ๑๙<br>จึงถอนใบอนุญาต              | ไม่มี<br>กำหนด         | คืนเมื่อ ๒๐<br>มี.ย. ๗๖ |
|          |           |              | วรรณ และ<br>พระยาศรี-<br>บัญชา | ประชาชาติ                            |                                                     |                        |                         |
|          | ๑๒/๒๔๗๖   | "            | นายกุหลาบ                      | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์               | " "                                                 | " "                    |                         |
|          |           |              | สายประดิษฐ์                    | ประชาชาติ                            |                                                     |                        |                         |
| ๗        | ๑๓/๒๔๗๖   | ๗ ส.ค. ๗๖    | มิสเตอร์                       | บรรณาธิการ                           | ถอนบทนำและขมายุ                                     | จนกว่าจะ<br>สั่งอนุญาต | คืน ๒๑<br>ส.ค. ๗๖       |
|          |           |              | ชาลย์เอ                        | หนังสือพิมพ์                         | ใน ๒๔ ข.ม. ไม่เป็นที่<br>พอใจ อาศัย ม. ๑๙<br>จึงถอน |                        |                         |
|          |           |              | คาซง                           | บางกอกเดลิแมร์                       |                                                     |                        |                         |
|          | ๑๔/๒๔๗๖   | "            | กรรมการ                        | เจ้าของหนังสือพิมพ์                  | " "                                                 | " "                    |                         |
|          |           |              | บริษัทสยาม                     | บางกอกเดลิแมร์                       |                                                     |                        |                         |
|          |           |              | ฟรีเพรส จำกัด                  |                                      |                                                     |                        |                         |
| ๘        | ๑๕/๗๖     | ๑๐ ต.ค. ๗๖   | นายทองอยู่                     | เจ้าของหนังสือพิมพ์                  | ลงเรื่องตีเตียนการกระทำ                             | ๓ วัน                  |                         |
|          |           |              | สุดอมสิน                       | ไทยเมือง                             | ของทหาร อาศัย ม. ๑๙<br>จึงถอนใบอนุญาต               |                        |                         |
|          | ๑๖/๗๖     | "            | นายจรัด                        | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์               | " "                                                 | ๓ วัน                  |                         |
|          |           |              | วงศ์โรจน์                      | ไทยเมือง                             |                                                     |                        |                         |
| ๙        | ๑๗/๗๖     | ๑๔ ต.ค. ๗๖   | นายไคลซุน                      | เจ้าของและบรรณาธิการ                 | ไม่ส่งข้อความให้กองการ                              | ไม่มี                  | คืนเมื่อ                |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                                    | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์                   | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                                                                                                                            | กำหนด<br>การถอน         | คืนใบ<br>อนุญาต        |
|----------|-----------|--------------|----------------------------------------|--------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|------------------------|
| ๑๐       | ๑๘/๗๖     | ๑๔ ต.ค. ๗๖   | นายทองอยู่<br>สุตอมสิน                 | หนังสือพิมพ์ตงฮัมโป<br>เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>ไทยเมือง | โฆษณาตรวจ นับว่าขัด<br>คำสั่งของรัฐบาล อาศัย<br>ม. ๑๙ จึงถอนใบอนุญาต<br>ลงข้อความในตอน<br>กองการโฆษณาห้ามลง<br>นับว่าฝ่าฝืนคำสั่ง อาศัย<br>ม. ๑๙ จึงถอนใบอนุญาต | กำหนด<br>ไม่มี<br>กำหนด | ๗ พ.ย. ๗๖              |
| ๑๑       | ๑๙/๗๖     | "            | นายจรัส<br>วงศาโรจน์                   | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>ไทยเมือง                     | " "                                                                                                                                                             | ไม่มี<br>กำหนด          |                        |
| ๑๑       | ๒๐/๗๖     | ๑๗ ต.ค. ๗๖   | นายหอม<br>กันแดดภัย                    | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>ความเห็นราษฎร                   | ไม่ส่งต้นฉบับข่าวสาร<br>การเมืองให้กองโฆษณา<br>ตรวจสอบคำสั่งรัฐบาล                                                                                              | ไม่มี<br>กำหนด          | คืน ๒๒<br>ต.ค. ๗๖      |
| ๑๒       | ๒๑/๗๖     | "            | ร.อ.ช่วง<br>สุระเสวท                   | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>ความเห็นราษฎร                | " "                                                                                                                                                             | " "                     |                        |
| ๑๒       | ๒๒/๗๖     | ๑๘ ต.ค. ๗๖   | กรรมการ<br>บริษัทสยาม                  | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>กรุงเทพฯ เดลิเมล์               | ไม่ส่งรูปถ่ายให้กอง-<br>โฆษณาตรวจก่อนนำลง                                                                                                                       | ไม่มี<br>กำหนด          |                        |
| ๑๒       | ๒๓/๗๖     | "            | ม.ล.จ.อาน<br>อิศรศักดิ์                | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>กรุงเทพฯ เดลิเมล์            | " "                                                                                                                                                             | "                       |                        |
| ๑๓       | ๒๔/๗๖     | ๑๘ ต.ค. ๗๖   | กรรมการ<br>บริษัทสยาม<br>ฟรีเพรส จำกัด | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>เสรีภาพ                         | ไม่ส่งรูปถ่ายให้กอง-<br>โฆษณาตรวจก่อนนำลง                                                                                                                       | ไม่มี<br>กำหนด          | คืนเมื่อ ๒๐<br>ต.ค. ๗๖ |
|          | ๒๕/๗๖     | ๑๘ ต.ค. ๗๖   | นายสมุท<br>ศิริไช                      | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>เสรีภาพ                      | " "                                                                                                                                                             | "                       | "                      |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                      | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์        | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                                                                        | กำหนด<br>การถอน | คืนใบ<br>อนุญาต |
|----------|-----------|--------------|--------------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------|
| ๑๔       | ๒๖/๗๖     | ๑๘ ต.ค. ๗๖   | นายค.<br>บุญเทียม        | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>หลักเมือง            | " "                                                                                                         | "               | "               |
|          | ๒๗/๗๖     | ๑๘ ต.ค. ๗๖   | นายจิม<br>สินธุนาวา      | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>หลักเมือง         | " "                                                                                                         | "               | "               |
| ๑๕       | ๒๘/๗๖     | ๒๔ ต.ค. ๗๖   | นายกิมเส็ง<br>ประสังสิต  | เจ้าของหนังสือพิมพ์<br>เฉลิมประเทศ          | ลงเรื่องการหลบหนีของ<br>พวกกบฏหัวหินไต่ทหาร<br>รักษาวัง ๒ กองร้อย                                           | ไม่มี<br>กำหนด  |                 |
|          | ๒๙/๗๖     | "            | นายกมล<br>เรืองสุข       | บรรณาธิการหนังสือพิมพ์<br>เฉลิมประเทศ       | " "                                                                                                         | "               |                 |
| ๑๖       | ๓๐/๗๖     | ๑๓ พ.ย. ๗๖   | เจ้าของและ<br>บรรณาธิการ | หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ-<br>เดลิเมล์           | ให้ปิดหนังสือพิมพ์ไว้ก่อน<br>ยังออกจำหน่ายไม่ได้ ปิด<br>ตามคำสั่งที่อนุญาตให้<br>ออก ลงวันที่ ๑๐<br>พ.ย. ๗๖ | ไม่มี<br>กำหนด  |                 |
| ๑๗       | ๓๑/๗๖     | ๑๔ พ.ย. ๗๖   | ม.จ.พงษ์<br>รจการุญชัย   | เจ้าของและบรรณาธิการ<br>หนังสือพิมพ์ทวารวดี | ความเห็นสมควรจะปิด<br>หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เสีย<br>จึงสั่งยึดใบอนุญาต                                         | "               |                 |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## ดอนใบอนุญาตเป็นเจ้าของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

| ครั้งที่ | คำสั่งที่ | วัน เดือน ปี | ถึง                                           | ตำแหน่งหน้าที่<br>และนามหนังสือพิมพ์ | ความผิด<br>ที่ถูกถอน                                                                                                                                                                                                                   | กำหนด<br>การถอน | คืนใบ<br>อนุญาต |
|----------|-----------|--------------|-----------------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------|
| ๑        | ๒/๔๑๗๖    | ๑๖ ก.ค. ๗๗   | เจ้าของ<br>บรรณาธิการ<br>และผู้พิมพ์<br>โฆษณา | หนังสือพิมพ์เสรีภาพ                  | ลงภาพล้อและให้ถ้อยคำ<br>ต่อเติมเป็นทางจงใจให้<br>ผู้อ่านเข้าใจว่ารัฐบาล<br>ดำเนินการไปในทาง<br>คอมมิวนิสต์มีหลักการเป็น<br>ปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญฯ<br>และวิธีดำเนินการของ<br>รัฐบาล อาศัย ม. ๑๘<br>พ.ร.บ.การพิมพ์ ๗๖ จึง<br>ดอนใบอนุญาต |                 |                 |

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เอกสารต่อไปนี้ เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า พระ-  
ราชประสงค์ครั้งแรกไม่อยากจะให้มีคณะกรรมการเมือง จึง  
ได้มีหนังสือถึงพระยามโนฯ ดังนี้

(สำเนา)

ที่ ๒/๑๒๘

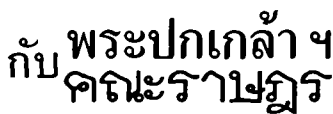
สวนไกลกังวล หัวหิน

วันที่ ๓๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ถึง พระยามโนปกรณนิติธาดา

ตามที่มีบุคคลได้ตั้งสมาคมคณะกรรมการเมือง (ทรงหมายถึง  
คณะราษฎร - ผู้เขียน) และขออนุญาตตั้งขึ้นอีกนั้น (ทรงหมายถึง  
คณะชาติ - ผู้เขียน) ข้าพเจ้ามีความวิตกเป็นอันมาก ด้วยเกรงว่า  
จะเป็นเหตุกระทบกระเทือนถึงความสงบสุขของประชาชน เพราะ  
ถึงหากว่าคณะกรรมการเมืองต่างๆ จะมีความปรารถนาดี เพื่อดำเนิน  
ตามแบบไพรัชประเทศ หลายประเทศที่มีคณะกรรมการเมืองต่างคณะ  
สำหรับจะให้ต่างเห็นयरวังซึ่งกันและกัน ให้ได้เลือกฟังความเห็น  
จากบุคคลในคณะต่างๆ และไม่ไห้คณะใดทรงอำนาจสิทธิขาดแต่  
คณะเดียวดังนี้ก็ดี แต่ประเทศทั้งหลายเหล่านั้นได้ใช้วิธีปกครอง  
แบบรัฐธรรมนูญมาช้านาน จนประชาชนพลเมืองส่วนมากเข้าใจ  
ในหลักและวิธีการเมืองโดยกว้างขวางแล้ว จึงได้สามารถมีคณะ  
การเมืองต่างคณะขึ้นได้โดยไม่มีอันตราย สำหรับประเทศสยามซึ่ง  
เพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ยังหาถึงเวลาสมควรที่จะมีคณะกรรมการเมือง  
เช่นเขาไม่ ด้วยประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจวิธีการปกครองแบบ  
รัฐธรรมนูญเสียเลย เมื่อเกิดมีคณะกรรมการเมืองขึ้นแข่งขันกันเช่นนี้  
ก็จะเข้าใจผิดไปว่า เป็นการตั้งหมู่ตั้งคณะ สำหรับเป็นปฏิปักษ์  
หักล้างอำนาจซึ่งกันและกัน ผลที่สุดอาจเป็นเหตุชวนให้เกิดวิวาท





...โดย...สหพันธ์ ด้านตระกูล .....

คณะกรรมการเมืองจะทำประโยชน์จริงให้แก่ประชาชนได้ ก็เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญแล้ว **ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ในเวลานี้อย่าให้มีสมาคมการเมืองเลยดีกว่า** แต่โดยเหตุที่บัดนี้รัฐบาลได้ยอมอนุญาตให้มีสมาคมคณะราษฎรเสียแล้ว จึงเป็นการยากที่จะกีดกันห้ามพวกมิให้คณะกรรมการเมืองขึ้นอีกคณะหนึ่ง หรือหลายคณะได้ อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่า **สมควรที่จะเลิกสมาคมคณะราษฎรและคณะอื่นที่เดียว** แล้วรัฐบาลควรจัดทำการเผยแพร่การศึกษาวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ โดยพยายามหาวิธีให้ความเข้าใจเรื่องวิธีการปกครองแบบนั้นให้แพร่หลายแก่ราษฎรทั่วไป นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งในเวลานี้และต่อไปข้างหน้า จนกว่าจะพ้นเขตสมัยใช้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ ก็ควรจะได้ตัวเป็นกลาง ไม่มีความผูกพันกับคณะกรรมการเมืองใดๆ สมาชิกประเภทที่ ๒ ที่จะได้ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญนั้น ควรเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป และให้มีความสามารถจริงที่จะบำเพ็ญกรณีของตน ในทางที่จะช่วยประคับประคองสมาชิกประเภทที่ ๑ ที่จะเลือกขึ้นมาจากราษฎรตามความประสงค์แห่งรัฐธรรมนูญ ถ้าทำได้ดังนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นการช่วยการศึกษาของพลเมืองตามนโยบายของรัฐบาล ทั้งช่วยบำรุงสามัคคีธรรมและสันติภาพของประเทศสยามให้เจริญมากขึ้น

ตามความเห็นของข้าพเจ้าทั้งนี้ ถ้าท่านเห็นสมควรจะ  
เผยแผ่แก่ผู้ใด หรือจะพิมพ์ออกโฆษณาาก็ได้ ไม่ขัดข้อง

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ปร.



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เอกสารต่อไปนี้เป็นหนังสือหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความไม่พอพระทัยของพระมหากษัตริย์ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในกรณีที่สำคัญพระราชวังถูกตัดงบประมาณภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งๆ ที่ฐานะทางเศรษฐกิจแห่งชาติกำลังย่ำแย่ และในการต่อรองกับรัฐบาลก่อนที่จะทรงสละราชบัลลังก์ พระองค์ก็ยังทรงถือเอาประเด็นงบประมาณสำนักพระราชวัง หรืองบประมาณส่วนพระองค์เป็นสาระสำคัญ ความไม่พอพระทัยของพระองค์ในเรื่องงบประมาณ ที่แสดงออกทางเอกสารมีดังนี้

(สำเนา)

ที่ ๑๑/๓

กรมราชเลขาในการในพระองค์

วันที่ ๒๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๕

เรียน มหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา  
เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ด้วยอธิบดีกรมพระคลังข้างที่ได้ทูลเกล้าฯ ถวายงบประมาณในพระราชสำนักซึ่งได้ตัดทอนลงและปรับใหม่สำหรับ พ.ศ. ๒๔๗๕ ปรากฏว่าขาดเงินเป็นจำนวน ๑๘๖,๖๒๔ บาท

ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ให้เรียนมายังท่านว่า ในปีนี้จะได้ทรงพยายามใช้จ่ายเงินตามที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะทูลเกล้าฯ ถวายได้ แต่แม้ได้ตัดลงไปมากแล้ว ก็ยังทำงบประมาณให้เป็นดุลยภาพไม่ได้ สำหรับปีนี้จะโปรดเกล้าฯ ให้หาเงินอื่นมาใช้ส่วนที่ขาดไป เพื่อเป็นการช่วยรัฐบาล แต่สำหรับศกหน้า ทรงขอทำความเข้าใจไว้ว่ารัฐบาลจะต้องถวายเป็นเงิน ๓ ล้านบาท มิฉะนั้นก็ไม่พอ จะต้อง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ตัดทอนกันอีกมาก จนเกือบจะทรงรู้สึกว่าจะไม่ทรงสามารถรักษาพระเกียรติยศอันสมควรของพระเจ้าแผ่นดินสยามไว้ได้ ถ้าจะต้องตัดลงอีกแล้ว ก็เป็นริบหรี่เสียเลยบางทีจะดีกว่าตัดเงินได้ทั้ง ๓ ล้านบาท ถ้าจะคงมีพระเจ้าแผ่นดินไว้ต้องถวายความสะดวกให้ทรงสามารถรักษารัฐานะได้

(ลงพระนาม) **วิบูลย์สวัสดิวงศ์**  
ราชเลขานุการในพระองค์

**เมื่อ**สภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นด้วยกับปฏิบัติการของรัฐบาลต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังรายงานการประชุมสภาข้างต้น รัฐบาลจึงได้แจ้งมติของสภาฯ ไปให้คณะผู้แทนฯ นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ดังเอกสารทางราชการต่อไปนี้

ที่ จ. ๙๕๘๔

สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

นายกรัฐมนตรี เรียน เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิบดี

ด้วยราชเลขานุการในพระองค์ได้นำส่ง สำเนาโทรเลขของท่านฉบับส่งที่ลอนดอนวันที่ ๒๕ มกราคม คกนี้ เรื่องไขความในพระราชบันทึกมายังข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้นำเรื่องเข้าหารือในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา ลงมติให้นำเรื่องนี้ทั้งเรื่อง พร้อมทั้งพระราชบันทึก และคำตอบพระราชบันทึกไปแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรเป็นการด่วน ตามพระราชประสงค์



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ข้าพเจ้าจึงได้นำเรื่องไปแถลงในนามของรัฐบาลพร้อมด้วยคำตอบไขความในพระราชบัญญัติดังกล่าวและบันทึกไขความในพระราชบัญญัติที่แนบมาพร้อมกับหนังสือนี้ เมื่อสมาชิกได้อภิปรายกันแล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้เห็นชอบพร้อมกันตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปและลงมติโดยเอกฉันท์ ให้ผ่านระเบียบวาระไปได้ตามข้อบังคับสภาฯ ส่วนสำเนารายงานการประชุมสภาฯ ก็จะได้รับส่งตามทางไปรษณีย์อากาศภายหลัง

ฉะนั้นจึงเรียนมาเพื่อท่านได้โปรดนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาอีกครั้งหนึ่งว่า เมื่อได้กราบบังคมทูลชี้แจงในข้อที่ข้อพระราชกฤษฎีกาโดยแจ่มแจ้งทุกข้อแล้ว ก็ขอพระราชทานอภัยโทษเสด็จพระราชดำเนินกลับพระนคร เพื่อยังความร่มเย็นและความอุ่นใจแก่ปวงชนชาวสยามสืบต่อไป

## ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม) พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา

ต่อมาในวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ ราชเลขาธิการในกระบวนเสด็จ (พลโทพระยาวิจิตรวงศ์วุฒิไกร) ได้มีหนังสือถึงคณะผู้แทนรัฐบาล แจ้งให้เร่งรัดคำตอบจากรัฐบาลที่ได้นำเรื่องเสนอสภาฯ พิจารณา ดังสำเนาเอกสารต่อไปนี้

แครนเลย์

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

ราชเลขาธิการในกระบวนเสด็จฯ กราบเรียน เจ้าพระยาศรีธรรมวิเศษ

ด้วยมีพระราชปรารภว่า โดยเหตุที่รัฐบาลได้นำพระราชบัญญัติขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎรหลายวันมาแล้ว น่าจะสามารถ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล .....

กราบบังคมทูลถึงผลของการประชุมได้บ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียนมาว่า ถ้าไม่ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทถึงผลการประชุมภายในเวลาเที่ยงวันพฤหัสบดีที่ ๗ เดือนนี้แล้ว จะได้พระราชทานคำขาดไปยังรัฐบาลให้ตอบภายในกำหนดเวลา เมื่อพ้นกำหนดแล้ว จะทรงถือคำร้องขอในพระราชบันทึกไม่เป็นผล และได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติไปยังรัฐบาลทีเดียว

(ลงนาม) ม.ร.ว.สมัครสมาน

ลงนามแทน

ในวันเดียวกันนั้น คณะผู้แทนรัฐบาลจึงได้มีหนังสือถึงราชเลขานุการในกระบวนเสด็จฯ ดังสำเนาหนังสือต่อไปนี้

เมแปคอ์ต

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศิริธรรมาธิเบศ เรียน ราชเลขานุการในกระบวนเสด็จฯ

หนังสือลงวันที่ ๔ เดือนนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภว่า โดยที่รัฐบาลได้นำพระราชบันทึกขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎรหลายวันมาแล้ว น่าจะสามารถกราบบังคมทูลถึงผลของการประชุมได้บ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แจ้งไปยังข้าพเจ้าว่าถ้าไม่ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทถึงผลของการประชุม ภายในเวลาเที่ยงวันพฤหัสบดีที่ ๗ เดือนนี้แล้ว ก็จะได้พระราชทานคำขาด ไปยังรัฐบาลให้ตอบภายในกำหนดเวลา เมื่อพ้นกำหนดแล้วจะทรงถือว่าคำร้องขอในพระราชบันทึกไม่





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เป็นผล และจะได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาทรงสละราช-  
สมบัติไปยังรัฐบาลที่เดิวนั้น ได้รับทราบแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้จัดการ  
ส่งพระราชบันทึคนั้นโดยโทรเลขไปยังรัฐบาลตามพระราชประสงค์  
ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากรัฐบาล  
ฉบับหนึ่ง ใจความว่า “ได้นำพระราชบันทึกละเอียดผู้แทนราษฎรแล้ว  
สภาฯ ลงมติเห็นชอบด้วยกับการกระทำของรัฐบาล รายละเอียด  
จะได้ส่งโดยทางไปรษณีย์อากาศ” ดังนี้ คณะผู้แทนจึงได้ปรึกษา  
ตกลงกันว่า ลำพังแต่เพียงโทรเลขเท่านั้นยังหาเป็นการสมควรที่จะ  
นำความกราบบังคมทูลไม่ เพราะยังไม่ได้รับรายละเอียดประการใด  
และเข้าใจว่าความประสงค์ของรัฐบาลจะให้ไปเฝ้าเพื่อกราบบังคมทูล  
ชี้แจงภายหลังที่ได้รับรายละเอียดจากรัฐบาลแล้ว ซึ่งประมาณว่า  
คงจะได้รับในราววันที่ ๑๔ เดือนนี้ และคณะผู้แทนจะได้ขอพระ  
ราชทานโอกาสเข้าเฝ้า เพื่อกราบทูลต่อไป ขอได้นำความขึ้นกราบ  
บังคมทูลทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

**ควรมิควรประการใดสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด  
เกล้าฯ**

**(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ**

ต่อมาในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ คณะผู้แทนรัฐบาล  
จึงได้แจ้งไปให้รัฐบาลทราบข้อความของหนังสือที่ทำการแทนราช-  
เลขานุการในกระบวนเสด็จ ม.ร.ว. สมัครสมานกฤดากรมีไปถึง  
คณะผู้แทนเมื่อวันที่ ๔ เดือนเดียวกัน หนังสือที่คณะผู้แทน  
รายงานเข้ากรุงเทพฯ มีรายละเอียดดังสำเนาเอกสารทางราชการ  
ต่อไปนี้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ที่ ก.๘/๗๗

สถานทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ เรียน นายกรัฐมนตรี

ด้วยเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ศกนี้ เวลาประมาณ ๑๕ นาฬิกา ม.ร.ว. สมัครสมาน กฤดากร ทำการแทนราชอาณาจักรไทยในกระบวนการเสด็จ ได้โทรศัพท์แจ้งมายังหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภว่า โดยเหตุที่รัฐบาลได้นำพระราชบัญญัติเสนอสภาผู้แทนราษฎรหลายวันแล้ว น่าจะสามารถกราบบังคมทูลถึงผลของการประชุมได้บ้าง จึงโปรดเกล้าฯ ให้แจ้งมาว่า ถ้าไม่ทรงทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาทถึงผลของการประชุมในเที่ยงวันพฤหัสบดีที่ ๗ เดือนนี้แล้ว ก็จะได้พระราชทานคำขาดไปยังรัฐบาลให้ตอบภายในกำหนดเวลา เมื่อพ้นกำหนดเวลาแล้วจะทรงถือว่าคำร้องขอในพระราชบัญญัติไม่เป็นผล และได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติไปยังรัฐบาลที่เดียว หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ได้ตอบว่า โดยเหตุที่เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ฉะนั้น จึงขอเชิญ ม.ร.ว. สมัครสมานมาพบกับคณะผู้แทน ณ ที่พักในวันเดียวกันนั้น เวลา ๒๐.๐๐ น.

ครั้นถึงเวลา ๒๐.๐๐ น. ม.ร.ว. สมัครสมานได้มาพบกับข้าพเจ้าและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ม.ร.ว.สมัครสมานได้นำหนังสือหนึ่งฉบับมามอบให้ข้าพเจ้า มีข้อความตรงกันกับที่ได้พูดโทรศัพท์มาในตอนบ่าย ดังสำเนาหนึ่งฉบับซึ่งได้เสนอมาร่วมกับหนังสือนี้ แล้วลากลับไป บอกว่าจะมาพบกับข้าพเจ้าอีกในเวลา ๒๒.๐๐ น. ในระหว่างนี้ข้าพเจ้ากับหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์จึงร่างหนังสือกราบบังคมทูลว่า เรื่องนี้คณะผู้แทนได้รับแต่โทรเลขของรัฐบาลแจ้งว่า สภาฯ ได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับการกระทำ

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ของรัฐบาล รายละเอียดจะส่งทางไปรษณีย์อากาศ จึงยังหาเป็นการสมควรที่จะไปเฝ้ากราบบังคมทูลไม่ เพราะยังไม่ได้รับรายละเอียดประการใด และเข้าใจว่าความประสงค์ของรัฐบาลจะให้ไปเฝ้าเพื่อกราบบังคมทูลชี้แจงภายหลังที่ได้รับรายละเอียดจากรัฐบาลแล้ว ดังสำเนาซึ่งข้าพเจ้าขอเสนอมาด้วยพร้อมทั้งหนังสือนี้ด้วยอีกฉบับหนึ่ง เมื่อถึงเวลา ๒๒.๐๐ น. ม.ร.ว.สวัสด์สมานฯ ได้มาพบกับข้าพเจ้าและหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์อีก ข้าพเจ้าจึงได้นำหนังสือของข้าพเจ้ามอบให้ ม.ร.ว.สวัสด์สมานฯ โดยกล่าวว่าได้รับคำชี้แจงมาเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นนี้ เชื่อว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคงจะไม่ทรงดำเนินการดังกล่าวแล้วในจดหมาย ม.ร.ว.สวัสด์สมาน อย่างไรก็ตามก็ดีถ้าภายในกำหนด คือวันที่ ๑๕ เดือนนี้เป็นอย่างช้า ยังไม่ได้รับคำตอบจากรัฐบาล คงจะทรงให้ ม.ร.ว.สวัสด์สมานมีหนังสือยื่นคำขาดไปยังรัฐบาล และโดยเหตุที่คณะผู้แทนเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องด่วนและสำคัญ สมควรแจ้งให้รัฐบาลทราบโดยเร็ว ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงได้โทรเลขถึงท่านหนึ่งฉบับ เรียนปฏิบัติถึงเรื่องนี้โดยย่อเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ศกนี้ ดังปรากฏในสำเนาโทรเลขซึ่งได้ส่งมาเพื่อยืนยันด้วยแล้ว

อนึ่ง ในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ศกนี้ เวลาประมาณ ๑๑.๐๐ น. เศษ หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ได้รับโทรเลขจากท่านหนึ่งฉบับ ความว่า “ให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์กลับทางอากาศได้ และให้ไปเฝ้าพระองค์เจ้าอาณันทมหิดล อนุญาตให้เวลาสองอาทิตย์ตามที่ขอมา ดิเรกและเจ้าพระยาศรีฯ ให้อยู่ก่อน พลฯ” เมื่อเป็นเช่นนี้ข้าพเจ้าจึงได้ปรึกษากับหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ในการที่หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ร้องขอเพื่อเดินทางกลับโดยทางอากาศนี้ ก็เพราะมีความประสงค์จะเข้ามาแถลงเรื่องราวอันเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าดำเนินไปอย่างไร ทั้งในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎร



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

(ก่อนเรื่องถูกนำเข้าสู่สภา) เพื่อให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร  
เข้าใจถึงฐานะอันแท้จริงโดยลำดับประการหนึ่ง และในการที่กลับ  
เข้าไปนี้จะเป็นประโยชน์มากกว่าที่จะให้คงอยู่ในประเทศอังกฤษ  
ทั้งรัฐบาลไม่มีความประสงค์จะใช้ปฏิบัติการพิเศษอย่างอื่นใดใน  
อังกฤษอีกประการหนึ่ง ฉะนั้น เมื่อได้รับโทรเลขจากรัฐบาลเมื่อ  
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ว่าได้นำเรื่องเสนอต่อสภาฯ และสภาฯ ลงมติ  
เห็นชอบด้วยกับการกระทำของรัฐบาลแล้ว จึงคิดว่าความจำเป็น  
ที่จะเดินทางกลับโดยทางอากาศก็เป็นอันหมดไป จึงมิได้เตรียม  
การล่วงหน้าไว้ที่จะให้ออกเดินทางได้ทันที เหตุนี้กำหนดเวลาที่  
จะใช้ในการเดินทางกลับกรุงเทพฯ อาจจะล่าช้ากว่ากำหนดสอง  
สัปดาห์ก็ได้ แต่จะพยายามกลับโดยเร็วที่สุด

ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปตั้งเรียนไว้ข้างต้น  
แล้วก็ดี แต่คณะผู้แทนเห็นว่ารัฐบาลอาจจะมีความประสงค์อย่าง  
อื่นใดอีก ในการที่จะให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์กลับไปกรุงเทพฯ  
โดยเร็ว ฉะนั้นจึงได้ตกลงกันให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เดินทางกลับ  
โดยทางอากาศตามคำสั่งของรัฐบาล หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์จะได้  
ไปเฝ้ากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ณ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ และเดินทางออกจากลอนดอนในวันที่ ๗  
หรือ ๘ กุมภาพันธ์ และจะกลับถึงกรุงเทพฯ ได้ประมาณวันเสาร์  
ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ โดยบริษัทอิมพีเรียลแอร์เวย์ หรือถึงกรุงเทพฯ  
วันพุธที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ โดยบริษัท เค.แอล.เอ็ม. กำหนดเวลา  
แน่นอนประการใด หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์จะได้เรียนเข้ามาเพื่อ  
ทราบอีกครั้งหนึ่งโดยทางโทรเลข ในเมื่อได้ออกเดินทางโดยทาง  
เครื่องบินแล้ว

ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา

(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ขณะที่รอสำเนารายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และคำตอบจากรัฐบาลอยู่นั้น คณะผู้แทนฯ ได้รับพระบรมราชโองการให้เข้าเฝ้าทูลพระกรุณาในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ อีกครั้งหนึ่ง ในการเข้าเฝ้าครั้งนี้ นายนาหวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ไม่ได้ร่วมเข้าเฝ้าด้วย เพราะได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้เดินทางไปเฝ้าพระองค์เจ้าอานันทมหิดลกับหม่อมสังวาลย์ (ฐานันดรศักดิ์ขณะนั้น) ณ โลซาน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อวันพุธที่ ๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ ต่อมาในวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ คณะผู้แทนราษฎรจึงได้รายงานการเข้าเฝ้าและบันทึกย่อการเข้าเฝ้ามาให้รัฐบาลทราบ ดังสำเนาเอกสารทางราชการต่อไปนี้

ที่ ก. ๙/๗๗

สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ เรียน นายกรัฐมนตรี

หนังสือที่ จ.๙๕๔๔/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ศกนี้ ว่าได้นำพระราชบันทึกไขความเข้าใจในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้นำเรื่องนี้ทั้งเรื่องไปแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรตามพระราชประสงค์ และเมื่อสมาชิกได้อภิปรายกันแล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้เห็นชอบพร้อมกันตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไป และลงมติโดยเอกฉันท์ให้ผ่านระเบียบวาระไปได้ตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร ส่วนสำเนารายงานประชุมสภาฯ จะรีบส่งมาภายหลังและให้ข้าพเจ้านำความกราบบังคมทูลพระกรุณาอีกครั้ง เมื่อได้กราบบังคมทูลชี้แจงในข้อที่ของพระราชหฤทัยโดยแจ่มแจ้งทุกข้อแล้ว ก็ขอพระราชทานอภัยเชิญเสด็จกลับพระนครเพื่อความร่วมมือและอุ้นใจประชาชนชาวสยามสืบไปนั้น ได้รับทราบแล้ว





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ข้าพเจ้าได้รับติดต่อกับ ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร ขอ  
เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ  
ให้เฝ้าในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ศกนี้ เวลา ๑๗.๐๐ น.

ครั้นวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยพระยาราชนางสน  
และนายดิเรก ชัยนาม เลขานุการ ได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท  
ดั่งบันทึกรายงานการเฝ้าหนึ่งฉบับ ซึ่งข้าพเจ้าขอเสนอมาพร้อม  
กับหนังสือนี้

ตามบันทึกรายงานการเข้าเฝ้าฉบับนี้ ท่านจะเห็นได้ว่า  
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใคร่จะทราบเรื่องคณะพรรคการเมือง  
เรื่องการอภัยโทษนักโทษการเมือง และกำหนดเวลาในเรื่องทูลเกล้าฯ  
ถวายฎีกาเหล่านี้ ว่ารัฐบาลจะจัดให้ได้หรือไม่เพียงไร โดยแน่นอน  
ฉะนั้น ถ้ารัฐบาลจะกรุณาแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบไว้ก็จะเป็นการ  
สะดวกใจในการกราบบังคมทูลเรียนพระราชปฎิบัติต่อไป

อนึ่ง ในวันเดียวกันนี้ ข้าพเจ้าได้มีโทรเลขเรียนท่านหนึ่ง  
ฉบับ รายงานการเข้าเฝ้าโดยย่อ กับขอทราบวันที่ท่านจะส่งสำเนา  
รายงานการประชุมสภาฯ ในเรื่องนี้ ดังสำเนาโทรเลขซึ่งขอส่งยืนยัน  
มาพร้อมกันกับหนังสือนี้

**ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา**

**(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ**



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

## บันทึกการเฝ้าละออธูลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ ๕

ณ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

วันนี้ เวลา ๑๕.๒๕ น. คณะผู้แทนมีเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ  
พร้อมด้วยเจ้าพระยาราชวังสัน และนายดิเรก ชัยนาม เลขานุการ  
ได้ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ Knowle Cranleigh,  
Surrey ถึงที่ประทับ เวลา ๑๗.๐๐ น. โปรดเกล้าฯ ให้รับประทาน  
น้ำชาพร้อมโต๊ะเสวยก่อน ครั้นเวลา ๑๗.๔๐ น. เสด็จนำเจ้าพระยา-  
ศรีธรรมมาธิเบศ และพระยาราชวังสัน ไปยังห้องประทับดูเคย  
ครั้นแล้วเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศได้กราบบังคมทูลว่า โดยเหตุที่  
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ซึ่งเป็นผู้แทนรัฐบาลคนหนึ่งได้กลับกรุงเทพฯ  
ตามที่ทรงทราบอยู่แล้ว จึงใคร่ที่จะขอพระราชทานพระบรม-  
ราชานุญาตให้ นายดิเรก ชัยนาม เพียงเข้ามานั่งเฝ้าทูลละออง  
ธูลีพระบาทด้วยอีกคนหนึ่ง ได้โปรดเกล้าฯ อนุญาต

คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า บัดนี้ได้รับหนังสือนายก-  
รัฐมนตรีแจ้งมติของสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพระราชบัญญัติแล้ว  
แต่สำเนารายงานการประชุมสภาฯ นั้น จะได้ส่งมาทางไปรษณีย์  
อากาศภายหลัง แล้วได้กราบบังคมตามข้อความในหนังสือของ  
นายกรัฐมนตรีถึงเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ที่ จ. ๙๕๘๔/๒๔๗๗  
ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗ และข้อความที่รัฐบาลตอบ  
พระราชบัญญัติไขความ ลงวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็น  
ข้อๆ ไป เมื่อจบแล้วคณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ตามนี้ก็ย่อม  
ทรงเห็นว่ามีบางข้อที่รัฐบาลรับผิดชอบได้ เช่น เรื่องทหารรักษาวัง  
เรื่องบำเหน็จบำนาญ เรื่องสงฆ์สงฆ์บทกฎหมายเท่าที่ขัดต่อระบอบ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล .....

## รัฐธรรมนูญ

รับสั่งว่า การที่รัฐบาลจะสละบางกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้นก็คิดแล้ว แต่ในเรื่องคณะพรรคการเมืองยังไม่แน่นอนว่ารัฐบาลจะให้หรือไม่ กับเรื่องที่จะให้อภัยนักโทษการเมืองนั้นจะให้ได้เพียงไรก็ไม่แน่ ในเรื่องอภัยโทษนั้นในสมัยรัชกาลที่ ๖ ก็ได้มีการอภัยโทษพวก ร.ศ. ๑๓๐ เป็นขั้นๆ ไปแล้ว แต่ไม่ได้ผลดีอย่างไร ไม่ควรจะทำครั้งๆ กลางๆ เมื่อจะให้อภัยก็ให้ๆ หดๆ เมื่อจะลงโทษก็ลงกันแรงๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง อนึ่ง ความในข้อ ๙ นั้นไม่ควรจะจำกัดทางฉนวนฎีกา แต่ทางรัฐมนตรีนึกว่าการกระทรวงมหาดไทยทางเดียว ซึ่งแต่ก่อนทำได้หลายทาง และไม่ควรจะกำหนดเวลาที่จะพระราชทานพระบรมราชวนิญฉัย คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า ตามบันทึกของรัฐบาลนั้น เห็นว่าควรจะกำหนดเวลาให้แน่นอน เพราะผู้ที่ถูกประหารชีวิตนั้นไม่ควรจะให้อภัยนานเป็นการทรมาน ในเรื่องเช่นนี้ในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ เป็นต้น จะให้อภัยหรือไม่เขาไม่รอนาน แต่กำหนดเวลานั้นถ้ายังทรงเห็นว่าสั้นไปก็อาจขอขยายได้ รับสั่งว่าขยายเท่าใดก็ไม่พอ ๒๐ ปีเอาไหม เหตุผลที่ต้องการไม่ให้มีกำหนดเวลาก็เพราะสมมุติว่า รัฐบาลจะให้ประหารชีวิต แต่พระองค์ท่านจะไม่ให้ประหาร ถ้ามีกำหนดเวลาแล้วในที่สุดรัฐบาลก็ต้องเป็นฝ่ายชนะ แต่ถ้าไม่มีกำหนดเวลาแล้ว การประหารชีวิตก็ต้องงดอยู่ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลนี้ยังไม่ได้เป็นรัฐบาลที่ตั้งขึ้นโดยราษฎรทั้งหมดเลือกตั้งมา จะทรงขอไว้เพียงชั่วคราว เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาฯ ทั้งหมดแล้ว ข้อนี้ไม่ต้องมีก็ได้ โดยปกติก็ไม่ได้ยึดหน่วงไว้ เว้นแต่เป็นคดีเกี่ยวกับการเมือง

ในที่สุดทรงรับสั่งว่า ถ้าจะให้สมาชิกประเภทที่สองซึ่งรัฐบาลตั้งอยู่เช่นนี้แล้ว ท่านคงยืนยันให้แก้รัฐธรรมนูญมาตรา ๓๙





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ตามพระราชบัญญัติข้อ ๒ และทรงเลือกเอาข้อที่ว่า ถ้าสภาฯ จะ ยืนยันภายหลังที่ทรงวิโตพระราชบัญญัติแล้ว จะต้องมิเสียงข้าง มากถึง ๓ ใน ๔ ให้มีคณะพรรคการเมือง และต้องไม่กำหนดเวลา ในเรื่องการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาตามความในข้อ ๙ อีกด้วย ถ้า ทำได้ดังนี้ก็จะไม่แก้ตามข้อ ๑ ก็ได้ แต่ถ้าจะให้เลือกเอาแล้ว พระองค์ท่านพอพระราชหฤทัยที่จะให้คงข้อ ๑ ไว้ และจะไม่เอา ข้อ ๒ กับข้อ ๙ ก็ได้ แต่คณะพรรคการเมืองต้องมี แต่วันนี้ยังพูด อะไรแน่นอนไม่ได้ เพราะยังไม่ได้เห็นรายงานการประชุมของสภาฯ ที่รัฐบาลว่าจะส่งมา ฉะนั้นจะต้องดูรายงานการประชุมสภาฯ เสีย ก่อน คณะผู้แทนได้กราบบังคมทูลว่า เมื่อได้ดูรายงานการประชุม สภาฯ แล้ว ข้อใดยังคงข้อพระราชหฤทัยจะใคร่ทรงทราบให้ แน่นนอน จะได้ทวงถามไปให้รัฐบาลตอบให้แน่นอนทีเดียวก็ได้ การที่รับมาเฝ้าในวันนี้ ก็เพราะมีพระราชประสงค์ที่จะทรงทราบ โดยเร็ว เมื่อได้รับรายงานการประชุมสภาฯ แล้ว ก็จะได้มาเฝ้า กราบบังคมทูลอีกครั้งหนึ่ง ครั้นถึงเวลา ๑๘.๕๔ น. คณะผู้แทน ได้กราบทูลถวายบังคมลากลับ รวมเวลาเฝ้า ๑ ชั่วโมงกับ ๑๕ นาที

ครั้นเวลา ๒๒.๐๐ น. ม.ร.ว.สวัสด์สมาน กฤดากร ได้ ไตรศัฟท์มายังคณะผู้แทน ณ ที่พัก เชิญพระราชกระแสว่า ตาม ที่ได้ทรงรับสั่งกับคณะผู้แทนในวันนั้น อย่าให้ถือเป็นการผูกมัด และจะได้ส่งหนังสือยืนยันพระราชประสงค์ในข้อนี้มา ถ้ามีข้อใด ที่จะให้ผูกมัดเป็นทางราชการก็จะส่งมาเป็นลายลักษณ์อักษร ม.ร.ว.สวัสด์สมาน กล่าวต่อไปว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่พอพระราชหฤทัย ในการที่นำบันทึกส่วนตัวที่มีไปยังพระยา- ราชวังสัน กับที่กรมราชเลขาณูการในพระองค์ เสนอคณะรัฐมนตรี มาอ้าง และขอให้คณะผู้แทนรีบโทรเลขตามไปยังรัฐบาลว่า สำเนา รายงานการประชุมสภาฯ ที่จะส่งมานั้นได้ส่งมาวันที่เท่าใด ขอให้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ตอบทางโทรเลขอย่างช้าภายในวันเสาร์ที่ ๑๖ เดือนนี้ คณะผู้แทน  
ได้ตอบว่า จะได้จัดการตามไปตามพระราชประสงค์ แต่ที่จะ  
รับรองให้ทันในวันเสาร์หรือไม่ นั้น ต้องสุดแล้วแต่กรุงเทพฯ จะ  
โทรเลขมาเมื่อใด

(ลงนาม) ดิเรก ชัยนาม

ผู้จัดบันทึก

หลังจากที่คณะผู้แทนรัฐบาล เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ อันเป็นการเข้าเฝ้าครั้งที่ ๕ ซึ่งคณะผู้แทนฯ ได้รายงานรายละเอียดมาให้รัฐบาลทราบแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ นั้น ต่อมาในวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ ซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ เวลา ๑๗.๐๐ น. ม.ร.ว.สวัสด์มานได้นำพระราชบันทึก พร้อมทั้งคำโทรเลขเป็นภาษาอังกฤษที่ทำสำเร็จมาแล้ว มามอบให้คณะผู้แทนฯ เพื่อให้คณะผู้แทนฯ ส่งผ่านทางกรมราชเลขาในพระองค์ ถึงรัฐบาลอย่างที่เคยส่งผ่านมาแล้ว และคณะผู้แทนรัฐบาลก็ได้จัดส่งโทรเลขฉบับดังกล่าวในวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ เวลา ๒๑.๔๕ น. ในวันเดียวกันนั้นเอง ต่อมาในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ คณะผู้แทนรัฐบาลจึงได้มีหนังสือรายงานปฏิบัติการดังกล่าวเข้ามายังรัฐบาล ดังสำเนาต่อไปนี้

สำเนาที่ ก. ๑๐/๗๗

สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศิริธรรมาธิเบศ เรียน นายกรัฐมนตรี

โทรเลขที่ท่านแจ้งไปว่า ได้ส่งรายงานการประชุมสภาผู้แทน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ราษฎรมาแต่วันที่ ๑๖ เดือนนี้แล้วนั้น ข้าพเจ้าได้แจ้งให้ ม.ร.ว.สุมิตร-  
สมาน เพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละออง  
ธุลีพระบาทแล้ว

ครั้นวันอาทิตย์ที่ ๑๗ เดือนนี้ เวลา ๑๗.๐๐ น. ม.ร.ว.สุมิตร-  
สมาน ได้นำพระราชบันทึกรวมทั้งคำโทรเลขที่ทำมาเสร็จ มา  
มอบให้เพื่อส่งผ่านทางกรมราชเลขาธิการในพระองค์เช่นเคย

ข้าพเจ้าได้ปรึกษาหารือกับพระยาราชวังสันแล้ว จึงจัดส่ง  
โทรเลขพระราชบันทึกนั้นในวันอาทิตย์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ และใน  
เวลาเดียวกัน ข้าพเจ้าได้ส่งโทรเลขไปเรียนให้ท่านทราบไว้ด้วยว่า  
ข้าพเจ้าได้ส่งโทรเลขพระราชบันทึกไปทางกรมราชเลขาธิการใน  
พระองค์สำหรับรัฐบาลได้ตอบด้วย ข้าพเจ้าส่งสำเนา คำแปลโทรเลข  
ทั้งสองฉบับมาเพื่อยืนยันและสอบทานความถูกต้อง ณ ที่นี้

ตามบันทึกการเฝ้าครั้งที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ใน  
วรรคสุดท้าย ความว่า ม.ร.ว.สุมิตรสมาน ได้โทรศัพท์มาแจ้งว่า  
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อย่าให้ถือข้อความที่รับสั่งและกราบทูล  
ในวันนั้นเป็นการผูกมัดฝ่ายใด และประการใดเลย ม.ร.ว.สุมิตรสมาน  
ได้มีจดหมายลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ยืนยันพระราชกระแสนี้มา  
ดังสำเนาจดหมายที่ข้าพเจ้าขอส่งไปในที่นี้

ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งโทรเลขฉบับวันที่ ๑๗  
กุมภาพันธ์นี้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงมีพระราชประสงค์ให้รัฐบาลถือเป็น  
คำขาด และให้รัฐบาลตอบราววันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ เป็นอย่างช้า  
สำหรับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ความจริงคณะผู้แทนฯ ก็ได้  
กราบบังคมทูลพระกรุณาอยู่เสมอว่า ในขณะนี้ยังไม่เห็นมีช่องทาง  
ที่จะแก้ไขได้ ต่อไปภายหน้าในเวลาอันสมควรและเมื่อโอกาส  
อำนวยก็ย่อมจะมีทางที่จะแก้ไขได้บ้าง

ส่วนหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์นั้น ได้เดินทางจากกรุงปารีสไป





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

สวัสดีแล้ว ในขณะที่กำลังเดินทางไปกรุงโรมเพื่อโดยสารเครื่องบิน  
ของบริษัทฮอลันดา ออกจากกรุงโรมวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ เดินทาง  
กลับสยาม ซึ่งตามกำหนดเวลาว่าจะไปถึงดอนเมืองในวันที่ ๒๗  
เดือนนี้

**ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา**

(ลงนาม) **เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ**

ต่อไปนี้เป็นคำแปลโทรเลขที่คณะผู้แทนส่งมาถึงรัฐบาล  
ตามรายงานที่กล่าวข้างต้น

## คำแปล

**เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ทูล ราชเลขานุการในพระองค์**

**กรุงลอนดอน**

**กรุงเทพฯ**

**๑๗ กุมภาพันธ์ ๑๙๓๕, ๒๑.๕๕**

**๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗, ๒๒.๕๐**

**ทูล ราชเลขาธิการในพระองค์ กรุงเทพฯ**

**โปรดเสนอข้อความดังต่อไปนี้ยังนายกรัฐมนตรี**

ข้าพเจ้าขอเสนอพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้า-  
อยู่หัว ตอบบันทึกอันสุดท้ายดังต่อไปนี้

บรรดาข้อความทั้งหลาย ซึ่งข้าพเจ้าได้รับจากรัฐบาลนั้น  
โดยมากไม่มีความ (หมาย) อันแน่นอนและเป็นไปในทำนองได้  
เถียงเท่านั้น ทำให้จึงมาแม้แต่พูดถึงคำขอต่างๆ ซึ่งข้าพเจ้าไม่ได้  
ขอมาเป็นทางการ ข้าพเจ้าต้องการคำตอบอย่างแน่นอน คำตอบ  
ซึ่งแน่ชัดแล้วว่ายอมได้หรือไม่ได้ การที่มัวหลีกเลี่ยงปัญหานั้นจะ  
ไม่เป็นทางที่จะขบปัญหาให้แตกไปเลย ข้าพเจ้าขอคำตอบอัน  
แน่นอน ตอบคำขอของข้าพเจ้าดังนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



๑. โดยพูดตรงๆ ว่า ยอมหรือไม่ยอม

๒. จะยอมให้การปิดสภาฯ ให้เป็นไปเอง หรือให้มีเสียงข้างมากถึงเศษสามส่วนสี่ ยอมหรือไม่ยอม ถ้าจะยอม จะยอมอย่างไร

๓. รัฐบาลจะอนุญาตให้ตั้งคณะพรรคการเมืองต่างๆ หรือไม่ ยอมหรือไม่ยอม

๔. รัฐบาลจะเลิกใช้กฎหมายนี้หรือไม่ เท่าที่ข้าพเจ้าเห็นได้จากบันทึกอันรัฐบาลยอมรับว่าตั้งใจจะไม่ให้ความยุติธรรมแก่ฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ในทางการเมือง และข้าพเจ้าจะไม่พิจารณาข้อเท็จจริงทั้งหลายก่อนที่จะลงโทษ มีสิ่งใดที่ไม่เหมือนกับวิธีพิจารณาคดีโดยลูกขุน ยิ่งไปกว่านั้น (ข้าพเจ้า) ไม่สามารถที่จะนึกได้

๕. ยังไม่แน่ว่า ความตั้งใจของรัฐบาลมีอยู่ประการใดในข้อนี้ การอภัยโทษนั้นเป็นกิจของฝ่ายบริหารที่จะวินิจฉัย ความรับผิดชอบในเรื่องนี้จะโยนไปให้แก่สภาผู้แทนฯ ไม่ได้ อันวิธีการซึ่งรัฐบาลคิดจะดำเนินการต่อไปในเรื่องนี้มีอยู่อย่างไรบ้าง

๖. ข้าพเจ้าต้องการให้ผู้ที่ถูกปล่อยออก เนื่องจากที่คุ้ยยอดอ้างซึ่งถูกสงสัย แต่ศาลมิได้พิจารณา ให้รับเบี้ยบำนาญ ผู้ที่ถูกปล่อยออกย่อมเสียสิทธิที่จะได้รับเบี้ยบำนาญทันที ผู้ที่ถูกออกในกรณีเช่นนี้ควรจะเปลี่ยนเสียใหม่ เพื่อให้เข้าสู่ในประเภทปลดออกจากราชการเพื่อที่จะยื่นขอรับเงินเบี้ยบำนาญได้ จงอย่าพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาโดยแอบเข้าหาข้อกฎหมาย

๗. ข้าพเจ้ายอมรับคำอธิบายของรัฐบาล

๘. กรมทหารรักษาวังจำต้องได้รับอาวุธยุทโธปกรณ์ก่อน ข้าพเจ้ากลับ ข้อนี้เป็นข้อจำเป็น มิเช่นนั้นแล้วก็คงจะไม่ได้รับเลยเป็นแน่นอน และคำแก้ในการที่จะประวิงความก็คงจะประดิษฐ์ขึ้นได้เป็นแน่





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

๙. ข้าพเจ้าขัดข้องในข้อจำกัดเวลา ถ้าหากจะให้มิข้อจำกัดเวลาแล้วขอให้เป็น ๒๐ ปี วิธีทางที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ได้ถูกลดลงมาเหลือทางเดียวเท่านั้น และทั้งจำกัดเวลาลงเพียง ๑๕ วัน ภายหลังที่ได้พิพากษาเป็นที่สุดไปแล้ว การกระทำเช่นนี้เป็นการตัดสินใจซึ่งเคยมีมาแต่เดิม ร่างกฎหมายอันนี้จะแก้ไขหรือไม่

ถ้ารัฐบาลและสภาฯ คิดว่า คำขอร้องของข้าพเจ้านั้นผิดต่อหลักการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ความเห็นแตกต่างระหว่างเราก็เป็นอันหมดหนทางที่จะแก้ไขได้ เพราะทั้งสองฝ่ายไม่ถือตามหลักการอย่างเดียวกันเลย และการร่วมงานกันก็เป็นอันทำไม่ได้

ข้าพเจ้าต้องการคำตอบตรงตามคำขอร้องของข้าพเจ้าอย่างช้าที่สุด ภายในสิ้นเดือนนี้ (คือ) วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ มิฉะนั้นข้าพเจ้าจะถือว่า ไม่ยอมตามคำขอร้อง (อนึ่ง) คำตอบที่ไม่แน่นอนลงไปก็จะถือว่าเท่ากับไม่ยอม (เหมือนกัน)

(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ

หลังจากที่รัฐบาลได้รับโทรเลขที่คณะผู้แทนส่งผ่านทางกรม-ราชเลขาณุกการในพระองค์ดังกล่าวแล้ว รัฐบาลจึงได้มีหนังสือตอบสนองพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ โดยผ่านทางราชเลขาณุกการในพระองค์เช่นกัน ดังสำเนาข้อความต่อไปนี้

ที่ ก.๑๐๐๙๔/๒๔๗๗ สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่อง สนองพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ

นายกรัฐมนตรี ทูลราชเลขาณุกการในพระองค์

หนังสือที่ ๘๗๖/๒๒๒๑ ลงวันที่ ๑๘ เดือนนี้ว่า ส่งโทรเลข



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ จากกรุงลอนดอน (ส่งเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗) เรื่องเสนอพระราชดำริสขของพระบาท-สมเด็จเจ้าอยู่หัว ตอบบันทึกอันสุดท้ายมานั้นเกล้าฯ ได้รับทราบแล้ว และได้้นำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติว่า เรื่องนี้รัฐบาลได้กราบบังคมทูลตอบอย่างชัดเจนแล้ว และเมื่อรัฐบาลได้เสนอเรื่องต่อสภาผู้แทนฯ ตามพระราชประสงค์ ก็ปรากฏตามรายงานสภาผู้แทนฯ ซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายไปแล้วนั้นว่า เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งแน่นอนแก่สภาฯ เห็นชอบด้วยแล้ว ซึ่งได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ผ่านระเบียบวาระไป เพราะฉะนั้นจึงไม่มีอะไรที่จะกราบบังคมทูลเพิ่มเติมอีก

จึงทูลมาเพื่อได้ทรงนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทต่อไปด้วยโดยทางโทรเลข

**ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด**

**(ลงนาม) พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา**

ต่อมาในวันเดียวกันนั้นราชเลขานุการในพระองค์พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ได้มีหนังสือเรียนไปถึงนายกรัฐมนตรีดังนี้

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี รับที่ ๘๗๖๑ วันที่ ๒๑/๑๑/๗๗

ที่ ๘๘๑/๒๒๓๙

**กรมราชเลขานุการในพระองค์**

**วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**เรื่อง สนองพระราชกระแสรับสั่งซึ่งพระราชทานมาทาง**

**เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ**

**ราชเลขานุการในพระองค์ เรียน นายกรัฐมนตรี**

หนังสือที่ ก. ๑๐๐๙๔/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ สนองพระราชกระแสรับสั่ง ซึ่งพระราชทานมาทางเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เมื่อวันที่ ๑๗ เดือนนี้นั้น

ข้าพเจ้าได้มีโทรเลขไปทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว ดังสำเนาโทรเลข  
ข้าพเจ้าลงวันที่ ๒๑ เดือนนี้ ซึ่งส่งมาเพื่อทราบด้วยแล้ว

**ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่งมายังเจ้าคุณ**

**(ลงนาม) อาทิตย์**

(สำเนาโทรเลขเป็นภาษาอังกฤษ มีใจความตามหนังสือ  
ของนายกรัฐมนตรีที่ ๑๐๐๙๔/๒๔๗๗ ข้างต้น)

เนื่องจากนายนาวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แยกกับ  
คณะผู้แทนฯ ไปเฝ้าพระองค์เจ้าอานันทมหิดลและหม่อมสรวงสวัญ  
ดังกล่าวแล้ว ต่อมาเมื่อหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ได้เข้าเฝ้าพระองค์เจ้า-  
อานันทมหิดลและหม่อมสรวงสวัญแล้ว ก็ได้เดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ  
ก่อนคณะผู้แทนฯ และได้ทำรายงานเสนอต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อ  
วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ดังสำเนารายงานต่อไปนี้

**กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี**

**วันที่ ๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**เรื่อง รายงานการเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
และพระองค์เจ้าอานันทมหิดล**

**เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรียน นายกรัฐมนตรี**

ด้วยตามที่รัฐบาลมีคำสั่งโดยทางโทรเลขไปยังกระผมเมื่อ  
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗ ให้เดินทางกลับกรุงเทพฯ โดย  
เครื่องบิน และให้ไปเฝ้าพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ด้วยนั้น กระผมได้ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นแล้ว จึงขอประทานรายงานถึงกิจการที่ได้ปฏิบัติไป เพื่อทราบ ดังนี้

กระผมได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อกราบบังคมทูล และได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าเฝ้าได้ในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๒.๐๐ น. ในการเฝ้านี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าโดยลำพังเฉพาะพระองค์ ภายหลังที่ได้กราบบังคมทูลถึงคำสั่งของรัฐบาลและความประสงค์ในการที่เดินทางกลับแล้ว ได้มีพระราชกระแสรับสั่งถึงข้อแก้ไขต่างๆ ในพระราชบัญญัติ ซึ่งส่วนมากก็มีใจความเช่นเดียวที่ได้รายงานเข้ามาแล้ว โดยบันทึกการเฝ้าตามลำดับ

กระผมได้เคยเรียนให้ทราบแล้วว่า คณะผู้แทนจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลโดยเคร่งครัด ในอันที่จะหาหนทางกราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับคืนสู่พระนครให้จงได้ แต่ตามความเข้าใจของคณะผู้แทนเท่าที่สอบถามได้ เมื่อก่อนออกเดินทางจากกรุงเทพฯ เห็นว่าความหวังในการที่จะอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับนั้นมีอยู่น้อยเต็มที ฉะนั้นจึงได้ตกลงกันตั้งแต่ก่อนเข้าเฝ้าฯ ว่า ถ้าหากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะไม่เสด็จกลับโดยแน่แท้แล้ว ก็พยายามให้การสละราชสมบัตินั้น ได้เป็นไปโดยความสมัครสมานปรองดองกับรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดในอันที่จะช่วยไม่ให้เกิดความระส่ำระสายขึ้นในบ้านเมือง ฉะนั้นตลอดเวลาที่ได้เข้าเฝ้าฯ เป็นลำดับมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งครั้งสุดท้าย กระผมได้พิจารณาเหตุผลโดยทบทวนแล้วเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคงจะไม่เสด็จกลับแน่ ฉะนั้นจึงคิดว่าวิธีที่ปฏิบัติที่ดีที่สุด ก็คือพยายามกราบบังคมทูลให้การสละราชสมบัติได้เป็นไปโดยไม่มีเรื่องรุนแรงกระทบกระทั่งกัน ระหว่างพระบาทสมเด็จพระ





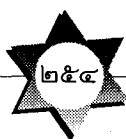
## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

พระเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้น กระผมจึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ถ้าในที่สุดหากมีพระบรมราชวินิจฉัยโดยเด็ดขาดแล้วว่าจะไม่เสด็จ กลับ ก็ใครที่จะขอพระราชทานคำขอสองข้อ คือ

ข้อ ๑. ตามพระราชบัญญัติซึ่งได้พระราชทานไปกับพระยาราชวังสัน อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีสเป็นส่วนพระองค์นั้น มีข้อความตอนหนึ่งว่า ถ้าหากทรงสละราชสมบัติแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกพระบรมวงศ์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ก็จะตัดความระแวงสงสัยในระหว่างพระองค์ท่านกับรัฐบาลและสภาฯ เสียได้ แต่ก็ทรงเห็นว่ามีทางเสียในข้อที่อาจมีผู้คิดล้มพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่เสีย และขอรับรองให้พระองค์ขึ้นครองตำแหน่งตามเดิม แต่ทางเสียนี้ทรงเห็นว่า ถ้าหากได้ประกาศไว้เสียโดยชัดเจนว่า ได้ทรงสละราชสมบัติโดยสมัครพระราชหฤทัยแล้ว แม้ว่าจะมีผู้กระทำการใดๆ เพื่อถวายพระราชอำนาจคืนก็绝不会ทรงยอมรับดังนี้แล้ว ก็จะแก้ทางเสียนี้ได้ ข้อความในพระราชบัญญัติเช่นนี้ข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยพระราชดำริ ฉะนั้น เพื่อความสงบเรียบร้อยให้แก่บ้านเมือง จึงใคร่ที่จะขอพระราชทานให้ประกาศพระราชดำริตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติให้ประชาชนทราบโดยชัดเจน มีพระราชกระแสรับสั่งว่าความจริงใจมีเช่นนั้น และไม่ทรงขัดประการใดในอันที่จะประกาศให้ประชาชนทราบไว้โดยชัดเจน

ข้อ ๒. ตามที่มีพระราชกระแสรับสั่งในเวลาเข้าเฝ้าครั้งหนึ่งว่า ถ้าหากทรงสละราชสมบัติจริงแล้ว ก็จะไม่ทรงใช้พระราชอำนาจที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเถียรบาล ในอันที่จะแต่งตั้งเชื้อพระวงศ์พระองค์ใดพระองค์หนึ่งขึ้นครองราชสมบัติ โดยทรงเห็นว่าควรให้เป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์และ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

รัฐธรรมนูญจะดีกว่า เพราะจะไม่ได้เป็นการกระทบกระเทือนและนำมาซึ่งความยุ่งยาก อันเกิดจากการชิงราชสมบัติในภายหน้า ดังนี้ ถ้าหากรัฐบาลจะปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชกระแสรับสั่งจะทรงคัดค้านประการใดหรือไม่ มีพระราชกระแสรับสั่งไม่ทรงคัดค้านประการใด

ในที่สุดกระผมได้กราบบังคมทูลว่า ทั้งสองข้อนี้ จะทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำความขึ้นเสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้หรือไม่ มีพระราชกระแสรับสั่งว่าไม่ทรงขัดข้อง และกระผมได้กราบบังคมทูลต่อไปว่า จะมีพระราชประสงค์ที่จะให้กระผมนำความไปแจ้งแก่คณะรัฐมนตรีประการใดบ้าง ก็ได้ทรงรับสั่งถึงเรื่องส่วนพระองค์บางอย่าง และพระราชทานคำแนะนำในเรื่องอันเกี่ยวแก่พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ซึ่งกระผมเห็นว่าสมควรรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบโดยวาจา ครั้นแล้วกระผมก็กราบถวายบังคมลา รวมเวลาที่ได้เข้าเฝ้าประมาณสองชั่วโมง

กระผมได้ออกเดินทางจากกรุงลอนดอน โดยเครื่องบินของบริษัท อังกฤช เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ และถึงกรุงปารีสในวันนั้น ในระหว่างที่พักอยู่ที่กรุงปารีส ได้ขอให้อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส โทรเลขไปยังหม่อมสังวาลย์ มหิดล ซึ่งอยู่ที่โลซาน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ว่า รัฐบาลมีคำสั่งให้กระผมมาเข้าเฝ้าพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล จะโปรดให้เข้าเฝ้าได้ในวันนี้ ได้รับโทรเลขตอบจากหม่อมสังวาลย์ว่า โปรดให้เข้าเฝ้าได้ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ฉะนั้นในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ กระผมจึงเดินทางออกจากกรุงปารีสโดยทางรถไฟถึงโลซานในวันนั้น และได้เข้าเฝ้าพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลเมื่อเวลา ๑๙.๓๐ น.

ในการเฝ้าครั้งนี้ ได้มีโอกาสสอบถามถึงสุขภาพพลอดจนวนความเป็นอยู่และการศึกษาของพระองค์ กระผมขอแถลงโดย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ละเอียดด้วยวาจาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

ครั้นวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ กระผมได้เดินทางออกจากประเทศ  
สวิสเซอร์แลนด์ ไปประเทศสเปนและประเทศฝรั่งเศสตอนใต้  
ทั้งนี้เพราะมีเวลาเหลืออยู่อีกห้าวัน จนกว่าจะถึงกำหนดเวลาที่จะ  
โดยสารเครื่องบิน ตามที่ได้ซื้อตั๋วล่วงหน้าไว้ และได้เดินทาง  
ไปถึงกรุงโรมเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ครั้นวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์  
เวลา ๑๐.๓๐ น. กระผมได้โดยสารเครื่องบินของบริษัทฮอลันดา  
(เค แอล เอ็ม) จากกรุงโรมและได้ถึงกรุงเทพฯ โดยเรียบร้อยใน  
วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๗ เวลา ๑๗.๐๐ น.

**ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด**

**(ลงนาม) หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์**

เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ หัวหน้าคณะผู้แทนฯ ซึ่งยังคง  
ปฏิบัติภารกิจอยู่ ณ กรุงลอนดอน ได้มีหนังสือแจ้งมายังรัฐบาลว่า  
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ และก่อนที่จะ  
รายงานรายละเอียดในหนังสือฉบับนี้ เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศก็ได้  
โทรเลขมาก่อนแล้วฉบับหนึ่งในวันเดียวกันนี้ ดังสำเนาหนังสือ  
รายงานและคำแปลสำเนาโทรเลขต่อไปนี้

ที่ ก. ๑๓/๗๗

**วันที่ ๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ เรียน นายกรัฐมนตรี**

ด้วยเมื่อวันที่ ๒๖ เดือนกุมภาพันธ์ คณนี้ ข้าพเจ้าได้รับ  
สำเนารายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เรื่องเกี่ยวกับการสละ  
ราชสมบัติ ซึ่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ส่งไปให้ข้าพเจ้า ๑ ชุด



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ครั้นวันที่ ๒๗ เดือนเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ม.ร.ว.สวัสด์มาน มาสอบถามข้าพเจ้าว่าได้รับสำเนารายงานการประชุมในเรื่องนี้แล้วหรือยัง ข้าพเจ้าได้ตอบว่าได้รับแล้ว ม.ร.ว.สวัสด์มาน จะขอรับไป ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้ามีพระราชประสงค์จะทอดพระเนตร ก็เป็นการสมควรที่ข้าพเจ้าจะนำไปเอง จึงได้ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในค่ำวันนั้น รับสั่งว่าทรงขอไว้ทอดพระเนตรก่อน แล้วข้าพเจ้าก็กราบบังคมทูลลากลับ

ครั้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ คกนี้ เวลา ๒๓.๐๐ น. ม.ร.ว.สวัสด์มาน ได้มาหาข้าพเจ้าอีก และแจ้งว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาพระราชสมบัตินายข้าพเจ้าในวันที่ ๒ มีนาคม คกนี้ และจะถือว่ามีผลขาดจากการเป็นพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่เวลาที่ข้าพเจ้าได้รับพระราชหัตถเลขา ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ และเพื่อที่จะให้มีผลเด็ดขาดลงไปทันที โดยไม่แจ้งให้แก่ผู้สำเร็จราชการและรัฐบาลทราบล่วงหน้านั้นไม่เป็นการสมควร จึงได้ตอบไปว่าอาณัติมอบหมายซึ่งข้าพเจ้าได้รับมาจากรัฐบาล ก็คือเพื่อมาเฝ้ากราบบังคมทูลอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับ และข้อสำคัญใดๆ อันเกี่ยวกับเรื่องนี้ก่อนที่จะดำเนินการไปได้ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลก่อน เรื่องการพระราชสมบัติเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งควรจะติดต่อกับทางผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กรุงเทพฯ ม.ร.ว.สวัสด์มานตอบว่า เมื่อเช่นนั้น เขาจะขอให้สถานทูตสยาม ณ กรุงลอนดอนสอบถามไปยังรัฐบาลว่า จะพระราชทานพระราชหัตถเลขาพระราชสมบัตินายข้าพเจ้าที่สถานทูตได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้รับคำตอบจากรัฐบาลภายในวันที่ ๒ มีนาคม คกนี้ ก็จะพระราชทานไว้ที่สถานทูตในวันนั้น และจะถือว่า มีผลตั้งแต่วันที่สถานทูตรับไว้ ข้าพเจ้า





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ได้พูดเตือนอีกว่า ทางที่ควรคือส่งทางผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ตามอาการกิริยาของ ม.ร.ว.สมัครสมาน เป็นที่เห็นได้ว่าจะขึ้นส่งพระราชหัตถเลขาทางสถานทูตให้ได้ โดยเหตุที่เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ข้าพเจ้าจึงได้รับรายงานให้ท่านทราบโดยทางโทรเลข เมื่อเวลาสามนาฬิกาของวันที่ ๑ มีนาคม ศกนี้ ดังความปรากฏในสำเนาคำแปลโทรเลข ซึ่งแนบมาด้วยแล้ว ข้าพเจ้าใคร่ที่จะได้รับคำสั่งว่าจะให้ปฏิบัติอย่างไรต่อไป

อนึ่ง ตามโทรเลขและหนังสือของข้าพเจ้าซึ่งได้เรียนปฏิบัติเข้าไป เรื่องว่า จะแจ้งข่าวให้หนังสือพิมพ์ได้เพียงไรยังไม่ได้รับตอบ ทางหนังสือพิมพ์ก็เริ่มลงข่าวเรื่องนี้อีกแล้ว ทางสันนิษฐานว่าได้ข่าวจากแครนเลย์ เพราะทางฝ่ายเรายังไม่ได้เปิดเผย เป็นแต่ได้ตอบไปว่า เรื่องยังไม่สิ้นสุด จะแจ้งรายละเอียดให้ทราบยังไม่ได้ โดยเหตุนี้ขอท่านได้โปรดแจ้งไปให้ทราบโดยทางโทรเลขด้วยว่า จะควรเปิดเผยข่าวได้เพียงไร เพราะหนังสือพิมพ์มากวนอยู่เสมอ ซึ่งจะต้องบอกเขาในเมื่อเรื่องเสร็จจริง

ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา  
(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ

## คำแปลโทรเลขเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ

เรียน นายกรัฐมนตรี

ส่งจากลอนดอน ณ วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๓.๔๕ น.  
ถึงกรุงเทพฯ วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๗.๔๘

พระยาพหลฯ

กรุงเทพฯ

ม.ร.ว.สมัครสมาน ได้มาหาข้าพเจ้าเมื่อวันพฤหัสบดี เวลา ๑๐.๐๐ น. และแจ้งว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะส่ง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



หนังสือขอลาออกจากราชสมบัติมายังข้าพเจ้าในวันที่ ๑ มีนาคมนี้ และขอให้เป็นที่เข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ออกจากราชสมบัติแล้ว ตั้งแต่เวลาที่ส่งหนังสือลาออกนั้นทีเดียว ข้าพเจ้าได้ตอบไปว่า ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายหน้าที่มาแต่เฉพาะการเจรจาทางให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับไปเท่านั้น ส่วนเรื่องสำคัญ เช่น การลาออกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ จำต้องให้รัฐบาลได้ทราบและรับรองเสียก่อนจึงจะดำเนินการต่อไป เพราะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุด และควรจะดำเนินการทางผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในกรุงเทพฯ ม.ร.ว.สวัสด์มานกล่าววว่า ถ้าเช่นนั้น เขาจะได้ถามมายังรัฐบาลว่า หนังสือลาออกจะส่งทางสถานทูตได้หรือไม่ และถ้าไม่ได้รับคำตอบจากรัฐบาลภายในวันที่ ๒ มีนาคมแล้ว ก็จะได้ส่งหนังสือลาออกจากราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปยังสถานทูตในวันนั้น และจะถือว่าได้ลาออกแล้วแต่เวลาที่ได้ส่งให้สถานทูต ข้าพเจ้าได้ทักท้วงอีกว่าทางที่ถูกควรจะส่งทางผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่สังเกตท่าทางเห็นว่าคงจะไม่เลิกความคิดเดิมที่จะส่งให้สถานทูตในกรุงลอนดอน ข้าพเจ้าขอทราบว่รัฐบาลจะมีคำสั่งแก่ข้าพเจ้าประการใดอีกบ้าง

(ลงนาม) ศรีธรรมาธิเบศ

ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ นายกรัฐมนตรีได้โทรเลขด่วนไปถึงเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ผู้แทนรัฐบาลในกรุงลอนดอน ดังคำแปลสำเนาโทรเลข ต่อไปนี้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## โทรเลขนายกรัฐมนตรี เรียน เจ้าพระยาศรัทธมภิเศก

ส่งที่กรุงเทพฯ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศรัทธมภิเศก

สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน

ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราช-  
หัตถเลขา ทรงสละพระราชสมบัติมาอย่างท่าน ขอให้รับไว้ และรีบ  
โทรเลขข้อความพระราชหัตถเลขามาโดยด่วน ส่วนกำหนดกลับ  
ของท่านให้รอฟังคำสั่งต่อไป

(ลงนาม) พหล

และในวันเดียวกันนี้ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กรม-  
พระนครฯ ได้มีหนังสือแจ้งไปถึงนายกรัฐมนตรี มีความตาม  
สำเนาหนังสือต่อไปนี้

ที่ ๑๐/๙๔

พระที่นั่งราชกรัณยสภา

วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

แจ้งความมาถึง นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ด้วยข้าพเจ้าได้รับพระราชโทรเลขมีความว่า ได้มีพระราช-  
หัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ ลงพระปรมาภิไธย พระราชทานแก่  
เจ้าพระยาศรัทธมภิเศก ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้แทน  
รัฐบาลในวันนี้ (คือวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗) แล้ว ที่  
ประเทศอังกฤษ และมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่า ตำแหน่งผู้-  
สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นอันพ้นไป ในวันที่ทรงลงพระปรมาภิไธย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ในพระราชหัตถเลขาพระราชสมมติ จะลงนามในเอกสารอันใด  
ไม่ได้อีกต่อไป

ฉะนั้น บรรดาหนังสือราชการที่ซึ่งในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการ  
แทนพระองค์จะต้องปฏิบัตินั้น ข้าพเจ้าจำต้องระงับเป็นอันสิ้นสุด  
ในวันนี้ จึงแจ้งมาให้ท่านทราบ

(ลงพระนาม) นริศ

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ในวันเดียวกันนี้อีก ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้มีหนังสือ  
อีกฉบับหนึ่งแจ้งมายังนายกรัฐมนตรี มีความตามสำเนาดังนี้

ที่ ๑๑/๙๖

พระที่นั่งราชกรัณยสภา

วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

แจ้งความมายัง นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

อนุสนธิจากหนังสือข้าพเจ้าที่ ๑๐/๙๔ ลงวันที่นี้ เชิญ  
กระแสพระบรมราชโองการ เรื่องพระราชทานพระราชหัตถเลขา  
ทรงพระราชสมมติแก่เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ประธานสภาผู้-  
แทนราษฎรและผู้แทนรัฐบาลนั้น

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขหม่อมราชวงศ์ สมัครสมาน  
กฤดากร มีความว่าเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศไม่ยอมรับพระราช-  
หัตถเลขา อ้างว่าไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้รับ เพราะเหตุดังนั้น  
จะได้เชิญพระราชหัตถเลขาไปให้แก่อัครราชทูตสยาม ซึ่งประจำ  
กรุงลอนดอนในฐานะที่เป็นผู้แทนรัฐบาลตามทางราชการต่อไป จึง  
แจ้งความมาให้ทราบ

(ลงพระนาม) นริศ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ตามที่คุณสำเร็จราชการแทนพระองค์ได้แจ้งไปยังรัฐบาลตามหนังสือที่ ๑๐/๙๔ ว่า พระองค์จะต้องทรงยุติปฏิบัติการกิจในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละพระราชสมบัติแล้วตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ดังนั้นภารกิจขององค์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ก็จะต้องสิ้นสุดลงในเวลาเดียวกันนี้

ต่อปัญหานี้ นายกรัฐมนตรี พระยาพหลพลพยุหเสนา นายนาหวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรี และเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พร้อมด้วยหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ไปเฝ้าสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพื่อทำความเข้าใจในปัญหานี้ ต่อมากรมราชเลขาการในพระองค์ ได้ส่งบันทึกการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับคุณสำเร็จราชการแทนพระองค์ดังกล่าวนี้ไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ดังสำเนาหนังสือแนส่งและบันทึกการเจรจาดังต่อไปนี้

ที่ ๙๔๗/๒๓๒๖

กรมราชเลขาการในพระองค์

วันที่ ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่อง ส่งสำเนาทันทีการเจรจามาเมื่อวันเข้าเฝ้า

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ราชเลขาธิการในพระองค์

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าขอส่งสำเนาทันทีการเจรจาท่านนายกรัฐมนตรีกับเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ณ พระที่นั่งราชกรัณยสภา เมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้ มาพร้อม  
กับหนังสือนี้เพื่อเป็นการยืนยันและหลักฐาน

บันทึกนี้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีวงศ์  
พระเนตรแล้ว

แล้วแต่จะโปรด

(ลงพระนาม) อาทิตย์

## บันทึกเรื่อง

**พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี  
พร้อมด้วย นายนาหวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์  
มาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีวงศ์  
เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗**

วันนี้เวลา ๑๗.๑๐ น. นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา  
นายกรัฐมนตรี กับ นายนาหวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรี  
และเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ  
ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มาเฝ้าสมเด็จพระนคร-  
สวรรค์วดี ณ พระที่นั่งราชกรัณยสภา

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี กราบทูลว่า  
ได้รับลายพระหัตถ์ที่พระราชทานไปว่า ได้มีพระราชหัตถเลขา  
ทรงสละราชสมบัติ พระราชทานแก่เจ้าพระยาศรัทธาธรมาธิเบศวันนี  
และมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่า ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทน  
พระองค์เป็นอันพับไปในวันที่ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราช-  
หัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ จะทรงลงพระนามในเอกสารอันใดไม่ได้  
อีกต่อไป ฉะนั้นบรรดาหนังสือราชการซึ่งในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

แทนพระองค์จะต้องปฏิบัติจำต้องระงับเป็นอันสิ้นสุดในวันนี้แล้ว นายกรัฐมนตรีเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า การที่จะไม่ทรงราชการอีกต่อไปนั้น ยังไม่ถูกต้อง ควรที่จะรอให้พระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ นั้นมาถึงสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตตรัสว่า การที่ต้องทรงกระทำเช่นนั้น ก็เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งมาตั้งนั้น ฉะนั้นจะทรงลงพระนามในเอกสารใด ๆ ในทางราชการอีกต่อไปไม่ได้

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณ กราบทูลว่า ว่าตามกฎหมายแล้วยังไม่ทรงขาดจากตำแหน่ง ต้องทรงรอให้สภาผู้แทนฯ อนุมัติการทรงสละราชสมบัติเสียก่อน ทั้งนี้เพราะได้ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยพระราชกฤษฎีกา นอกจากจะทรงแสดงว่า ไม่ทรงสามารถที่จะทรงปฏิบัติพระภาระในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้อีกต่อไปแล้วเท่านั้น ถ้าทรงแสดงเช่นนี้แล้ว คณะรัฐมนตรีก็สามารถเข้าทำการแทนได้ ตามความแห่งมาตรา ๑๐ แห่งรัฐธรรมนูญ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตตรัสว่า ก็เป็นเช่นนั้น พระองค์ไม่ทรงสามารถที่จะปฏิบัติพระภาระในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้อีกต่อไป เพราะมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งห้ามมา

นายนาหวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กราบทูลว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วก็เป็นอันว่าในระหว่างรอพระราชหัตถเลขา ถ้ามีเหตุฉุกเฉินหรือกิจการจำเป็นจักต้องกระทำแล้ว คณะรัฐมนตรีก็จะได้ดำเนินการไป แต่ข้อตกลงอันนี้เป็นการตกลงกันภายในเท่านั้น ลางทีจะไม่มีเหตุอันใดเกิดขึ้นที่จะต้องกระทำเช่นนั้นเลย

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี กราบทูล



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ถึงวิธีการที่คณะรัฐมนตรีจะได้ดำเนินการต่อไป โดยกล่าวว่า ได้มีโทรเลขไปถึงเจ้าพระยาศรัทธาธรมาธิเบศ สั่งให้รับพระราชหัตถเลขาที่ทรงสละราชสมบัตินั้นแล้ว และให้เก็บข้อความแจ้งมาทางโทรเลข เพื่อนำความเสนอสภาผู้แทนราษฎรให้ทราบต่อไป คณะรัฐบาลได้ตกลงว่า เมื่อสภาผู้แทนราษฎรรับรองการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ก็จะได้ขอให้สภาผู้แทนราษฎรรับรองผู้หนึ่งผู้ใดขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป โดยยึดหลักแห่งกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ โดยเคร่งครัดทุกประการ และถ้าได้แก่พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า-อานันทมหิดลแล้ว ก็จะได้ให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกบุคคลหรือคณะบุคคลขึ้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป จนกว่าพระมหากษัตริย์จะมีพระชนมายุเข้าเกณฑ์บรรลุนิติภาวะแล้ว คณะรัฐบาลตั้งใจจะไปเฝ้าสมเด็จพระพันวัสสาอมาตย์เจ้าพระบรมราชเทวีในวันพรุ่งนี้ เพื่อฟังพระกระแสในข้อที่เกี่ยวกับพระองค์เจ้าอานันท-มหิดลต่อไป

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครานุวัตติวงศ์ ได้ทรงตรัสว่า ที่คิดจะไปเฝ้าสมเด็จพระพันวัสสานั้น ไม่ทรงพระดำริเห็นว่าจะมีการขัดข้องอันใด

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้กราบทูลต่อไปว่า เมื่อพระองค์เจ้าอานันทมหิดลได้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว ก็ใครจะกราบทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ทรงดำรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครานุวัตติวงศ์ ตรัสว่า รับไม่ได้ พระองค์ทรงพระชวามากแล้ว มีพระชันษาถึง ๗๒ พรรษา ทั้งพระกรรมก็ถึง พระบาทก็พิการ ทรงพระดำเนินไม่ถนัดก็ทรงเหน็ดเหนื่อยมากแล้ว ไม่ทรงสามารถจะปฏิบัติราชการในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

แทนพระองค์ได้ดี อีกประการหนึ่ง พระองค์เจ้าอาณันทมหิดลก็มีพระชันษาถึง ๑๐ พรรษาเท่านั้น พระองค์ก็จะต้องทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี ทรงทำไม่ได้เป็นแน่

นายนาวาทรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กราบทูลว่า ถึงจะไม่ทรงรับเป็นตลอดไปก็ตาม เพียงสัก ๑ ปีหรือ ๒ เดือน หรือ ๓ เดือน ในตอนหัวเลี้ยวหัวต่อก็ยังดี ขอให้ทรงพระกรุณาโปรดด้วย

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระองค์เป็นเจ้านายที่สมควรจะทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทั้งนี้ยังได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานลายพระหัตถเลขา มาด้วย กับว่าถ้าไม่ทรงรับแล้ว การเลือกตั้งผู้หนึ่งผู้ใดเป็นพระมหากษัตริย์อาจเป็นไปได้โดยไม่ราบรื่นในสภาผู้แทนราษฎร อีกประการหนึ่ง ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนี้ ข้อสำคัญอยู่ที่การไว้วางใจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ถ้าพระองค์ทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว การณ์ก็จะเรียบร้อยดีเป็นอย่างยิ่ง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตตรัสว่า ถึงแม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชหัตถเลขา มาจริง แต่ก็มีทรงบังคับ ฉะนั้นแม้จะให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นเวลาเพียง ๑ ปี หรือ ๒ เดือน หรือ ๓ เดือน ก็ทรงคิดว่ารับไม่ได้อยู่นั่นเองแต่จะทรงยินดีให้ความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว เป็นการสนองพระองค์ได้เสมอ ตามที่ได้ทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินคราวนี้ ก็เพื่อจะสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น และก็ไม่ได้ทรงคาดว่าจะต้องทรงกระทำหน้าที่เป็นเวลานานถึงเพียงนี้เท่าที่ทรงกระทำมาก็เป็นเวลาถึง ๑๔ เดือนแล้ว ทรงรู้สึกเหน็ดเหนื่อยเต็มที่อยู่แล้ว ไม่ทรงสามารถที่จะกระทำได้อีกต่อไป ขอให้เลือกคนหนุ่ม ๆ เกิด



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



นายนาวาทรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กราบทูลว่า เมื่ออยู่ที่ยุโรป ได้โอกาสไปเฝ้าพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ และได้ทูลถามว่าจะทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้หรือไม่ ก็ทรงตอบปฏิเสธไม่ทรงรับ เพื่อความเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติขอพระราชทานกราบทูลขอให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แม้แต่เพียง ๖ เดือนอีกสักครั้งหนึ่ง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครานุวัตติวงศ์ก็ทรงรับสั่งปฏิเสธตามเดิม

พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี กราบทูลว่า ใครจะขอพระราชทานบัญญัติพระนามเจ้านายเรียงตามลำดับตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์เพื่อได้ไปพิจารณา

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครานุวัตติวงศ์ตรัสว่า กระทรวงวังผู้เป็นเจ้าของหน้าที่ได้ทำขึ้นแล้ว และส่งมาให้ทรงตรวจ เมื่อได้ทรงตรวจแล้วจะได้ทรงลงพระนามว่าถูกต้อง แล้วจะทรงพระราชทานคืนไปให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง ขอให้เรียกเอาจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวังเถิด

พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี นายนาวาทรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ได้กราบทูลบังคับผลาออกจากที่เฝ้าเวลา ๑๗.๐๐ น.

(ลงพระนาม) อาทิตย์

ราชเลขานุการในพระองค์

วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ตามที่เจ้าพระยา-ศรีธรรมาธิเบศ ผู้แทนรัฐบาล ได้โทรเลขลงวันที่ ๑ มกราคม แจ้ง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

มายังรัฐบาลว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ รัฐบาลจะให้ผู้แทนฯ จัดการประการใดกับปัญหานี้ ต่อมาพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีได้โทรเลขลงวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ถึงเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ แจ้งให้ทราบ ว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชหัตถเลขาสละพระราชสมบัติ ขอให้รับไว้ แล้วรีบรายงานไปให้รัฐบาลทราบโดยด่วน

ต่อมาในวันที่ ๓ มีนาคม ๒๔๗๗ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศผู้แทนรัฐบาล ได้ส่งโทรเลขมาถึงนายกรัฐมนตรี แจ้งเรื่องพระราชหัตถเลขาทรงสละพระราชสมบัติ ซึ่ง ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร ได้นำอัญเชิญมาให้ ดังปรากฏในสำเนาคำแปลโทรเลขต่อไปนี้

## คำแปลโทรเลขเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ

เรียน พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

ส่งจากลอนดอน ณ วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑.๓๕ น.

ถึงกรุงเทพฯ วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๒๒.๐๐ น.

ตามคำสั่งในโทรเลขของท่าน ข้าพเจ้าได้รับพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติเมื่อวันเสาร์ (ที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗) เวลา ๑๖.๓๐ ณ สถานทูตสยาม กรุงลอนดอน ข้าพเจ้าจะได้โทรเลขคำแปลพระราชหัตถเลขา มายังท่านโดยละเอียด ในเมื่อข้าพเจ้าได้เข้าประมวลโทรเลขแล้ว

สรุปได้ดังนี้

“ข้อความในพระราชหัตถเลขานั้น เริ่มต้นแต่เมื่อมีการยึดอำนาจการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ทรงแสดงความผิดหวังที่ได้ทอดพระเนตรเห็นว่ารัฐบาลของ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ดำเนินตามหลักประชาธิปไตยอันแท้จริง เช่น ในการตั้งสมาชิกประเภทที่สองและกฎหมายพิทักษ์รัฐธรรมนูญ เป็นต้น มิได้เป็นไปตามหลักความยุติธรรม และทรงกล่าวว่า โดยที่รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ยอมให้เสรีภาพทางการเมืองอันแท้จริงแก่ประชาชน จึงได้เกิดกบฏขึ้น รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ยอมตามคำขอของพระองค์ ในอันที่จะให้แก้ไขรัฐธรรมนูญและในปัญหาสำคัญๆ รัฐบาลได้เร่งรัดให้ผ่านสภาฯ โดยมีได้ให้เวลาแก่สภาฯ ในอันที่จะพิจารณาปัญหานั้นๆ การชำระนักโทษการเมืองก็ได้พิจารณาเป็นความลับและตัดโอกาสที่เขาเหล่านั้นจะแก้คดีในศาลยุติธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่า ทรงพร้อมที่จะสละพระราชสิทธิต่างๆ ให้แก่ประชาชน มิใช่ให้แก่คณะพรรคใดคณะพรรคหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรู้สึกว่าการทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนหรือคุ้มครองประชาชนอย่างใดต่อไปไม่ได้แล้ว จึงมีพระราชประสงค์ที่จะทรงสละราชสมบัติ พระองค์ได้ทรงสละราชสมบัติและทรงสละสิทธิทั้งปวงที่ทรงมีอยู่ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นั้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป แต่จะทรงสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่พระองค์ได้ทรงมีอยู่ก่อนเสวยราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่มีพระราชประสงค์ที่จะทรงตั้งผู้สืบราชสมบัติ ไม่มีพระราชประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อความไม่สงบด้วยประการใดเพื่อประโยชน์ของพระองค์ ถ้าไม่มีความสงบประการใดเกิดขึ้นแล้ว ทรงปฏิเสธว่าไม่ทรงเกี่ยวข้องด้วยเลย”

(ลงนาม) ศรีธรรมาธิเบศ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล .....

ต่อมาในวันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๗๗ เจ้าพระยาศรีธรรมราชภิเศก  
ผู้แทนรัฐบาล ได้มีหนังสือแจ้งรายละเอียดในการสละพระราชสมบัติ  
พร้อมด้วยสำเนาหนังสือนำส่งพระราชหัตถ์เลขาทรงสละพระราช-  
สมบัติ ดังเอกสารของทางราชการต่อไปนี้

## ผู้แทนรัฐบาลในลอนดอน ประเทศอังกฤษ รายงานการสละราชสมบัติของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ที่ ก. ๑๔

วันที่ ๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เจ้าพระยาศรีธรรมราชภิเศก เรียน นายกรัฐมนตรี

อนุสนธิหนังสือของข้าพเจ้าที่ ก. ๑๓/๗๗ ลงวันที่ ๑ มีนาคม  
ศกนี้ เรียนปฏิบัติไปในเรื่องที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะ  
พระราชทานพระราชหัตถ์เลขาทรงสละราชสมบัตินั้น

ครั้นเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ศกนี้ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขของ  
ท่าน ๑ ฉบับ ส่งไปว่าถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระ-  
ราชหัตถ์เลขาทรงสละราชสมบัติแล้วให้ข้าพเจ้ารับไว้ และรีบ  
โทรเลขแจ้งข้อความเข้าไปให้ท่านทราบโดยด่วน ส่วนการกลับของ  
ข้าพเจ้านั้นให้ฟังคำสั่งทางโทรเลข ดังสำเนาโทรเลขซึ่งข้าพเจ้าขอ  
ส่งมาเพื่อยืนยันความ ณ ที่นี้

ในวันที่ ๒ เดือนเดียวกัน ข้าพเจ้าได้ทำการติดต่อกับ  
ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร ว่าในการที่จะเชิญพระราชหัตถ์เลขา  
ทรงสละราชสมบัติมายังข้าพเจ้านั้น ขอให้มาส่งข้าพเจ้า ณ สถานทูต  
สยามกรุงลอนดอน ครั้นถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. ม.ร.ว.สมัครสมาน  
ได้มาถึง ณ สถานทูต และเวลา ๑๖.๓๐ น. ได้มอบพระราชหัตถ์เลขา



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ซึ่งทรงเองด้วยพระหัตถ์ให้แก่ข้าพเจ้า พร้อมด้วยหนังสือ ม.ร.ว.สุมิตร-  
สมานเชิญพระราชหัตถเลขา มาอีก ๑ ฉบับ โดยเหตุที่พระราช-  
หัตถเลขาฉบับนี้มีข้อความยืดยาวมาก และเพื่อให้รัฐบาลได้ทราบ  
ข้อความไว้ชั้นหนึ่งก่อน ในวันเดียวกันนี้ข้าพเจ้าจึงได้รับเก็บความ  
สำคัญในพระราชหัตถเลขานั้น ส่งโทรเลขมายังท่านหนึ่งฉบับ  
ดังสำเนาซึ่งได้ส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้

ครั้นแล้วข้าพเจ้าได้รับจัดการแปลพระราชหัตถเลขาออก  
เป็นภาษาอังกฤษ แล้วเข้าโคัดส่งเป็นโทรเลขเข้ามายังท่าน เมื่อ  
วันที่ ๔ มีนาคม คคนี้ เวลา ๒๔.๐๐ น. ดังสำเนาคำแปลโทรเลข  
ซึ่งข้าพเจ้าส่งมาเพื่อความถูกต้อง ณ ที่นี้

เนื่องจากการที่ทรงสละราชสมบัติเช่นนี้ เพื่อเป็นการแสดง  
อัธยาศัยไมตรีและความเคารพ ในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๓ มีนาคม  
เวลา ๑๕.๓๐ น. ข้าพเจ้าจึงได้ไปเฝ้าเป็นการเยี่ยมเยียน

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเรียนว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
ทรงสละราชสมบัติแล้ว ได้มีหนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษบางฉบับ  
เช่น หนังสือพิมพ์ไทมส์ ได้ลงข่าวมีข้อความอันเป็นผลดีแก่รัฐบาล  
อยู่มาก ทั้งยังได้ลงข้อความในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
โดยดีถ้วนอีกด้วย นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ News Chronicle ก็ได้  
ลงคำขอต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกเป็นข้อ ๆ และว่า  
ม.ร.ว.สุมิตรสมานบอกว่าคำขอเหล่านี้รัฐบาลไม่ยอม ดูเป็นเชิงว่า  
รัฐบาลต้องการอำนาจไว้ทั้งสิ้น โดยเหตุที่ข้าพเจ้ามิได้รับคำสั่งของ  
ท่านเกี่ยวกับการให้ข่าวหนังสือพิมพ์ตามที่ข้าพเจ้าได้ขอร้องเข้าไป  
เพื่อเป็นการรักษาประโยชน์ของรัฐบาล ข้าพเจ้าจึงได้ให้นายดิเรก  
ชัยนาม ให้อินเดอริวแก่บริษัทกระจายข่าว อาทิ Press Association  
และบริษัทรอยเตอร์ เพื่อให้ข้อความที่ถูกต้อง ซึ่งบริษัท Press  
Association และรอยเตอร์ก็ได้กระจายข่าวออกไปแล้ว เรื่องนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ข้าพเจ้าได้โทรเลขเรียนให้ท่านทราบแล้ว ดังสำเนาซึ่งขอเสนอมาด้วย ณ ที่นี้ และในวันที่ ๖ มีนาคม ศกนี้ ก็จะได้ให้อินเตอร์วิวแก่นักหนังสือพิมพ์ News Chronicle ในเรื่องคำขอต่างๆ ตามความเป็นจริง เพื่อเป็นทางแก้ข่าว ซึ่งฝ่ายแครงเลยได้ให้แก่หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นคลาดเคลื่อนไปจากความจริง พร้อมกับหนังสือนี้ข้าพเจ้าได้คัดหนังสือพิมพ์ Time และ News Chronicle ซึ่งลงข่าวในเรื่องนี้ส่งมาด้วย ส่วนหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ นั้นลงแต่ข้อความเล็กๆ น้อยๆ อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าจะได้พยายามคอยตรวจและสังเกตเพื่อระวังประโยชน์ของรัฐบาลต่อไป ซึ่งจะได้เรียนปฏิบัติมาในภายหลัง

ข้าพเจ้าขอส่งสำเนาพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติ กับสำเนาหนังสือของ ม.ร.ว.สวัสด์สมาน ซึ่งได้เชิญพระราชหัตถเลขามานั้น สำเนาทั้งสองนี้สอบทานถูกต้องกับต้นฉบับแล้ว ส่วนต้นฉบับนั้นข้าพเจ้าได้เรียนมาโดยทางโทรเลขแล้วว่า จะให้ข้าพเจ้านำเข้าไปเองหรือจะให้ส่งไปโดยทางไปรษณีย์อากาศ

**ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา**

**(ลงนาม) เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ**

**สำเนา**

**Office of His Majesty's Private secretary**

**แครงน์เลย**

**วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗**

**ราชเลขานุการในกระบวนเสด็จ เรียน เจ้าพระยาศรัทธธรรมาธิเบศ**

พร้อมกับหนังสือนี้ ข้าพเจ้าขออัญเชิญพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติมา เพื่อเจ้าคุณส่งไปพระราชทานรัฐบาลสยามต่อไป



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

อนึ่ง พระราชหัตถเลขานี้ ทรงขอให้รัฐบาลประกาศให้  
ประชาชนชาวสยามทราบด้วย

**ขอแสดงความเคารพอย่างสูง**

(ลงนาม) **ม.ร.ว.สมัครสมาน**

**ลงนามแทน**

**พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ทรงมีพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติ**

**ปปร.**

**บ้านโนน**

**แครนีย์เลย์ ประเทศอังกฤษ**

เมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนา กับพวกได้ทำการยึดอำนาจ  
การปกครอง โดยใช้กำลังทหาร ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕  
แล้ว ได้มีหนังสือมาเชิญข้าพเจ้าให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์  
ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญนั้น เพราะเข้าใจ  
ว่าพระยาพหลฯ และพวกจะสถาปนารัฐธรรมนูญตามแบบอย่าง  
ประเทศทั้งหลาย ซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้น เพื่อให้ประชา  
ราษฎรได้มีสิทธิที่จะออกเสียงในวิธีดำเนินการปกครองประเทศ  
และนโยบายต่าง ๆ อันจะเกิดเป็นผลได้เสียแก่ประชาชนทั่วไป  
ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสในวิธีการเช่นนั้นอยู่แล้ว และกำลังจะดำริ  
จัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปใน  
รูปนั้น โดยมีให้มีการกระทบกระเทือนอันร้ายแรง เมื่อมีเหตุ  
รุนแรงขึ้นเสียแล้ว และเมื่อผู้ก่อการรุนแรงนั้นอ้างว่า มีความ  
ประสงค์จะสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเท่านั้น ก็เป็นอันไม่ผิดกับ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

หลักการที่ข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงเห็นควรโน้มตามความประสงค์ของผู้ก่อการยึดอำนาจนั้นได้ เพื่อหวังความสงบราบคาบในประเทศ ข้าพเจ้าพยายามช่วยเหลือในอันที่จะรักษาความสงบราบคาบ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนั้นเป็นไปโดยราบรื่นที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ความพยายามของข้าพเจ้าไร้ผล โดยเหตุที่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองหาได้กระทำให้บังเกิดมีเสรีภาพในเมืองอย่างบริบูรณ์ขึ้นไม่ และมีได้ฟังความคิดเห็นของราษฎรโดยแท้จริง และจากรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับจะพึงเห็นได้ว่า อำนาจที่จะดำเนินนโยบายต่าง ๆ นั้นจะตกอยู่แก่คณะผู้ก่อการและผู้สนับสนุนเป็นพวกพ้องเท่านั้น มิได้ตกอยู่แก่ผู้แทนซึ่งราษฎรได้เป็นผู้เลือก เช่น ในฉบับชั่วคราวแสดงให้เห็นว่า ถ้าผู้ใดไม่ได้รับความเห็นชอบของผู้ก่อการจะไม่ให้เป็นผู้แทนราษฎรเลย ฉบับถาวรได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามคำขอร้องของข้าพเจ้า แต่ก็ยังให้มีสมาชิกซึ่งตนเลือกเองเข้ากำกับอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรถึงครึ่งหนึ่ง การที่ข้าพเจ้าได้ยินยอมให้มีสมาชิกสองประเภท ก็โดยหวังว่าจะเลือกบุคคลที่รอบรู้การทำงานและชำนาญในวิธีดำเนินการปกครองประเทศโดยทั่วไป ไม่จำกัดว่าเป็นพวกใดคณะใด เพื่อจะได้ช่วยเหลือนำทางให้แก่สมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา แต่ครั้นเมื่อถึงเวลาที่จะตั้งสมาชิกประเภทที่สองขึ้น ข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสแนะนำในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอาแต่เฉพาะผู้ที่เป็นพวกของตนเกือบทั้งนั้น มิได้คำนึงถึงความชำนาญ นอกจากนี้คณะผู้ก่อการบางส่วนได้มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงการเศรษฐกิจของประเทศอย่างใหญ่หลวง จึงเกิดการแตกร้างกันขึ้นเองในคณะผู้ก่อการและพวกพ้อง จนต้องมีการปิดสภาฯ และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราโดยคำแนะนำของรัฐบาลซึ่งถือตำแหน่ง

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



อยู่ในเวลานั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้มีการปั่นป่วนในการเมือง ต่อมา พระยาพหลฯ กับพวกก็กลับเข้าทำการยึดอำนาจโดยกำลังทหาร เป็นครั้งที่สอง และแต่นั้นมาความหวังที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นไปโดยราบรื่นก็ลดน้อยลง

เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการมิได้กระทำการให้มีเสรีภาพ ในการเมืองอันแท้จริง และประชาชนไม่ได้มีโอกาสออกเสียงก่อน ที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่างๆ จึงเป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้น ถึงกับต้องต่อสู้ฆ่าฟันกันเองระหว่างคนไทย

เมื่อข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสีย ให้ เข้ารูปประชาธิปไตยอันแท้จริง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุมอำนาจอยู่บริบูรณ์ในเวลานี้ก็ไม่ยินยอม ข้าพเจ้าได้ร้องขอให้ราษฎรได้มีโอกาสออกเสียงก่อนที่จะเปลี่ยน หลักการและนโยบายอันสำคัญมีผลได้เสียแก่พลเมือง รัฐบาลก็ไม่ยินยอม และแม้แต่การประชุมในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องคำร้องขอต่างๆ ของข้าพเจ้า สมาชิกก็มิได้มีโอกาส พิจารณาเรื่องโดยถ่องแท้และละเอียดลออเสียก่อน เพราะถูก เร่งรัดให้ลงมติอย่างรีบด่วนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้ รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคล ซึ่งถูกหาว่าทำ ความผิดทางการเมืองในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือไม่ให้ โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่ เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิ ชาติยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เลิกวิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่า คณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครอง ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคลและหลักความ ยุติธรรม ตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ไม่สามารถที่จะ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ยินยอมให้ผู้ใดคนใด ใช้วิธีปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

บัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสติออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่าการนี้เป็นอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติและออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์ แต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าทั้งปวงซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนไว้ซึ่งสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมมาก่อนที่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะบ่งนามผู้หนึ่งผู้ใดให้เป็นผู้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อไป ตามที่ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะทำได้ตามกฎหมายเทียบบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อการไม่สงบขึ้นในประเทศ เพื่อประโยชน์ของข้าพเจ้า ถ้าหากมีใครอ้างในนามของข้าพเจ้า ฟังเข้าใจว่ามีได้เป็นไปโดยความยินยอมเห็นชอบหรือความสนับสนุนของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ตามความตั้งใจ และความหวัง ซึ่งได้รับสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษได้แต่ตั้งสัตย์อธิษฐานขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

และขอประชาชนชาวสยามจะได้มีความสุขสบาย

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก พร.

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

เวลา ๑๓ นาฬิกา ๔๕ นาที

อนึ่ง ในวันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๗ ผู้สำเร็จราชการแทน  
พระองค์ได้มีหนังสือแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี ถึงเรื่องราวการสละ  
พระราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งผู้สำเร็จราชการ  
แทนพระองค์ได้รับรายงานจากหม่อมราชวงศ์สัครสมาน ดังนี้

ที่ ๑๒/๙๘

พระที่นั่งราชกรัณยสภา

วันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

แจ้งความมาถึง นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

ด้วยเมื่อวานนี้ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากหม่อมราชวงศ์  
สัครสมาน เชิญพระกระแสพระบรมราชโองการแจ้งมามีความว่า

๑. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระราชหัตถเลขา  
ทรงสละราชสมบัติไปพระราชทานแก่ประธานสภาผู้แทนราษฎร  
เมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้ เวลา ๑๖.๓๐ น. และขอให้ประธานสภาผู้-  
แทนราษฎรเชิญพระราชหัตถเลขาต่อมายังกรุงเทพฯ และแสดง  
พระราชประสงค์ขอให้ประกาศพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ  
นั้นแก่ประชาชนให้ทราบทั่วกันด้วย

๒. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละสิทธิที่จะตั้งผู้  
ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระองค์ไป





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

๓. กับทรงสละสิทธิทั้งหลาย ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่ง เป็นพระมหากษัตริย์ทุกประการ แต่จะทรงสงวนสิทธิ์ทั้งปวงซึ่งได้ เคยทรงดำรงมาตั้งแต่ก่อนสละขึ้นครองราชสมบัติ

๔. จะคงประทับอยู่ ณ ที่ประทับนี้จนถึงปลายเดือนมิถุนายน ถ้ามีหนังสือที่จะส่งไปถวาย ควรจำหน่ายของในพระนาม สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา

โดยพระกระแสรับสั่งมีประการดังนี้ ข้าพเจ้าจึงแจ้งความ มาให้ท่านทราบ

(ลงพระนาม) นริศ

ภายหลังที่รัฐบาลได้รับพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ แล้ว รัฐบาลจึงได้รายงานให้สภาผู้แทนราษฎรทราบ ดังปรากฏใน รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๓๓/๒๔๗๗ ประชุม วิสามัญสมัยที่ ๒ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เริ่มประชุมเวลา ๒๐.๑๕ น. ผู้ทำการแทนประธานสภาฯ ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า ได้รับหนังสือ ของ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีเรื่องการสละ ราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทำการแทน ประธานสภาฯ ได้ให้เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรอ่านหนังสือฉบับ นั้นในที่ประชุมฟัง มีความดังนี้

ที่ ส. ๑๐๖๙๕/๒๔๗๗

สำนักนายกรัฐมนตรี  
วังปารุสกวัน

วันที่ ๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

นายกรัฐมนตรี เรียนผู้ทำการแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร

ตามที่รัฐบาลได้แถลงการณ์ต่อสภาผู้แทนราษฎร ตาม พระราชประสงค์ เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ในเรื่อง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



รัฐบาลเจรจากับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดทั้งบันทึกตอบพระราชกระแสที่รัฐบาลจัดส่งไปทูลเกล้าฯ ถวาย และสภาผู้แทนราษฎรได้แสดงความเห็นโดยลงมติพร้อมเพรียงกันให้ผ่านระเบียบวาระไปนั้น รัฐบาลได้ส่งบันทึกที่ว่านั้นทูลเกล้าฯ ถวายไปแล้ว แต่เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

บัดนี้ รัฐบาลได้รับโทรเลขลงวันที่ ๓ มีนาคม ศกนี้ จากเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้แทนรัฐบาลในการนี้ ได้รายงานเข้ามาว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๓.๔๕ น. ทรงสละราชสมบัติ เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศได้รับพระราชหัตถเลขาไว้ตามคำสั่งของรัฐบาลในวันเดียวกัน เวลา ๑๖.๓๐ น. และเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศได้มีโทรเลขลงวันที่ ๕ มีนาคม ศกนี้ แจ้งข้อความในพระราชหัตถเลขานั้นเข้ามาโดยละเอียดตามคำสั่งของรัฐบาลแล้ว

รัฐบาลจึงขอส่งคำแปลโทรเลขที่ว่านี้ พร้อมด้วยสำเนาหนังสือและโทรเลขที่เกี่ยวข้องนั้นมาพร้อมกับหนังสือนี้ เพื่อสภาผู้แทนราษฎรจะได้พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทรงสละราชสมบัติต่อไป

## ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา

พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

เมื่อเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรอ่านจบแล้ว ก็ปรากฏว่ามีผู้แทนราษฎรหลายคนได้อภิปรายในเรื่องนี้อย่างกว้างขวาง ในโอกาสนี้มีผู้แทนราษฎรบางคนอยากทราบถึงข้อเท็จจริงในเรื่องการต่อรองโต้ตอบ ระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาล ในเรื่องการสละราชสมบัติครั้งนี้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

นายนาวาทรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ร.น. ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในคณะผู้แทนรัฐบาล ที่ออกไปทูลเชิญพระเจ้าอยู่หัวกลับประเทศ ได้ตอบชี้แจงให้สภาฯ ได้รับทราบดังนี้

สมาชิกทั้งหลาย ปัญหาเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าคิดว่า ทุกท่านคงทราบดีแล้วว่า เป็นปัญหาที่ยุ่ยาก รัฐบาลได้พยายามทุกทางและทุกโอกาสในอันที่จะไม่ให้เรื่องต้องลงเอยด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เสด็จกลับ เพราะฉะนั้นตั้งแต่เดิมมา ได้มีการสงวนไม่ยอมจะให้แพร่พรายด้วยเจตนาของรัฐบาล เมื่อแพร่พรายมาแล้วเท่ากับประหนึ่งว่าเป็นการทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับลำบากในอันที่จะเสด็จกลับ เพราะฉะนั้นจึงขอสงวนเรื่องตลอดมาเป็นความลับ ถึงแม้จะได้มีการนำเรื่องเสนอสภาฯ ครั้งหนึ่งเพื่อวินิจฉัยก็ดี แต่รัฐบาลก็คิดอยู่เสมอว่า อาจจะมีวันที่จะอภัยเชิญให้เสด็จกลับได้ ฉะนั้นจึงได้สงวนเรื่องเป็นความลับต่อมา บัดนี้ รัฐบาลได้รับโทรเลขในเรื่องสละราชสมบัติและเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ และในการที่จะดำเนินการจะต้องดำเนินการโดยรวดเร็ว รัฐบาลรู้ดีว่าจะทำให้โอกาสพิจารณาของสมาชิกลดน้อยไป แต่ก็ไม่สามารถจะหาอย่างอื่นให้ดีกว่านี้ได้ จึงได้เสนอมาให้ในที่นี้ขณะนี้ และขอประทานโทษที่จะอ่านหนังสือราชการในการติดต่อได้ตอบพิจารณาอย่างที่เคยปฏิบัติมาแล้วในคราวก่อนดังต่อไปนี้

(ต่อไปนี้ทางฝ่ายรัฐบาลโดยนายนาวาทรี หลวงธำรง-นาวาสวัสดิ์ ได้อ่านเอกสารเหล่านี้)

๑. หนังสือนายกรัฐมนตรีถึงเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศที่ จ.๙๕๕๔/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๒. โทรเลขจากเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงนายกรัฐมนตรีรับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



๓. หนังสือเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงนายกรัฐมนตรี  
ที่ ก.๘/๗๗ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๔. หนังสือราชเลขานุการในกระบวนเสด็จถึงเจ้าพระยา-  
ศรัทธาธรรมมาธิเบศ ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๕. หนังสือเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงราชเลขานุการใน  
กระบวนเสด็จ ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๖. โทรเลขจากเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงนายกรัฐมนตรี  
ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๗. หนังสือเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงนายกรัฐมนตรี  
ที่ ก.๙/๗๗ ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๘. บันทึกเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ครั้งที่ ๕ ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๙. หนังสือเลขานุการการคณะรัฐมนตรีถึงเจ้าพระยาศรัทธา-  
ธิเบศ ที่ จ.๑๐๐๑๕/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๐. หนังสือเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงนายกรัฐมนตรี  
ที่ ก.๑๐/๗๗ ลงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๑. หนังสือราชเลขานุการในกระบวนเสด็จถึงเจ้าพระยา-  
ศรัทธาธรรมมาธิเบศ ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๒. หนังสือราชเลขานุการในพระองค์ถึงนายกรัฐมนตรี  
ที่ ๘๗๖/๒๒๒๑ ลงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๓. โทรเลขจากเจ้าพระยาศรัทธาธรรมมาธิเบศถึงราชเลขานุการ  
ในพระองค์ ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๔. หนังสืออนายกรัฐมนตรีถึงราชเลขานุการในพระองค์  
ทก. ๑๐๒๙๔/๒๔๗๗ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๕. หนังสือราชเลขานุการในพระองค์ถึงนายกรัฐมนตรี  
ที่ ๘๘๑/๒๒๓๙ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล.....

๑๖. โทรเลขจากราชเลขานุการในพระองค์ถึงราชเลขานุการ  
ในกระบวนเสด็จ ส่งวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๗. ลายพระหัตถ์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ถึงนายก-  
รัฐมนตรี ที่ ง. ๑๐/๙๔ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๘. โทรเลขนายกรัฐมนตรีถึงเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ ลง  
วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

๑๙. หนังสือราชเลขานุการในพระองค์ถึงเลขาธิการคณะ  
รัฐมนตรี ที่ ๙๑๗/๒๓๒๖ ลงวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

๒๐. บันทึกเรื่องนายกรัฐมนตรีมาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม-  
พระนริศฯ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

๒๑. ลายพระหัตถ์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ถึงนายก-  
รัฐมนตรี ที่ ๑๑/๙๖ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

๒๒. คำแปลโทรเลขของเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศถึงนายก-  
รัฐมนตรี ส่งวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

๒๓. ลายพระหัตถ์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ถึงนายก-  
รัฐมนตรี ที่ ๑๒/๙๘ ลงวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

(ต่อไปนี้เป็นรัฐบาลโดยนายนาหวาตรี หลวงธำรงนาหวาสวัสดิ์  
ได้อ่านโทรเลขเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศ ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่อง  
ทรงสละราชบัลลังก์ ดังต่อไปนี้)

## คำแปล

**เจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศถึงนายกรัฐมนตรี**

**ส่งจากลอนดอน วันที่ ๕/๑๒/๗๗ เวลา ๐.๕๔ น.**

**ถึงกรุงเทพฯ วันที่ ๕/๑๒/๗๗ เวลา ๑๙.๐๐ น.**

อนุสนธิโทรเลขของข้าพเจ้า ลงวันที่ ๓ มีนาคม ข้าพเจ้า  
ขอเสนอข้อความในพระราชหัตถเลขาทรงสละพระราชสมบัติโดย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ละเอียด ดังต่อไปนี้

เมื่อพระยาพหลฯ และพรรคพวกได้ยึดอำนาจโดยใช้กำลังทหาร เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีหนังสือขอให้ข้าพเจ้ายังคงเป็นพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้ายอมรับตามคำขอ โดยเข้าใจว่าพระยาพหลฯ และพรรคพวก จะประดิษฐานรัฐธรรมนูญตามแบบประเทศรัฐธรรมนูญอื่นๆ เพื่อประชาชนจะได้มีเสียงในการปกครองบ้านเมือง และในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกของประชาชน ข้าพเจ้าเห็นชอบในการปกครองแบบนี้อยู่แล้ว และดำริอยู่แล้วว่าจะทำอย่างไรจึงจะกระทำการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ โดยมีให้มีความไม่สงบอย่างร้ายแรงประการใดเกิดขึ้น โดยที่ได้มีการใช้กำลังบังคับและผู้ก่อการกล่าวว่ามีความประสงค์อยู่อย่างเดียวคือ จะใคร่ประดิษฐานรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ต่างกับหลักที่ข้าพเจ้าดำริอยู่ และเพื่อเห็นแก่ความสงบภายในประเทศ ข้าพเจ้าจึงได้ยอมตามความประสงค์ของผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง ข้าพเจ้าได้พยายามที่จะช่วยเหลือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนี้จะได้นำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนี้จะได้นำเนินไปโดยสงบที่สุดที่จะเป็นไปได้ ความพยายามของข้าพเจ้าไม่เป็นผลสำเร็จ ด้วยผู้ก่อการไม่ให้มีเสรีภาพในการเมืองโดยวิบุรณแก่ประชาชน และไม่ฟังความเห็นของประชาชนอย่างจริงจัง ตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้นจะสังเกตเห็นได้ว่าอำนาจนโยบายตกอยู่กับผู้ก่อการและผู้สนับสนุนผู้ก่อการ มากกว่าอยู่กับผู้แทนราษฎร ซึ่งราษฎรได้เลือกตั้งมา เช่น รัฐธรรมนูญชั่วคราวเป็นต้น แสดงให้เห็นว่าผู้ใดที่ผู้ก่อการไม่เห็นชอบด้วยก็ถูกตัดออกจากการเป็นผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญถาวรเป็นการดีขึ้นก็ด้วยข้าพเจ้าร้องขอ แต่ที่ข้าพเจ้าได้ยินยอมให้มีสมาชิกสองประเภทนั้น



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ไม่ใช่จะทำให้ผู้ก่อการมีทางที่จะตั้งสมาชิกกึ่งหนึ่งของสภาฯ เพื่อเข้ากระทำการควบคุมในสภาฯ ข้าพเจ้าแสดงความหวังไว้ว่าสมาชิกประเภทที่สองซึ่งข้าพเจ้าได้ตั้งนั้น จะได้คัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้และความชำนาญในการปกครองทั่วๆ ไป มิใช่คัดเลือกจากพรรคใดพรรคนึง ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยเหลือแนะนำสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งมา

ครั้นถึงเวลาตั้งสมาชิกประเภทที่สอง ข้าพเจ้าไม่ได้มีโอกาสดังที่ได้แนะนำการคัดเลือก (ดูคำชี้แจงข้อเท็จจริงของรัฐบาลต่อที่ประชุมสภาที่ยกมาอ้างแล้วข้างต้น - ผู้เขียน) และรัฐบาลได้คัดเลือกพรรคพวกของตนเป็นส่วนมาก โดยไม่คำนึงถึงความชำนาญของผู้ที่คัดเลือกมา นอกจากนี้ ผู้ก่อการบางคนได้วางแผนการที่จะบรรจุการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในโครงการเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ได้ทำให้ผู้ก่อการและพรรคพวกของตนแตกกันและสภาฯ ก็ต้องถูกปิด และรัฐธรรมนูญบางมาตราถูกงดตามคำแนะนำของรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอยู่ในขณะนั้น การทั้งนี้ได้ก่อความไม่สงบในทางการเมืองขึ้น ครั้นต่อมาพระยาพหลฯ และพรรคพวกได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองด้วยกำลังทหารอีกครั้งหนึ่ง และตั้งแต่บัดนั้นมาความหวังที่จะให้การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปโดยเรียบร้อยก็ลดน้อยลง เพราะว่าผู้ก่อการไม่ให้เสรีภาพในทางการเมืองอย่างแท้จริงแก่ประชาชนและประชาชนไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นก่อนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญๆ กบฏจึงเกิดขึ้น เป็นเหตุให้ต้องเสียเลือดเนื้อคนไทยกับคนไทยกันเอง เมื่อข้าพเจ้าได้ขอให้แก้รัฐธรรมนูญเพื่อให้อนุโลมตามหลักประชาธิปไตยอันแท้จริง และเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน รัฐบาลและพรรคพวกซึ่งถืออำนาจบริบูรณ์อยู่ ณ ขณะนั้นนั้นก็ไมยอมตาม ข้าพเจ้าได้ขอให้ประชาชนมีโอกาสแสดง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ความเห็นก่อนจะกระทำการเปลี่ยนแปลงอย่างใดในหลักการอันสำคัญๆ และในนโยบายที่เกี่ยวกับความผาสุกของประชาชน แต่รัฐบาลก็ไม่ยอมตามอีก แม้ในการประชุมสภาฯ เมื่อได้เสนอเรื่องสำคัญๆ เช่น เรื่องคำขอต่างๆ ของข้าพเจ้า เป็นต้น สมาชิกก็มิได้มีโอกาสดูจะพิจารณาเรื่องนั้นๆ โดยละเอียดตามสมควร เพราะถูกรบเร้าให้ตกลงกันโดยด่วนในการประชุมคราวเดียว อนึ่ง รัฐบาลได้ออกกฎหมายปราบผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดในทางการเมือง โดยใช้วิธีพิจารณาอันขัดกับหลักยุติธรรมที่รับรองกันทั่วๆ ไป ผู้ต้องหาเหล่านั้นได้ถูกตัดโอกาสที่จะแก้คดีในศาลยุติธรรม ได้ถูกชำระเป็นการลับ โดยมีคณะกรรมการพิจารณาด้วยวิธีที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่อข้าพเจ้ายังมีอำนาจสมบูรณ์ตามนิติฐานะอยู่ ข้าพเจ้าขอให้เลิกวิธีพิจารณาเช่นนี้เสีย แต่รัฐบาลก็ไม่ยอม ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลและผู้สนับสนุนใช้วิธีปกครองซึ่งไม่ชอบด้วยเสรีภาพของบุคคลและหลักยุติธรรมที่ข้าพเจ้าคิดเห็นและเชื่อถือ ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้บุคคลใดหรือคณะใดดำเนินการปกครองวิธีนี้ในนามของข้าพเจ้าฯ พร้อมทั้งจะละอำนาจซึ่งข้าพเจ้ามีอยู่แต่ก่อนให้แก่ประชาชนทั่วๆ ไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยอมสละให้แก่บุคคลหรือคณะใดๆ เพื่อที่จะใช้อำนาจนั้นๆ โดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาชน บัดนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าที่จะให้ประชาชนได้มีเสียงอันแท้จริงในนโยบายของบ้านเมือง เป็นอันไร้ผลแล้ว และโดยที่ข้าพเจ้าก็รู้สึกอยู่ ณ บัดนี้ว่าไม่มีทางใดที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือหรือคุ้มครองประชาชนได้อีกต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงสละราชสมบัติโดยหนังสือฉบับนี้ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าสละสิทธิ์ทั้งปวงที่ข้าพเจ้ามีอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนไว้ซึ่งสิทธิทั้งปวงที่ข้าพเจ้าเคยมีอยู่ก่อนขึ้นครองราชสมบัติ ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะตั้ง





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ผู้ใดเป็นผู้สืบทอดสมบัติแทนข้าพเจ้า ซึ่งตามกฎหมายเทียบได้ว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะกระทำได้ ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อความไม่สงบในบ้านเมืองเพื่อประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ถ้าหากว่าผู้ใดใช้นามของข้าพเจ้าในการเช่นนี้ ขอให้เป็นที่เข้าใจอย่างชัดแจ้งว่า การอันนั้นได้กระทำไปโดยข้าพเจ้ามิได้ยินยอมหรือสนับสนุนประการใด ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอันมากที่ข้าพเจ้าจะทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนแห่งประเทศไทยของข้าพเจ้าต่อไปไม่ได้ตามความประสงค์จำนงหมาย ซึ่งข้าพเจ้าได้รับสืบมาแต่พระราชบรรพบุรุษของข้าพเจ้า ๆ ได้แต่ตั้งอธิษฐานขอให้ประเทศสยามได้รับความรุ่งเรือง และประชาชนชาวสยามได้รับความสุขสืบไป

### (พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก

เมื่อทางฝ่ายรัฐบาลโดยนายนาหวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ได้อ่านแถลงการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสภาผู้แทนราษฎรจบลงแล้ว ก็ได้มีผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรีลุกขึ้นอภิปรายต่อไปว่า เมื่อกรณีเป็นเช่นนี้ เราจะจัดการอย่างไรต่อไป ขอให้ท่านที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีได้ทรงอธิบาย จากนั้น พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ก็ได้ลุกขึ้นแถลงว่า ขอให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีได้ทรงแถลง ผู้ทำการแทนประธานสภาฯ ได้กล่าวอนุญาต

**หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ** (ซึ่งต่อมาได้ทรงเป็นพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ได้ทรงแถลงว่า ปัญหาเฉพาะหน้าของสภาผู้แทนฯ ก็คือ พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงสละราชสมบัติ เพราะฉะนั้นปัญหาที่จะพิจารณาก็คือว่า สภาผู้แทนราษฎรจะมีส่วนอย่างไรบ้าง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามกิติ หรือรัฐธรรมนูญอื่นๆ กิติ ย่อมไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยการสละราชสมบัติ หรือที่ฝรั่งเรียกว่า Abdication ความตรงกัน Abdication ก็แปลว่าการสละตำแหน่ง สูงๆ สิทธิสูงๆ คือสละราชสมบัตินั่นเอง แต่ว่าการสละราชสมบัติ นี้ก็ได้เคยมีมาในประวัติศาสตร์ การสละราชสมบัตินั้นถ้าเป็นไป ด้วยความจำนงของผู้สละ ฝรั่งเรียกว่า Voluntary Abdication สละ โดยสมัคร ถ้าเช่นนั้นแล้วก็เป็นผลอันสมบูรณ์ได้ เพราะถือว่าราช- สมบัติเป็นสมบัติอย่างหนึ่งซึ่งได้รับทอดมาจากพระราชบรรพบุรุษ เพราะฉะนั้น เมื่อผู้ที่ทรงสิทธิในสมบัตินั้นจะสละก็ย่อมสละได้ โดย เทียบกับหลักกฎหมายธรรมดาว่า ผู้ที่ทรงสิทธิอยู่ย่อมสละได้ แต่ ปัญหายุ่งยากที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ในต่างประเทศนั้น ก็เนื่อง มาจากว่าการสละราชสมบัติโดยสมัครนั้นมีตัวอย่างน้อยเต็มที หรือ จะว่าไม่มีก็ได้ โดยมากพระมหากษัตริย์ที่ทรงสละราชสมบัตินั้น เนื่องมาจากมีเหตุบังคับ คราวนี้เมื่อสละราชสมบัติในกรณีเช่นนี้ รัฐสภาในประเทศนั้นๆ มักอยากจะกระทำรุนแรงขึ้นไป คือหมายความว่า อยากจะดีโพส Depose คือถอดพระมหากษัตริย์ ในกรณีเช่นนั้น แลละจึงจะมีปัญหาขึ้น แต่ในกรณีเฉพาะหน้า ผู้แทนราษฎรใน วันนี้ หาได้ตกอยู่ในประเภทเช่นนั้นไม่ เพราะสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้แสดงความประสงค์แล้วว่า อยากจะใคร่ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับมาปกครองราชสมบัติ แต่หากพระองค์ ได้ทรงสละราชสมบัติโดยน้ำพระทัยสมัครต่างหาก คราวนี้ในกรณีที่ รัฐสภาไม่มีความประสงค์ที่จะ Depose คือถอดพระมหากษัตริย์นั้น ปัญหายุ่งยากที่เกิดขึ้นและได้เคยเถียงกันในการปฏิบัติในประเทศ อังกฤษเมื่อปีคริสต์ศักราช ๑๖๘๘ เป็นต้น ก็เนื่องมาจากในเวลานั้นมีพวกหนึ่งซึ่งเชื่อใน The divine rights of Kings ซึ่งถือว่า พระมหากษัตริย์ทรงรับตำแหน่งหรือทรงสิทธิไว้โดยทรงรับสิทธิ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

มาจากพระผู้เป็นเจ้า เพราะฉะนั้นพวกเหล่านั้นก็ถือว่าสิทธิที่ได้รับมาจากพระผู้เป็นเจ้าแล้วพระมหากษัตริย์ก็ทรงสละไม่ได้ นี่เป็นพวกหนึ่งที่ยึดความเชื่อนั้น แต่ในกรณีเฉพาะหน้าสภาผู้แทนราษฎรนี้ก็ไม่ได้ตกอยู่ในประเภทรูปนั้น เพราะว่าตามประเพณีของไทยก็ดี หรือตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามก็ดี ราชสมบัติไม่ได้เป็นทรัพย์สินที่ได้ทรงรับมาจากพระผู้เป็นเจ้า หรือปัญหาที่เกิดขึ้นว่า คือข้าพเจ้าชักตัวอย่างการปฏิวัติในประเทศอังกฤษในคริสต์ศักราช ๑๖๘๘ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นถือว่ารัฐบาลได้เลือกตั้งหรือมีส่วนเลือกตั้งพระมหากษัตริย์ เพราะฉะนั้นจึงถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงสละราชสมบัติไม่ได้โดยไม่ได้รับความยินยอมของรัฐบาล คือ ประเทศอังกฤษเขามีสองสภา คือสภาขุนนางกับสภาสามัญ แต่ว่าในที่สุดก็ตกลงกันเป็นสายกลาง ซึ่งมีปรากฏอยู่ใน Bill of Right ว่าพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ได้ทรงสละราชสมบัติ คือตกลงเป็นกลาง ไม่ตกลงว่าเนื่องมาจากพระผู้เป็นเจ้าหรือสภาได้แต่งตั้ง แต่ได้มีข้อความบ่งไว้ว่า พระมหากษัตริย์ได้ทรงสละราชสมบัติและราชบัลลังก์ว่างลงแล้ว สภาฯ ก็ได้เชิญเสด็จพระมหากษัตริย์องค์ต่อไปให้ขึ้นครองราชสมบัติ คราวนี้ถ้าจะเทียบกรณีการปฏิวัติในประเทศอังกฤษ ในคริสต์ศักราช ๑๖๘๘ กับกรณีของเรา จะเห็นว่าไม่ตรงกันเลย เพราะว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์นี้ ได้ทรงครองราชสมบัติโดยการสืบสันตติวงศ์ ข้าพเจ้าจะขออ่านประกาศเมื่อตอนเสวยราชย์ตอนหนึ่งว่า “ประกาศลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ มีรับสั่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ซึ่งได้ทรงรับรัชทายาทสำเร็จราชการแผ่นดิน ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า ฯลฯ” แล้วข้อความที่ประกาศนั้นเกี่ยวกับพระมงกุฎเกล้าฯ ที่สวรรคต คราวนั้น แต่คำที่ประกาศในครั้งนั้นที่เกี่ยวกับการเสวย

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



ราชย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ก็มีอยู่ในตอนที่ว่า “ซึ่งได้ทรงรับรัชทายาทสำเร็จราชการแผ่นดิน” คือหมายความว่า ทรงสืบราชสมบัติเหมือนกับสมบัติอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น การที่จะทรงสละราชสมบัตินี้ ก็ย่อมจะทรงกระทำได้ด้วยพระองค์เอง ด้วยความจำนงของพระองค์เอง เพราะพระองค์สมัคที่จะทรงทำเช่นนั้น นี่ข้าพเจ้าพิจารณาแต่ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ส่วนพระองค์ต่อไปซึ่งจะขึ้นครองราชย์ก็ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนฯ เพราะฉะนั้นสำหรับพระองค์ต่อไปอาจมีปัญหาคือว่า สภาฯ อาจจะต้องยินยอมด้วยก็ได้ แต่ข้าพเจ้าไม่พิจารณาในที่นี้ เพราะนอกประเด็น เฉพาะประเด็นเฉพาะหน้า ก็คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับรัชทายาทคือเป็นการสืบราชสมบัติ มาบัดนี้ทรงสละราชสมบัติด้วยพระทัยสมัค เพราะฉะนั้นตามหลักกฎหมายทั่วไป กฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือประเพณีตามที่ข้าพเจ้าได้ชี้แจงมาก็ย่อมทรงทำได้ และนิติกรรมอันนั้น คือนิติกรรมพระราชหัตถเลขาที่ทรงสละราชสมบัติที่มีผลสมบูรณ์ในตัว แต่ทว่าต้องเป็นหลักฐานที่เชื่อถือได้ และเพราะเรื่องนี้เกี่ยวกับประชาชนทั่วไป เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็ต้องเสนอสภาผู้แทนฯ และเชื่อว่าเป็นพระราชประสงค์เช่นนั้นด้วย เมื่อเสนอต่อสภาผู้แทนฯ แล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าสภาผู้แทนฯ รับทราบไว้ก็พอ เพราะการรับทราบไว้ก็แสดงว่านิติกรรมอันนั้น คืออันที่ทรงสละราชสมบัติเป็นหลักฐานในปัญหาเรื่องต้น คือเรื่องสละราชสมบัติ ข้าพเจ้ามีข้อชี้แจงแต่เพียงนี้”

จบคำอภิปรายของ ม.จ. วรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษา  
นายกรัฐมนตรีเพียงเท่านี้

ต่อจากนั้น ก็ได้มีผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ ได้อภิปรายกัน  
อย่างมากมายและอย่างกว้างขวางหลายแง่หลายมุม นายทองอินทร์





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

กริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้อภิปรายถึงเรื่อง  
ปัญหาในเรื่องเอกสารที่รัฐบาลส่งมาพิจารณานั้น ว่าจะเชื่อว่  
เป็นจริงได้เพียงใด

นายนาวาทรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรี ได้กล่าว  
อภิปรายว่า ข้าพเจ้ามีความเห็นพ้องตามที่สมาชิกได้อภิปราย  
เมื่อนี้ แต่ขอประทานเสนอต่อที่ประชุมเพื่อทราบว่ รัฐบาลได้  
ใช้ความพยายามทุกทางในอันที่จะสืบสวนว่ บรรดาสำเนาทุก  
อย่างที้นำมาเสนอสภา ถูกต้องแล้ว รัฐบาลมีเหตุผลอยู่หลายอย่าง  
ที่จะสนับสนุนให้เห็นว่า สำเนาทีเสนอนี้เป็นการถูกต้อง เป็นต้นว่  
พระราชหัตถเลขาผู้สำเร็จราชการได้บอกถึงเรื่องนี้มาโดยลำดับ  
โทรเลขของเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ข้าพเจ้าเสียใจว่เจ้าหน้าที่  
ได้คัดตกไปนั้นไม่ได้เสนอมา คือบอกว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว  
พระราชทานพระราชหัตถเลขามายังท่าน แล้วท่านไม่รับ พระบาท-  
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้นำไปยังสถานทูต ขอคำสั่งว่รัฐบาลจะ  
ทำอย่างไร รัฐบาลจึงได้พิจารณาว่า ในกรณีเช่นนี้เราจะต้องเป็น  
ฝ่ายข้อ ฉะนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องออก เมื่อ  
เจ้าคุณศรีฯ ไม่รับ ทางสถานทูตก็บอกว่าไม่กล้าเปิดซอง ถ้าจะรับ  
ก็เพียงปิดซอง รัฐบาลก็ไม่สามารถทีจะทราบอะไรได้ รัฐบาลจึงส่ง  
ไปยังเจ้าคุณศรีธรรมาธิเบศให้รับ เพราะฉะนั้นฟังความตามหนังสือพิมพ์  
ในต่างประเทศก็แพร่ข่าวว่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง  
ลาออกจากพระราชสมบัติแล้ว และบางฉบับก็ได้ลงเอกสารพระ-  
ราชหัตถเลขาด้วย รวมความว่รัฐบาลกล้ารับรองได้ว่สำเนาที  
เสนอให้นี้ถูกต้องแล้ว แต่ทว่ามีทีควรจะเสนออยู่อย่างหนึ่งว่ใน  
พระราชหัตถเลขาเป็นคำแปลจากภาษาอังกฤษอีกชั้นหนึ่ง ซึ่ง  
เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศก็ได้บอกว่ได้แปลตามถ้อยคำต่อคำ ถ้า  
จะปฏิบัติตามทีสมควรจะเป็นแล้วก็เป็นอย่างทีสมาชิกกล่าว แต่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



เมื่อความจำเป็นมีหลายประการ ดังที่นายฯ ได้แถลงไว้แล้วว่า เวลาที่น่าจะเกิดความไม่สงบและอันตรายภายใน รัฐบาลได้คำนึงถึงข้อที่เสียหายอยู่ ถ้าเราทำล่าช้าแล้วผลเสียหายจะมีบังเกิดขึ้นเป็นเอนกประการ รัฐบาลคำนึงถึงเรื่องนี้ ซึ่งในระหว่างไปเฝ้าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในเรื่องที่ไม่ทรงเซ็นหนังสือ เช่นนี้แล้วจะทำอย่างไร ตามบันทึกก็ว่าท่านไม่สามารถทรงเซ็นหนังสือได้ เพราะทางพระมหากษัตริย์ทรงห้ามมา และรัฐบาลซึ่งถือว่าถ้าตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ว่าเมื่อไม่สามารถทรงเซ็นหนังสือได้แล้ว คณะรัฐมนตรีก็ต้องทำหน้าที่นี้ และรับหน้าที่นี้เป็นการเตรียมเอาไว้ เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เท่าที่แถลงมาก็ย่อมจะเห็นว่าเรามีความจำเป็นพิเศษ และที่ทำนี้ก็อาศัยหลักเกณฑ์ตามที่สมาชิกได้กล่าวมานั่นเอง ถ้าความประสงค์แห่งสภาฯ นี้มีว่าใครจะให้รัฐบาลรับรองแล้ว รัฐบาลก็รับรอง ดังที่ได้แถลงมาแล้ว”

เมื่อนายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ แถลงจบลงแล้ว ผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ ได้อภิปรายกันมากมาย แต่ส่วนมากก็มีความเห็นว่าเป็นสิทธิส่วนพระองค์ ไม่มีใครอาจคัดค้านได้ และได้พิจารณาเรื่องพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ในที่สุดที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ส่งโทรเลขไปถวายพระพร ในโอกาสที่ได้ทรงสละราชสมบัติในครั้งนี้

เลิกประชุมเวลา ๓.๑๗ นาฬิกา

อนึ่งเกี่ยวกับผู้สืบราชสันตติวงศ์นั้น เนื่องจากพระองค์ไม่ได้ทรงแต่งตั้งองค์รัชทายาทเอาไว้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะอัญเชิญเจ้านายพระองค์หนึ่งพระองค์ใดขึ้นเป็นกษัตริย์สืบไป และในการนี้ก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ซึ่งเจ้าพระยาวรวงศ์พิพัฒน์ รัฐมนตรีกระทรวงวัง ได้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ส่งเอกสารลำดับสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระบาทสมเด็จพระปร-  
มินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ผ่านการตรวจสอบ  
จากผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กรมพระนครสวรรค์วดีติวงศ์แล้ว  
ไปให้รัฐบาลพิจารณา ดังสำเนาเอกสารลำดับสืบราชสันตติวงศ์  
ต่อไปนี้

(สำเนา)

ลับ

ที่ ๑๓๐/๓๐๖๑

กระทรวงวัง

วันที่ ๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เรื่อง ส่งบัญชีลำดับสืบราชสันตติวงศ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง เรียน นายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าขอส่งบัญชีลำดับสืบราชสันตติวงศ์ ตามกฎมณเฑียรบาล  
นับแต่สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวลงมาเพียงพระเจ้าพี่ยาเธอ น้อง  
ยาเธอ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีติวงศ์  
ได้ทรงตรวจแล้วมายังท่านตามหน้าที่

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงนาม) เจ้าพระยาวรวงศ์พัฒน

ลำดับสืบราชสันตติวงศ์ต่อจาก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

| ลำดับ | พระนาม                                            | ประสูติ พ.ศ. | หมายเหตุ            |
|-------|---------------------------------------------------|--------------|---------------------|
|       | สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ | ๒๔๓๔         | หาพระองค์นี้ไม่แล้ว |
| ๑.    | พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนันตมหาดล                | ๒๔๖๘         |                     |
| ๒.    | พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช            | ๒๔๗๐         |                     |





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ คำนถระกุล...



|                                                         |      |                  |
|---------------------------------------------------------|------|------------------|
| ๓. สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต  | ๒๔๒๔ |                  |
| ๔. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร         | ๒๔๔๗ |                  |
| สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์      | ๒๔๒๕ | หาพระองค์ไม่แล้ว |
| ๕. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล           | ๒๔๕๓ |                  |
| ๖. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร           | ๒๔๕๖ |                  |
| ๗. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรมงคลการ             | ๒๔๕๘ |                  |
| พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (กิตติการ)          | ๒๔๑๗ | หาพระองค์ไม่แล้ว |
| ๘. หม่อมเจ้าอมรสมานลักษณ์                               | ๒๔๓๙ |                  |
| ๙. หม่อมเจ้านักขัตรมงคล                                 | ๒๔๔๐ |                  |
| ๑๐. หม่อมเจ้าจรจบกิตติคุณ                               | ๒๔๔๓ |                  |
| พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี (ประวิตร)          |      | หาพระองค์ไม่แล้ว |
| ๑๑. หม่อมเจ้ากัลยาณวงศ์ประวิตร                          | ๒๔๔๘ |                  |
| ๑๒. หม่อมเจ้าจิตรปรีดี                                  | ๒๔๕๐ |                  |
| ๑๓. หม่อมเจ้าวิกรมสารสิน                                | ๒๔๕๔ |                  |
| พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช (จิรประวิติ)     |      | หาพระองค์ไม่แล้ว |
| ๑๔. หม่อมเจ้าประสพศิริประวัติ                           | ๒๔๔๔ |                  |
| ๑๕. หม่อมเจ้านิทนสาร                                    | ๒๔๔๘ |                  |
| ๑๖. หม่อมเจ้าจรจรัลพันธ์                                | ๒๔๕๕ |                  |
| พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์ (อาภากร)    |      | หาพระองค์ไม่แล้ว |
| ๑๗. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา               | ๒๔๔๗ |                  |
| ๑๘. หม่อมเจ้ารังษิยาการ                                 | ๒๔๔๙ |                  |
| ๑๙. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน (ฉัตรชัย)  | ๒๔๒๔ |                  |
| ๒๐. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร                 | ๒๔๕๖ |                  |
| ๒๑. พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงสิงหนวิกรมเกรียงไกร (วุฒิไชย) | ๒๔๒๖ |                  |
| ๒๒. หม่อมเจ้าทรงวุฒิไชย                                 | ๒๔๕๓ |                  |
| ๒๓. หม่อมเจ้าอุไทยเฉลิมลาภ                              | ๒๔๕๖ |                  |



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

หมายเหตุ ที่พิมพ์พระนามตัวดำพิเศษ หมายความว่า พระมารดาของท่านพระองค์นั้นเป็นเจ้าของคือเป็น อุภโต สุชาติ

ตรวจเห็นถูกต้องแล้ว

นริศ

๕ มี.ค. ๗๗

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาโดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลในประเด็นแรกว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงมีพระเชษฐาร่วมพระราชชนนีที่มีพระราชโอรสทรงพระชนม์ชีพอยู่คือ

(๑) พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ซึ่งเป็นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ ที่ทรงเป็นรัชทายาทในรัชกาลที่ ๖ ครั้นแล้วจึงพิจารณาคำว่า “โดยนัย” แห่งกฎมณเฑียรบาล ๒๔๖๗ นั้น พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ จะต้องยกเว้นตามมาตรา ๑๑ (๔) แห่งกฎมณเฑียรบาลนั้นหรือไม่ เพราะพระมารดามีสัญชาติเดิมเป็นชาวต่างประเทศ ซึ่งตามตัวบทโดยเคร่งครัดกล่าวไว้แต่เพียงยกเว้นผู้สืบราชสันตติวงศ์ที่มีพระชายาเป็นคนต่างด้าว (ขณะนั้นพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ยังไม่มีชายาเป็นนางต่างด้าว) รัฐมนตรีบางท่านเห็นว่าข้อยกเว้นนั้นใช้สำหรับรัชทายาทองค์อื่น แต่ไม่ใช้ในกรณีสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ ซึ่งขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สถาปนาเป็นรัชทายาทนั้นก็ทรงมีพระชายาเป็นนางต่างด้าวอยู่แล้ว และทรงรับรองเป็นสะใภ้หลวงโดยถูกต้อง แต่ส่วนมากของคณะรัฐมนตรีตีความคำว่า “โดยนัย” นั้น ย่อมนำมาใช้ในกรณีที่ผู้ซึ่งจะสืบราชสันตติวงศ์มีพระมารดาเป็นนางต่างด้าวด้วย

(๒) พระองค์เจ้าวรานนท์ฯ เป็นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้า-



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนะตระกูล...



ฟ้าจุฑาธุชฯ ที่เป็นพระเชษฐาร่วมพระราชชนนีของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ แต่รัฐธรรมนูญเห็นว่าพระมารดาของพระองค์เจ้าวรนาถฯ เป็นคนธรรมดาสามัญซึ่งเป็นหม่อมชั้นสองของสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้น ที่ทรงมีพระชายาเป็นหม่อมเจ้าได้รับพระราชทานเสกสมรสแต่ไม่มีโอรส ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้ผ่านการพิจารณาพระองค์เจ้าวรนาถฯ

ครั้นแล้วจึงได้พิจารณาเสมือนว่ากรณีทีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติเป็นกรณีที่ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้พระราชโอรสและพระราชนัดดาทั้งไว้สมเด็จพระอนุชาพร้อมพระชนนี แต่ทรงมีสมเด็จพระเชษฐาหรือสมเด็จพระอนุชาต่างพระชนนีหรือพระโอรสของสมเด็จพระเชษฐาหรืออนุชา”

ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงมีพระชนม์อยู่ แต่พระองค์เสด็จไปประทับในต่างประเทศโดยคำขอรับรองของคณะราษฎร คณะรัฐมนตรีจึงไม่พิจารณาถึงพระองค์ท่านและพระโอรสของพระองค์ที่มีอยู่หลายพระองค์ โดยอาศัยคำว่า “โดยนัย” ดังนั้นจึงได้พิจารณาว่าพระโอรสของสมเด็จพระเชษฐาหรือสมเด็จพระอนุชาต่างพระชนนีกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มีท่านผู้ใดบ้าง ก็ได้ความจากเจ้าพระยาวรวงษ์ฯ ว่า มีพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ และของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฯ

ในระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้าทั้งสองพระองค์นั้น พระมารดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมราชเทวี ซึ่งทรงศักดิ์สูงกว่าพระมารดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฯ แต่ในชั้นพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้าแต่ละพระองค์ดังกล่าว นั้น พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลฯ มีพระมารดาเป็นพระองค์เจ้าหญิง ส่วนพระโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ มีพระมารดา คือหม่อมสังวาลย์



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

(เรียกพระนามขณะนั้น) แต่ก็ได้รับพระราชทานเสกสมรสเป็น  
สะใภ้หลวงโดยชอบแล้ว และสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้นก็ได้ทรง  
ยกย่องให้เป็นพระชายาคนเดียวของพระองค์ โดยคำนึงถึง  
สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ ที่ได้ทรงทำคุณประโยชน์แก่ราษฎรและ  
เป็นเจ้านายที่บำเพ็ญพระองค์เป็นนักประชาธิปไตย เป็นที่เคารพ  
รักใคร่ของราษฎรส่วนมาก คณะรัฐมนตรีจึงเห็นชอบพร้อมกันเสนอ  
สภาผู้แทนราษฎร ขอความเห็นชอบที่จะอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ-  
พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้  
ทรงประกาศเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๐ ให้ยกหม่อมเจ้า-  
อานันทมหิดลและหม่อมเจ้าในสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลหลายพระองค์เป็น  
พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าไว้แล้วนั้น ดังนั้นเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม  
๒๔๗๗ (ปีอย่างเก่า) สภาผู้แทนราษฎรก็ได้ลงมติเห็นชอบตามคำเสนอ  
ของรัฐบาลในการอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล  
ขึ้นทรงราชย์ย้อนหลังไปก่อนวันลงมติ คือให้ถือว่าขึ้นทรงราชย์  
ตั้งแต่วันและเวลาที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติ  
คือตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ เวลา ๑๓.๔๕ น. (เวลาใน  
ประเทศอังกฤษ) ตามคติสากลนิยมแห่งราชาธิปไตย ที่ถือว่า  
สถาบันกษัตริย์สืบสันตติกันตลอดไปไม่มีวันตาย หรือนัยหนึ่ง  
ราชบัลลังก์ไม่ว่างกษัตริย์

หลังจากที่สภาผู้แทนราษฎร ได้ให้ความเห็นชอบในการ  
อัญเชิญพระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นครองราชย์ในวันที่ ๗ มีนาคม  
นั้นแล้ว รัฐบาลก็ได้มีโทรเลขไปถึงอัครราชทูตสยาม ประจำกรุง  
ลอนดอน เพื่อนำความกราบบังคมทูลพระปกเกล้าฯ ดังสำเนา  
โทรเลข ต่อไปนี้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

อัครราชทูตสยามลอนดอน

โปรดนำข้อความต่อไปนี้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก

“รัฐบาลได้รับพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติแล้วด้วยความโทมนัส รัฐบาลได้นำพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับทราบไว้ด้วยโทมนัส

สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบในการอัญเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ตามความในมาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญ และโดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ใหม่ยังทรงพระเยาว์อยู่ สภาผู้แทนราษฎรออาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ แห่งรัฐธรรมนูญ ได้ลงมติตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกอบด้วยพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ เป็นประธาน พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยาযমราช

รัฐบาลขอถวายพระพรแก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ขอให้คงทรงพระสำราญอยู่ต่อไป”

(ลงนาม) นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา  
นายกรัฐมนตรี

และในวันที่ ๗ มีนาคม นั้นเอง รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติมีความละเอียดดังนี้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

## คำแถลงการณ์ของรัฐบาล เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ

“เนื่องในการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนทั่วไปทราบทั่วกันว่า นับจาเดิมแต่ประเทศสยามได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญแล้ว รัฐบาลก็ได้ดำเนินการปกครองประเทศเป็นที่เรียบร้อยตลอดมา ทั้งนี้ก็โดยอาศัยพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ครั้นต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชปรารภมายังรัฐบาลว่าใครจะเสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตร ณ ต่างประเทศเป็นครั้งที่ ๒

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ทราบพระราชดำรินั้น จึงได้ประชุมปรึกษาลงมติว่า ในระหว่างเวลาที่กล่าวแล้วเป็นเวลาซึ่งกบฏเพิ่งเสร็จสิ้นไปใหม่ๆ บ้านเมืองยังไม่สุ่มเป็นปกติเรียบร้อยดีนัก อันการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จนิวัติมาประทับยังกรุงเทพฯ พระมหานครนั้นย่อมเป็นการอุ่นเกล้าฯ แก่ประชาชนยิ่งนัก ฉะนั้นถ้าหากจะเสด็จไปรักษาพระเนตรยังต่างประเทศเสียในขณะนี้ก็จะเป็นที่หวั่นไหวแก่ประชาชน ดังปรากฏว่าได้มีปัญหาเช่นถกถามกันในสภาผู้แทนราษฎรด้วยประการดังกล่าวแล้ว รัฐบาลจึงกราบบังคมทูลพิจารณาว่า ควรประทับรักษาอยู่ในพระมหานครโดยใช้แพทย์ที่เชิญมาจากต่างประเทศแต่พระองค์ก็ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยเด็ดขาดว่า จำเป็นต้องไปรักษายังต่างประเทศซึ่งรัฐบาลก็จำต้องสนองพระบรมราชวินิจฉัยนั้นตามพระราชประสงค์

ในระหว่างที่พระองค์ได้ทรงประทับรักษาพระเนตรอยู่ ณ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ต่างประเทศ รัฐบาลก็ได้ทำการติดต่อกับพระองค์ตลอดมาเป็นที่เรียบร้อย ปรากฏจากอุปสรรคใด ๆ ทั้งปวง จนเมื่อรัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดกพุทธศักราช ๒๔๗๖ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยออกประกาศใช้เป็นกฎหมาย พระองค์ได้ทรงทักท้วงในบางประการ แต่เมื่อรัฐบาลได้กราบบังคมทูลพระกรุณาจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว ก็ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติที่กล่าวแล้ว ออกประกาศใช้เป็นกฎหมายอยู่จนบัดนี้ ต่อมารัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ. ๒๔๗๗ รวม ๓ ฉบับ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติแล้วขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยออกประกาศใช้เป็นกฎหมายแต่พระองค์ไม่ทรงพอพระราชหฤทัยหลักการบางอย่าง จึงพระราชทานพระราชบัญญัติทั้ง ๓ นั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาฯ ได้ลงมตินับตามเดิม รัฐบาลจึงนำร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๓ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อขอให้ทรงลงพระปรมาภิไธยอีกครั้งหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แต่ก็ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในกำหนดในรัฐธรรมนูญฯ

ในระหว่างนี้รัฐบาลได้ทราบมาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีข้อข้องพระราชหฤทัยบางประการ ซึ่งถ้ารัฐบาลมิได้จัดการถวายเพื่อให้เป็นการสมพระราชประสงค์แล้วพระองค์ก็ทรงสละราชสมบัติได้ รัฐบาลจึงได้รับจัดถวายเพื่อให้ต้องพระราชหฤทัยทุกประการ แต่ต่อมามีข้าราชการได้รับทราบเกล้าฯ จากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครานุวัติวงศ์ ผู้สำเร็จ-





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ราชการแทนพระองค์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ ในตอนนั้นรัฐบาลรู้สึกวิตกเป็นอันมาก เพราะมีทราบกรณีและเหตุผลโดยชัดแจ้ง จึงได้แต่งตั้งให้เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศและนายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นผู้แทนรัฐบาลออกไปเฝ้าทูลละอองธุรีพระบาท ณ ประเทศอังกฤษ และได้พยายามกราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญเสด็จกลับพระมหานคร คณะผู้แทนรัฐบาลก็ได้กระทำตามคำสั่งโดยเต็มที่ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จเพราะพระองค์ได้ทรงขอร้องต่อรัฐบาลหลายประการ ในประการที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ รัฐบาลก็ได้จัดสนองพระราชประสงค์เท่าที่จะถวายได้ ในส่วนที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ก็เป็นอันนอกเหนืออำนาจที่รัฐบาลจะจัดถวายได้ตามพระราชประสงค์ ในที่สุดได้แสดงพระราชประสงค์มาว่า ขอให้สำเร็จเรื่องทั้งหมดขึ้นเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อภิปรายกันแล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้เห็นชอบพร้อมกันตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไปและลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ผ่านระเบียบวาระไปได้ ตามข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร

บัดนี้ได้ทรงมีพระราชหัตถ์เลขาทรงสละราชสมบัติพระราชทานมายังรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลได้รับพระราชกระแสใส่เกล้าฯ ด้วยความโสมนัสอย่างยิ่ง เพราะรัฐบาลรู้สึกอยู่ว่าได้มีความจงรักภักดีและซื่อสัตย์สุจริตต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้อยู่เต็มที่ตลอดมา ได้พยายามทุกทางจนสุดความสามารถที่จะทูลทูลพระบาทสมเด็จพระสละพระราชสมบัติ แต่ก็หาสมตามความมุ่งหมายไม่ ฉะนั้นรัฐบาลจึงได้นำพระราชหัตถ์เลขาทรงสละราชสมบัติ ขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎร





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ได้ลงมติรับทราบไว้ด้วยความโหม้นัส และในโอกาสนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง ซึ่งเป็นผู้รักษาการณ์ให้เป็นไปตามกฎมณเฑียรบาลได้นำรายพระนามพระราชวงศ์ ซึ่งสมควรจะเป็นผู้สืบสันตติวงศ์โดยมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงลงพระนามว่าทรงตรวจถูกต้องแล้วขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอรับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบให้สถาปนาพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาณันทมหิดล เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสืบสันตติวงศ์ต่อไป ตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ และได้ลงมติเห็นชอบให้ตั้ง นายพันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์, นายนาวาตรีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๐ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

ตามเหตุการณ์ดังได้กล่าวมาแล้วประกอบด้วยเวลาอันจำกัด รัฐบาลจึงขอแถลงให้ประชาชนทราบไว้แต่โดยย่อเสียขั้นหนึ่งก่อน ส่วนเรื่องราวโดยละเอียดนั้น รัฐบาลจะได้โฆษณาให้ทราบโดยตลอดพร้อมด้วยสำเนาพระราชหัตถ์เลขาทรงสละพระราชสมบัติในโอกาสอันเร็วที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้ประชาชนเชื่อมั่นในรัฐบาลนี้ว่า รัฐบาลนี้ย่อมรักษาระบอบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้ธรรมนูญเสมอ

ในที่สุด รัฐบาลขอให้ข้าราชการฝ่ายทหาร และพลเรือนตลอดจนอาณาประชาราษฎร จงตั้งอยู่ในความสงบ อย่าหลงเชื่อในข่าวอгуศลใด ๆ ซึ่งหากจะมีผู้ก่อให้เกิดขึ้น และช่วยเหลือร่วมมือกันเพื่อยังความเรียบร้อยให้เกิดแก่ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ จงทุกประการ

วันที่ ๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ต่อมาในวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๗ อัครราชทูตสยาม  
ประจำกรุงลอนดอนได้โทรเลขตอบโทรเลขลงวันที่ ๗ มีนาคม ของ  
รัฐบาล ดังสำเนาโทรเลขต่อไปนี้

## กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพฯ

ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขของท่านลงวันที่ ๗ เดือนนี้ ข้าพเจ้า  
ได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรับสั่ง  
ให้ข้าพเจ้าแจ้งข้อความดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าและพระชายาขอปจใจรัฐบาลที่ได้แสดงความ  
หวังดีมา ข้าพเจ้ามีความเสียใจ ที่ข้าพเจ้าและรัฐบาลไม่สามารถ  
ตกลงกันได้ในปีญหาต่างๆ ซึ่งเรามีความเห็นแตกต่างกัน  
ข้าพเจ้าขอให้รัฐบาลมั่นใจว่า ข้าพเจ้ามิได้มีความรู้สึกโกรธซึ่ง  
และแค้นเคืองด้วยเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นนั้นเลย และขอให้  
คณะรัฐบาลจงบรรลุลความสำเร็จทุกประการ”

ประชาติปก

(ลงนาม) พระยาสุพรรณสมบัติ



ภาคผนวก

ร่าง

เค้าโครงการเศรษฐกิจ

ของ

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์)



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนถะกุล .....

ในจำนวนหลายข้อเรียกร้อง  
และไม่ทรงพอพระทัยนั้น ร่างเค้า  
โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์-  
มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ก็เป็นหนึ่งใน  
นั้น ดังที่พระองค์ท่านได้ทรงกล่าว  
อ้างไว้ในเอกสารสละราชสมบัติตอน  
หนึ่งว่า “นอกจากนี้ ผู้ก่อการบางคน  
ได้วางแผนการที่จะบรรจุการเปลี่ยน-  
แปลงอย่างใหญ่หลวงในโครงการ  
เศรษฐกิจของประเทศ”



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่ได้นำร่างเค้าโครงการฯ นี้ มา  
ใส่ไว้ในภาคผนวก และเพื่อความสมบูรณ์ของร่างเค้าโครงการฯ  
ยิ่งขึ้น จึงขอลำดับความเป็นมาของร่างเค้าโครงการฯ ฉบับนี้ จาก  
เอกสารหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช  
๒๔๘๒ เรื่อง กบฏ ว่าดังนี้

“...พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐ-  
มนูธรรม เป็นผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น ในการที่จะ  
ยกร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นนั้น พระยามโนปกรณนิติธาดา  
พระยาราชาวงษ์สัน พระยาศรีวิสารวาจา หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ได้  
ปรึกษารื้อกันหลายหนหลายครั้ง โดยหลวงประดิษฐ์มนูธรรม  
เสนอว่า ในการที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไปนั้น จะต้องช่วยเหลือ  
ราษฎรในทางเศรษฐกิจก่อน แต่ราษฎรของเราต้องการให้รัฐบาล  
เป็นผู้นำ พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาศรีวิสารวาจา และ  
พระยาราชาวงษ์สัน ไม่ได้โต้แย้ง แสดงความพอใจในหลักการของ  
หลวงประดิษฐ์มนูธรรมที่เสนอในครั้งนั้น

ต่อมาพระยามโนปกรณนิติธาดาได้บอกกับหลวงประดิษฐ์-  
มนูธรรมว่า พระปกเกล้าฯ ให้ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพลพลพยุหเสนา  
แล้วพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งถึงเศรษฐกิจของบ้านเมือง และถาม  
ความเห็นของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมว่า มีอะไรบ้าง หลวงประดิษฐ์-  
มนูธรรมได้กราบทูลตามแนวที่ได้ปรึกษารื้อกับพระยามโน-  
ปกรณนิติธาดา พระยาศรีวิสารวาจา และพระยาราชาวงษ์สันมาแต่



## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ก่อน พระปกเกล้าฯ รับสังฆมเขยเห็นชอบด้วย และรับสั่งต่อไปว่า พระองค์ท่านชอบแบบโซเซียลลิสม์ และพระองค์ท่านเองก็เป็นโซเซียลลิสต์ จึงรับสั่งให้หลวงประดิษฐมนูธรรมไปจัดการเขียนโครงการขึ้น ครั้งแรกหลวงประดิษฐมนูธรรมยังมิได้เขียนโครงการเศรษฐกิจ ต่อมาพระยามโนปกรณนิติธาดาเร่งเร้าให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเขียน โดยอ้างพระปกเกล้าฯ พอพระทัยหลวงประดิษฐมนูธรรมจึงได้เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น เหตุที่ยังมิได้เขียน เพราะมีงานร้อนที่สำคัญอยู่มาก เช่น ทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร

เมื่อร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเสร็จแล้ว ก็ได้พิมพ์ขึ้นแจกจ่ายกันในหมู่ผู้ก่อการและคณะกรรมการราษฎร การที่แจกจ่ายผู้ก่อการนั้นก็เพื่อให้เขาไปอ่านก่อนว่าจะมีความเห็นชอบด้วยหรือไม่ การที่แจกจ่ายคณะกรรมการราษฎรก็เพราะเรื่องนี้จะเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการราษฎร เพื่อให้โอกาสกรรมการราษฎรได้อ่านเสียก่อน ถ้าไม่เห็นชอบด้วยและมีเหตุผลดีกว่า ก็จะยอมตามความเห็นส่วนมากและขอแก้ไขได้

เมื่อแจกไปแล้ว พระยามโนปกรณนิติธาดาไม่เห็นด้วย อ้างว่าได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ มาแล้ว พระปกเกล้าฯ ก็ไม่เห็นด้วยหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่เชื่อ จึงขอให้มีการประชุมทำนองกิ่งราชการเสียก่อน เพื่อที่จะอธิบายให้ที่ประชุมฟังและทราบ พระยามโนปกรณนิติธาดาได้ขอร้องให้หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ ซึ่งมีความรู้ในทางเศรษฐกิจเข้าร่วมด้วย ที่ประชุมก็ยอม ผลของ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ที่ประชุมมีความเห็นไม่ตรงกัน แยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยนั้นมี พระยาทรงสุรเดช พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาศรีวิสารวาจา ต่อมาได้มีการประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้ในระหว่างผู้ก่อการอีก พระยาทรงสุรเดชและผู้ก่อการบางคนมีความเห็นแย้งกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ และเรื่องนี้พระยาทรง-สุรเดชได้ประชุมนายทหาร บอกว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์

การประชุมเค้าโครงการเศรษฐกิจในครั้งแรกนั้น อ้างเหตุผลว่าจะทำไปตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เมื่อโต้แย้งกันมากขึ้น จึงอ้างว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อนร่างโครงการนี้หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ อยู่ ๒ ชั่วโมง ได้กราบทูลถึงเค้าโครงการที่จะร่างขึ้นนั้นโดยชัดแจ้ง พระปกเกล้าฯ มีได้รับสั่งว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อที่ประชุมส่วนมากไม่เห็นด้วยตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมก็ได้คิดที่จะดำเนินตามเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นต่อไป และได้พูดในที่ประชุมว่า เมื่อไม่เห็นด้วยหลวงประดิษฐมนูธรรมก็จะขอลาออก

เหตุการณ์ได้ปรากฏต่อไปว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐมนูธรรมร่างขึ้นนั้น เป็นอุบายของพระยามโน-ปกรณนิติธาดากับพวก ให้กระทำการขึ้นแล้วนำไปถวายพระปกเกล้าฯ ก่อนที่จะถวายพระปกเกล้าฯ พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้คัดลอก





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

เอาร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมเฉพาะที่เห็นด้วย นำไปถวายพระปกเกล้าฯ ว่าเป็นร่างของพวกเขาตนพร้อม กับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม แล้วพระยามโนปกรณนิติธาดากับพวกได้ทำพระราชวิจารณ์ตำหนิเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมว่าไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย และเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วให้พระปกเกล้าฯ ลงพระนาม...”

ดังกล่าวนี้อาจเป็นความเป็นมาของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าเป็นแผนของพระยามโนปกรณนิติธาดากับพวก เพื่อจะเล่นงานท่านปรีดีฯ มันสมองของคณะราษฎรในข้อหาคอมมิวนิสต์ แม้ว่าในเวลานั้นในทางนิตินัยจะยังไม่มีกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์เพิ่งจะออกมาภายหลังที่ท่านปรีดีฯ ถูกบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ แล้วก็ตาม แต่ในทางพฤตินัยถือว่าคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่ไม่พึงปรารถนา สำหรับท่านปรีดีฯ การร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ เป็นการดำเนินตามนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ เพื่อความผาสุกของราษฎร อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังที่ท่านกล่าวไว้ในอารัมภบทของร่างเค้าโครงการตอนหนึ่งว่า

“การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง...”





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## ข้อที่ควรระลึกในการอ่านคำชี้แจงนี้

### การแบ่งการเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์

การคิดที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ ข้าพเจ้าได้ฟังเสียงถึงสภาพอันแท้จริง ตลอดจนนิสัยใจคอของราษฎรส่วนมากกว่าการที่จะส่งเสริมให้ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์นั้น ก็มีอยู่ทางเดียว ซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง โดยแบ่งการเศรษฐกิจนั้นออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

ความคิดที่ข้าพเจ้าได้มีอยู่เช่นนี้ ไม่ใช่เป็นด้วยข้าพเจ้าได้มีอุปาทานผูกมันอยู่ในลัทธิใด ๆ ข้าพเจ้าได้หยิบเอาส่วนที่ดีของลัทธิต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมแก่ประเทศสยามแล้ว จึงได้ปรับปรุงยกขึ้นเป็นเค้าโครงการ

### เหตุแห่งความลำเอียง

แต่มีข้อควรระลึกว่า การจัดบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจนั้น ย่อมมีลัทธิอยู่มากมายหลายอย่าง แต่ผู้ที่นิยมนับถือในลัทธิต่าง ๆ ยังมีอาจที่จะตกลงกันได้ ทั้งนี้ ศาสตราจารย์เดสของปารีสแห่งมหาวิทยาลัยกรุงปารีสได้กล่าวไว้ว่ามีอยู่ ๓ ประการ

### ไม่รู้โดยไม่ตั้งใจ

๑. เพราะบุคคลทุกคนยังไม่รู้ในลัทธิต่าง ๆ การไม่รู้นี้เป็น





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ไปโดยไม่ตั้งใจ เช่นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหรืออ่านตำราที่แท้จริงของลัทธิต่าง ๆ บุคคลผู้นั้นก็มีความตกงอย่างไ้

## ไม่รู้โดยตั้งใจ

๒. เพราะตั้งใจจะไม่รู้ เช่น บุคคลที่ได้ยินได้ฟังคำโฆษณาตลาดว่า ลัทธิหนึ่งนิยมให้ฆ่าฟันกัน ธิบทรพยของผู้มั่งมีเอามาแบ่งให้แก่คนจนเท่า ๆ กัน เอาผู้หญิงเป็นของกลาง แล้วก็หลงเชื่อตามคำตลาดและมีอุปาทานยึดมั่นในคำชั่วร้าย แล้วไม่ค้นคว้าและสืบต่อไปให้ทราบความว่า ลัทธินั้นได้ยุงให้คนฆ่าฟันกันจริงหรือ ธิบทรพยเอามาแบ่งให้เท่า ๆ กันจริงหรือ เอาผู้หญิงมาเป็นของกลางจริงหรือ

## ประโยชน์ส่วนตัว

๓. เพราะเหตุประโยชน์ส่วนตัว กล่าวคือบุคคลที่แม้จะรู้ลัทธิต่าง ๆ ว่ามีส่วนดีอย่างไรก็แก้งทำเป็นไม่รู้ ไม่ยอมที่จะดำเนินตาม เพราะเหตุที่ตนมีประโยชน์ส่วนตัวที่จะป้องกันไม่ให้ใช้ลัทธิต่าง ๆ นั้น เช่น ลัทธิโซเชี่ยลลิสม์ ที่ประสงค้ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเสียเอง เพื่อประโยชน์ของราษฎรเสียทั้งหมดดังนี้ ผู้ที่ประกอบอุตสาหกรรมก็ต้องไม่นิยมลัทธิโซเชี่ยลลิสม์ เพราะเกรงไปว่าประโยชน์ตนที่มีอยู่ในอุตสาหกรรมนั้นจะต้องถูกริบหรือบุคคลที่เกลียดชังรัฐบาลด้วยเหตุส่วนตัว แม้จะรู้ลัทธิต่าง ๆ และเห็นว่าลัทธินั้นดีก็ตาม แต่เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินตามลัทธินั้น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ตนเองได้ตั้งใจเป็นปรปักษ์กับรัฐบาล ก็สร้างทำเป็นถือลัทธิหนึ่ง บุคคลจำพวกนี้จัดเป็นพวกอุบาทว์กาลิโลก เพราะเหตุที่ตนมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ หาได้มุ่งถึงประโยชน์ของราษฎรโดยทั่วไปไม่

## ทฤษฎีมานะ

สำหรับประเทศสยามที่ข้าพเจ้าเคยสังเกตมา ยังเห็นว่ามีอีกเหตุหนึ่ง คือทฤษฎีมานะ ข้าพเจ้าเคยอ่านคำบรรยายของท่าน นักปราชญ์ในสยามบางท่าน ซึ่งอธิบายกล่าวถึงในลัทธิหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ถามท่านผู้นั้นว่าท่านได้อ่านจากหนังสือปรปักษ์ของลัทธินั้น หรือคำเล่าลือ ได้ความว่า ท่านได้ยินข่าวเล่าลือ ข้าพเจ้าจึงแนะนำให้ท่านหนังสือของผู้ที่เป็นกลาง ท่านอ่านแล้วและเห็นจริงว่าที่ท่านได้บรรยายมาแล้วเป็นคำเท็จ แต่เพื่อที่จะสงวนชื่อเสียงส่วนตัวของท่าน ท่านก็มีทฤษฎีมานะสร้างบรรยายอยู่ตามเดิม ทั้งๆ ที่รับกับข้าพเจ้าว่าท่านผิด แต่ท่านต้องทำโดยมานะ ท่าน นักปราชญ์เหล่านี้เป็นพวกอุบาทว์กาลิโลกเช่นเดียวกับพวกที่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่

## ตั้งใจเป็นกลาง

ฉะนั้นผู้อ่านคำชี้แจงของข้าพเจ้า ขอได้โปรดตั้งใจเป็นกลาง หลีกเลียงจากเหตุชั่วร้ายดังกล่าวข้างต้นนี้ และวินิจฉัยว่า คำใดจริงที่ข้าพเจ้าคิดอยู่นี้ จะช่วยราษฎรได้ตามที่คณะราษฎรได้ประกาศ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนถะกุล .....

ไว้นั้นได้หรือไม่ เมื่อติดขัดสงสัยประการใด ก็ขอได้โปรดถามมายังข้าพเจ้า และเมื่อได้ยินผู้ที่แย้งด้วยเหตุใดแล้ว ก็ขอได้โปรดถามผู้แย้งว่าเหตุผลนั้นเป็นของเขาเองหรือเป็นเหตุผลที่เขาได้ยินจากปากตลาดอย่างไร พร้อมทั้งสอบถามถึงเอกสารอันเป็นหลักฐานใดๆ ซึ่งผู้แย้งได้อ่านหรือได้พบ แล้วโปรดแจ้งมายังข้าพเจ้าด้วย

การอ่านคำชี้แจงนี้ไม่ใช่ต้องการว่าผู้มีปัญญาจึงจะวินิจฉัยได้ แม้แต่ผู้ไม่มีปัญญา ถ้าค้นคว้าสืบสวนความจริง ไม่เชื่อแต่ข่าวลือก็จะวินิจฉัยได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ค้นคว้าสืบความจริง

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถระกุล...



## หมวดที่ ๑

### ประกาศของคณะราษฎร

#### หลักข้อ ๓. ของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้ประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์คือหลัก ๖ ประการ หลักซึ่งเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศมีความว่า

“จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”

#### รัฐบาลทำได้ไม่ไปเหตุสุดวิสัย

ความข้อนี้ย่อมฝังอยู่ในใจประชาชนถ้วนหน้า และจะจารึกลงในประวัติของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันความข้อนี้อยู่เสมอ และเห็นว่าถ้ารัฐบาลได้จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคนทำไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยากนั้น ย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้ หากใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลี่ยนนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสภาระ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

สำคัญคือ “บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” และถือว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจที่จะไขประตูเปิดช่องทางให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครองให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้เปิดออกแล้ว รัฐบาลก็ต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้นเข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์มิใช่ทำให้ราษฎรเดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งรับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ที่จะต้องจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรนั้น

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



## หมวดที่ ๒

### ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจในปัจจุบัน

#### ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้ที่มีจิตเป็นมนุษย์ประกอบด้วยความเมตตากรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบทที่ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครที่ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่อาศัย ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทาน พรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมีหรือจะขาดแคลนก็ยังทราบไม่ได้ อนาคตย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่าชีวิตของเรานี้ย่อมชรา ย่อมเจ็บป่วย ก็แหละเมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนี้ จะยังคงมีอาหารรับประทานอีกหรือ เพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว

#### คนมั่งมี, คนชั้นกลาง, คนยากจน ก็อาจแร้นแค้น

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้ มิใช่จะมีแต่ในหมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางที่ดี คนมั่งมีก็ดี ย่อมจะต้องประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม ขอให้คิดว่าเงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ท่านคงจะเก็บเงินนั้นไว้ได้จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่ และอยู่ตลอดสืบไปถึงบุตรหลานเหลนของ





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ท่านได้หรือ ตัวอย่างมีอยู่มากมายที่ท่านคงพบเห็น ว่าคน  
มั่งมีในสมัยหนึ่งต้องกลับเป็นคนยากจนในอีกสมัยหนึ่ง หรือ  
มรดกที่จะตกทอดไปถึงบุตรต้องละลายหายสูญ ไม่คงอยู่ตลอด  
ชีวิตของบุตร บุตรของผู้มั่งมีกลับตกเป็นคนยากจนเช่นนี้ ท่านก็  
จะเห็นได้แล้วว่า เงินนั้นไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้ อันจะเป็นประกันการ  
ดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน่หรือว่าสังหารของท่านจะยังคง  
แข็งแรงทำงานได้ตลอดชีวิตถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างใดขึ้นท่าน  
ทำงานไม่ได้ท่านต้องใช้เงินของท่านที่มีอยู่แล้ว เงินนั้นย่อมสูญ  
สิ้นหมดไป เช่นนี้แล้วท่านจะได้อาหารที่ไหนรับประทาน เพราะ  
ท่านป่วยหรือพิการทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่านตกอยู่ใน  
สภาพเช่นนั้นท่านจะรู้สึกอย่างไร



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## หมวดที่ ๓

### การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

#### ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล

ความไม่เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่อย่างนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดแก้ไขโดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (Social Assurance) กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมายุ่อมจะได้รับการประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือเจ็บป่วย หรือพิการ หรือชรา ทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรจะได้มีอาหารเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ บัณฑิตแห่งการดำรงชีวิต เมื่อรัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้ว ราษฎรทุกคนก็จะนอนตาหลับ เพราะตนไม่ต้องกังวลว่าเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการ หรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยในบุตรเมื่อตนได้สิ้นชีพไปแล้วว่าบุตรจะอดอยากหรือไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษดีกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้ดังได้พรรณามาแล้ว

#### บริษัทเอกชนทำไม่ได้

การประกันเช่นนี้ เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็ต้องเสียเบี้ยประกันแพงถึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

“รัฐบาล” เท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นที่จะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น จัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนคนหนึ่งวันละเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งราษฎรไม่รู้สึก ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น

## พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ราษฎร

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้แก่ราษฎร ในต่างประเทศนับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัดให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎรเช่นนี้ ก็ต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่งบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่ราษฎรทุกคน เป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ได้ตามสภาพ (ดูร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไปข้างท้าย)

## ราษฎรไทยชอบเป็นข้าราชการ

การจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรทั่วหน้า เห็นว่าถูกต้องต่อนิสัยของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ว่าทุก ๆ คนชอบทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้นก็ยังมิมีข้าราชการบางคนเที่ยวป่าวประกาศและป้องกันกีดขวางไม่ยอมให้ราษฎรได้ทำราชการบ้าง ทั้ง ๆ ที่ผู้นั้นเองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรเช่นนี้ รัฐบาล  
จะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย

## เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อนว่า  
เงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงินย่อมเป็นสิ่งที่จะใช้แลกเปลี่ยน  
กับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่  
ฯลฯ

การจ่ายเงินเท่ากับการจ่ายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่  
อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่านหาได้ ท่านนำเอานั้นไปทำไม  
ท่านก็นำเอาไปแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำเนินชีวิต เหตุฉะนั้น  
ถ้าจะเปรียบเทียบเงินว่าเป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็ไม่ผิด การจ่าย  
เงินเดือนก็เท่ากับการจ่ายคะแนนให้ราษฎรที่จะจับจ่ายแลกเปลี่ยน  
กับปัจจัยแห่งการดำเนินชีวิตตามความต้องการของราษฎร

ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับก็คือปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต  
เช่น อาหาร, เครื่องนุ่งห่ม, สถานที่อยู่ ฯลฯ

## รัฐบาลต้องไม่ริบทรัพย์ของผู้มี

ฉะนั้น ในการจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรนั้น รัฐบาลไม่  
ต้องริบทรัพย์ของผู้มีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มีปัจจัยแห่งการ  
ดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อมบริบูรณ์เพื่อรับแลกกับเงิน  
เดือน ซึ่งรัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรเป็นการหักกลบลบหนี้กันไป





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนวนดิลก ...

เช่น ราษฎรคนหนึ่งได้เงินเดือน ๒๐ บาท

## การหักกลบลบหนี้

และราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวน ๒๐ บาท ดังนี้แล้ว เงินที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรไปก็กลับมามากเป็นของรัฐบาลอีก เงินที่คงตกแก่ราษฎรก็ต่อเมื่อราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวนราคาน้อยกว่าจำนวนเงินที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือของราษฎรนี้เท่านั้น ที่รัฐบาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณีนิยมของโลก เช่น ทองคำหรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะไม่ต้องออกธนบัตรให้มากซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ

## ธนาคารแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ซึ่งราษฎรจะได้นำเงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีการหักกลบลบหนี้ (Clearing) ดังนี้ธนบัตรที่จะออกใช้หมุนเวียน ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีย่อยมากมาย

## รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเอง

ฉะนั้น การที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้มีสหกรณ์เป็นผู้ทำสิ่งซึ่งเป็น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต และเป็นผู้จำหน่ายสิ่งเหล่านี้เสียเอง ถ้ารัฐบาลไม่จัดให้มีสหกรณ์เป็นผู้จัดทำและจำหน่ายปัจจัยเหล่านี้เสียเอง หรือเป็นผู้ควบคุมแล้ว รัฐบาลจะประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรได้อย่างไร รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายเป็นเงินเดือนให้แก่ราษฎร

การประกอบเศรษฐกิจใดๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมถึงทรัพย์สินซึ่งติดอยู่กับที่ดินและซึ่งอยู่บนพื้นดินและใต้ดิน

๒. แรงงาน

๓. เงินทุน

## ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ราษฎรในเวลานี้ต่างมีที่ดินและเงินทุนพอเพียงอยู่แล้วหรือเราจะเห็นได้ว่า ๙๐% ของราษฎรหาไม่มีที่ดินและเงินทุนเพียงพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจแต่ลำพังให้ถูกต้องครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำของตน แรงงานนี้ตนจะเอาไปทำอะไร เมื่อตนไม่มีที่ดินและเงินทุนเพียงพอ

## ที่ดิน,แรงงาน,เงินทุนของประเทศ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของราษฎรรวมกันแล้ว จะเห็นได้ว่าในประเทศสยามมีที่ดินถึง ๕ แสนตารางกิโลเมตร (คิดเป็นไร่ได้กว่า ๓๒๐ ล้านไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วย





## กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนธะกุล .....

ต้นไม้และพืชผลที่จะปลูกผัก ในใต้ดินนั้นอุดมไปด้วยแร่โลหะ  
ธาตุทั้งหลาย มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ ส่วนเงินทุนนั้นเล่า  
แม้เราจะยังไม่มีมากมาย แต่ประเทศสยามไม่ใช่ป่าเถื่อนเสียทีเดียว  
ทรัพย์สินและชื่อเสียงของประเทศที่ได้มีอยู่ ก็อาจเป็นทางที่จะ  
หาเงินทุนมาได้บ้างโดยนโยบายการคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อน  
ราษฎร

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## หมวดที่ ๔

### แรงงานที่สูญเสียไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่ดินของเราอันอุดมอยู่แล้วนี้ ยังมีได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบเศรษฐกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำดั่งที่เป็นมาแล้ว ทำให้แรงงานสูญสิ้นไปโดยเปล่าประโยชน์บ้าง แรงงานต้องใช้เปลืองไปโดยใช่เหตุบ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วยแรงงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกหนักโลก (Social Parasite) บ้างดังจะได้พรรณาต่อไปนี้

## บทที่ ๑

### แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้ให้เต็มที่

#### แรงงานสูญเสีย ๕๐ %

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของประเทศสยาม ทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวมทั้งไถ หว่าน เกี่ยว ฯลฯ) ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือนซึ่งต้องสูญสิ้นไป ถ้าหากเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้ราษฎรมีทางใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการประกอบเศรษฐกิจได้แล้ว ความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับคำชี้แจงจากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์ได้ด้วยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ก็แต่รัฐบาลที่จะกำหนดวางแผนการเศรษฐกิจแห่ง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนวณกุล .....

ชาติ ให้ราษฎรได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้เป็นประโยชน์

## บทที่ ๒

### แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะสม

#### แรงงานเปลี่ยนโดยแยกกันทำ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบเศรษฐกิจในระหว่าง ๖ เดือนก็ดี แรงงานเหล่านั้นยังเปลี่ยนไปโดยใช้เหตุ เพราะเอกชนต่างคนต่างทำ เช่น ชาวนาที่ต่างแยกกันทำเป็นรายๆ ไปดังนี้ แรงงานย่อมเปลี่ยนมากกว่าการรวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง ได้ หว่าน เกียว ของตนเอง (ยกเว้นแต่มีการลงแขกเป็นบางครั้งคราว) ต้องการอาหารเอง แต่ถ้าหากชาวนารวมกันทำก็อาจประหยัดแรงงานลงได้ เช่น กระบือหนึ่งตัว ชาวนาที่แยกกันทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลายๆ ชาวนาที่มีกระบือหลายๆ ตัวแล้ว กระบือนั้นก็อาจรวมกันเลี้ยงและใช้คนเลี้ยงรวมกันได้ เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นการบ้านเช่นการหาอาหารก็จะรวมกันทำได้ เหมือนดังเช่น สโมสรหรือร้านจำหน่ายอาหาร ที่วันหนึ่งๆ มีคนมารับประทานอาหารหลายสิบคน และอาจใช้คนปรุงอาหารเพียงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้ ดังนี้แรงงานในการทำอาหาร ในการเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้นๆ เมื่อชาวนารวมกันทำแล้วก็จะประหยัดได้อีกมาก และแรงงานที่ยังเหลืออยู่ก็จะนำเอาไปใช้เป็นประโยชน์ในการ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ประกอบเศรษฐกิจที่เรายังขาดอยู่ ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอดไปแล้วการประหยัดแรงงานย่อมจะมีไม่ได้

## บทที่ ๓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้เครื่องจักรกล

### แรงงานเสียไปโดยใช้วิธีป่าเถื่อน

เรื่องนี้ย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่า การทำนาของเราได้ใช้วิธีไถ หว่าน เกี้ยว ฯลฯ เหล่านี้ โดยแรงคนและสัตว์พาหนะจริงอยู่วิธีทำด้วยแรงคนและสัตว์พาหนะนี้ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัยป่าเถื่อนและในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมิได้คิดขึ้นในเวลานั้น แต่ถ้าหากให้ผู้ชำนาญการจักรกลปรับปรุงเครื่องจักรกลให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว (ซึ่งสามารถเป็นได้เพราะวิทยาศาสตร์ใดๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำนั้นไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น) และเป็นธรรมดาของการเศรษฐกิจเมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้มาก

### ผลดีของเครื่องจักรกล

เช่นการไถที่ได้ทดลองทำกันในเวลานี้ก็ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่า เครื่องไถนาเครื่องหนึ่งใช้คนสองคนอาจทำการไถได้ในฤดูกาลหนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นผู้ที่มีร่างกายเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าคนจีนหรือฝรั่ง ทำการเศรษฐกิจได้ถ้าอาศัยกำลังคนแล้ว





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล .....

เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อใช้เครื่องจักรกล  
การหาเครื่องจักรกลมาใช้นี้ชาวนาทุก ๆ คนสามารถมีเครื่องจักรกล  
ได้หรือ ชาวนามีทุนพอที่จะซื้อหรือ เป็นการจริง ที่เอกชนบางคน  
ยอมหามาได้ เพราะมีเงินทุน ไม่จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่ให้  
เพียงหวังว่าเครื่องจักรกลย่อมมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน  
การที่ในต่างประเทศมีคนไม่มีงานทำมากขึ้นทุกวัน ไม่ใช่เพราะ  
เครื่องจักรกลที่มีขึ้นแทนแรงงานของคนหรือ เครื่องจักรกลเมื่อมี  
มาก คนไม่มีงานทำย่อมมีมากขึ้น

## ผลร้ายของเครื่องจักรกล

สมมุติว่า โรงทอผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นโรงที่ทำด้วยมือใช้คนงาน  
พันคน เมื่อโรงงานทอผ้านั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลต้องการ  
คนงานเพียงร้อยคนเช่นนี้แล้ว คนอีก ๙๐๐ คน ก็จะต้องออก  
จากโรงงานนั้นกลายเป็นคนไม่มีงานทำ แต่ทั้งนี้จะโทษเครื่องจักรกล  
มิได้ เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์มิให้ต้องทรมาน  
การที่มีคนไม่มีงานทำเพราะโรงงานได้เปลี่ยนใช้เครื่องจักรกลนั้น  
เป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็นธรรมดาอยู่เองซึ่ง  
เมื่อโรงงานต้องการคนงาน ๑๐๐ คน คนงานเหลืออีก ๙๐๐ คน  
เจ้าของโรงงานมีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องจ้างเอาไว้ให้เปลือง  
เปล่า ๆ และคนอีก ๙๐๐ คนนี้จะไปหางานที่ไหนทำ ถ้าโรงงาน  
ต่าง ๆ หรือการกสิกรรมต่าง ๆ ได้ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่  
ไม่มีงานทำจะมีจำนวนมาก ผลสุดท้ายความหายนะก็จะมาสู่ แต่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ถ้ารัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ก็มีแต่ผลดีอย่างเดียวที่จะได้รับจากเครื่องจักรกล

## รัฐบาลตัวเองจะได้รับแต่ผลดีของเครื่องจักรกล

สมมติว่า โรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรกล มีคนงานที่ต้องออกจากโรงงานนั้น ๘๐๐ คน รัฐบาลอาจรับคนเหล่านี้ไปทำในโรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่ เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล และสร้างถนนหนทาง โกนสร้างป่า เพื่อทำการเพาะปลูก ฯลฯ และสมมติโรงงานและการประกอบเศรษฐกิจต่าง ๆ มีอยู่พร้อมบูรณ์เพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องขยายต่อไปแล้ว ก็ลดเวลาทำงานของคนงานลง เช่น เดิมทำวันละ ๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรมีมากขึ้นคนงานก็ลดชั่วโมงทำงานลง เช่น เหลือวันละ ๗-๖-๕-๔-๓-๒-๑ ชั่วโมงดังนี้ โดยไม่ต้องลดเงินเดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้รับผลดีจากเครื่องจักรกล คือ ลดความทรมาณร่างกายของมนุษย์ได้มากขึ้น จริงอยู่การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานเอกชนอาจลดเวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงานนั้นเอกชนย่อมลดค่าจ้างลงด้วย ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำมากกว่างานที่จะมีให้ทำแล้วค่าจ้างก็ลดลงเป็นธรรมดา และเป็นกฎแห่งการเศรษฐกิจ ผลร้ายจะตกอยู่ที่ราษฎร และเครื่องจักรกลจะเป็นสิ่งประหัตประหารราษฎร เมื่อไม่ต้องการประหัตประหารก็ต้องใช้เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช้เครื่องจักรกล ความล้าหลังก็มีอยู่ตลอดไป





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักรกล

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเอง โดยจัดให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหาเรื่องแรงงานแล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาลอาจวางนโยบายการคลัง เช่น การเก็บภาษีทางอ้อม (Indirect tax) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อยซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก

## ภาษีทางอ้อม

เช่น ถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนก็จะได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่จะอาศัยชื่อเสียงและทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงินอันเป็นประกันดีกว่าเอกชนหรือรัฐบาลอาจตกลงกับต่างประเทศซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคาถูกและผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ดังที่บางประเทศเคยทำได้ผลดี

## บทที่ ๔

### แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก

## พวกหนักโลกทำให้ถึงความเจริญ

ในประเทศสยามนี้ มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลกอาศัยบุคคล



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



อื่นก็มีจำนวนไม่น้อย กล่าวคือตนเป็นผู้ไม่ประกอบการเศรษฐกิจ หรือการใดให้เหมาะสมแก่แรงงานของตน อาศัยอาหารเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ของผู้อื่น หรือบางทีก็ทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่น ใน กรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง เมื่อสังเกตตามบ้านของคนชั้นกลาง หรือของผู้มั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้อาศัยกินมีอยู่เป็นจำนวนมาก บุคคลจำพวกนี้นอกจากจะหนักโลกแล้ว ยังเป็นเหตุที่ทำให้ราคาสินค้าของเพิ่มขึ้นได้ เช่นในประเทศหนึ่งมีคนทำงาน ๑๐๐ คน ทำข้าวได้คนละ ๑ ตันได้ข้าว ๑๐๐ ตัน แต่มีคนอาศัยกินอยู่เปล่า ๕๐ คนดังนี้ ถ้าพวกหนักโลกนี้ทำงานรวมกับอีก ๑๐๐ คน ก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน ราคาย่อมจะเพิ่มขึ้นได้เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คงอยู่ตามปัจจุบันนี้ก็จะกลายเป็นคนขี้เกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และปล่อยให้มีคนเกียจคร้านคอยอาศัยกันเช่นนี้ ผลเศรษฐกิจของประเทศก็ลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดดีกว่ารัฐบาลจะจัดประกอบเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะบังคับให้ราษฎรประเภทนี้ทำงาน จึงจะใช้แรงงานของผู้หนักโลกนี้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## หมวดที่ ๕

### วิธีรัฐบาลจะหาที่ดิน, แรงงาน, เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลจำต้องดำเนินวิธีละม่อม คือต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างคนมีกับคนจน รัฐบาลต้องไม่ ประหัตประหารคนมี

## บทที่ ๑

### การจัดหาที่ดิน

#### เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้รับผลจากที่ดินเพียงพอ

เวลานี้ที่ดินซึ่งทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือของเอกชน นอกนั้นเป็นที่ป่าจะต้องโค่นสร้าง ที่ดินซึ่งอยู่ในมือเอกชนในเวลานี้ ผลจากที่ดินนั้นย่อมได้แทบไม่คุ้มค่าใช้จ่ายและค่าอากรหรือดอกเบี๋ย เพราะชาวนาเวลานี้แทบกล่าวได้ว่า ๙๐% เป็นลูกหนี้ เอาที่ดินไปจำนองหรือเป็นประกันต่อเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เก็บดอกเบี๋ยหรือต้นทุนไม่ได้หรือผู้ที่มิมาให้เช่าเช่นนาในทุ่งรังสิต เป็นต้น เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้กลับจำต้องออกเงินเสียค่านา เป็นการขาดทุนย่อยยับกันไปไม่ว่าคนมีหรือคนจน เจ้าของนาเป็นส่วนมากประสงค์ขายนาแม้จะต้องขาดทุนบ้างหรือฝ่ายเจ้าหนี้ให้ชาวนายืมเงินก็อยากได้เงินของตนคืน การบังคับจำนองหรือนำเอาที่ดินออกขายทอดตลาดนั้น เวลานี้ราคา



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ที่ดินกีดกต่า ทั้งนี้ เป็นผลที่การประกอบเศรษฐกิจ รัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ

## ซื้อที่ดินคืน

เมื่อการเป็นเช่นนี้แล้วรัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืนมา ก็เชื่อว่าชาวนาเจ้าของที่ดินผู้รับจ้างของทั้งหลายคงจะยินดีมิใช่น้อย เพราะการที่ดินยังคงกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน หรือยังยึดที่ดินไว้เป็นประกันมีแต่จะขาดทุนอย่างเดียว การซื้อที่ดินกลับคืนมานี้เป็นวิธีต่างกับวิธีบริบททรัพย์ของคอมมิวนิสต์

## รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อที่ดินคืน

ในเวลานี้รัฐบาลไม่มีเงินจะซื้อที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจออกใบกู้ให้เจ้าของที่ดินถือไว้ตามราคาที่ดินของตน ใบกู้นั้นรัฐบาลจะได้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะซื้อซึ่งไม่เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมาย เช่น ที่ดินราคาพันบาท เจ้าของที่ดินก็ถือใบกู้เงินเป็นราคาพันบาท และสมมุติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็ได้ดอกเบี้ยปีละ ๗๐ บาทเป็นต้น ดังนี้เป็นการได้ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้เช่าหรือการตัวเอง ทั้งนี้ก็เท่ากับเจ้าของที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินบอกจำนวนที่ดิน เจ้าของที่ดินถือใบเงินกู้ของรัฐบาลบอกจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

## ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืน

ที่ดินที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืนนี้ ก็คือที่ดินที่จะใช้ประกอบการเศรษฐกิจ เช่น ที่นา หรือไร่ เป็นต้น ส่วนที่บ้านอยู่อาศัยนั้น ไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องซื้อคืน เว้นไว้แต่เจ้าของประสงค์จะขายแลกกับใบกู้ การจัดให้มีบ้านสำหรับครอบครัว (Homestead) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับเนื้อที่ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะเป็นการขัดขวางต่อการดำเนินเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้นจะยังคงให้มืออยู่ได้ก็ไม่เป็นการแปลกประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้กลับมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้ว รัฐบาลจะได้กำหนดลงไปให้ถนัดว่า การประกอบเศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร และจะต้องใช้เครื่องจักรกลชนิดใดเป็นจำนวนเท่าใด การท่อน้ำจะต้องขุดหรือทำคันนาอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่แยกย้ายอยู่ในระหว่างเจ้าของต่างๆ นั้น ต่างเจ้าของก็ทำคูทำคันนาของตน แต่เมื่อที่ดินตกเป็นของรัฐบาลดังนี้แล้วถ้ามีที่ที่มีระดับเดียวกัน ก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้มาก เช่น การทำคูทำคันนาอาจจะทำน้อยลงก็ได้ นอกจากนั้นการใช้เครื่องจักรกล เช่น การไถก็จะได้ดำเนินติดต่อกัน มิฉะนั้นจะต้องไถที่นี้แห่งหนึ่งที่โน้นแห่งหนึ่ง เป็นการชักช้าเสียเวลาและการบำรุงที่ดินโดยวิชาเทคนิคย่อมจะทำได้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยังหลงเชื่อในวิธีโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกลศึกกรรมจะพร่ำสอนก็ต้องกินเวลาอีกนาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนาคระกุล...



ต้องประพฤติตาม

## ความรักในที่ดิน

ในตำราเศรษฐกิจวิทยาซึ่งผู้แต่งนิยมในลัทธิที่ปล่อยให้ออกชนต่างคนต่างทำ และพวกรัฐบาลที่กลัวว่ารัฐบาลจะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกันทำงานมาก ๆ แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อรัฐบาลนั้น มักจะเลี่ยมสอนว่าการที่รัฐบาลจะมีที่ดินเสียเองแล้วจะทำให้ราษฎรไม่มีการรู้สึกรักในที่ดินเหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดินนั่นเอง การบำรุงจะไม่เกิดผล คำกล่าวเช่นนี้เปรียบเหมือนผู้กล่าวหลับตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รักที่ดินอันเป็นส่วนของตัวเอง พูดยตามหลักปรัชญาแล้วก็เนื่องมาจากความคิดที่รักตัว (Egoism) กล่าวคือ ให้รักตนของตน ให้รักทรัพย์ของตน ดั่งนี้ย่อมเป็นการตรงกันข้ามกับการที่เพาะให้รักชาติรักผู้อื่นที่เป็นมนุษย์ร่วมชาติ (Altruism) มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอ ก็การที่เพาะให้รักตัวให้รักทรัพย์สินของตัวเอง มิเป็นการตรงกันข้ามกับการที่ว่ารักชาติหรือ ข้าพเจ้าสงสัยนักกว่าผู้ซึ่งอ้างว่ารักชาติแต่เพียงสั่งสอนให้รักตัวเองด้วยเช่นนี้จะรักชาติจริงแต่ปาก และน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เพื่อจะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัวของราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้ออกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่แล้ว ก็ควรจะมีความรักในที่ดินอันเป็นของตนเพียงพอลอยู่แล้ว เวลานี้ขอให้สังเกต เช่น ในกรุงเทพฯ มีผู้เช่าที่ดิน หรือเช่าบ้านเช่าอยู่ หรือเช่าห้องแถวอยู่เป็นจำนวนมากมาย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

ก่ายกอง พวกนั้นมีที่ดินที่ไหนที่เขาจะรัก และถ้าถือหลักว่าคน  
ต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คนที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นมิเป็นผู้ไม่  
รักชาติหรือ? ข้าพเจ้ามิเชื่อเลยว่าพวกที่เช่าบ้านอยู่นั้นจะไม่เป็น  
ผู้รักชาติไปทั้งหมด ความจริงผู้ที่มีที่ดินอยู่มากนั้นแหละบางคน  
ที่จะตกลงในแผนเศรษฐกิจได้นึกพะวงแต่ที่ดินของตน ขอให้ผู้  
อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดี และมองดูรอบๆ ข้างของท่าน  
และสังเกตดูบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดินรักชาติยิ่งกว่าคนที่ไม่  
มีที่ดินหรือ? อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าก็จะตัดสินใจว่ามีความรักชาติเท่ากัน  
เหตุฉะนั้นการที่มีที่ดินและไม่มีที่ดิน ไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดความ  
รักชาติยิ่งหย่อนอย่างที่คุณคิดเลย

ส่วนข้อที่ว่าผู้ที่ไม่ใช่เป็นเจ้าของที่ดินจะไม่ตั้งใจบำรุงที่ดิน  
นั้นเห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดินรัฐบาลกลับซื้อเอามาเป็น  
ของกลางก็เท่ากับว่าราษฎรทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือน  
กับบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นมาก ๆ และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัท  
นั้นจะมีบำรุงที่ดินของเขาดอกหรือ? เรากลับจะเห็นเป็นการตรง  
กันข้าม ที่บริษัทที่มีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอกชนมี  
ที่ดินเสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกสิกรรมเป็นข้าราชการคอย  
ดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อที่ดินเป็นของรัฐบาล เราก็  
คงมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญในการกสิกรรม ที่จะตรวจตราบำรุง  
ที่ดินด้วยอาศัยวิชาความรู้ความชำนาญความสามารถ เหมือน  
ดังที่ข้าราชการกสิกรรมในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่าที่ดินจะไม่ได้  
รับการบำรุงขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่นข้าราชการ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ผู้ชำนาญการกสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงข้าม ที่ที่ดินจะได้รับความบำรุงดียิ่งขึ้น เช่น ในการทดน้ำ ในการปรับปรุงพื้นที่ดินและการเพาะปลูกที่จะใช้เมล็ดพันธุ์หรือปุ๋ยเหล่านี้ ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ความสามารถของเขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้ผู้ชำนาญจะพร่ำสอนสักเท่าใด ๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อ เพราะนิยมอยู่แต่ในแบบโบราณไม่เบิกหูเบิกตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดินในการทำกสิกรรมก็ยังคงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม หรือถ้างานทางกสิกรรมมีไม่พอก็สมัครทำงานอื่นได้ คงมีอาหารกิน มีสถานที่อยู่ ฯลฯ ไม่เดือดร้อนอันใดยิ่งไปกว่าที่ประกอบกรกสิกรรม แต่กลับจะได้รับความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบกับข้าราชการในปัจจุบันนี้ ส่วนมากตระกูลของพวกเขาเดิมทีเดียวก็ทำกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ และผู้นั้นต้องละที่นาของตระกูลเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง เช่นนี้ข้าราชการผู้นั้นทำไมจึงละที่ดินเช่นนั้น และข้าราชการเหล่านี้จะมีรักชาติน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินหรือ ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรละที่นาของเขา มา ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นไปตามคำกล่าวหา นั้นไม่ได้

## ระวิงคำล่อลวงของบุคคลบางจำพวก

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลจำพวกที่ต้องการ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนี้เนื่องมาจาก ผู้ที่ถือ  
ลัทธิที่นิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และแสวงแสวงเหตุผลสนับสนุน  
ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สินกลายเป็นการให้สินบนโดยทางอ้อมๆ  
และพวกรัฐบาลที่ชั่ววินาศนี้ดีฝอ ในการที่ราษฎรจะละที่นามา  
สมัครทำงานในการอุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งราษฎรต้องอยู่ร่วมกัน  
เป็นส่วนมากๆ และเกรงว่าถ้าราษฎรอยู่ร่วมกันเป็นส่วนมากๆ  
เช่นนี้ จะเห็นการมีดีมีร้ายของตนหรือตนเองอันไม่สามารถที่จะ  
ปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจได้ และ  
เกรงว่าตนเองจะหลุดพ้นจากตำแหน่งซึ่งเป็นการห่วงความเจริญ  
โดยแท้ และพวกนี้เที่ยวป่าวร้องให้คนนิยมในเหตุผลของตน ซึ่ง  
คนที่ไม่ตรึกตรองก็หลงเชื่อเอาได้ง่ายๆ และป่าวร้องกันต่อไป

## บทที่ ๒

### การจัดหางาน

#### ข้าราชการบางคนเหมือนกัน

#### ไม่อยากให้ราษฎรเป็นข้าราชการ

นิสัยคนไทยชอบทำราชการ คือชอบสมัครเอาแรงงาน  
ของตนมาแลกกับเงินเดือนของรัฐบาล นิสัยเช่นนี้มีอยู่แน่ชัด แม้  
ในหมู่บุคคลที่คัดค้านว่ารัฐบาลไม่ควรทำอุตสาหกรรมเองก็ดี บุคคล  
เช่นนั้นก็เป็นข้าราชการเป็นส่วนมาก ตนเองหาได้เหลียวดูว่าใน  
ขณะที่ตนพูดอยู่นั้น ว่าตนเป็นข้าราชการหรือไม่ ตนคอยแต่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เกิดขึ้นผู้อื่นมิให้เป็นข้าราชการ ซึ่งผู้อื่นก็มีนิสัยชอบทำราชการเหมือนดังตน ฉะนั้นการของบุคคลจำพวกนี้ผู้อ่านควรจะระวังจงหนัก และจงย้อนถามผู้พูดนั้นเสมอว่าท่านเป็นข้าราชการหรือเปล่า เมื่อท่านเป็นข้าราชการแล้วเหตุใดท่านเกิดขึ้นราษฎรไม่ให้เป็นข้าราชการบ้างเล่า

## รับราษฎรเป็นข้าราชการ

เมื่อนิสัยของคนไทยชอบทำราชการเช่นนี้แล้ว ไม่เป็นการยากอันใดที่จะรับคนไทยทั้งหมดให้เข้าทำราชการ แต่การทำราชการไม่หมายความว่าความนั่งบัญชาการในสำนักงาน การประกอบเศรษฐกิจที่รัฐบาลทำก็เรียกว่าราชการด้วย

ในการนี้รัฐบาลอาจกำหนดให้ราษฎรที่มีอายุเช่นตั้งแต่ ๑๘ ปีถึง ๕๕ ปี ต้องทำงานตามคุณวุฒิกำลังและความสามารถของตน ต่อจากนั้นขึ้นไปราษฎรผู้นั้นจะได้รับบำนาญจนตลอดชีวิต และในระหว่างที่ยังมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีก็ต้องเล่าเรียนและทำงานเล็กน้อยตามกำลัง ราษฎรจะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล หรือจากสหกรณ์เหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้ เงินเดือนนั้นจำต้องต่างกันตามคุณวุฒิกำลังความสามารถ เพื่อที่ข้าราชการทั้งหลายจะได้ขมักเขม้นต่างทำเต็มกำลังความสามารถของตน แต่อย่างไรก็ตามเงินเดือนขั้นต่ำที่สุดจะพอเพียงแก่การที่ข้าราชการผู้นั้นจะซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตได้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

รัฐบาลจะบังคับให้ราษฎรทั้งหมดไปเป็นข้าราชการหรือ  
รัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องบังคับราษฎรทั้งหมดให้เป็น  
ข้าราชการ

## ยกเว้นเอกชนบางจำพวกที่ไม่ต้องรับราชการ

รัฐบาลอาจยอมยกเว้นให้เอกชนที่เป็นคนมั่งมีอยู่แล้วใน  
เวลานี้ หรือผู้อื่นซึ่งไม่ประสงค์เป็นข้าราชการ ประกอบการเศรษฐกิจ  
ของตนเอง เมื่อผู้นั้นแสดงได้ว่าการประกอบเศรษฐกิจตามลำพัง  
ของเขา เขาจะมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตของเขาได้ตลอดแม้  
เจ็บป่วยหรือชราภาพ และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรของเขาให้ได้  
รับการศึกษาและมีฐานะที่จะเลี้ยงตัวเอง ส่วนบุคคลอื่นซึ่งอยู่ใน  
ฐานะที่ไม่เที่ยงแท้ันั้นก็ต้องเป็นข้าราชการ เพราะการทำราชการ  
นั้นก็เท่ากับได้ออกแรงงานสะสมไว้เป็นทุนสำรองในเวลาเจ็บป่วย  
หรือชราแล้ว

แต่เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียหมดเช่นนี้ ราษฎร  
ที่เป็นเอกชนจะหาอาชีพตามลำพังได้อย่างไร?

## อาชีพอิสระ

การประกอบเศรษฐกิจนั้นมีลักษณะการบางอย่างซึ่งเอกชน  
จะประกอบตามลำพังได้ผล เช่น การอาชีพอิสระ (Liberal Pro-  
fessions) เช่น นักประพันธ์ ทนายความ ช่างเขียน ครูในวิชา  
บางอย่าง ฯลฯ เหล่านี้ เมื่อราษฎรใดประสงค์จะทำโดยลำพัง ไม่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



อยากเป็นข้าราชการแล้วก็อนุญาตให้ทำได้ หรืออาชีพอื่น เช่น การโรงงานซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วในเวลานี้ เมื่อผู้นั้นประสงค์จะทำต่อไปโดยไม่อยากเป็นข้าราชการแล้ว ก็อนุญาตเช่นเดียวกัน นอกจากผู้นั้นจะขายให้แก่รัฐบาลและตนถือใบกู้ ได้ดอกเบียจากรัฐบาลเลี้ยงชีพของตน หรือการพาณิชย์ การกสิกรรมบางอย่าง เมื่อเอกชนแสดงได้ว่า การที่ตนจะประกอบได้ผลพอเลี้ยงตนแล้ว จะอนุญาตให้ทำเป็นพิเศษก็ได้

## ผลดีของการที่ราษฎรส่วนมากสมัครเป็นข้าราชการ

การที่ราษฎรส่วนมากได้สมัครเป็นข้าราชการเช่นนี้ ผลร้ายไม่มีอย่างใด รัฐบาลกลับจะได้ผลดี คือแรงงานของราษฎรจะได้ใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอด เช่น ในปีหนึ่งเมื่อหักวันเวลาซึ่งต้องหยุดพักผ่อนแล้วราษฎรจะได้ทำงานตลอดไป ข้อที่เราวิตกว่า ชาวนามีเวลาว่างอีก ๖ เดือนนั้น ย่อมจะไม่ต้องวิตกอีกต่อไป รัฐบาลคงใช้เวลาอีก ๖ เดือนนั้นไว้เป็นประโยชน์ เช่น เมื่อว่างจากทำนา ก็อาจทำไร่อย่างอื่น หรือทำถนนหนทางสุดแต่แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะกำหนดไว้ นอกจากนั้นเมื่อถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการแล้ว รัฐบาลอาจบังคับให้ศึกษา ให้อบรมในศิลปวิทยาใดๆ ให้รู้ในการฝึกหัดวิชาทหาร ซึ่งทู่่นเวลาที่จะต้องมารับราชการทหารได้อีกโสดหนึ่ง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## บทที่ ๓ การจัดหาทุน

### เงินทุนที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีในการประกอบเศรษฐกิจนี้ มีอยู่ ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกล และวัตถุดิบที่รัฐบาลยังทำไม่ได้
๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อจ่ายเป็นค่าแรงงาน

### ความหมุนเวียนแห่งเงินทุน

เงินทุนประเภทที่ ๒ นี้ เป็นเงินทุนที่หมุนเวียนและหักกลบลบหนี้กันได้ เช่น ราษฎรที่รับเงินเดือนก็นำเอาเงินเดือนซื้ออาหารเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอดีก็เป็นการหักกลบลบหนี้กันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละซึ่งรัฐบาลต้องหาทุนสำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ถ้ารัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติแล้วข้าราชการก็จะได้นำเงินมาฝากธนาคาร เท่ากับข้าราชการเป็นเจ้าของนี้รัฐบาลตามจำนวนที่ฝากนั้น ไม่จำเป็นต้องเก็บธนบัตรไว้กับตนซึ่งอาจเป็นอันตรายเสียหายได้

ทุนทั้ง ๒ ประเภทนี้ รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์ในสยามประเทศท่านว่าต้องบริบทพยัคฆ์ของเอกชน การบริบทพยัคฆ์นี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น วิธีจัดหาทุน คือ

## ภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีบางอย่าง เช่น ภาษีมรดก เช่นภาษีรายได้ หรือภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินเป็นจำนวนมากเช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนก็จะได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทาง อ้อมนี้มีเป็นต้นว่าภาษีเกลือ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่น รัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำนาเกลือตามราคาที่กำหนดให้อย่างสมควร ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภค ภาษีน้ำตาล ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

## ออกสลากกินแบ่ง

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมีทางผิดศีลธรรมอย่างใด จริงอยู่การออกสลากกินแบ่งเป็นการพนัน ผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การเสี่ยงของผู้ถือสลากนั้น ต้องเสียเงินเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย

## กู้เงิน

การกู้เงินซึ่งอาจเป็นการกู้เงินภายใน ซึ่งรัฐบาลจะร่วมมือกับคนมั่งมีในเวลาขึ้น ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรงหรือออกไปกู้สำหรับ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

โรงงานโดยเฉพาะ เช่น ถ้ารัฐบาลจะตั้งโรงงานน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาลออกไปกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือกรรมสิทธิ์ได้ดอกเบี้ยตามกำหนด และได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือกู้จากต่างประเทศในเมื่อต่างประเทศยืมดีให้กู้ ความจริงการกู้เงินจากต่างประเทศก็ควรเอาเงินนั้นซื้อเครื่องจักรกลหรือวัตถุที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำเงินนั้นมาใช้จ่ายในประเทศ เมื่อตกลงใจเช่นนี้แล้ว ถ้าเรากู้เงินจากต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่องจักรกลโดยตรงจากบริษัทในต่างประเทศ และควรผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ดังเช่นบางประเทศเคยกระทำ

## การหาเครดิต

สำหรับประเทศสยาม เห็นควรซื้อจากบริษัทในประเทศ สหายเรา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่จะไม่ยอมขายโดยผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ หรือราคาแพง อนึ่งรัฐบาลอาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้งโรงงาน และรัฐบาลเอาโรงงานและผลประโยชน์ของโรงงานนั้นเป็นประกันหนี้ของบริษัทจนกว่าจะใช้เงินหมดวิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาลสามารถทำได้ในเวลานี้ เพราะยอมทราบแล้วว่าเวลานี้เครื่องจักรกลมีล้นตลาดในโลก บริษัทต่าง ๆ ต้องการขายสินค้าของตน แม้จะโดยวิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## หมวดที่ ๖

### การจัดทำให้รายได้และรายจ่ายของรัฐบาล เข้าสู่ดุลยภาพ

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง โดย  
จ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรเช่นนี้ ปัญหาก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้อ่าน  
เสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพได้อย่างไร ผลจะมีเป็นว่า  
รัฐบาลต้องล้มละลาย ราคาเงินของเราจะตก โดยที่รัฐบาลจะ  
ต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้นหรือ

## บทที่ ๑

### ดุลยภาพภายในประเทศ

#### หักกลบลบหนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายไว้แล้วแต่ในตอนต้นว่าเงินเดือน  
ที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลบหนี้กันไปกับสิ่งที่ราษฎรซื้อจากรัฐบาล  
ฉะนั้นรัฐบาลจำเป็นต้องทำสิ่งที่เป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตซึ่งราษฎร  
ต้องการไว้ให้พร้อมมูล เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อได้ที่  
รัฐบาลเช่นนี้แล้ว แม้ในเดือนหนึ่งๆ หรือในปีหนึ่งๆ จะมีเงินเหลือ  
อยู่ที่ราษฎร เงินนี้ราษฎรก็เก็บสะสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหน้า ซึ่ง  
ก็ต้องซื้อจากรัฐบาล ดุลยภาพก็คง ต้องมีขึ้นภายในประเทศ เป็น  
แน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้สู่ดุลยภาพ ยังอาจจะทำได้ด้วย การ  
กำหนดราคาสินค้าของที่จำหน่าย แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้ รัฐบาลควรรหา  
วิธีที่เพิ่มสิ่งที่ราษฎรต้องการให้มากขึ้น





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ดำรงชีวิตอาจมีแตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวางขึ้นและเจริญขึ้นแล้วความต้องการก็ยิ่งมีมากขึ้น ศาสตราจารย์ชาลส์ จี๊ด กล่าวไว้ว่า ที่เรียกกันว่าเจริญนั้น ก็หมายความว่าความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอนเศรษฐกิจวิทยา เล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่น คนป่าต้องการเครื่องนุ่งห่มแต่พอปิดบังร่างกายบางส่วน ครั้นคนจำพวกนั้นเจริญขึ้นก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มปิดบังร่างกายมากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น

## การทำปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

ฉันใดก็ดี เมื่อราษฎรสยามเจริญขึ้น ความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้นตามส่วน เช่น เครื่องนุ่งห่ม ก็จะต้องการผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะใช้สอยมากขึ้น การคมนาคมมากขึ้น เช่น ต้องการรถยนต์ต้องการเดินทางไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการพักผ่อนหาความเพลิดเพลิน เช่น การมหรสพ การกีฬาเหล่านี้ เป็นต้น เมื่อรัฐบาลจัดให้มีสิ่งเหล่านี้พร้อมมูลแล้วเงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาล ซึ่งต้องสูญเสียภาพได้

## บทที่ ๒

### ดุลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงต้องเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการที่ซื้อเครื่องจักร



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...



และวัตถุที่รัฐบาลทำเองไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาใช้จำนวนนี้

## ทำสิ่งที่เหลือใช้ภายในให้มาก

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาล จะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเพื่อจากการใช้จ่ายภายในประเทศ และนำสิ่งที่เหลือนี้ออกไปจำหน่ายหักกลบลบหนี้ กับจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น ข้าว, ไม้สัก, แร่, เช่นนี้เป็นต้น

## สินค้าเข้ามีสิ่งไม่จำเป็นมาก

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำ ในเวลานี้ประเทศสยามก็ยังมีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือ สินค้าที่เหลือใช้ภายในประเทศแต่ประเทศสยามได้นำสินค้าอื่นซึ่งนอกจากเครื่องจักรเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น ขอรับประทานน้ำตาล เสื้อผ้า เหล่านี้ถ้าหากรัฐบาลจัดทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองเสียให้เกือบหมดแล้ว สินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทนี้ ก็จะใช้แลกเปลี่ยนกับเครื่องจักรกลซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะเห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจากนั้นแรงงานที่ว่างอยู่ซึ่งรัฐบาลอาจใช้เป็นประโยชน์ได้อีกนั้น ก็จะทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้มากยิ่งขึ้น ดุลยภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## หมวดที่ ๗

### การจัดเสริมธุรกิจ

#### โดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ผู้ที่อ่านโดยมีอุปาทานร้ายมักจะเหมาทันทีว่าการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนี้จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือ ผู้หญิงจะมีเป็นของกลางไปทั้งหมดหรือ ชีวิตในครอบครัวจะไม่มีคนจะหมดความมานะความพยายามในการที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ถ้าจะมีผู้กล่าวก็คงจะใส่ร้ายโดยไม่ไตร่ตรอง

#### ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็มีสภาพเหมือนข้าราชการทุกวันนี้

ความจริงเท่าที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการ มีฐานะเหมือนข้าราชการทุกวันนี้ที่ทำงานแล้วได้เงินเดือนและเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ ข้าพเจ้าได้ระวังมิให้มนุษย์มีสภาพเช่นสัตว์ ข้าพเจ้าประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้ายังคงเคารพต่อครอบครัวของผู้นั้น ผู้หญิงไม่ใช่เป็นของกลาง ความเกี่ยวพันในระหว่างผู้บุพพการี เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดามารดากับผู้สืบสันดาน เช่น บุตรหลาน ยังคงมีตามกฎหมายลักษณะฉั้วเมียมัยยกเลิก ราษฎรคงมีมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้ ถ้าหากราษฎรหมดมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมีเป็นบุคคลจำพวกที่หมดมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

## การค้นคว้าในวิชาการคงมีได้

อาจมีผู้กล่าวอีกว่า การค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์จะมีไม่ได้ ข้อนี้จะเป็นการกล่าวใส่ร้ายเกินไป นักวิทยาศาสตร์ยังค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัลให้ และจะยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่งใดได้ ไม่ต่างกับข้าราชการในปัจจุบันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้อ่านหลงเชื่อคำกล่าวที่ใส่ร้ายว่ามนุษย์เราจะต้องกินข้าวกะทะอยู่ในรู ถ้าท่านถามผู้กล่าวว่าเขาอ่านจากหนังสือเล่มไหนที่กล่าวเช่นนั้นแล้วแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ จะเป็นพระคุณมาก



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล .....

## หมวดที่ ๘

### การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

#### รัฐบาลกลางคุมไม่ทั่วถึง

แม้ตามหลักรัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองก็ดีแต่ในประเทศที่กว้างขวางมีพลเมืองกว่า ๑๑ ล้าน ดังประเทศสยามนี้การประกอบเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเสียทั้งนั้น แล้วการควบคุมตรวจตราอาจจะเป็นไปโดยทั่วถึงไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องแบ่งการประกอบเศรษฐกิจนี้เป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

#### สมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเดือน

ในสหกรณ์หนึ่ง ๆ นั้น ราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์นั้นตามอัตรา และตนจำต้องทำงานตามกำลังความสามารถ เว้นไว้แต่เจ็บป่วยหรือพิการ หรือชราาก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

#### รางวัลพิเศษ

สหกรณ์นี้จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นสหกรณ์ในทางกลากรรม ก็จะประกอบกลากรรม เช่นการเพาะปลูกพืชพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และกระทำกิจการอื่นเมื่อมีแรงงานเหลืออยู่ เช่น การสร้างถนนหนทาง การสร้างบ้านและสถานที่ในที่สหกรณ์นั้น ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ นอกจาก





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...

จะได้รับเงินเดือนประจำตามอัตรา ยังคงได้รับเงินรางวัลพิเศษตามผลแห่งการที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธีนี้ไม่ว่าคนยากจน หรืออนาถาก็ออมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ซึ่งต่างกับสหกรณ์ซึ่งรัฐบาลจัดอยู่ในปัจจุบัน คือผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำ อันมีจำนวนมากในเวลานี้ ไม่มีโอกาสที่จะเป็นสมาชิกสหกรณ์

สหกรณ์จะมีอาณาเขตเท่าใด และจะมีสมาชิกสักเท่าใดนั้นก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประการหนึ่ง เช่น สหกรณ์อุตสาหกรรม ย่อมมีสมาชิกที่เป็นคนงานของอุตสาหกรรมนั้น ตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่่น้อยปานใด และสหกรณ์ในทางกลสิกรรมก็สุดแท้แต่ความเหมาะสมแห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดินที่จะประกอบกลสิกรรมว่าจะควรเพียงใด และจะต้องใช้คนงานเท่าใดจึงจะควบคุมและใช้วิชาเทคนิคได้โดยสะดวก

## ร่วมในกิจการต่างๆ

สหกรณ์เหล่านี้ ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมร่วมกันประกอบการเศรษฐกิจครบรูป คือ

๑. ร่วมกันในการประดิษฐ์ (Production) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ออกแรง

๒. ร่วมกันในการจำหน่ายและขนส่ง (Circulation) กล่าวคือ ผลที่สหกรณ์ทำได้นั้น สหกรณ์ย่อมทำการขนส่งและจำหน่าย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด่านตระกูล .....

ในความควบคุมของรัฐบาล

๓. ร่วมกันในการจัดการของอุปโภคและบริโภค คือสหกรณ์  
จะเป็นผู้จำหน่ายของอุปโภคและบริโภคแก่สมาชิก เช่น อาหาร  
เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่จำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหาร  
สุกออกจำหน่าย สหกรณ์อาจจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร  
เนื้อดิบ เหล่านี้ให้สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามความชอบ แต่ถ้า  
สมาชิกต้องการความสะดวก จะซื้ออาหารที่สำเร็จแล้วจากสหกรณ์  
ก็ได้ตามใจสมัคร

๔. ร่วมกันในการสร้างถนน ที่อยู่ คือสหกรณ์จะได้จัด  
สร้างสถานที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล สมาชิกครอบครัว  
หนึ่งก็จะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผนผังของสหกรณ์ ให้  
ถูกต้องตามอนามัย และสะดวกในการที่จะจัดการปกครองและ  
ระวังเหตุภัยอันตราย

## เทศบาล สาธารณสุข การศึกษา การทหาร

เมื่อราษฎรได้รวมกันเป็นสหกรณ์ มีบ้านอยู่เป็นหมู่ด้วยกันแล้ว  
การจัดให้สหกรณ์ได้มีการปกครองตามแบบเทศบาล (Municipality)  
ย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและสาธารณสุข เช่น  
สหกรณ์จะได้จัดให้มีแพทย์ออกข้อบังคับว่าด้วยการรักษาอนามัย  
และการศึกษาอบรมหมู่คนก็ทำได้ง่าย เพราะสมาชิกอยู่ใกล้ๆ  
กัน เมื่อเสร็จจากการทำงานวันหนึ่งๆ สหกรณ์อาจออกข้อบังคับ  
ให้มาเรียนหรืออบรม การเรียนอาจเป็นโดยวิธีหนังสือหรือวิธี



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

แสดงภาพยนตร์ภาพและการแสดงอื่น ๆ การระงับปราบปรามโจรผู้ร้ายจะสะดวก นอกจากนี้ทางทหารอาจอาศัยสหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะอบรมวิชาทหารบุคคลที่ก่อนถูกเกณฑ์ทหาร หรือพวกกองเกิน อัตรากำลัง (Military Preparation) การเกณฑ์ทหารการระดมพลเหล่านี้ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## หมวดที่ ๙

### รัฐบาลจะจัดให้มีเศรษฐกิจชนิดใดบ้างในประเทศ

#### ป้องกันการปิดประตูค้า

รัฐบาลจะต้องถือหลักว่า จะต้องจัดการกิจกรรมและอุตสาหกรรมทุกอย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากการปิดประตูการค้าได้ เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะต้องถูกปิดประตูค้าก็ไม่เป็นที่เดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาดาตามสมิทว่า ประเทศต่างๆ จะต้องแบ่งแยกการทำงานกันประเทศใดทำกิจกรรมก็ทำแต่กิจกรรม ไม่ต้องประกอบอุตสาหกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักที่ดีในเมื่อประเทศต่างๆ สัจจติดต่อกัน ไม่มีการปิดประตูค้าหรือกีดราคาแก่งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

#### ความเห็นนักเศรษฐกิจวิทยาเยอรมัน

เราจะต้องดำเนินตามหลักนักเศรษฐกิจวิทยาของเยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อเฟรดอริคิลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมันนี้ต้องทำตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือมีอุตสาหกรรม กิจกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมบูรณ์ และเมื่อได้เป็นเช่นนั้นแล้วจะมีการแข่งขันในระหว่างประเทศก็ควร เยอรมันนี้ได้เจริญขึ้นเพราะถือหลักนี้กันทั้งประเทศเยอรมันนี้เอง การที่รัฐบาลจัดทำได้ดีเพียงไร เช่น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



การรถไฟ เป็นต้น และปัจจุบันนี้เองประเทศเยอรมันนี้ เห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจ จึงได้มอบตำแหน่งรัฐบาลให้แก่ฮิตเลอร์ ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยมใน ลัทธิที่รัฐบาลจัดทำเศรษฐกิจเอง ในอังกฤษมีท่านแมคโดนาล ใน ประเทศฝรั่งเศสมีท่านดาลาเออร์ เป็นหัวหน้าในรัฐบาล ท่านเหล่านี้ ดำเนินลัทธิอย่างไรก็ย่อมทราบกันอยู่แล้ว ว่าดำเนินลัทธิที่ต้องการ ให้ราษฎรทำร่วมกันกับรัฐบาล และต้องการการประกันของรัฐบาล (Assurance Sociale) ไม่มากนักน้อย



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

## หมวดที่ ๑๐ การป้องกันความยุ่งยาก ในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง

### เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

ถ้าประเทศสยามจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้บริษัทเอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้ว ให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้นพึงสำเหนียกว่า ตนจะนำเอาความระส่ำระสายและความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปช่างไม่รู้บ้างหรือว่า การที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกันถึงกับบางครั้งนายจ้างต้องปิดโรงงาน (Lockout) บางคราวกรรมกรพากันหยุดงาน (Strike) อันโต้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้าง เรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อนบ้าง การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มีใช่เป็นเพราะเหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศสยามเรานี้ แม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่าปัญหาได้เริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรถราง เป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้น โรงงานมีมากขึ้น คราวนั้นแหละ ท่านคงจะเห็นว่าความระส่ำระสายจะเกิดมีขึ้นเพียงใด แต่ถ้าการประกอบเศรษฐกิจทั้งหลาย รัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว ราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการประเภทใด เมื่อได้ทำงานตามกำลังและความสามารถเหมือนกับกรรมกรและข้าราชการประเภทอื่นแล้ว ก็จะได้รับผลเช่นเดียวกันเป็นการเสมอภาคตามกำลังและความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎรก็เท่ากับ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...



ราษฎรได้เป็นเจ้าของการเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น เมื่อผลแห่งเศรษฐกิจมีมาราษฎรผู้เป็นกรรมกรและข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนมากขึ้นตามส่วน รัฐบาลจะไปเกียตกันไว้เพื่อประโยชน์ของใครไม่มีเลย ซึ่งต่างกับเอกชนผู้เป็นเจ้าของโรงงาน ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เองที่เอกชนนั้นจะต้องเกียตกันเอาผลกำไรไว้ให้มาก และกดขี่ข้อแรงของกรรมกรเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว

จริงอยู่ มีผู้กล่าวว่าถ้ารัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุน คำกล่าวนี้นักกล่าวเอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือในประเทศที่วินัยบกพร่องคนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจรัฐบาลจึงจะขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบเศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัยหรือวินัยบกพร่อง เอกชนนั้นก็ขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ในเรื่องวินัยแห่งโรงงานนี้จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่ว่ารัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุมของหัวหน้างาน อีกประการหนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงการประกอบเศรษฐกิจทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้นไปนั้นให้เป็นประโยชน์ทั้งหมดและจัดประหยัดแรงงานได้ กับทั้งเพิ่มแรงงานได้ด้วยวิธีเครื่องจักรกล อะไรเล่าจะเป็นเหตุให้รัฐบาลเกิดขาดทุน





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## หมวดที่ ๑๑

### แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่การประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย และได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ จะต้องคำนวณและสืบสวนเป็นลำดับดังต่อไปนี้

### ความเป็นอยู่ของอารยะประเทศ

๑. จำต้องคำนวณสืบสวนว่า ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้างและ ฯลฯ จำต้องมีจำนวนเท่าใด จึงจะพอเพียงแก่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามควรแก่ความเจริญ ไม่ใช่คำนวณอย่างการแร้นแค้น เช่น อาหารก็ต้องคิดถึงจำนวนข้าว เนื้อสัตว์ เกลือ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมีรับประทานเครื่องนุ่งห่มก็ต้องคิดถึงจำนวนผ้าและแพรซึ่งบุคคลไม่ยากจนจะต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่อยู่ก็ต้องคิดว่าในครอบครัวหนึ่งมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือกระต๊อบ จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยความสะดวกและทนทานได้นาน เช่น ตึก เป็นต้น ต้องคิดถึง การเปลี่ยนกระท่อมหรือโรงนา ซึ่งเหมือนกับคนป่าในอาฟริกา ในเวลานี้ มาเป็นตึกงามซึ่งมีสภาพเท่าเทียมอารยะประเทศ ในการคมนาคมนั้นแล้ว ก็ต้องคิดถึงการคมนาคมทางบกกว่า จะต้อง





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



สร้างรถไฟฟ้าถนนหนทางอันเชื่อมราษฎรทุก ๆ สหกรณ์ ทุก ๆ ตำบล  
ในพระราชอาณาจักรให้ทั่วถึงกัน การสร้างคลองหรือทำอันเป็น  
การคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ตลอดจนยวดยาน  
ที่ราษฎรในครอบครัวหนึ่งหรือในสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรมีควรรใช้ เช่น  
รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบกับสภาพของคนไทยที่จะให้มีสิ่งเหล่านี้  
เท่าเทียมกับคนที่มิอยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

๒. เมื่อคำนวณและสืบสวนดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ก็จะต้องคำนวณและสืบสวนต่อไปว่าสิ่งเหล่านั้นถ้าจะสร้างขึ้นจะต้องอาศัยที่ดินแรงงาน เงินทุนเป็นจำนวนเท่าใด เช่น การปลูกข้าวซึ่งจะเพียงพอแก่การที่พลเมือง ๑๑ ล้านรับประทาน เช่น สมมติจะต้องการข้าวสาร ๒๙๓๑ ล้านกิโลกรัม จะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้องอาศัยแรงงานตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคนกับแรงสัตว์พาหนะ หรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่น การไถ ถ้าคนไถตามธรรมดาจะได้วันละ ๑/๒ ไร่ในการไถก็สิ้นแรง ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ซึ่งเครื่องจักรไถนาเครื่องหนึ่งไถได้วันละ ๔๐ ไร่ ซึ่งต้องการคนขับคนหนึ่งและผู้ช่วยคนหนึ่งแล้ว แรงงานของคนก็จะต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงเท่านั้น ทุนแรงงานได้หลายเท่า สมมุติว่าการคราดและหว่านถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้โดยปรับที่นาให้ไขน้ำออกได้ซึ่งเครื่องจักรกล



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล .....

เกี่ยวจะใช้งานได้แล้ว ก็ต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

การลากเข็นจากที่นํามายังโรงนา ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น  
๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้แรงคนเพียง  
๗๕๐,๐๐๐ แรง

ดังนี้ รวมแรงงานที่จะต้องใช้จึงอาจเป็นดังนี้

## เครื่องจักรกลท่อนแรงงาน

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่านั้นสิ้นแรงงาน  
๙๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกล ในการไถ คราด หว่าน ลาก ขน  
ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักรกลยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็  
จะต้องสิ้นแรงงาน ๓๒,๒๕๐,๐๐๐ แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมด ก็จะใช้แรงคนเพียง ๓ ล้าน  
แรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะต้องใช้ก็ต่างกัน เช่น ถ้าใช้เครื่องไถ  
๕,๐๐๐ เครื่องๆ ละ ๓,๐๐๐ บาท ดังนี้ทุนที่จะซื้อเครื่องไถนา  
ก็จะเป็นเงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ได้  
และหาทุนในการซื้อน้ำมัน หรือตั้งโรงกลั่นกรอง ขุดหาน้ำมัน  
หรือเชื้อเพลิงอื่นๆ

๓. เมื่อทราบจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ต้อง  
คำนวณและสืบสวนถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของรัฐบาลที่มีอยู่ใน  
เวลานี้และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่งการที่จะประกอบเศรษฐกิจ  
เช่น ที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้านไร่เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ และเป็น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ที่ไร่ที่ป่าซึ่งจะปลูกพืชผลได้อย่างไร และจัดการทำป่าไม้อย่างไร ในที่ดินมีเรื่องอะไรซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาให้ได้ และคำนวณ ถึงแรงงาน เช่น พลเมือง ๑๑ ล้านคนนี่ สมมุติคงเป็นเด็กและ คนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนที่ทำงานได้ ๖ ล้าน คน ในวันหนึ่งทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน ๒๕๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑,๖๕๐ ล้านวันแรงงาน ในบรรดา แรงงานเหล่านี้ ก็จะต้องแยกเป็นแรงงานที่ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าไร แรงงานฝีมือเท่าไร แรงงานวิชาชีพพิเศษ เช่น นายช่าง แพทย์ ครู เท่าใด แรงงานในการควบคุม เช่น หัวหน้างานและข้าราชการ ฝ่ายปกครองเท่าใด และจะต้องคำนวณถึงเงินทุนที่รัฐบาลจะจัด ให้มีได้ เช่น การกู้เงินภายใน การร่วมมือกับผู้มั่งมี การเก็บภาษี ทางอ้อมอันไม่ให้เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเราคำนวณได้ดังนี้แล้วก็ทราบได้ว่า เรามีที่ดินและ แรงงานเหลืออยู่เท่าใด เราขาดเงินทุนเท่าใด และเราจะจัดให้ ที่ดินนั้นเป็นประโยชน์อย่างไร และแบ่งการเศรษฐกิจออกเป็น สหกรณ์อย่างไร และที่สุดก็จะประมาณได้ว่า การที่จะทำให้ ราษฎรได้ถึงซึ่งความสมบูรณ์นั้น เราจะต้องอาศัยเวลาเท่าใด ใน ปีหนึ่งๆ เราประมาณว่าจะทำได้อย่างไร

## เริ่มใช้เป็นส่วนๆ

และในที่สุดก็ทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจแห่ง ชาติในท้องที่ใดก่อนและเริ่มการเศรษฐกิจใดก่อน เช่นนี้ เป็น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ตำนตระกูล...

ลำดับไปจนทั่วราชอาณาจักร

## อบรมผู้ชำนาญ

การกระทำใด ๆ เมื่อไม่คำนวณกำลังให้ดีแล้วการนั้นจะสำเร็จได้ยาก และเมื่อทราบที่เราขาดกำลังอันใด เราก็ควรหา กำลังอันนั้น เช่น เราขาดผู้ชำนาญการพิเศษ เราก็จะต้องจ้าง ชาวต่างประเทศซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษมาใช้ไปพลางก่อน และอบรมคนของเรา ซึ่งจะต้องวางแผนการอบรมไว้ด้วย

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



## หมวดที่ ๑๒

### ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยการแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้น ย่อมทำให้วัตถุที่ประสงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดียิ่งกว่า ที่จะปล่อยให้เศรษฐกิจให้เอกชนต่างคนต่างทำ ดังจะเห็นได้ตามที่ได้ชี้แจงต่อไปนี้

#### บทที่ ๑

##### เอกราช

###### ก) เอกราชในทางศาล

ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้ นั้น ในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุว่าการร่างในขณะที่เขียนคำชี้แจงอยู่นี้ได้จบเสร็จอยู่แล้ว

###### ข) เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อจัดทำสิ่งที่จะอุปโภคบริโภค และสิ่งจำเป็นแห่งการที่จะดำรงชีวิตได้เอง และรัฐบาลควบคุมการกตราคาหรือขึ้นราคา โดยที่เอกชนได้ทำเล่นตามชอบใจในเวลานี้ได้ เรากีย่อมเป็นเอกราช ไม่ต้องถูกบีบคั้นหรือกดขี่จากผู้อื่นในทางเศรษฐกิจ トラบใดที่เอกชนยังต่างคนต่างทำอยู่แล้ว トラบนั้นเราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ในทางเศรษฐกิจไม่ได้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

## ค) เอกราชในทางการเมือง

เมื่อบ้านเมืองเรามีสิ่งอุปโลกปรีภค บั๊จจัยแห่งการดำรงชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกันประเทศได้เพียงพอ และเราบำรุงการศึกษาได้ด้วยมีแรงงานที่จะจัดให้ครูอบรมสั่งสอนเราจัดบำรุงอนามัยของราษฎร โดยอาศัยวิธีที่รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเองอันเปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงอื่นๆ แล้ว จะมีประเทศใดเขามาราวี เวลานี้มีแต่พากันบ่นกั้วฝรั้งไม่กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเราตามความเอกราชของเราที่มีอยู่ เรารักษาสัญญาและข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพของเขาที่มีอยู่ในสยามเวลานี้ เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา คือซื้อสินค้าของเขาในประเภทที่เราทำเองไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลเราซื้อมามากขึ้นแทนที่จะซื้ออาหารมาจากเขาซึ่งเราทำของเราเองได้ ดังนี้ต่างประเทศใดเขาจะมาข่มเหงเรา ถ้าเรามั้วกั้วฝรั้งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่ผิด แม้เราจะเป็นฝ่ายที่ทำถูกเช่นนั้นแล้ว เราก็อย่าทำอะไรเสียเลยดีกว่า แม้แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ ในชั้นแรกเรามั้วกั้วฝรั้งว่าเขาจะข่มเหงหรือ แต่เขาก็มีน้ำใจดีเพียงพอที่จะไม่มาข่มเหงอันใด ฝรั้งเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ จริงอยู่ แม้จะมีผู้ดูถูกสันนิบาตชาติว่า ทำอะไรไม่จริงจัง แต่ก็ยังเป็นเครื่องที่ยับยั้งการกดขี่ข่มเหงโดยไม่เป็นธรรมไม่มากนักน้อยซึ่งผิดกว่าในครั้งก่อน ขอให้ดูการพิพาทระหว่างบริษัทน้ำมันอังกฤษกับประเทศเปอร์เซีย ซึ่งเปอร์เซียก็มีอาณาเขตต์และพลเมืองไล่เลี่ยกับเรา ความเจริญ



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ทางการศึกษาส่วนมากของพลเมืองก็ไล่เลี่ยกับเรา แต่ทำไมเมื่อ  
เปอร์เซียตอนสัมปทานของบริษัทอังกฤษ อังกฤษก็ไม่จู้จี้มา  
ข่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่าเขามีธรรมะพอจึงนำเรื่องขึ้นว่ากล่าวใน  
สันนิบาตชาติแทนที่จะยกกองทัพไปรบ เมื่อเราไม่ต้องการข่มเหง  
เบียดเบียนชาวต่างประเทศ เราต้องการบำรุงประเทศเรา เหตุไฉน  
เขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

## บทที่ ๒

### การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคคยาจารย์เมื่อ พ.ศ.  
๒๔๗๑ ว่าเหตุแห่งการที่บุคคลกระทำผิดอาชญาณั้นมีอยู่ ๒  
ประเภท คือ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่นิสสัยสันดานของผู้กระทำผิดนั่นเอง

๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์  
ปล้น เหล่านั้น ก็เมื่อรัฐบาลได้จัดให้ราษฎรได้มีความสมบูรณ์ มี  
อาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ แล้วก็มี เหตุไฉนการ  
ประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากการเศรษฐกิจจะยังคงมีอยู่อีกเล่า  
เหตุแห่งการกระทำผิดอาชญาจะคงเหลืออยู่ก็แต่เหตุอัน  
เนื่องแต่นิสสัยสันดานของผู้กระทำความผิด ซึ่งจะต้องคิดแก้ไข  
โดยอบรมและสั่งสอนดัดนิสัย และเมื่อผู้อบรมผู้สั่งสอนผู้ดัด  
นิสัยได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว ในการอบรมสั่งสอน  
ดัดนิสัยจะได้ผลดียิ่งขึ้น





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ คำนถะกุล ...

## บทที่ ๓ การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่ารัฐบาลใหม่จะ  
หางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่  
ปล่อยให้ราษฎรรอดอยาก ก็จะเป็นการสมจริงไม่ใช่หลอกลวง  
ประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้เข้าใจผิดเพราะว่ารัฐบาลยังมิได้ทำการใด  
แต่ที่ยังมิได้กระทำการใดก็เพราะยังมิได้ดำเนินการตามความคิดของ  
ข้าพเจ้า เมื่อได้ดำเนินการตามความคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาล  
เป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้วราษฎรทุกคนจะมีงานทำ โดย  
เหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ แม้แต่เด็ก  
คนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้ ก็จะได้รับเงินเดือน  
จากรัฐบาลแล้ว ราษฎรก็จะไม่อดอยาก เพราะเงินเดือนที่รัฐบาล  
จะให้ในอัตราขั้นต่ำก็จะได้กำหนดให้เพียงพอที่จะซื้อหรือแลกเปลี่ยน  
กับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ตามความต้องการของ  
ราษฎร

## บทที่ ๔ เสมอภาค

ความเสมอภาคก็ย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่ง  
นอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาคที่จะเข้ารับ  
ราชการแม้จะเป็นในทางปกครองและในทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎร  
จะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคใน





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



การที่คนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท จะต้องรีบเอามาแบ่งเท่าๆ กันในระหว่าง ๑๐๐ คนๆ ละ ๑ บาท ตามที่นักปราชญ์ในประเทศสยามท่านอ้างว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ เขาแบ่งกับเช่นนั้น เราเกลียดขังลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศสยามท่านกล่าวนั้น และเราไม่ดำเนินวิธีบริพรมมาแบ่งกันดังที่นักปราชญ์ท่านกล่าว

## บทที่ ๕ เสรีภาพ

ข้อนี้ผู้มองแต่ผิวๆ จะคัดค้านทันทีว่า การที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้ารับราชการนั้น และการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนั้น จะเป็นการตัดเสรีภาพ จริงอยู่เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ย่อมเป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ทั้งหมด เป็นการปฏิบัติหลักข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่นๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพในร่างกายในทรัพย์สิน ในเคหะสถาน ในการพูดในการศึกษาอบรมในการสมาคม เมื่อราษฎรได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจแล้วราษฎรก็ย่อมมีความสุขกาย ราษฎรต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับประทานเช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎรเลย แม้ในเวลานี้เอง ราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อเลี้ยงชีพ นอกจากพวกที่เกิดมานักโลก อาศัยคนอื่นเขากิน (Social Parasite) ไม่ว่าในประเทศใด ๆ เสรีภาพย่อมจำกัดเพื่อ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

ประโยชน์ของราษฎรทั้งหมดด้วยกัน และคณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

## บทที่ ๖ การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเอง ราษฎรก็ย่อมจะได้รับการศึกษา แทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตนว่าจะเป็นอันตรายสูญหาย และรัฐบาลยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการประจำต้องเล่าเรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปี ขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปี ก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็ต้องเรียน โดยวิธีเลือกคนต่างคนต่างทำนั้นการบังคับให้ผู้ใหญ่เรียนย่อมเป็นการยาก

ก็เมื่อการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ เป็นการทำให้อัตถุประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญอย่างประเสริฐซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า **ศรีอริยะ** ก็จะพึงบังเกิดแก่ราษฎรโดยถ้วนหน้า ไฉนเล่าพวกเราที่ได้พร้อมใจกันไขประตูเปิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้วจะรี ๆ รอ ๆ ไม่นำราษฎรต่อไปให้ถึงต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้เก็บผลเอามาจากต้นไม้นั้น คือผลแห่งความสุขความเจริญ ดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่อง



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

ศาสนาพระศรีอารย์ ในเรื่องนี้ผู้ถือศาสนาทุกคน ในการทำบุญ  
ปรารถนาจะประสบศาสนาพระศรีอารย์ แม้ในการสาบานในโรงศาล  
ก็ดี ในการพิธีใดๆ ก็ดี ก็อ้างกันแต่ว่า เมื่อซื้อสัตย์หรือให้การไป  
ตามจริงแล้ว ก็ให้ประสบพบศาสนาพระศรีอารย์ ก็เมื่อบัดนี้เรา  
จะดำเนินวิถีไปสู่ระยะสมัย แต่ก็ยังจะมีบุคคลที่จะถอยหลังเข้า  
คลอง ซึ่งถอยหนักๆ เข้าก็จะกลับไปสู่สมัยก่อนพุทธกาล คือ  
เมื่อ ๒๔๗๕ ปีที่ล่วงมาแล้ว



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## เค้าร่าง

### พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ ของราษฎร (Assurance Social)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก.....

.....  
มาตรา ๑. พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติ  
ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๒. ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศใน  
ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

## หมวดที่ ๑

### เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓. ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ  
เป็นต้นไปนี้ ให้บุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศสยามล้วน  
ทุกคน ได้รับเงินจากรัฐบาลหรือสหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกา  
กำหนดไว้ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละ.....บาท
๒. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑ - ๕ ปี เดือนละ.....บาท
๓. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๖ - ๑๐ ปี เดือนละ.....บาท
๔. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ - ๑๕ ปี เดือนละ.....บาท



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



๕. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๖ - ๑๘ ปี เดือนละ.....บาท

๖. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๙ - ๕๕ ปี เดือนละ.....บาท

๗. บุคคลที่มีอายุ ๕๕ ปีขึ้นไป เดือนละ.....บาท

**มาตรา ๔.** บุคคลที่มีคุณวุฒิหรือความสามารถพิเศษ  
หรือมีกำลังพิเศษจะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไปตามคุณวุฒิความ  
สามารถกำลังและตามชนิดของงานที่ทำตามอัตราดังต่อไปนี้

|                        |                          |
|------------------------|--------------------------|
| ขั้น ๑.        ๘๐ บาท  | ขั้น ๒.        ๙๐ บาท    |
| ขั้น ๓.        ๑๐๐ บาท | ขั้น ๔.        ๑๑๐ บาท   |
| ขั้น ๕.        ๑๒๐ บาท | ขั้น ๖.        ๑๓๐ บาท   |
| ขั้น ๗.        ๑๔๐ บาท | ขั้น ๘.        ๑๕๐ บาท   |
| ขั้น ๙.        ๑๖๐ บาท | ขั้น ๑๐.       ๑๗๐ บาท   |
| ขั้น ๑๑.       ๑๘๐ บาท | ขั้น ๑๒.       ๑๙๐ บาท   |
| ขั้น ๑๓.       ๒๐๐ บาท | ขั้น ๑๔.       ๒๒๐ บาท   |
| ขั้น ๑๕.       ๒๔๐ บาท | ขั้น ๑๖.       ๒๖๐ บาท   |
| ขั้น ๑๗.       ๒๘๐ บาท | ขั้น ๑๘.       ๓๐๐ บาท   |
| ขั้น ๑๙.       ๓๒๐ บาท | ขั้น ๒๐.       ๓๔๐ บาท   |
| ขั้น ๒๑.       ๔๐๐ บาท | ขั้น ๒๒.       ๔๕๐ บาท   |
| ขั้น ๒๓.       ๕๐๐ บาท | ขั้น ๒๔.       ๕๕๐ บาท   |
| ขั้น ๒๕.       ๖๐๐ บาท | ขั้น ๒๖.       ๖๕๐ บาท   |
| ขั้น ๒๗.       ๗๐๐ บาท | ขั้น ๒๘.       ๗๕๐ บาท   |
| ขั้น ๒๙.       ๘๐๐ บาท | ขั้น ๓๐.       ๑,๐๐๐ บาท |

**มาตรา ๕.** นอกจากเงินเดือนที่ได้รับ ให้ผู้ทำงานหรือ





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

รับราชการ ได้รับเงินรางวัลอีกโสดหนึ่งตามผลแห่งการงานของตน  
ซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้กำหนดส่วนลงไว้\*

**มาตรา ๖.** ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือนสูงกว่า  
ขั้นสามัญ เมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญสูงกว่าอัตรา  
ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓.\*

**มาตรา ๗.** เงินเดือนและเงินรางวัลและเบี้ยบำนาญ จะ  
เพิ่มส่วนขึ้นได้ ตามส่วนแห่งการที่รัฐบาลหรือสหกรณ์ได้ผลทาง  
เศรษฐกิจเพิ่มขึ้น\*

## หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำงาน

**มาตรา ๘.** ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปี ขึ้นไป  
จนถึง ๕๕ ปี รับราชการตามประเภทงาน ให้กำหนดแบ่งตามกำลัง  
ความสามารถคุณวุฒิและตามเพศ อายุ ดังนี้

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างไรก็ให้สมัครเข้าทำงานในประเภท  
ที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมากกว่าที่งานประเภท  
นั้นต้องการจำนวนคน ก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่  
กำหนดก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลัง บุคคลใดที่ไม่มีคุณวุฒิ หรือความสามารถพิเศษ  
หรือซึ่งแข่งขันได้ที่ต่ำกว่างานที่ต้องการคุณวุฒิ หรือความสามารถ  
พิเศษ ก็ให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตน ให้



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



เหมาะสมกับประเภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมดางานเบา เช่น งานที่เกี่ยวกับการรักษาสถานที่ การเสมียน การเป็นครู การอนุบาลเด็ก การจำหน่ายของอุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อนผันใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของเพศหญิงมีคุณวุฒิและความสามารถเป็นพิเศษ ที่จะเข้าแข่งขันทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒิและความสามารถพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้ที่มียุมากทำงานเบากว่าผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

มาตรา ๙. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปี ถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใด เว้นไว้แต่เหตุฉุกเฉินเมื่อขาดแรงงานในการที่จะป้องกันภัยอันตรายในทางเศรษฐกิจ ก็ให้ระดมบุคคลจำพวกนี้เข้าทำงานได้ตามกำลังที่ผู้นั้นจะทำได้ มิให้เป็นการหักโหมหรือทรมานเกินไป เช่น การระดม เพื่อเก็บเกี่ยวข้าว เมื่อขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืชผล เป็นต้น

มาตรา ๑๐. บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัยที่จะต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องทำงานโดยตนและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ได้รับเงินเดือนตลอด คือ

๑. หญิงมีครรภ์

๒. คนเจ็บป่วย





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

๓. คนพิการ

๔. นักเรียนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอุดม ซึ่งสอบไล่แข่งขัน  
เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หรือในโรงเรียนอุดมได้

๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ

มาตรา ๑๑. บุคคลดังกล่าวต่อไปนี้ได้รับความยกเว้นที่  
จะไม่ต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิที่จะรับ  
เงินเดือนขณะที่มิได้รับราชการ คือ

๑. บุคคลซึ่งแสดงว่า มีทรัพย์สินหรือรายได้อันมั่นคงที่  
จะเลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนายความ ช่างฝีมือ  
นักประพันธ์ หรือบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ประกอบ  
เศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การกลสิกรรมบาง  
ชนิด เมื่อบุคคลเหล่านั้นแสดงได้ว่า การประกอบอาชีพอิสระของตน  
จะทำให้ตนมีรายได้เลี้ยงชีวิตของตนและบุตรของตนได้ตลอด

## หมวดที่ ๓

### ว่าด้วยวิธีจ่ายเงินเดือน

มาตรา ๑๒. ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงินแก่ราษฎรโดย  
วิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเป็นเงินตราให้แก่ราษฎร ตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ  
มีสิทธิได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตราที่ราษฎร





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



นั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบลบหนี้ (Compensation) กับเงินที่ราษฎรนั้น ๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาลหรือต่อสหกรณ์ในการซื้ออาหารเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และปัจจัยอื่น ๆ แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้วราษฎรยังคงเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็จะมีสิทธิที่จะฝากเงินนั้นไว้ธนาคารแห่งชาติหรือซื้อใบกู้ของรัฐบาลหรือสหกรณ์ หรือจะถอนเอามาใช้จ่ายก็ได้ตามใจสมัคร

## หมวดที่ ๔ ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓. รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศนี้จะมีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

## หมวดที่ ๕ วินัยข้าราชการ

มาตรา ๑๔. ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภทเจ้าหน้าที่ปกครอง หรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของรัฐบาล จะต้องอยู่ในวินัยทำงานเต็มตามกำลังและความสามารถในการงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะต้องถูกลงโทษ เช่น ตัดเงินเดือน หรือเพิ่มเวลาทำงานหรือโทษสถานอื่นตามที่จะได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศมา ณ วันที่.....พุทธศักราช.....

เป็นปีที่.....





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## คำอธิบาย

เล่าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกัน

ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. อัตราขั้นต่ำนี้ต้องกำหนดให้เป็นการเพียงพอแก่การ  
ซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

๒. อัตรานี้ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการประจำชั้น  
สัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

๓. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในทำนองที่ให้กรรมกรมีส่วนในผล  
กำไรที่เรียกกันว่า Participation benefice

๔. เงินเดือนของข้าราชการและของกรรมกรย่อมต่างกัน  
ตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงินเดือนสูงก็ควรได้เบี้ย  
บำนาญสูง

๕. ในเรื่องนี้ย่อมมีได้เมื่อปรากฏว่าการประกอบเศรษฐกิจ  
ของรัฐบาลได้ผลดียิ่งขึ้น การเพิ่มนั้นอาจเป็นได้ เช่น เพิ่มเงินเดือน  
อีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ สมมติว่าเงินเดือน ๔๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงิน  
เดือน ๔๐๐ คงเพิ่มเป็น ๕๐๐ เป็นต้น

๖. ในบางประเทศเมื่อต้องจัดแมลงได้มีกฎหมายระดม  
ราษฎรให้ช่วยกันกำจัด ในประเทศเราอาจเห็นได้ หรือในบาง  
สมัยที่เครื่องจักรกลในการเกี่ยวข้าวยังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะ  
เก็บเกี่ยวแล้วก็อาจจะระดมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตามกำลังอันมิใช่



# กับ พระปกเกล้า ฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล...

งานหนักเกินไป

๗. ในการประกันความสมบูรณ์ของราษฎรตามวิธี Assurance social บุคคลจำพวกนี้ได้เปื้อน่านาญ

๘. ทั้งนี้เพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

๙. การยกเว้นนี้เพื่อผู้มั่งมีหรือผู้รังเกียจที่จะเป็นข้าราชการ  
ได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของตนเมื่อตนสามารถ  
เช่นนั้น



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

## เค้าร่าง

### พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

พุทธศักราช.....

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก.....

มาตรา ๑. พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช.....

มาตรา ๒. ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓. ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบเศรษฐกิจ คือประดิษฐกรรมทั้งหลายไม่ว่าการประดิษฐ์นั้นจะเป็นการกสิกรรมหรืออุตสาหกรรมใด ๆ ตลอดจนการขนส่งและจำหน่าย (ปรัวรรตกรรม) ทั้งสิ้น เว้นไว้แต่การประกอบเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอกชน ก็คงให้เอกชนมีอำนาจกระทำได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้และการประกอบกิจการ อันเป็นสาธารณูปโภค ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานหรืออนุญาตไว้แล้วในเวลานี้<sup>๑</sup>

๒. โรงงานของเอกชนที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวลานี้รัฐบาลผ่อนผันให้คงตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้านค้าขายของชนต่างด้าว ซึ่งมีสัญญาทางพระ-



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...



ราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศสยามค

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น เช่น การพาณิชย์อุตสาหกรรม  
กสิกรรมซึ่งเอกชนได้ขออนุญาต หรือสัมปทานเป็นรายๆ ไป เมื่อ  
ได้แสดงให้เห็นที่พอใจแก่รัฐบาลว่า การประกอบอาชีพอิสระนั้น  
ได้ผลเพียงพอที่ผู้ประกอบการจะเลี้ยงชีวิตไปได้ตลอด และตามเงื่อนไข  
อื่นๆ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ  
แห่งชาติ

## หมวดที่ ๑ ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔. ให้รัฐบาลมีอำนาจซื้อบรรดาที่ดินทั้งหลาย  
นอกจากที่อยู่สำหรับครอบครัวเอกชน และนอกจากที่ดิน ซึ่งเอกชน  
ได้รับอนุญาตหรือสัมปทานให้ประกอบเศรษฐกิจในที่ดินนั้น

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งยังไม่อยู่ในความครอบครอง  
หรือมีกรรมสิทธิของผู้ใดนั้น ผู้ใดจะขอครอบครอง หรือมีกรรมสิทธิ์  
ในที่ดินเหล่านั้นไม่ได้ นอกจากได้รับสัมปทานจากรัฐบาล

มาตรา ๕. ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้เจ้าของที่ดิน  
และรัฐบาลต่างฝ่ายตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคน และรวม  
กันตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน การกำหนดราคาที่ดินนั้น ต้องไม่เกินกว่าที่  
เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๖. ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาลจ่ายเงินตรา  
หรือใบกู้ให้แก่เจ้าของที่ดินยัดถือไว้ตามราคาที่ดินซึ่งรัฐบาลซื้อ ใบกู้





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

นั้นให้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยธนาคารในขณะที่ยกเลิก  
ซื้อขาย แต่ไม่ให้เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุดใน  
เวลานี้

ผู้ที่ถือใบกู้ยืมคงมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลอีกโสดหนึ่ง  
จากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตนได้ทำประโยชน์ตามส่วน  
ที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

## หมวด ๒

### ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗. ให้รัฐบาลจัดหาเงินทุนและเครดิตเพื่อประกอบ  
การเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก<sup>๑</sup>

๒. โดยเก็บภาษีรายได้ของเอกชน

๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมใน ยาสูบ<sup>๒</sup> ไม้ขีดไฟ<sup>๓</sup> เกลือ<sup>๔</sup> ฯลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงการพนัน ซึ่งปรารถนาเล่นการพนัน  
มาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำตนและเสียค่าจดทะเบียนเป็น  
งวดๆ ตามชนิดของการพนันซึ่งตนปรารถนาจะเล่น และห้ามมิ  
ให้จดทะเบียนบุคคล ซึ่งในขณะใช้พระราชบัญญัตินี้เล่นการพนัน  
นี้ไม่เป็น

นอกจากการเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้วการเล่นทุกๆ  
คราว จะต้องได้รับอนุญาตและเสียค่าธรรมเนียมอีกต่างหากทุกๆ  
คราว

# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



๕. ออกใบกู้<sup>๓</sup> เพื่อคนที่มั่งมีภายในพระราชอาณาจักร  
ซื้อใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่นเป็นประกัน
๖. ออกสลากกินแบ่ง<sup>๔</sup>
๗. กู้เงินจากธนาคารแห่งชาติ<sup>๕</sup>
๘. กู้เงินจากต่างประเทศ
๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่องจักรกลกับ  
ต่างประเทศเพื่อส่งเงินเป็นงวดๆ

## หมวด ๓

### ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘. ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติโดยเอาเงินทุน  
สำรองของรัฐบาล และเงินที่จะกู้จากเอกชนมาเป็นทุนของธนาคาร  
แห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติกระทำการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย  
และให้มีอำนาจออกธนบัตร โดยโอนกรมเงินตราในกระทรวงพระคลัง  
มหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัดต่างๆ ใน  
เวลานี้เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่างๆ

มาตรา ๙. ธนาคารแห่งชาติจำต้องให้รัฐบาลกู้เงินตาม  
ที่รัฐบาลต้องการตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

## หมวด ๔

### ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐. ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดการวางแผน





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

เศรษฐกิจแห่งชาติ คือกำหนดการประดิษฐกรรม ซึ่งจะเป็นการ  
กสิกรรมและอุตสาหกรรมทั้งหลาย และการปิวรรตกรรม คือ  
การขนส่งและการคมนาคม การจัดสร้างสถานที่อยู่ให้แก่ราษฎร  
ทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่างๆ

**มาตรา ๑๑.** แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้กำหนดประมาณ  
ว่าในปีหนึ่งๆ รัฐบาลจะอย่างไร และให้แจ้งผลแห่งผลกระทำ  
ต่อมหาชนทุกๆ สัปดาห์

**มาตรา ๑๒.** ในระหว่างเวลาที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ  
นั้น ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้แผนเพราะรัฐบาลจัดหาทุนและแรงงาน  
ไม่ได้ตามกำหนดก็ดี หรือรัฐบาลมีทุนและงานเพิ่มขึ้นก็ดี ให้กรรมการ  
สภาแผนเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้แผนนั้นๆ แล้วแจ้งผล  
ให้มหาชนทราบ

**มาตรา ๑๓.** แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้ในเขตใด  
ให้ประกาศเป็นรายๆ ไป และให้ชี้แจงถึงที่ดินเงินทุนแรงงาน  
ของข้าราชการและกรรมกร และผู้ชำนาญการพิเศษว่าพอเพียง  
ประการใด

## หมวด ๕

### กรรมสิทธิของเอกชน

**มาตรา ๑๔.** ให้เอกชนมีกรรมสิทธิในสังหาริมทรัพย์ทั้งหลาย  
ซึ่งเอกชนนั้นหามาได้

**มาตรา ๑๕.** บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใดได้ ซึ่งเข้า





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ลักษณะที่จะเป็นกรรมสิทธิในการค้าได้ ก็ให้ผู้นั้นมีกรรมสิทธิในการ  
นั้น Brevet d' invention บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประกอบการ  
นั้นเองหรือขายต่อรัฐบาล หรือจะร่วมกับรัฐบาลในการประดิษฐ์  
ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่...พุทธศักราช...เป็นปีที่....



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ค้านตระกูล .....

## คำอธิบายเค้าร่าง

### พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

ก. ทั้งนี้ เพื่อไม่กระทบกระเทือนรุนแรงต่อเอกชนที่ประกอบอาชีพของตนโดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนชาวต่างประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนที่รังเกียจในการเป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น การทำถนน, ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบันนี้ถือว่าถนน ทางรถไฟ ฯลฯ เท่านั้นที่เป็นสาธารณูปโภค แต่เค้าโครงการนี้เราถือว่าการประกอบเศรษฐกิจเป็นสาธารณูปโภค เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อราษฎร

จ. ภาษีมรดกนี้ไม่ใช่จะอิจฉาคนมั่งมี เป็นเพราะตามหลักนั้น คนที่มั่งมีได้สะสมเงินไว้ เงินทองนั้นได้มาก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกันและผู้มั่งมีได้ไว้โดยตรงหรือทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้มั่งมีมากจนเหลือเฟือ ควรเก็บให้มาก (Super tax) คนชั้นกลางจึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้ เพื่อมิให้กระทบผู้มั่งมีมากเกินไป

ฉ. ภาษียาสูบและไม่ขัดไฟนี้ทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมันนี้เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๐ ได้รวดเร็ว และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้นก็เพราะภาษีจำพวกนี้ ในเมืองเราถ้าสมมุติว่ามีคนสูบบุหรี่



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

..... โดย...สุพจน์ คำนถะกุล...



เป็น ๑ ล้านคน เราเก็บภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ สตางค์ ซึ่งไม่รู้สึกมากนักก็จะได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่การผูกขาด (Monopoly) ภาษีเกี่ยวกับยาสูบสัญญาทางพระราชไมตรี ฉะนั้นเราอาจดำเนินนโยบายในการเก็บภาษีวันจำหน่ายยาสูบและโรงทำยาสูบโดยระวางมิให้เสียเปรียบยาสูบต่างประเทศที่นำเข้ามา

ข. เกลื่อนี้อาจหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้ โดยรัฐบาลรับซื้อเกลื่อนจากผู้ทำนาเกลื่อนตามอัตราที่กำหนดไว้แล้ว ในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือให้ผูกขาด สมมุติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑/๑๐ สต. ๑ ปีก็ได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ข. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้ จะพยายามหาวิธีไม่ให้เล่นด้วยการห้ามขาดนั้นก็ย่อมเหลือวิสัย คือคงลักลอบเล่น ฉะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชั้นหลังที่เล่นไม่เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้ แต่ต้องมาขึ้นทะเบียนคล้ายๆ กับผู้ที่ติดฝิ่น ค่าธรรมเนียมอาจเก็บเป็นงวดๆ เช่น งวดละๆ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕ งวด สมมุติว่ามีคนเล่นการพนันเป็นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคงเก็บค่าอนุญาตประจำตัวได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุกๆ คราวที่เล่น เช่น ในตำบลหนึ่งๆ ย่อมมีการเล่นไฟไม่ต่ำกว่า ๒ วง ต่อ ๑ วัน ตำบลในพระราชอาณาจักรมี ๕,๐๐๐ ตำบล ต้องมีการขออนุญาตเล่นไฟ ๑๐,๐๐๐ วง ถ้าค่าอนุญาตวงละ ๕ บาท คงได้เงินวันละ ๕๐,๐๐๐ บาท ปีหนึ่งคงได้ราว ๑๘ ล้านบาท





# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร

...โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล .....

การเล่นการพนันนี้ ควรกำหนดเวลาใหม่ไม่ให้เสียเวลาทำงานที่กำหนดเดิมแต่เพียงจนถึง ๒ นาฬิกานั้น จับหลักอะไรไม่ได้ความจริงควรกำหนดระหว่าง ๑๖ นาฬิกาถึง ๒๒ นาฬิกา ส่วนเวลาอื่นผู้เล่นการพนันต้องทำงานไม่เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนันชนิดนี้ ต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที และต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะนิยมการพนัน

ณ.ในเรื่องนี้เราต้องการประสานกับคนมั่งมีไม่ประหัตประหารคนมั่งมี

ญ. สลากกินแบ่งรัฐบาลหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนันมีการเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสียแต่น้อย เช่น ปีหนึ่งมีลอตเตอรี่ ๓๐ ครั้งๆ หนึ่งล้านบาท ก็คงได้เงินที่จะหักไว้เป็นส่วนของรัฐบาลหลายล้าน และราษฎรคนหนึ่งเสี่ยงโชคครั้งหนึ่งราว ๒๐-๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนหน้าบางเกรงจะถูกติฉินนินทาว่าจัดให้เล่นการพนัน แต่ขอให้ดูตัวอย่างในฝรั่งเศสว่าใบกู้ (Credit National) ซึ่งต้องการเงินไปสร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงคราม ก็เป็นใบกู้ชนิดที่ออกลอตเตอรี่ให้แก่ผู้ถือด้วยในอังกฤษเองมีสนามม้า คนอังกฤษที่นิยมแข่งม้ามีจำนวนไม่น้อยแต่เราไม่ประสงค์ให้เลยไปถึงนั้น เราประสงค์มีแต่ลอตเตอรี่ซึ่งราษฎรเสียเงินคนละน้อยๆ แต่โอกาสได้เงินมาก

ฎ. ธนาคารแห่งชาติจะช่วยรัฐบาลได้มาก เพราะเงินภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัด ก็จะมีมาหมุนได้ นอกจากนั้นเงินเดือน



# กับ พระปกเกล้าฯ คณะราษฎร



..... โดย...สุพจน์ ด้านตระกูล...

ที่ข้าราชการเหลือฝากไว้ในธนาคารก็จะนำมาหมุนได้เช่นเดียวกัน  
ยิ่งไปกว่านั้นมียุทธวิธีหลายอย่างที่รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่ง  
ชาติได้

ฎ. นอกจากนี้แผนในทางปกครองก็ต้องอนุโลมตามแผน  
เศรษฐกิจแห่งชาติด้วย



หนังสือซึ่ง “สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม”  
จัดพิมพ์ร่วมประเทืองมันสมอง  
เพื่อเพิ่มพูนโลกทัศน์จักรวาลโลก



“เหตุเกิดที่ศิริราช”



“พุทธศาสนา  
สอนอะไร?”



“แถลงการณ์  
พรรคคอมมิวนิสต์”



“ธรรมกาย-ธรรมโกย”



ได้สำนักธรรมกาย  
ผ่าน ไต่ พระ? อนันต์ เสนาจันทร์  
เรื่อง "คำสอนเดียวร้อย"



"พุทธศาสนา  
กับ  
คอมมิวนิสต์"



ในหลวงอนันท์ฯ  
นายปรีดี พนมยงค์ กับ...

และ: กรณีสวรรคต



"นายปรีดี พนมยงค์  
กับ  
ในหลวงอนันท์ฯ  
และกรณีสวรรคต"



"ปรีดีคิด-ปรีดีเขียน"

หนังสือเหล่านี้  
มีวางจำหน่ายแล้วตามแผงหนังสือทั่วไป  
สนใจ...รีบหาซื้ออ่านพลัน!!

# หนังสือซึ่ง “สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม”

จัดพิมพ์ร่วมรำลึกในวาระ

ครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์



“นายปรีดี พนมยงค์ กับ  
แผนการปลงพระชนม์  
ของ พล.ต.อ. พระพินิจชนคดี”



“พระปกเกล้า  
กับ  
คณะราษฎร”



“ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ  
ขบวนการเสรีไทย และ  
การต่อต้านญี่ปุ่น”



“นายปรีดี พนมยงค์ กับ  
บทวิจารณ์อันเปิดเผยประวัติศาสตร์  
ของ นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร”



เบื้องหลังความขัดแย้งอย่างรุนแรง

ถูกนำมาเปิดเผยเป็นครั้งแรกด้วย...

เอกสารและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์การเมือง

ซึ่งไม่เคยเปิดเผยมาก่อน...